

SINTEF A20162 - Åpen

Rapport

Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov

Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen?

Forfattere

Marian Ådnanes, Gry Mette D. Haugen, Heidi Jensberg, Minna Rantalaiho, Tonje Lossius Husum

EMNEORD:
mekling
samlivsbrudd
barns beste

Rapport

Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov

Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen?

VERSJON

1

DATO

2011-08-29

FORFATTER(E)

Marian Ådnanes, Gry Mette D. Haugen, Heidi Jensberg, Minna Rantalaiho, Tonje Lossius Husum

OPPDRAGSGIVER(E)

Børne- likestillings- og inkluderingsdepartementet

OPPDRAGSGIVERS REF.

Ingvild Vesterdal

PROSJEKTNR

60H05930

ANTALL SIDER OG VEDLEGG:

156 sider og vedlegg

Rapportens mål

Rapporten undersøker i hvilken grad meklingsordningen (mekling etter ekteskapslov og barnelov) bidrar til at foreldre kommer fram til en avtale om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd. Rapporten analyserer tre hovedspørsmål:

- Er meklingsordningen innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale?
- Hvor nyttig og meningsfull opplever foreldrene at meklingen er henholdsvis ved avtaleinngåelse og åtte måneder seinere?
- Bidrar ordningen til at barnets beste er en rettesnor for avtalen mellom foreldrene?

Rapporten belyser også kompetansebehov hos meklerne, og oppsummerer til slutt mulige veier knyttet til framtidig innretning på meklingsordningen.

UTARBEIDET AV

Marian Ådnanes

SIGNATUR

KONTROLLERT AV

Solveig Osborg Ose

SIGNATUR

GODKJENT AV

Randi Reinertsen

SIGNATUR

RAPPORTNR

SINTEF A20162

ISBN

978-82-14-05188-9

GRADERING

Åpen

GRADERING DENNE SIDE

Åpen

Forord

Evalueringen av mekling etter ekteskapslov og barnelov er gjort på oppdrag fra Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Arbeidet er gjennomført i et samarbeid mellom forskere ved SINTEF Teknologi og Samfunn, avdeling Helse, og NTNU Samfunnsforskning. SINTEF har ledet prosjektet.

I forbindelse med datainnsamling har vi henvendt oss til meklere ved samtlige av landets statlige familievernkontorer og til eksterne meklere. Vi har bedt meklerne om en stor oppgave ved å fylle ut skjema for meklinger i en periode på 7 uker. I tillegg til at innsamlingen var langvarig, var også prosedyren for datainnsamlingen relativt komplisert, ettersom samtykkeerklæring måtte innhentes fra foreldrene for at mekler skulle kunne fylle ut skjema om saken. Uten meklernes samarbeid ville det ikke vært mulig å gjennomføre evalueringen med dette metodiske designet. Takk til alle meklere som tok seg tid til å gjøre denne jobben. Videre var et stort antall foreldre positive til å bidra i evalueringen ved å fylle ut et skjema etter meklingen om hvor fornøyd eller misfornøyd de var med mekler, meklingen og utfallet. Vi takker alle foreldre som deltok.

Det rettes også takk til referansegruppen som ble oppnevnt, og som bidrog med viktige innspill henholdsvis før datainnsamlingen, i utarbeiding av spørreskjemaer og prosedyre, i diskusjon av resultater, og ved å kommentere første utkast til denne rapporten. Deltakere på de to referansegruppemøtene som ble avholdt besto av forskere og sentrale personer i Bufdir og Bufetat. Følgende forskere deltok: Odd Arne Tjersland (professor, Universitetet i Oslo), Tor-Johan Ekeland (professor, Høgskulen i Volda) og Inge Kvaran (førsteamanuensis, Høgskolen i Sør-Trøndelag). Fra Bufdir deltok Anne-Kristine Due-Sørensen (seksjonssjef familievern). Fra Bufetat deltok følgende personer: Toril Stray ved Aker familievernkontor, Stig Winsnes (leder/familieterapeut/mekler) og Øyvind Sandvik (familieterapeut/mekler) ved familievernkontoret i Sør-Trøndelag, Suzanne Walther (leder/familieterapeut/mekler) ved familievernkontoret i Sarpsborg (nå Østfold Sør). Fra regionkontorene deltok Synøve Halstadtrø Mørseth (meklingsansvarlig) og Peggy Olsen, avdelingsdirektør familievern – begge ved Bufetat region Midt-Norge, og Sverre Shetelig, avdelingsdirektør familievern i Bufetat region øst. Jan Steneby fra organisasjonen Voksne for barn deltok, og Roger Sollied Johansen, leder i foreningen to foreldre.

Forskergruppen takker for et godt samarbeid med oppdragsgiver, Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet ved Ingvild Vesterdal. Vi takker også for en god dialog med sentrale personer i Bufdir gjennom prosjektet: Anne-Kristine Due-Sørensen (seksjonssjef), Berit Eikeseth (seniorrådgiver) og Berger Hareide (seniorrådgiver). En særlig takk til Anwar Aatif (seniorrådgiver) i Bufdir som skaffet oss fersk statistikk fra meklingskontorene, slik at vi kunne beregne svarprosenten i evalueringen.

Marian Ådnanes

Prosjektleder

SINTEF Teknologi og Samfunn, avdeling Helse

Innholdsfortegnelse

Forord	3
English summary	13
Sammendrag	15
Mål for evalueringen.....	15
Bakgrunn for evalueringen	15
Metoder i datainnsamlingen	15
Resultater.....	16
Konklusjoner.....	22
Innrettet mot vanskelige saker, men mange saker glipper.....	22
Nyttig ordning for flertallet av foreldre, og avgjørende for noen.....	22
Mye fokus på barnets beste, men utfordringene er likevel mange.....	22
1 Innledning og kunnskapsgrunnlag	25
1.1 Den norske meklingsordningen.....	26
1.1.1 Endret tidsramme for å nå de vanskelige sakene	26
1.1.2 Det norske meklingsssystemet i en nordisk sammenheng.....	26
1.2 Meklings saker med høy konflikt.....	29
1.3 Barnets beste.....	30
1.4 Barns uttalerett	30
1.5 Foreldres tilfredshet med mekling.....	31
1.6 Foreldres etnisitet	32
1.7 Fokus på likestilling og kjønn.....	32
1.8 Kompetansebehov.....	32
1.9 Evalueringens formål og problemstillinger.....	33
1.10 Rapportens videre struktur.....	33
2 Metoder i datainnsamlingen	34
2.1 Fokusgruppeintervjuer i regionale fellessamlinger	34
2.2 Tverrsnittsstudie meklings saker	35
2.2.1 Tema i tverrsnittsstudien	35
2.2.2 Representativitet tverrsnittsstudie	35
2.2.3 Foreldrenes representativitet i tverrsnittsstudien.....	37
2.3 Kartlegging av meklers bakgrunn, kompetansebehov og holdninger	37
2.3.1 Representativitet kartlegging av meklers bakgrunn og holdninger	38
2.4 Oppfølgende studie blant foreldre som deltok i tverrsnittsstudien for åtte måneder siden	38
2.4.1 Representativitet foreldre i oppfølgingsstudien.....	38
2.5 Utfall avtale/ ikke avtale i tverrsnittsstudien	39
2.6 Statistiske analyser.....	40
2.6.1 Multiple regresjonsanalyser	40

2.6.2	Faktoranalyse av tema vektlagt av mekler i meklingen.....	41
2.6.3	Faktoranalyse av foreldrenes opplevelse av meklingen.....	42
Del 1 Er meklingsordningen innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale?		43
3	Hva karakteriserer vanskelige saker i mekling, og er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet disse?.....	45
3.1	Endret tidsramme for å nå de vanskelige sakene har gitt økt andel en-times-meklinger.....	45
3.1.1	Bekymring i fagfeltet for redusert tidsbruk.....	45
3.2	Innholdet i mekling.....	46
3.3	Problemstillinger.....	46
3.4	Utfall av mekling.....	47
3.4.1	Avtale om fast bosted og sømvær.....	47
3.4.2	Foreldres etnisitet har betydning for om avtale oppnås.....	48
3.5	Konflikt – forekomst og betydning for avtaleinngåelse	48
3.5.1	Konfliktfylte tema	49
3.5.2	Konflikt og avtaleinngåelse.....	50
3.6	Forekomst av særlig problematikk, og betydning for avtaleinngåelse	51
3.6.1	Kontakt med andre instanser om saken.....	51
3.7	Tidsbruk i mekling.....	52
3.7.1	Redusert tidsbruk – sammenligning med forrige evaluering.....	52
3.7.1.1	Fylkesvise forskjeller i tidsbruk.....	53
3.7.2	Tidsbruk i forhold til sakstype og utfall.....	54
3.7.3	En meklingstime kan være mer eller mindre enn 60 minutter	55
3.7.4	Tidsbruk i konflikt- og problemfylte saker.....	55
3.7.5	Karakteristika i saker som avsluttes etter en time, og uten avtale.....	56
3.7.5.1	Forekomst av konflikt og problemer	57
3.7.6	Tilstrekkelig tid, slik meklerne vurderer det?	57
3.8	Innholdet i mekling – er det tilpasset saken?.....	58
3.8.1	"Informasjonsdelen" i mekling	58
3.8.2	Fire hovedtema tatt opp i meklingen.....	59
3.9	Oppsummering og diskusjon.....	60
3.9.1	Utfall av mekling.....	60
3.9.2	Forekomst og betydning av konflikt	61
3.9.3	Forekomst av andre problemer	62
3.9.4	Tidsbruk er redusert.....	62
3.9.5	Mekler tilpasser innhold til saken	63
4	Meklernes holdninger og praksis knyttet til tidsbruk i mekling	65
4.1	Meklerne relativt kritiske til ny ordning	65
4.1.1	Ny ordning mer fleksibel i betydningen mindre "tvång"	66
4.1.2	Gammel ordning ble også praktisert med fleksibilitet	66
4.1.3	Tiltak for utvidet fullmakt og myndighet til mekler.....	67
4.1.4	Hvilken betydning har meklers bakgrunn for holdninger til meklingsordningen?.....	68

4.1.5	Største utfordring i meklingsordningen er saker som avsluttes uten avtale etter en time	69
4.2	Hvordan forholder meklerne seg til endringen fra 3 til 1 time (obligatorisk) mekling i praksis?	70
4.2.1	Meklerne praktiserer fleksibel tidsbruk i første meklingstime	70
4.2.2	Meklerne om behovet for mer tid, og erfaring med "å selge inn" mer enn en time.....	71
4.2.3	En differensiert ordning for og nå meklings saker som avsluttes uten avtale	72
4.3	Oppsummering – meklernes holdninger og praksis knyttet til tidsbruk i mekling.....	74

Del 2 Hvor nyttig og meningsfull opplever foreldrene at meklingen er henholdsvis ved avtaleinngåelse og åtte måneder seinere? 77

5	Foreldrenes opplevelse av meklings nytte	79
5.1	Tidligere studier nasjonalt og internasjonalt	79
5.2	Problemstillinger – foreldres opplevelse av meklings nytte.....	79
5.3	Kapittelets struktur.....	80
5.4	Hvordan opplevde foreldrene meklingen?	80
5.4.1	Ulik opplevelse av nytte hos foreldre i ulike sakstyper og i forhold til om avtale er oppnådd?.....	82
5.4.2	Foreldre med barnefordelingssak er ikke like fornøyde med meklingen som foreldre med ekteskaps- og samboersaker, men ønsker samtidig mer tid og oppfølging.....	83
5.4.3	Foreldrenes opplevelse av mekleren	83
5.4.4	Foreldrenes opplevelse av meklingen.....	84
5.4.5	Foreldrenes holdning til tidsbruk i meklingen, og at meklingen var obligatorisk.....	85
5.4.6	Forskjeller mellom foreldrene følger i stor grad sakstype og om avtale er oppnådd.....	86
5.4.7	Multivariate analyser av foreldrenes opplevelse i meklingen	87
5.4.8	Resultat av regresjonsanalysene	87
5.4.9	I hvilke tilfeller var meklingen av avgjørende betydning for avtalen?.....	89
5.4.10	Hva kjennetegner foreldrene som mente meklingen var avgjørende for å få til en avtale?.....	90
5.4.11	Foreldrenes oppfatninger om meklings nytte åtte måneder etter meklingen	91
5.4.12	Opplever foreldrene som kun benytter en times mekling at de får nok informasjon?.....	92
5.4.13	Hvordan ble meklings nytte opplevd av de som ikke oppnådde avtale og kun brukte en meklingstime?.....	93
5.5	Drøfting av resultatene.....	94
5.5.1	Tidsbruk	94
5.5.2	Kjønn.....	94
5.5.3	Etnisitet.....	95
5.5.4	Meklers vektlegging av ulike tema i meklingen	95
5.5.5	Holdning til at mekling er obligatorisk.....	95
5.5.6	For hvem passer meklingsordningen best?	96
5.5.7	En-times-meklinger på godt og vondt?	96
5.6	Oppsummering - en meklingsordning som er nyttig for mange, og avgjørende for noen.....	97
5.6.1	Foreldre er generelt svært fornøyde med meklingen, men det finnes variasjoner mellom meklings sakene	97

5.6.2	Foreldre med vanskelige saker er positive til at meklingen er obligatorisk, og har særlig nytte av meklingen.....	97
5.6.3	Foreldre i en-times-meklinger får tilstrekkelig med informasjon, men av disse er de som ikke oppnår avtale mindre fornøyd med meklingen	97
5.6.4	Avslutning.....	98
6	Foreldrenes konflikt og samarbeid åtte måneder etter meklingen.....	99
6.1	Foreldrenes konflikt åtte måneder etter meklingen.....	99
6.2	Foreldrenes samarbeid om barna åtte måneder etter meklingen	101
6.3	Meklingens bidrag til å dempe konflikt	103
6.4	Meklingens virkning på samarbeidet.....	104
6.5	Endringer i opprinnelig avtale	106
6.6	Avtale om fast bosted og samvær – mange med delt bosted	107
6.7	Oppsummering – konflikt og samarbeid åtte måneder etter mekling.....	107
	Del 3 Bidrar ordningen til at barnets beste er en rettesnor i meklingsordningen?.....	109
7	Barnets beste og barns rett til å høres.....	111
7.1	Barnets beste.....	111
7.1.1	I hvor stor grad blir barnets beste tematisert i mekling?.....	111
7.1.2	I hvor stor grad mener mekler at barnets beste ble oppnådd i avtalen?	112
7.1.3	Hva betyr konfliktnivå for barnets beste?	113
7.1.4	Betydning av barnets alder, sakstype og foreldrekonflikt	114
7.1.5	Barnets beste i konfliktfylte meklinger – er en time nok?.....	115
7.2	Avtaletype (om fast bosted og samvær) og barnets alder	117
7.2.1	Barnets beste i forhold til ulike bakgrunnsvariabler	119
7.2.2	Delt bosted og barnets beste som tema i intervjuene.....	119
7.2.3	Foreldres fornøydhet med avtale som praktiseres.....	121
7.2.4	Barnets beste i meklingen.....	122
7.3	Barns uttalerett	122
7.3.1	I hvor stor grad ble foreldrene informert om barns rett til å høres?.....	122
7.3.2	I hvor stor grad snakket mekler med foreldrene om hva de oppfattet at barna ønsker/tenker	123
7.3.3	Barn deltar i 4 prosent av sakene.....	125
7.3.4	Begrunnelser for at barn ikke deltar i meklingen.....	127
7.3.5	Meklernes erfaringer	127
7.3.6	Barns uttalerett i mekling	128
7.4	Oppsummering og drøfting	129
8	Oppsummering av de tre hoveddelene.....	131
8.1	Del 1. Meklingsordningen tilstrekkelig innrettet de vanskelige sakene?.....	131
8.2	Del 2. Nyttig og meningsfull meklingsordning, slik foreldrene opplever det?	131
8.3	Del 3. En meklingsordning som har barnets beste som rettesnor?	131
9	Meklernes kompetansebehov.....	133
9.1	Meklernes vurdering av egen innsats i mekling.....	133

9.2	Meklernes kompetansebehov.....	134
9.3	Drøfting av kompetansebehov i gruppeintervjuene.....	136
9.3.1	Økende kulturelt mangfold: en utfordring for kompetanseutvikling	137
9.4	Oppsummering – mangfold i mekling stiller krav om økt kunnskap.....	139
10	Konklusjoner.....	141
10.1	Innrettet mot vanskelige saker, men mange saker glipper.....	141
10.2	Grei ordning for flertallet av foreldre, og avgjørende for noen.....	141
10.3	Mye fokus på barnets beste per i dag, men utfordringene er likevel mange.....	141
11	Mulige veier videre for meklingsordningen, basert på evalueringens funn.....	143
12	Litteratur	147
Vedlegg	155

Liste over figurer og tabeller

Figurer

Figur 1 Avtale om bosted, inngått ved mekling. Prosent. (n=1464 barn i tverrsnittsstudien).....	47
Figur 2 Avtale om samvær, inngått ved mekling. Prosent. (n=1150 barn i tverrsnittsstudien).....	48
Figur 3 Andel saker med henholdsvis konfliktnivå 7 (n=165) og 5,6 eller 7 (n=326) på en skala fra 0-7, fordelt på sakstype og oppnådd avtale eller ikke. Prosent.....	49
Figur 4 Konfliktfylte tema i saker der avtale ikke ble oppnådd. Gjennomsnitt på en skala fra 0-7 (7=høyest konflikt). (n=1299).....	49
Figur 5 Konfliktfylte tema i saker der avtale ble oppnådd. Gjennomsnitt på en skala fra 0-7 (7=høyest konflikt). (n=1299).....	50
Figur 6 Konfliktema med betydning for avtaleinngåelse i de ulike sakstypene.....	50
Figur 7 Saker med særlig problematikk. Prosent. (n=1323-1344).....	51
Figur 8 Kontakt med andre instanser i forbindelse med meklingsaken. Andel meklere som svarte at de hadde hatt kontakt eller de hadde anbefalt foreldrene å ta kontakt med instansen (n=1256-1316 saker).....	52
Figur 9 Andel 1-times-meklinger fordelt på fylker. SSB-tall 2007-2009 og tverrsnittsstudiens tall (N=17252-20185, n=1460).....	53
Figur 10 Antall meklingstimer i ulike sakstyper med avtale eller ikke avtale som utfall. Prosent fordelt på 1-7 timer. (n=1394).....	54
Figur 11 Saker med mer enn 1 times mekling. Andel med konfliktnivå eller problemnivå fra 0, ingen konflikt/ problemer til 7, høy konflikt/ flere problemer. (n=353).....	56
Figur 12 Andel en-times-meklinger i saker der mekler mente det ville vært en fordel å fortsette inntil 3 timer, fordelt på sakstype kombinert med utfall i saken. Prosent. (n=945).....	58
Figur 13 Tid brukt på å gi informasjon i meklingen. Prosent. (n=1283).....	59
Figur 14 Tema tatt opp i mekling, fordelt på sakstype. Gjennomsnitt på skala fra 0; ikke i det hele tatt til 4; i stor grad. (n=1269-1293).....	60
Figur 15 Meklernes holdning til meklingsordning (n=227 og 288).....	65
Figur 16 Meklernes holdning til utvidet fullmakt og mandat for mekler. (n=288).....	67
Figur 17 Meklernes holdning til innføring av frivillig versus obligatorisk oppfølgingstime (n=288).....	67
Figur 18. Foreldrenes gjennomsnittsskår (på en skala fra 1=helt uenig til 4=helt enig) på 21 påstander om meklingen. n varierer mellom 1374 og 1501 (n= 1067 for de to påstandene som gjelder i tilfeller med barn over 7 år).....	81
Figur 19 Foreldrenes gjennomsnittsskår (fra 1-svært uenig til 4-svært enig), på påstander om ulike sider ved <i>mekleren</i> . Etter sakstype og enig/uenig om enten skriftlig eller muntlig avtale. n varierer mellom 1067 og 1501 (n=1067 på påstanden om at mekler oppfordret til at barnet (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen. Ellers varierer n fra 1476 til 1501).....	84
Figur 20 Foreldrenes gjennomsnittsskår (fra 1-svært uenig til 4-svært enig), på påstander om ulike sider ved <i>meklingen</i> . Etter sakstype og enig/uenig om enten skriftlig eller muntlig avtale. (n=1374-1472).....	85
Figur 21 Foreldrenes gjennomsnittsskår (fra 1-svært uenig til 4-svært enig) på påstander om at meklingen er obligatorisk og tidsbruk. Etter sakstype og enig/uenig om enten skriftlig eller muntlig avtale. (n=1472-1497).....	86
Figur 22 Hvordan påvirket meklingen avtalen etter sakstype. Kun foreldre som har blitt enig om avtale er inkludert i analysen. Prosentandel. n for hver gruppe er oppgitt i søylene.....	89
Figur 23 Hvilke forhold har betydning når meklingen var avgjørende for avtalen. Logistisk regresjonsanalyse. Betakoeffisienter. (n=1555). **p<0,05, ***p<0,01.....	90
Figur 24 Foreldres gjennomsnittsskår på oppfatninger om nytte/hjelp i mekling åtte måneder etter meklingen.....	91
Figur 25 Jeg fikk nyttig informasjon i meklingen som var relevant for saken vår etter antall meklingstimer. (n=1580).....	93
Figur 26 Påstander om negative opplevelse ved meklingen. Foreldre i en-times-meklinger uten avtale versus resten. Gjennomsnittsanalyse. (n varierer mellom 1748-1771).....	94

Figur 27 Foreldrenes konfliktnivå åtte måneder etter meklingen. Prosent. (n=191).....	99
Figur 28 Foreldrenes konfliktnivå åtte måneder etter meklingen, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=191).....	100
Figur 29 Foreldrenes samarbeid om barna åtte måneder etter meklingen. Prosent. (n=191).....	101
Figur 30 Foreldrenes samarbeid om barna åtte måneder etter mekling, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=191).....	101
Figur 31 Meklingens bidrag til å dempe konflikt. Prosent. (n=184).....	103
Figur 32 Meklingens bidrag til å dempe konflikt, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=184).....	103
Figur 33 Meklingens virkning på samarbeidet. Prosent. (n=183).....	104
Figur 34 Meklingens virkning på samarbeidet, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=183).....	105
Figur 35 Endringer i opprinnelig avtale. Prosent. (n=153).....	106
Figur 36 Ordning om fast bosted som praktiseres åtte måneder etter meklingen. Prosent. (n=191).....	107
Figur 37 I hvor stor grad ble det snakket om barnets beste i meklingen. Prosent. (n=1426).....	112
Figur 38 Barnets alder i de ulike sakstypene. (n=2131).....	115
Figur 39 I hvor stor grad snakket mekler med foreldrene om hva de oppfattet at barna ønsker/tenker og barnets alder. (n=2071).....	124
Figur 40 Foreldres oppfatning av barns deltakelse i mekling (n=125 – 138 foreldre).....	126
Figur 41 Meklernes vurdering av egen innsats i meklingen. Andel fornøyd/misfornøyd med egen innsats. (n=1406 saker).....	133
Figur 42 Meklernes behov for mer faglig kompetanse om ulike tema i mekling. Andel som har svært; I stor grad, i noen grad og ikke i det hele tatt. (n=288).....	135
Figur 43 Meklernes valg av de tre mest aktuelle kunnskapsområdene i mekling; andel som har angitt henholdsvis første, andre og tredje prioritets tema. Prosent som har svært henholdsvis; første, andre og tredje prioritet. (n=288).....	136

Tabeller

Tabell 1 Oversikt over mekling (og lignende offentlig tilbud) ved samlivsbrudd for foreldre med barn i Norden.....	27
Tabell 2 Oversikt over datainnsamlinger i evalueringen.....	34
Tabell 3 Antall meklingssaker i familievern og blant eksterne meklere, i evalueringen og totalt. Antall, prosent.....	35
Tabell 4 Antall meklere i utvalget og totalt. Antall og prosent.....	36
Tabell 5 Representativitet i forhold til sakstyper (type begjæring). Prosent.....	36
Tabell 6 Representativitet foreldre som deltok i studien fordelt på sakstyper. Prosent.....	37
Tabell 7 Antall meklere som deltok i kartlegging av meklers bakgrunn og holdninger. Antall og prosent.....	38
Tabell 8 Foreldre representert i oppfølgingsstudien fordelt på sakstype. Sammenligning med fordeling av sakstyper totalt i datainnsamlingsperioden og i tverrsnittsstudien. Prosent.....	39
Tabell 9 Grunnlag for utfallsvariabel (enig/ ikke enig om avtale).....	40
Tabell 10 Faktoranalyse av tema vektlagt av mekler i meklingen. (n=1365).....	41
Tabell 11 Faktoranalyse av foreldres opplevelse av meklingen. (n=1365).....	42
Tabell 12 Tidsbruk fordelt på sakstyper. SSB-tall (2006, 2009). Prosent.....	45
Tabell 13 Meklingssaker etter lovgrunnlag og utfall i meklingen. Antall og prosent.....	47
Tabell 14 Prosentvis fordeling av meklingssaker i forhold til antall timer i saken fordelt på sakstype. 2010 og 1996.....	53
Tabell 15 Minutter brukt i første meklingstime. Antall og prosent.....	55
Tabell 16 Variasjoner i meklernes holdninger til meklingsordningen. Regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. n=227 og 288.....	68
Tabell 17 Andel og antall foreldre med ulike sakstyper og meklingsutfall.....	82
Tabell 18 Multivariate regresjonsanalyser av foreldres opplevelse av mekleren.....	88
Tabell 19 Logistisk regresjonsanalyse av foreldrenes opplevelse av nytte og hjelp av meklingen sett i ettertid. (n=191).....	92
Tabell 20 Karakteristika ved saker med et fortsatt høyt eller høyere konfliktnivå åtte måneder etter meklingen. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191).....	100
Tabell 21 Karakteristika ved saker der foreldre samarbeider bra om barna åtte måneder etter meklingen. Lineær regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=190).....	102

Tabell 22 Karakteristika ved saker der foreldre mener meklingen bidrog til å dempe konflikten. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191)	104
Tabell 23 Karakteristika ved saker der foreldrene mente meklingen hadde hatt positiv innvirkning på samarbeidet. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191).....	105
Tabell 24 Karakteristika ved saker der foreldrene har gjort endringer i avtalen. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=148 saker med avtale).....	106
Tabell 25 I hvor stor grad oppnådde man barnets beste i avtalen, etter saksstype. Prosent. (n=1014 saker der foreldrene oppnådde avtale).	113
Tabell 26 Betydning av konfliktnivå for oppnåelse av barnets beste i avtalen. Prosent (n=950 saker der foreldrene oppnådde avtale)	113
Tabell 27 Oppnåelse av barnets beste i forhold til foreldrekonflikt. Prosent (n=920 saker der foreldrene oppnådde avtale).....	114
Tabell 28 Høy konflikt etter barnets alder. (n=1961).....	115
Tabell 29 Avtale om bosted etter barnets alder. (n=1646).....	118
Tabell 30 Samværsordning etter barnets alder. (n=1150)	118
Tabell 31 Regresjonsanalyse av barnets beste. (n=1275 barn i saker der foreldre oppnådde avtale).....	119
Tabell 32 Regresjonsanalyse med fornøydhets med avtale/ordning som avhenging variabel. (n=179 foreldre i oppfølgingsstudie 8 måneder etter mekling).....	121
Tabell 33 Andel barn knyttet til saker der mekler oppgir at man <i>ikke</i> informerte om barns rett til å bli hørt og foreldres plikt til å høre barnet. Prosent. (n=702 i kolonne 1 og 744 i kolonne 2. Det totale antallet barn i utvalget var 2030)	123
Tabell 34 Årsak til at barn ikke deltok. Prosent.	127
Tabell 35 Variasjoner i meklernes fornøydhets med egen innsats i meklingen. Regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=1195).....	134

English summary

Purpose of the evaluation

The report explores the extent to which family mediation under the Marriage and Children and Young Persons Acts contributes to parents reaching an agreement on parental responsibility, the child's place of residence, and contact rights after separation and/or breakup of cohabitation. The report analyses three main questions:

- Is family mediation arranged such that a higher level of assistance is offered in cases where the need to reach an agreement is highest?
- How do parents view the usefulness and meaningfulness of mediation at the time of agreement and eight months later?
- Does mediation follow the child's best interest as a guiding principle in the agreement between parents?

Background for the evaluation

An important backdrop for the evaluation is the Ministry of Children, Equality and Social Inclusion's 2007 amendment to the framework for mediation (Ot.prp. nr 104, 2004-2005). The amendment resulted in a reduction in mandatory hours of parental mediation from up to three hours to one hour, whilst the total number of hours available for mediation increased from four to seven. Furthermore, a mediation certificate is provided after one hour's mediation, and independent of whether the parents have reached an agreement with respect to parental responsibility, contact rights, and place of residence for the child/children. Prior to the 2007 amendment, the case could be closed with a certificate of mediation as soon as parents reached an agreement within three hours; otherwise the certificate was issued after three hours of mediation (Ministry of Children, Equality and Social Inclusion, 1994). The purpose of the amendment was to strengthen the mediation by tailoring the system to cater for those couples most in need.

Data collection methods

The data for this evaluation consist of: 1) a cross sectional study of 1460 mediation cases, with questionnaires targeting both mediators and parents; 2) a mapping study of mediators' backgrounds, competencies, and attitudes to the system of mediation; 3) a follow-up study amongst parents who participated in the cross sectional study; and 4) 9 focus group interviews with mediators.

The cross sectional study of 1460 mediation cases provided the most important data for this evaluation and necessitated the mapping of closed cases at family counselling services as well as at external mediators over a period of 7 weeks in February-March 2010. This mapping exercise targeted the mediator in each individual case as well as the parents in the same case, linking being performed at the case level after data collection. Nearly 1800 parents completed the questionnaire sent to parents.

Conclusions

Targeting difficult cases, but many cases slip through the system

Time used in mediation is significantly reduced pursuant to the Ministry of Children, Equality and Social Inclusion's 2007 amendment which reduced mandatory mediation from three hours to one hour. The goal of increased flexibility has been reached; however the dilemma remains that in a relative high proportion of one-hour mediations, no agreement is reached (22 per cent). These cases have a significantly higher incidence of conflict and other issues such as mental health problems, substance abuse, and aggressive behaviour. Usually one or both parents wish to bring such cases to Court. To some extent, the mediator adapts the content of the mediation to the complexity of the case, a useful

rationale when one or both parents want no more than one hour mediation. The evaluation confirms that reaching the conflict-ridden families represents the greatest challenge to current parental mediation.

Det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale, men i mange saker er dette ikke tilstrekkelig, og saken avsluttes uten at avtale mellom foreldrene er oppnådd.

Useful for the majority of parents and decisive for some

From the perspective of parents, mediation seems to function well. The majority are satisfied, and most appear to be positive to mediation being mandatory. For a large proportion of cases, mediation is likely to have little impact on whether or not parents reach an agreement, but for the majority, mediation impacted the content of the agreement reached. For some, however, mediation is decisive. This group largely exhibits characteristics of "difficult" cases, and this therefore strongly suggests that mediation has the potential also to cater for these parents' needs. However, there is still a significant number of parents which the current mediation system does not target well enough. In our data this comprises the 25 per cent who fail to reach an agreement, which represents a large number of children. We now know fairly well what characterises these cases. The aim must be to ensure that the mediation system better reaches these cases.

Focus on the best interest of the child; nevertheless, the challenges are many

Mediators consider the child's best interest to be the most important premise for and aim of mediation, and the child's best interest features in the majority of mediations. According to the mediators' assessment, the child's best interest is reached in the majority of cases in which an agreement is made between parents. Reports from parents also demonstrate that they consider the best interest of the child largely reached. The greatest challenge lies in the cases with a high level of conflict. Many mediators consider such cases particularly challenging, and the analyses suggest there may be too little scope for focusing on the child's best interest. Furthermore, several mediators wish for the authority to keep parents in extended mediation in order to secure and concretise the(ir) child's best interest. The child's right to be heard also needs to be considered in relation to child's best interest in mediation. The analyses demonstrate that children are seldom directly involved in mediation, and that mediators, as well as parents, consider this as it should be. Simultaneously, the data demonstrates a high level of consensus around children being offered the possibility of being heard in the context of mediation. The challenge remains to enable in practice the child's right to be heard. This is a theme for further research, in which the experiences of children and young people must be included.

Sammendrag

Mål for evalueringen

I evalueringen av mekling etter ekteskapslov og barnelov har vi vurdert i hvilken grad meklingsordningen fungerer etter lovgivers intensjoner, det vil si om den bidrar til at foreldre kommer til enighet om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbruddet som er til det beste for barnet/barna. Videre om den fungerer fleksibelt og målrettet inn mot konfliktsakene. Følgende hovedproblemstillinger har blitt undersøkt i evalueringen:

- Er meklingsordningen innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale?
- Hvor nyttig/meningsfull opplever foreldrene at meklingen er henholdsvis ved avtaleinngåelse og åtte måneder seinere?
- Bidrar ordningen til at barnets beste er en rettesnor for avtalen mellom foreldrene?

Rapporten identifiserer og drøfter også kompetansebehov hos meklernes, og foreslår avslutningsvis mulige veier for framtidig innretning på meklingsordningen.

Bakgrunn for evalueringen

En viktig bakgrunn for evalueringen er Barne, likestillings- og inkluderingsdepartementets endring i tidsrammen for mekling fra 2007 (Ot.prp. nr 103, 2004-2005). Endringene innebar at antallet obligatoriske timer for foreldre i mekling ble redusert fra inntil 3 timer til 1 time, mens det totale antallet timer tilgjengelig økte fra 4 til inntil 7 timer. Videre at meklingsattest utstedes etter 1 time, og uavhengig av om foreldrene har oppnådd avtale om foreldreansvar, samvær og bosted for barnet/barna. Før 2007 kunne saken avsluttes med meklingsattest dersom foreldrene kom til enighet før det var gått 3 timer, men i motsatt fall skulle ikke meklingsattest utstedes før etter 3 timers mekling, ifølge retningslinjene (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 1994). Formålet med disse endringene var å styrke meklingsordningen ved å skreddersy ordningen inn mot de par som trenger det mest.

Metoder i datainnsamlingen

Datagrunnlaget i denne nasjonale evalueringen består av: 1) en tverrsnittsstudie av 1460 meklingssaker, med spørreskjema rettet mot både meklere og foreldre, 2) en kartlegging av meklernes bakgrunn, kompetansebehov og holdninger til meklingsordningen, 3) en oppfølgingsstudie blant foreldre som deltok i tverrsnittsstudien, åtte måneder etter meklings slutt, 4) 9 fokusgruppeintervjuer med meklere.

Tverrsnittsstudien av 1460 meklingssaker, som utgjør det viktigste datagrunnlaget i evalueringen, innebar kartlegging av saker avsluttet ved familievernkantorene og hos eksterne meklere over en periode på 7 uker i februar-mars 2010. Kartleggingen var rettet mot henholdsvis mekler i saken og foreldre i samme sak, og ble koblet på saksnivå etter innsamlingen. I underkant av 1800 foreldre svarte på spørreskjema rettet mot dem i saken.

Resultater

Utfall av mekling

Evalueringen viser at avtale var oppnådd i 75 prosent av sakene ved avsluttet mekling. I nesten halvparten av disse hadde foreldrene kommet til enighet allerede før mekling. I sistnevnte saker svarer over 60 prosent av foreldrene at meklingen bidrog at avtalen ble mer gjennomtenkt/mer detaljert.

Andelen med avtale etter mekling skiller seg ikke vesentlig fra forrige nasjonale evaluering av meklingsordningen, som viste at 81 prosent oppnådde avtale (Ekeland & Myklebust 1996, 1997). Det har heller ikke skjedd noen betydningsfull endring når det gjelder andel som oppnår enighet i barnefordelingssakene. Andel som inngår muntlige avtaler er også den samme på de to evalueringstidspunktene, med omlag en fjerdedel av saker der enighet oppnås der foreldre velger å ikke skriftliggjøre avtalen.

Evalueringen viser en betydelig endring i retning av at flere foreldre velger delt bosted enn før. Ved avsluttet mekling hadde 63 prosent gjort avtale om fast bosted hos mor (og samvær med far), 11 prosent hadde gjort avtale om fast bosted hos far (og samvær med mor) mens hele 25 prosent hadde gjort avtale om delt bosted. Dette er en stor økning i forhold til funn i tidligere forskning på feltet (Skjorten, Barlundhaug & Lidén 2007; Kitterød 2004 og 2005; Skevik & Hyggen 2002; Jensen og Clausen 1997).

Mens alder og utdanning ikke kan knyttes til sannsynlighet for at foreldre oppnår avtale i mekling, viser evalueringen noe større sannsynlighet for at etnisk norske foreldre oppnår avtale enn personer med en annen etnisk bakgrunn. Effekten er bare så vidt signifikant. Dette skyldes at foreldremeklingen gjerne oppleves som en ny og fremmed ordning for ikke-norske (Lopez 2007) fordi det ligger noen kulturelle forutsetninger og premisser som kan gjøre prosessen fram mot avtale vanskeligere både i forhold til det innholdsmessige i avtalen og gjennomføringen av mekling, for eksempel språkmessig.

Forekomst av konflikt

Tverrsnittsstudien viser svært høy konflikt i 12 prosent av meklingene, primært i barnefordelingssaker der avtale ikke ble oppnådd. Andelen høykonfliktsaker i forhold til utvalget totalt skiller seg ikke fra evalueringen for 14 år siden (Ekeland & Myklebust 1996, 1997). Man kunne forvente en økt andel høykonfliktsaker ettersom Kock (2008) viser at antallet saker for tingretten har økt betydelig. Kock forklarer økningen både med økning i volumet av samlivsbrudd, men også med at nye saksbehandlingsregler har senket terskelen for å bringe saker inn for retten, økt vekt på å oppnå enighet for å avsi en dom, økt bruk av sakkyndige, oppfølging av prøveordninger - altså mange forhold som til sammen gjør at saksbehandlingsrutinene virker mindre "avskrekkende" på foreldre (Ibid.: 16).

Når vi sammenligner andel høykonfliktsaker med den forrige nasjonale evalueringen, må vi imidlertid ta høyde for at barnefordelingssakene er litt dårligere representert, og samboersakene noe overrepresentert i vårt utvalg, men at også Ekeland & Myklebusts utvalg har flere svakheter (lite utvalg totalt sett og potensielt skjevt utvalg ut fra meklers seleksjon av saker). Vi er også usikker på hvordan det store volumet av samboersaker, som ble inkludert i meklingsordningen etter 2007, har påvirket utviklingen i antall saker som ender i retten. Dersom det er slik at samboersaker i mindre grad ender i retten enn tilfellet er i ekteskapsaker, vil sannsynligvis det store volumet av samboersaker innebære en lavere andel konflikt i meklingssakene totalt.

Ulike konflikttema har ulik betydning for avtaleinngåelse

I undersøkelse av hvorvidt enkelte konflikttema har større betydning enn andre for om avtale inngås finner vi at i barnefordelingssakene var konflikt om *fast bosted* samt *barnas ønsker og behov* viktigst i forhold til avtaleinngåelse. I samboersakene derimot hadde temaet *samvær* størst betydning i tillegg til *konflikt om barnas ønsker og behov*. I ekteskapsakene hadde konflikt om både *fast bosted* og *samvær* betydning for avtaleinngåelse, og dessuten *økonomi*.

En tenkelig årsak til at konflikt om *fast bosted* ikke i vesentlig grad kan knyttes til sannsynlighet for avtaleinngåelse i samboersaker, i motsetning til de to andre sakstypene, kan være at samboerforeldre jevnt over er yngre, og har en kortere historie som par. Dessuten er barna jevnt over yngre blant samboerforeldre. Vi ser også at av de som valgte delt bosted er det vesentlig færre foreldre med samboersaker enn ekteskapsaker.

At *samvær* ikke i like stor grad som konflikt om *fast bosted* var et tema med betydning for avtaleinngåelse i barnefordelingssakene kan bety at avstanden mellom disse foreldrene er så stor når det gjelder å bestemme fast bosted at det på tidspunktet er uaktuelt å ta opp samværsspørsmålet; at beslutning om fast bosted må tas først.

At *økonomi* hadde så stor betydning for avtaleinngåelse i ekteskapsaker, i motsetning til de andre sakene, kan være en noe høyere grad av etablering når det gjelder eiendom og gjensidige økonomiske forpliktelser; at konflikt om økonomi i større grad må avklares før avtale kan inngås. Forskning viser forøvrig at praksis har endret seg de siste årene når det gjelder fast bosted og samvær etter brudd mellom foreldre; at det har skjedd en "utjevning" mellom foreldrene når det gjelder barns faste bosted, og at grad av samvær har økt.

Forekomst av andre problemer i sakene

Vi finner en høyere forekomst av psykiske vansker hos foreldre og hos barn samt aggressiv atferd i form av vold/trusler og trakassering i barnefordelingssaker enn i de andre sakstypene. I tillegg forkom rusmiddelbruk og somatisk sykdom i større grad i familier med barnefordelingssaker enn i samboersaker, men ikke i vesentlig større grad enn i ekteskapsaker der man ikke oppnådde enighet.

Regresjonsanalyse viser at sannsynlighet for avtaleinngåelse kan knyttes til henholdsvis trakassering mellom foreldre, og sykdom hos barn. Mens det var mindre sannsynlighet for avtaleinngåelse i saker med trakassering, var det større sannsynlighet for at foreldrene ble enige om avtale når de hadde et sykt barn.

Når en vesentlig større del av barnefordelingssakene har andre problemer knyttet til seg, utover selve bruddet, er det betimelig å spørre om slike familier bør gis annet tilbud enn mekling. Mange meklere mener at i en del tilfeller vil det riktigste være en rettsprosess for å få belyst saken ved sakkyndige.

Her er det flere avveininger. Samtidig som forrige evaluering konkluderte med at tilbudet var til liten hjelp for de som trengte det mest, påpeker Ekeland at gevinsten ved å lykkes er størst i denne type saker, fordi det er i slike saker risikoen for barna er verst (Ekeland 2010). På bakgrunn av gjennomgang av internasjonale effektstudier i saker med mishandling, trusler, rus og psykiske problemer, konkluderer Gulbrandsen & Tjersland (2010) at det er for enkelt å si at slike saker ikke egner seg for mekling, og at det viktigste er at begge foreldre "[...] etter å ha blitt informert om hva meklingen dreier seg om, sier ja til å gå inn i en slik prosess" (s. 709). Problemet i dagens ordning er at man ikke alltid rekker å motivere denne gruppen for flere meklingstimer i løpet av den obligatoriske timen.

Tidsbruk er redusert – og vanskelige saker "glipper"

Tiden i mekling er redusert fra og med 2007, noe som skyldes en vesentlig økning i andel en-times-meklinger, samtidig som en svært liten andel benytter seg av den nye tidsordningens utvidede tilbud (fra 5–7 timer). Dette gjelder også barnefordelingssaker og øvrige saker med høy konflikt, men her brukes det likevel mer tid. Intensjonen om at ukompliserte saker skulle kanaliseres raskt igjennom, har blitt oppfylt, men dilemmaet er at i gruppen av en-times-meklinger fins også 60 prosent av sakene der en eller begge foreldre ønsker å bringe saken inn for retten.

Forholdet mellom henholdsvis konflikt- og problemnivå i saken, og tidsbruk, er ifølge våre analyser lineært opp til et visst punkt; jo mer konflikt og problemer, desto høyere andel saker som brukte mer enn en time. I saker med det aller høyeste konfliktnivået sank imidlertid andelen saker som brukte mer enn en time. For en del av disse er meklingen sannsynligvis kun en formalitet på veien mot domstol, og ikke et redskap for konfliktløsning. Konflikten er rett og slett for høy.

Så lenge en av fire meklingsaker avsluttes uten at foreldrene har oppnådd enighet, kan man ikke konkludere at det brukes tilstrekkelig med tid. I nesten halvparten av disse sakene mener mekler at det var behov for å fortsette meklingen, men også i en av tre saker der man faktisk oppnådde avtale etter en time, mente mekler at flere timer ville vært en fordel. Meklers egen evaluering av meklingsaken viser også at han eller hun vurderer flere forhold knyttet til disse sakene som mer problematiske enn øvrige saker som oppnådde avtale, men ved bruk av flere timer.

Når meklere i halvparten av en-times-meklingene mente det var behov for å fortsette meklingen, og den eneste mulighet til å oppnå dette var å oppfordre foreldrene til å komme igjen, reflekterer dette en sterkt redusert mulighet fra meklers side til å påvirke saken: å bistå i forhold til det å oppnå avtale samt sørge for en best mulig avtale. Her ligger også hovedutfordringen i det videre arbeid med ordningen.

Mekler tilpasser innhold til sakens kompleksitet

Resultatene tyder på at mekler, i den tiden som er til rådighet, prioriterer å ta opp kjernetema knyttet til det å få i stand en avtale til beste for barna. Videre at mekler også differensierer mellom sakstyper ved et enda større fokus på barns beste, og mindre tid på ren informasjon i barnefordelingssakene. At barnas beste og barnas medbestemmelse i mindre grad tematiseres i samboersaker enn i de øvrige sakstypene, har ingen åpenbar forklaring. Barna er jevnt over yngre i samboersaker, men barnas alder ble kontrollert for i disse analysene.

Det framgår av Gulbrandsen & Tjersland (2010) sin oppsummering av internasjonale effektstudier vedrørende mekling at når fokus rettes mot kommunikasjon og relasjonelle spørsmål, øker sjansen for et avtaleresultat. Dette er også Ekelands konklusjon i hans drøfting av meklingsmetodikk (Ekeland 2010). Han mener at ved høy konflikt ”må meklingen, i alle fall for en periode, ha et relasjonelt fokus. Alt annet er som regel nytteløst” (s. 742). Ekeland påpeker dessuten at mange av parene i høykonfliktene, ifølge evalueringen i 1996–97, ønsket seg en mer aktiv mekler (Ibid.: 747).

Evalueringens funn tyder altså på at mekler i noen grad tilpasser innholdet i mekling til kompleksiteten i saken. Det er imidlertid vanskelig å angi et optimalt punkt der informasjonsdelen er tilstrekkelig, og ikke for dominerende, når to foreldre som står langt fra hverandre skal komme til enighet om vanskelige spørsmål. I alle fall så lenge det ikke gis mer konkrete føringer om meklingsinnhold, utover den konkrete informasjonen som skal gis ifølge gjeldende rundskriv, vil dette i stor grad være prisgitt meklers prioritering og opplegg i mekling.

Meklernes holdninger og praksis

I egen kartlegging blant meklerne, og i gruppeintervjuer rettet med dem, kommer det fram at de er delt i synet på om ny tidsordning i mekling i større grad enn gammel ordning oppfyller lovens intensjon (om en avtale som er til barnets beste). Et flertall av meklerne er positive til at gammel ordning fungerte bedre når dette ble begrunnet med at man hadde mulighet til å pålegge inntil 3 timer. På den annen side er de glad for å slippe det litt meningsløse ”ritualet” det ofte kunne være, å praktisere i forhold til gammel ordnings regelverk, og tilsvarende positive til den nye ordningens større fleksibilitet i så måte.

Dette bildet av en delt meklerstand, i synet på ny og gammel ordning, nyanseres blant annet når vi ser på meklernes relativt fleksible praksis når det gjelder tidsbruk både i ny og gammel ordning. Det synes å være et moment av en viss betydning, ved vurdering av dagens meklingsordning, at grensene mellom gammel og ny ordning ikke er like tydelig overalt ettersom retningslinjene i gammelt og nytt rundskriv praktiseres litt forskjellig. Det varierer hvor mye fleksibilitet og skjønnsmessige vurderinger som praktiseres både mellom meklere og mellom kontorer.

I den grad meklere er kritiske til den nye tidsordningen i mekling, er dette knyttet til det store dilemma og utfordring; nemlig sakene der foreldrene (en eller begge) velger å avslutte mekling etter en time til tross for at man ikke har oppnådd avtale. Et stort flertall av meklere mener det trengs ordninger eller tilpasninger som gjør at mekler klarer å nå foreldre/familier som kunne hatt utbytte av lengre tid i

mekling, men der en eller begge foreldre selv ikke velger dette. Mange meklere tar til orde for en differensiert ordning der man skiller mellom saker som skal fremmes for retten versus øvrige saker, eventuelt at man skiller mellom høykonfliktsaker generelt versus øvrige saker.

Meklingens nytte for foreldrene

Foreldre er generelt svært fornøyde med meklingen

Tverrsnittsstudien blant i underkant av 1800 foreldre i de 1460 meklingssakene viser at disse i stor grad er fornøyde med meklingen. Foreldre med barnefordelingssaker fremstår som både de minst og mest fornøyde. De som ikke oppnådde avtale, var minst fornøyd med meklingen, men når man oppnådde enighet i disse sakene, var også foreldrene langt mer fornøyd enn foreldre med ekteskaps- eller samboersak som ikke oppnådde avtale. Forskjellene var imidlertid relativt små. De mest betydningsfulle faktorene i forhold til fornøydhet var sakens konfliktnivå, om det ble brukt mer enn en time, og om de ble enige om en avtale.

Foreldre med vanskelige saker har særlig nytte av meklingen

Mens man i tidligere studier har fokusert på forskjeller mellom barnefordelingssaker og andre saker, har vi i denne studien nyansert bildet ved i tillegg å kontrollere for om avtale ble inngått i saken eller ikke. Analysene viser at foreldres oppfatning av mekling i større grad kan knyttes til hvorvidt foreldre ble enige om en avtale eller ikke enn hvilken type begjæring saken har. Dette synes å virke inn på foreldres opplevelse av både meklerin og meklingen. I de multivariate analysene (der det ble kontrollert for blant annet sakstype og hvorvidt avtale ble oppnådd) skilte barnefordelingssakene seg noe, men ikke mye, fra andre saker.

Mens foreldre med et høyt konfliktnivå var minst fornøyde med meklerin, var de likevel vesentlig mer positive enn andre foreldre til at meklingsordningen er obligatorisk. Dette kan tolkes som en indikasjon på at de foreldre som trenger meklingsordningen mest er de som i størst grad tilkjenner et behov for ordningen.

Et annet viktig funn er at en stor andel av foreldre med ”vanskelige” saker, det vil si barnefordelingssaker og/eller saker med et høyt konfliktnivå, mente meklingen hadde hatt *avgjørende betydning* for avtalen de ble enige om. Blant disse sakene fant vi forøvrig en overrepresentasjon av ikke-norske foreldre, oftere yngre foreldre og oftere foreldre med lav utdanning. Samtidig fant vi at nettopp i disse sakene ble det brukt mer tid i mekling.

Foreldre i en-times-meklinger får tilstrekkelig informasjon

Det ble gjort analyser for å vurdere den relativt store andelen foreldre som kun var til en times mekling til tross for at de ikke ble enige om avtale. Analysene viser at denne gruppen foreldre var litt mindre fornøyd med meklerin enn andre foreldre (som hadde brukt lengre tid, eller som hadde blitt enige i løpet av en time). Disse foreldrene opplevde at mekler i mindre grad ga direkte og praktiske råd enn det de øvrige foreldrene hadde erfart, og videre at mekler fokuserte for mye på foreldrene enn på barna.

Foreldrenes konflikt og samarbeid åtte måneder etter meklingen

Oppfølgingsstudien blant 191 foreldre åtte måneder etter avsluttet mekling, viser at hos 70 prosent av foreldrene var konfliktnivået uendret og lite, eller lavere enn det var straks etter meklingen. Resten (30 prosent) oppgir at konflikten er uendret høy eller høyere. I de tilfellene der konflikten er vedvarende høy, eller høyere, dreier det seg i hovedsak om barnefordelingssaker som ikke oppnådde avtale. Analysene viser at et vedvarende høyt konfliktnivå forekommer hyppigere i saker som brukte mer enn en times mekling, noe som henger sammen med at det i gjennomsnitt ble brukt flere timer i konfliktfylte saker.

Nesten 80 prosent oppgir at de har et bra samarbeid på de fleste eller mange områder åtte måneder etter mekling mens de øvrige oppgir at de samarbeidet dårlig, eller at de ikke hadde noe samarbeid i det hele tatt. Regresjonsanalyser viser at et godt samarbeid kan knyttes både til karakteristika ved foreldre og saken. Videre at yngre foreldre samarbeider bedre enn eldre foreldre. Det har vesentlig betydning at avtale er inngått, men ikke at avtalen er skriftliggjort i dette tilfellet. Foreldre med et uendret høyt eller høyere konfliktnivå etter meklingen samarbeider vesentlig dårligere om barna enn i saker der konflikten var uendret/liten eller lavere.

For en tredjedel av foreldrene i oppfølgingsstudien, som i utgangspunktet hadde stor konflikt, har ikke meklingen hatt noen effekt på konflikten, mens en tredjedel oppgir at meklingen til en viss grad bidrog til å dempe den. Som forventet har det vesentlig betydning at foreldrene hadde inngått avtale.

Et flertall av foreldrene mener i ettertid at meklingen ikke har hatt noen betydning for samarbeidet mens en tredjedel oppgir at meklingen har hatt positiv virkning. Igjen hadde oppnådd avtale i saken vesentlig betydning, og i saker med et fortsatt høyt konfliktnivå, eller enda høyere konflikt, oppgir foreldre naturlig nok i vesentlig mindre grad at meklingen har hatt positiv virkning.

Endringer i opprinnelig avtale

Mens andelen foreldre med avtale om delt bosted var på 25 prosent i tverrsnittsstudien, er andel som faktisk *praktiserer* delt bosted på hele 40 prosent blant foreldre i oppfølgingsstudien åtte måneder etter meklingen (n=191). Her må vi imidlertid ta høyde for at årsaken til den store økningen i delt bosted nok i det vesentligste skyldes at disse foreldrene i større grad valgte å delta i oppfølgingsstudien enn det skyldes endringer gjort i opprinnelig avtale. Kun 5 prosent av foreldrene oppgir at de har *endret* opprinnelig avtale, og 3 prosent at de ikke praktiserer opprinnelig avtale. Flertallet (60 prosent) oppgir at de praktiserer opprinnelig avtale, mens en tredjedel oppgir at de har gjort noen justeringer. Videre viste regresjonsanalyse at det i større grad var gjort endringer i avtaler der barnet hadde fast bosted hos mor og samvær med far enn tilfellet var i avtaler om delt bosted, og når konfliktnivået mellom foreldrene hadde blitt lavere enn det var ved avsluttet mekling. Forøvrig ble det i noe mindre grad gjort avtaleendringer i barnefordelingssaker enn i ekteskaps- og samboersaker (saker som ikke oppnådde avtale var selvsagt utelukket fra analysene).

Barnets beste som rettesnor

Dagens meklingsordning skal ha barnets beste til rettesnor, og ordningen har til hensikt at foreldrene skal komme fram til en avtale som er til det beste for barna. Hvordan barnets beste blir konkretisert er imidlertid et åpent spørsmål. Barnets beste er samtidig komplekst og kontekstavhengig. Hva som er til beste for et barn er det ikke nødvendig det for et annet barn.

Evalueringen viser at fokuset på barnets beste i meklingen i stor grad er ivaretatt. At barnets beste er et viktig tema i meklingen kommer gjennomgående til uttrykk evalueringen. Meklers fokus på barnets beste eller på barnets relasjoner har positiv betydning for foreldrens opplevelse av meklingen. Analysene tyder videre på at foreldre har en mer positiv holdning til obligatorisk mekling jo mer det blir snakk om barnets beste i meklingen. Majoriteten av avtalene man kommer fram til i meklingen vurderes også å være til barnets beste. En spesiell utfordring er likevel saker med høyt konfliktnivå, og dette gjelder i stor grad barnefordelingssaker. Analysene viser at i barnefordelingssaker der avtale ble oppnådd, mente mekler i 28 prosent av sakene at det ville vært en fordel å fortsette meklingen i inntil tre timer (det samme gjelder for henholdsvis 17 og 12 prosent av ekteskaps- og samboersakene). Data viser at dette dreier seg om saker der uenigheten og konfliktnivået fremdeles er høyt. I disse sakene vurderte mekler at målet om barnets beste i noen mindre grad ble oppnådd enn i øvrige saker. Tid spiller helt klart en viktig rolle i det å oppnå barnets beste via mekling. For det første kan det være utfordrende for mekler å få tilstrekkelig informasjon om det enkelte barn og/eller den enkelte familiesituasjon i løpet av en meklingstime. For det andre, der konflikt mellom foreldre er høyt, er det viktig at mekler klarer å selge inn den utvidede meklingsordningen. Mekleren legger også vekt på at konflikt mellom foreldrene bør bearbejdes før man konkretiserer hva som er barnets beste. I vanskelige saker kan barnets beste og foreldrenes konflikt bli konkurrerende dimensjoner. Gjennom

først å bruke tid på konflikt mellom foreldre, kan det skapes større og bedre rom for å diskutere hva er til barnets beste. Meklers mandat kommer også opp som et tema, både i gruppeintervjuene og i de åpne spørsmålene i tverrsnittsstudien. Det er særlig i slike konfliktfylte saker hvor barnets beste ikke nødvendigvis får fokus, at meklerne ønsker et mandat for å be foreldre komme til mekling mer enn en gang.

Barnets beste i forhold til ulike bakgrunnsvariabler

Analysene viser at i tillegg til konfliktnivå slik det er omtalt ovenfor, er det tre øvrige forhold som har betydning for hvorvidt mekler vurderer at barnets beste er oppnådd i meklingen. Ved hjelp av regresjonsanalyse finner vi at barnets beste oppnås i mindre grad når barnet er under 2 år enn i de øvrige aldersgruppene. Sakstype har ikke betydning i forhold til barnets beste, men regresjonsanalysen viser at sammenlignet med delt bosted oppnås barnets beste i sterkere grad i saker der det er avtale om fast bosted hos mor. Er sammenligningskategorien fast bosted hos far, går det frem at barnets beste i større grad oppnås både i saker med fast bosted hos mor og delt bosted. Det tredje forholdet som har betydning er skriftlig avtale. Barnets beste oppnås i vesentlig høyere grad i saker der avtalen mellom foreldrene er skriftliggjort.

Barns uttalerett

Selv om det er understreket både i lovverket og i offentlige retningslinjene at meklingen skal ha barnets beste som rettesnor, er det ingen retningslinjer hverken i lovverk eller rundskriv som knytter barns uttalerett *direkte* til meklingsrommet, det er foreldrene som har dette ansvaret. Derimot er det nedfelt i loven og i rundskrivet at mekler skal informere foreldre om deres plikt til å ivareta barns uttalerett. Analysene viser at i 38 prosent av sakene hadde mekler *ikke* informert om barnets rett til å bli hørt, og tilsvarende i 41 prosent av sakene ble det *ikke* informert om foreldrenes plikt til å høre barnet. Analysene viser at barnet/barnas rett til å høres i vesentlig mindre grad ble vektlagt i samboersaker enn i øvrige saker. Analysene viser, som rimelig er, at det i mindre grad er gitt informasjon om barns uttalerett når barna er svært unge. For 19 prosent av barna i gruppen 7 – 11 år er det ikke gitt informasjon om barns uttalerett, og tilsvarende gjelder for 12 prosent i aldersgruppen 12 - 16 år. Tilsvarende sammenhenger gjelder også for spørsmålet om mekler informerte foreldrene om deres ansvar for å høre barnet før avgjørelsen om hvor barnet skal bo.

Barns uttalerett henger tett sammen med de mange utfordringer som kan kobles til barnets beste i mekling. Det har vært et økende fokus på barns uttalerett både i Norge og internasjonalt. Flere forskere mener at barn må involveres mer direkte i prosesser som handler barns beste, nettopp fordi barna selv best beskriver sine behov (se for eksempel Saposnek 2004). Kirsten Sandberg (2008) har argumentert at ut fra et rettighetssyn må det utarbeides ordninger som gjør det forsvarlig å høre barn i mekling. Både i Norge (Ribe-Anderssen og Stray 2007; Rød 2010), og også, for eksempel, i Australia (McIntosh et al. 2004; 2008), har man i de senere årene utviklet ulike “barne-inkluderende” metoder og modeller for å inkludere barn i mekling på en trygg og god måte. Analysene viser likevel at barn inkluderes direkte i mekling i liten grad, og mye tyder på at det også er gode argumenter for dette. I evalueringen deltok barn i bare 4 prosent av meklingene. Det var ulike årsaker til at barn ikke deltok, men i fleste saker (59 prosent) hadde dette ikke vært tema. I de øvrige sakene hadde foreldre (ofte i samråd med mekler) kommet fram til at barna ikke skulle involveres.

Det er også indikasjoner på at flere meklere har behov for økt kompetanse om barns deltagelse, et moment som dessuten fremkommer i flere nyere studier (Smørdal og Thuen 2004; Svidal 2006; Solberg 2010; Rød 2010). På tross av at bare en liten andel barn høres i mekling i dag, mente majoriteten av meklerne at barn burde ha et tilbud. Mens 64 prosent av meklerne i evalueringens oppfølgingsstudie var helt eller delvis enig i at alle barn over 7 år på en eller annen måte burde få tilbud om å høres i forbindelse med meklingen – var bare 15 prosent av meklerne er helt uenige i dette.

Kompetansebehov hos meklerne

Meklerne er stort sett fornøyd med sin arbeidsinnsats. Samtidig uttrykker de behov for ny kunnskap og kompetanse, som mekling med ikke-vestlige innvandrere, det å involvere barn direkte i mekling, og mer kunnskap om de mer kjente temaene, som arbeid med svært konfliktfylte saker. Meklere ser også behov for nye metoder og teknikker, og oppdatering av kompetanse i lover og regler.

Der mekler var minst fornøyd med egen innsats i mekling dreide dette seg om saker med høy konflikt mellom foreldrene. I intervjumaterialet fra fokusgruppene drøftet meklere et ønske om ny kunnskap om teknikker og metoder spesielt i sammenheng med mekling i de vanskelige høykonfliktsakene. Innvandrere ble også nevnt som en gruppe som meklere ønsket at de kunne gi et bedre tilbud. Kompetanse i hvordan barn kan involveres direkte i mekling og kunnskap om barns utvikling, behov og reaksjoner var områder der meklere også så rom for videreutvikling av sin arbeid. Her må det oppsummeres at mens gruppeintervjuene indikerte stor enighet blant meklere om behov for kunnskap om utviklingspsykologi og barns behov, var det mye mindre enighet om hvorvidt barn bør direkte involveres i mekling.

Det understrekes at behov for ny kunnskap og oppdatering av dagens kompetanse som meklere som fremkommer både via tversnittstudien og fokusgruppeintervjuene, gir et bilde av et motivert meklerkorps som vil utvikle sitt eget arbeid for å gi et enda bedre tilbud for foreldre og barn. I gruppeintervjuene understreket meklere viktigheten av samlinger, der meklere kan møte hverandre og dele sine erfaringer og viten.

Konklusjoner

Meklingsordningen innrettet mot vanskelige saker, men mange saker glipper

Tidsbruk i mekling er vesentlig redusert etter departementets endring av tidsrammen fra og med 2007, og reduksjon av antallet obligatoriske meklingstimer fra inntil tre til en time. Målet om større fleksibilitet er oppnådd, men dilemmaet er at i en relativt høy andel en-times-meklinger avsluttes meklingen uten avtale (22 prosent). Disse sakene har en vesentlig høyere forekomst av konflikt og annen problematikk som psykiske vansker, rus og aggressiv atferd. Oftest dreier dette seg om saker der en eller begge foreldre ønsker å ta saken videre til retten. Mekler tilpasser i noen grad innholdet i mekling til sakens kompleksitet, noe som nok også er et nyttig rasjonale når en eller begge foreldre ikke ønsker mer enn en times mekling. Det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale, men i mange saker er dette ikke tilstrekkelig, og saken avsluttes uten at avtale mellom foreldrene er oppnådd. Evalueringen bekrefter at det å nå fram til de konfliktfylte familiene er den største utfordringen i foreldremekling i dag.

Nyttig ordning for flertallet av foreldre, og avgjørende for noen

Sett fra foreldrenes perspektiv kommer meklingsordningen generelt godt ut. De aller fleste er fornøyde, og langt de fleste synes å være positive til at meklingen er obligatorisk. For en stor andel saker har etter all sannsynlighet meklingen liten betydning for hvorvidt foreldrene ble enige om avtale, men for de fleste fikk meklingen betydning for innholdet i avtalen. For noen har meklingen imidlertid avgjørende betydning. Denne gruppen har i stor grad kjennetegn som gjerne forbindes med ”vanskelige” saker, og gir derfor en indikasjon på at meklingsordningen har potensiale til å dekke foreldrenes behov også i disse sakene. Men det er altså fremdeles et betydelig antall foreldre som dagens meklingsordning ikke treffer godt nok. I vårt materiale utgjør denne andelen 25 prosent (som ikke oppnådde avtale), noe som representerer et stort antall barn.

Mye fokus på barnets beste, men utfordringene er likevel mange

Analysene viser at både meklere og foreldre uttrykker at barnets beste i stor grad blir ivarettatt i meklingen. Barnets beste blir i høy grad fokusert i selve meklingen, og barnets beste vurderes som oppnådd i majoriteten av saker hvor man kom fram til avtale. Rapporteringen fra foreldrene viser også

at de mener barnets beste i stor grad er ivaretatt. Den store utfordringen er konfliktsakene. Her tar foreldrekonflikten for stor plass, og i de saker man kommer fram til avtale mener mekler denne i mindre grad er til barnets beste. Samtidig viser data at flere meklere ønsker fullmakt til å kunne pålegge partene utvidet mekling for bedre å kunne ivareta og konkretisere barnets beste i enkelte saker. Barns uttalerett må sees i sammenheng med barnets beste i mekling. Analysene viser at barn i svært liten grad involveres direkte i meklingen, og at både meklere og foreldre i stor grad mener det må være sånn. Samtidig viser data at det er stor enighet om at barn bør ha et tilbud om å bli hørt i forbindelse med mekling. Utfordringen er å finne ut hvordan barns uttalerett på best mulig måte skal ivaretas i praksis. Dette er et tema for videre forskning, hvor man også bør inkludere erfaringer fra barn og unge.

1 Innledning og kunnskapsgrunnlag

Andelen barn i Norge som bor med gifte foreldre er i dag lavere enn noen gang¹, og foreldres samlivsbrudd er et fenomen som berører stadig flere barn. Statistisk Sentralbyrå har siden 1989 publisert barnestatistikken² og siden den gang har andelen barn som bor med begge sine foreldre gått ned fra 82 til 75 prosent (SSB 2011a). Andelen barn, hvis foreldre ikke bor i samme hushold, varierer med alder. Jo eldre barna er, jo større er andelen som har foreldre i ulike hushold. Mens 87 prosent av alle barn i alderen ett år er registrert med foreldre som enten er gift eller samboende, gjelder tilsvarende for 62 prosent av 17-åringene (SSB 2011b). Det betyr at nesten fire av ti 17-åringer ikke har begge foreldre i samme hushold. Selv om foreldres samlivsbrudd først og fremst er et privat anliggende, søker det offentlige, gjennom lovverk, støtteordninger og retningslinjer, forsikre seg om at barnets beste blir ivaretatt.

Økingen i samlivsbrudd³ blant foreldre er et sentralt politisk tema, og det er i dag bred enighet om at foreldreskapet bør videreføres selv om foreldrene ikke lenger bor sammen, og at barnets beste skal være i fokus (se for eksempel St.meld. nr.29 (2002-2003) s. 8). Barnelovens § 42 slår fast at barnet har rett til samvær med begge sine foreldre, og at foreldrene er ansvarlige for at denne rettighet blir oppfylt. Samlivsbrudd er først og fremst et privat anliggende, samtidig som den norske velferdsstaten gjennom lovverk, støtteordninger og retningslinjer legger føringer på hvordan forholdet mellom barn og foreldre skal praktiseres. Meklingsordningen er et eksempel på dette.

Formålet med meklingsordningen framgår av ekteskapsloven (§ 26) og barneloven (§ 52), og er å få foreldrene til å komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd. I saksbehandlingen og avtalen skal det, ifølge lovgiver, legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet eller barna (Q-02/2008). Målet er altså sikre et godt fremtidig foreldresamarbeid, med barnets beste i fokus.

I evalueringen av mekling etter ekteskapslov og barnelov har vi vurdert i hvilken grad meklingsordningen fungerer etter lovgivers intensjoner, det vil si om den bidrar til at foreldre kommer til enighet om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd. Videre om den fungerer fleksibelt og målrettet inn mot konfliktsakene og om ordningen bidrar til at foreldrene kommer fram til en avtale som er til det beste for barna. En viktig bakgrunn for evalueringen er departementets endring i tidsrammen for mekling fra 2007, fra inntil 3 timer til 1 times obligatorisk mekling. Følgende hovedproblemstillinger undersøkes:

- Er meklingsordningen innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale?
- Hvor nyttig/meningsfull opplever foreldrene at meklingen er henholdsvis ved avtaleinngåelse og åtte måneder seinere?
- Bidrar ordningen til at barnets beste er en rettesnor for avtalen mellom foreldrene?

Rapporten identifiserer og drøfter også kompetansebehov hos meklerne, og skisserer avslutningsvis noen mulige veier for framtidig innretning på meklingsordningen.

I dette innledningskapitlet gjøres det kort rede for dagens meklingsordning der vi også gir en framstilling av den norske ordningen sammenlignet med de øvrige nordiske ordningene. Videre gjennomgås relevant forskning om meklingsordningen knyttet til følgende sentrale tema; tidsbruk, konflikt mellom foreldre, barns beste, barns uttalerett, foreldres etnisitet, kjønn/likestilling og meklernes kompetanse.

¹ Mens 78 prosent av alle barn bodde med gifte foreldre i 1989 er tilsvarende tall i 2010 57 prosent (SSBa).

² Siden 1989 har Statistisk Sentralbyrå produsert en egen barnestatistikk med barn som analyseenhet. Før 1989 ble barna hovedsakelig viet statistisk oppmerksomhet via statistikk om de voksne, og i overveiende grad via mor. Barnestatistikken gir et mer presist bilde av barns familier sett fra barnas ståsted.

³ Samlivsbrudd brukes som en samlebetegnelse for foreldrebrudd og kan bety både foreldres separasjon, skilsmisse samt brudd blant samboende foreldre.

1.1 Den norske meklingsordningen

Den norske meklingsordningen er en av de mest omfattende i Europa og skiller seg fra andre lands ordninger ved at den er obligatorisk (James, Haugen, Rantalaiho & Marples 2010). I dag må alle foreldre med barn under 16 år møte til mekling før de kan ta ut separasjon. Også foreldre (uavhengig av sivilstand) som ønsker å reise sak om foreldreansvar, bosted eller samvær må først møte til mekling (barnlovens § 51 første ledd). Retten har også anledning til å vise foreldre tilbake til mekling (barnlovens § 61 første ledd), noe som kun skjer i om lag 1 promille av meklingene (SSB). Meklingsordningen ble i 2007 utvidet til også å gjelde samboende foreldre med felles barn under 16 år som skulle flytte fra hverandre. Begrunnelsen for endringen var at alle barn skulle ha de samme rettighetene uavhengig av foreldrenes sivilstatus (Ot.prp.nr 103(2004-2005)). Dette har først og fremst medført en sterk økning i antallet meklinger.

1.1.1 Endret tidsramme for å nå de vanskelige sakene

En viktig bakgrunn for evalueringen er departementets endring i tidsrammen for mekling fra 2007 (Ot.prp. nr 103, 2004-2005). Endringene innebar at antallet obligatoriske timer for foreldre i mekling ble redusert fra inntil 3 timer til 1 time, mens det totale antallet timer tilgjengelig økte fra 4 til inntil 7 timer. Videre at meklingsattest utstedes etter 1 time, og uavhengig av om foreldrene har oppnådd avtale om foreldreansvar, samvær og bosted for barnet/barna. Før 2007 kunne saken avsluttes med meklingsattest dersom foreldrene kom til enighet før det var gått 3 timer, men i motsatt fall skulle ikke meklingsattest utstedes før etter 3 timers mekling, ifølge retningslinjene (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 1994).

Formålet med disse endringene var å styrke meklingsordningen ved å skreddersy ordningen inn mot de par som trenger det mest. Ressursene skulle utnyttes bedre ved å bruke mindre tid på foreldre som ikke har utbytte av meklingen, og mer tid på foreldre med store konflikter (Ot.prp. nr 103, 2004-2005, s. 6). Frivillighet, utover den ene obligatoriske timen, er også et anliggende i proposisjonen ved at det påpekes at mekling er en prosess som krever at partene er villige til å forhandle, og at det er vanskelig å gjennomføre mekling ved tvang.

Departementet mente endringen i tidsrammen ville innebære at de fleste av de ukompliserte sakene ville bruke 1 time, men at omleggingen av timetallet ved mekling ville øke den gjennomsnittlige meklingstiden noe ettersom flere ville benytte det utvidede tilbudet fra 5-7 timer (Ibid.). Fram til da hadde gjennomsnittlig tid brukt til mekling per par vært på 2,1 timer, noe som hadde holdt seg stabilt siden ordningen ble innført i 1993 ifølge proposisjonen (Ibid.).

1.1.2 Det norske meklingssystemet i en nordisk sammenheng

Det norske meklingsystemet skiller seg ut i nordisk sammenheng. Bare i Norge er mekling obligatorisk for (alle) foreldre med barn i en viss alder. I alle andre land eksisterer det et lignende tilbud, men på frivillig basis. I oversikten under har vi laget en forenklet fremstilling over meklings-tilbudet i de nordiske land per dag⁴.

⁴ Utviklingsarbeid innom feltet mekling (og familierådgivning) er aktivt per i dag i flere nordiske land, og det er en utfordring å samle informasjon om dagens praksis. Her har vi brukt sentrale lovtekster som en nøkkelfkilde, og utvidet dette med andre offentlige dokumenter, rapporter og evalueringer. Forskningsrapporter har vært vanskelig å finne og oppdatert komparativ forskning om nordiske meklingsordninger savnes per i dag.

Tabell 1 Oversikt over mekling (og lignende offentlig tilbud) ved samlivsbrudd for foreldre med barn i Norden.

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Obligatorisk	Delvis ja ¹	Nei	Nei	Ja	Nei
Gratis	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ansvarlig	Statsforvaltning	Kommune	Statsforvaltning/ systeaman og kommunen	Bufetat	Kommune
Regulert i lov	Ja Foreldreansvarslov	Ja Ekteskapslov; Sosialtjenestelov	Ja Barnelov; Sosialtjenestelov	Ja Ekteskapslov; Barnelov	Ja ”Foreldrebalken”
Tilbud	Veiledningsmøte ² ; barnesakkyndig rådgivning; konfliktmekling	Mekling i familiesaker	Konfliktmekling; sosial rådgivning i skilsmisssaker	Mekling, rettsmekling	Samarbeidsamtaler; rettsmekling
Prosedyre	Foreldrene blir innkalt til veiledningsmøte; foreldrene søker (egen blankett) rådgivning og konfliktmekling.	(Ingen formelle instruksjer)	(Ingen formelle instruksjer)	Innkalling sendes foreldrene etter begjæring. Rettsmekling er en institusjonalisert del av prosedyren.	(Ingen formelle instruksjer)
Fokus på barn	Barn kan høres i møte med statsforvaltning; barn kan bli med til barnesakkyndig rådgivning (og ha individuelt tilbud), men ikke til konfliktmekling. Hvis barnet er fylt 10 år, kan barnet be statsforvaltningen om å innkalle foreldrene til et møte om foreldremyndighet og bosted.	I prinsippet er mekling et tilbud for alle i familien	Barnet kan høres i konfliktmeklingsaker av barnesakkyndig rådgiver	Barn kan bli med til mekling, men det eksisterer ikke et landsdekkende tilbud for barn	-

¹ For statsforvaltningen kan avslutte saken om foreldremyndighet og/eller barnets bosted, og bringe det inn for retten, må foreldrene møte opp til statsforvaltningen til et veiledningsmøte (Foreldreansvarsloven; Statsforvaltningen 2007: 8). Under møtet hos statsforvaltningen skal foreldrene tilbys barnesakkyndig rådgivning eller konfliktmekling (Ibid.), og saksgangen er utformet slik at foreldrene først skal forsøke å samarbeide, og oppnå enighet via konfliktmekling, før saken kan bringes videre til domstolen (Pilegaard & Stage 2009: 54).

² Veiledningsmøte kan organiseres alene med saksbehandleren eller som et tverrfaglig samværs møte der både jurist og barnesakkyndig ekspert er tilstede.

I alle andre nordiske land eksisterer det per dag et offentlig system som tilbyr foreldre enten mekling eller et lignende tilbud, for eksempel familierådgivning eller samarbeidssamtaler. I Sverige, for eksempel, har foreldre en mulighet for gratis samarbeidssamtaler. Kommunen der foreldre bor er ansvarlig for å organisere denne. I alle nordiske land er denne type tilbud (stort sett) gratis, og ansvar for å gi tilbudet ligger enten hos kommuner, fylkesmann eller liknende offentlige aktører eller organ. I Danmark understrekes det videre at rådgivningstilbudet også er til barn, og at barn over 10 år selv kan søke hjelp.

De nordiske landene utenom Norge har altså ordninger som ligner på det norske meklingssystemet. Likevel er mekling eller tilsvarende tilbud for foreldre (og barn) organisert og praktisert på litt ulike

måter i de ulike nordiske landene. Et element som skiller systemene fra hverandre er hvorvidt initiativet til meklingen, eller liknende tilbud, ligger hos foreldrene eller hvorvidt det er et offentlig ansvar.

I Finland har mekling i familiesaker (*perheasioiden sovittelu*) et liknende mål som meklingen i Norge, men meklingen er frivillig for foreldrene. Ansvaret for å organisere mekling ligger hos kommunen der foreldrene bor. Foreldre selv må ta initiativ til å benytte seg av tilbudet, slik at deres sak skal defineres som en meklingssak (jf. Taskinen 2002). Tilsvarende system finnes også i Sverige, men der kalles det samarbeidssamtale (*samarbetsamtal*). Også i Sverige ligger ansvar for tilbud hos kommuner, og som i Finland, må foreldrene selv søke dette tilbudet. I Sverige er mekling et spesielt tilbud for de foreldre (og barn) som får sin sak behandlet i retten (rettsmekling). Rettsmekling ble introdusert i 2006, og er slik en relativt ny praksis i Sverige. Tanken er at mekler kan kalles inn når man ikke kommer fram til en løsning om samarbeid under rettsbehandlingen (dvs., foreldrene møter meklerin etter at saken først er prøvd i retten) (Socialstyrelsen 2006). Den svenske praksisen skiller seg dermed fra et lignende system i Danmark, der tilbud om mekling blir gitt før saken går vider til domstolsbehandling. I Finland finnes det ikke tilsvarende rettsmekling, men i 2011-2012 pågår det en forsøksordning om rettsmekling i familiesaker i fire tingsretter i ulike deler av landet (Justisministeriet 2011). I både den svenske rettsmeklingsordningen og i forsøksordningen om rettsmekling i Finland, er mekling et frivillig tilbud.

Som vist over, har også foreldre i Danmark mulighet for å få hjelp til å finne en løsning i en sak om foreldreansvar, bosted og samvær. Hvis foreldre vil løse saken mellom seg, men er usikre på om de får det til, de kan søke rådgivningstilbud fra statsforvaltningen. Når foreldre er uenige skal de *alltid* møte opp i et veiledningsmøte hos statsforvaltningen, som i utgangspunkt er et møte med jurist, men som også, etter behov, kan organiseres som et tverrfaglig møte der en barnesakkyndig ekspert er til stede. Den danske ordningen formidler et sterkt fokus på mekling, noe som kommer til uttrykk ved at rettsbehandlingen av saken ikke kan bringes videre til retten før foreldrene har tatt imot veiledning samt fått et frivillig tilbud om enten barnesaksyndig rådgivning eller konfliktmekling (§ 40 i Foreldreansvarsloven; Rambøll 2009). Det å få til en samarbeidsløsning mellom foreldrene blir alltid gitt første prioritet.

Ut fra den informasjonen vi har tilgjengelig ser det ut til å være noe variasjon forhold til hvor godt de ansvarlige for meklings- eller liknende tilbud informerer foreldrene om dette tilbudet. I Finland har det for eksempel vært poengtert fra flere hold at meklingstilbudet per i dag ikke er på det nivået det bør være, og at meklingsrolle må styrkes (for eksempel Mahkonen 2008; Karvinen et al. 2010; Barneombud i Finland, 2008). Det økende fokuset på mekling manifesteres likevel, for eksempel i et pågående forsøksprosjekt (2011-2012) ved at foreldre får et tilbud om mekling ved fire tingretter i ulike deler av landet. Det må likevel understrekes at tilbudet er frivillig.

Flere konklusjoner kan trekkes ut fra denne korte gjennomgangen av tilbud i de nordiske landene. For det første, i alle de fem landene fins det per i dag et tilbud der målet er å hjelpe foreldrene til å finne en løsning via samtaler med en tredje part, og det er økt fokus på foreldresamarbeid for å forbedre mulighetene for å oppnå barnets beste i saken. Tilbudene for foreldre betegnes ikke nødvendigvis som mekling, men for eksempel veiledning, rådgivning eller samarbeidssamtaler.

For det andre, bare i den norske meklingsordningen finnes det et klart tvangselement; at ordningen gjelder for alle foreldre med barn under 16 år. I det danske familierettslige systemet kan man finne trekk av liknende tvangselement, men bare for foreldre som er uenige om foreldremyndigheten, bosted og/eller samvær. Da må de møte opp til et veiledningsmøte hos statsforvaltning før deres sak kan avsluttes av statsforvaltningen eller bringes inn for retten.

Den tredje konklusjonen handler om barnets uttalerett i meklingsammenheng. I alle de nordiske landene har barn en lovbasert rett til å bli hørt i saker som angår dem, men et fellestrekk er at høring av barn i meklingsammenheng, i de fleste sammenhenger, i praksis gjennomføres indirekte (dvs. via

deres foreldre). Bare sjelden blir barn hørt direkte av en ”tredje part” i saken⁵. Dette gjelder også i Danmark, der statsforvaltningen informerer foreldre om muligheten til at barn blir med i rådgivningen og der barn fra 10 år selv har en mulighet for å be statsforvaltning innkalle foreldrene til et møte.

Den fjerde konklusjonen handler om et økende fokus på mekling generelt, men spesielt der det er konflikt mellom foreldrene. I de siste årene har det, både i Danmark og i Sverige, blitt utviklet et system der man ved tvist om foreldremyndighet, bosted og/eller samvær først gir foreldrene et tilbud om enten rådgivning eller mekling. Som nevnt pågår det i Finland en forsøksordning (2011-2012) vedrørende et liknende tilbud.

1.2 Meklingsaker med høy konflikt

Det finnes massiv dokumentasjon på at konflikt ved samlivsbrudd og dårlig foreldresamarbeid er skadelig for barn (se Haugen 2007). Hos Ekeland & Myklebust (1996:114) rapporterte meklerne at i om lag 1/3 av sakene samarbeidet partene relativt problemfritt, mens situasjonen i en like stor gruppe var preget av at parkonflikten ikke var løst. Videre at det var stort konfliktnivå i om lag 10 prosent av sakene, saker som sannsynligvis gikk videre til domstolene. Ekeland og Myklebust viste at konfliktnivået var høyest i saker som omhandlet barnefordeling. Av alle meklinger foretatt utgjør barnefordelingssakene omlag en tredjedel av sakene som det mekles i. En viktig intensjon med omleggingen av meklingsordningen i 2007 var nettopp å kanalisere ressurser mot denne andelen saker med høy konflikt ved at disse skulle få et utvidet tilbud (Ot.prp.nr. 103, 2004-2005: 6).

I hvor stor grad meklingsordningen har virket etter intensjonen vil som nevnt avhenge av om meklerne greier og ”selge inn” det frivillige meklingstilbudet. Kun en times mekling i konfliktsaker der foreldre ikke oppnår enighet, kan indikere at foreldre vil ha en meklingsattest utelukkende for å kunne ta saken videre til domstolen. Studier viser at foreldre er mer fornøyde med avgjørelser foretatt gjennom mekling enn gjennom domstolene, og Kock (2000) har i en studie av saker behandlet i Oslo byrett pekt på at et ensidig fokus på enighet og kompromisser her kan føre til at foreldre føler seg presset til å gå med på en avtale som ikke er til barnets beste. Både Lassen og Larsen (2005) samt Skjørten (2005) viser til tilfeller hvor utfallet av rettssaker i verste fall kan føre til løsninger som ikke er til det beste for barnet. Dette er også dokumentert i internasjonal forskning (se for eksempel Mason 2002; Smart 2004; Wallerstein 2000).

I en slik sammenheng er det viktig og utforske på hvilke måter meklingsrommet kan benyttes som et alternativ til domstolene, og hvordan barnets beste kan fokuseres ytterligere. I internasjonal litteratur er det for eksempel fokusert på at mekling i høykonfliktsaker med fordel kan ha terapeutiske innslag for slik å sikre barnets beste på en bedre måte (se for eksempel Folberg et al. 2004).

Ekeland (1994) har pekt på at obligatorisk mekling viser til et samfunnsmessig ansvar for barn:

”Ein kan også hevde at ei obligatorisk ordning kommuniserer samfunnet sitt ansvar for barn i ein skilsmisjesituasjon. Ved ei frivillig ordning vil det vera foreldra som vel. Obligatorisk ordning inneber at samfunnet på vegne av barna har gjort eit val som foreldra må halde seg til” (Ekeland 1994; 25).

Hensynet til barna har stått sterkt i norsk meklingsordning samtidig som man ved omleggingen av ordningen ser en dreining mot fokus på konfliktsaker. I barnefordelingssakene er konfliktnivået også langt høyere enn i de andre sakene (Ekeland 1997).

Videre er konfliktnivå ofte av avgjørende betydning for om foreldrene greier å samarbeide om gode løsninger for barna. Par i stor konflikt som er fylt av sinne og mistenksomhet, kommer sjeldnere frem til avtaler (Johnston & Campbell 1988; Kelly & Gigy 1989). Samtidig finnes det undersøkelser som viser at erfarne meklere og meklingstilbud som går over tid, kan bidra til at flere av denne typen foreldrepar når frem til avtaler og bedre samarbeid (Emery et al. 2005, Emery 1994; Irving &

⁵ I Danmark ble barn hørt i cirka åtte prosent av sakene (om foreldremyndighet, bosted, samvær) behandlet av statsforvaltningen i perioden februar-april 2010 (Justisministeriet 2010).

Benjamin 1992; Johnston & Campbell 1998; Kelly 1991, 1993; Kelly & Gigi 1989). Videre viser et par eldre studier at foreldre i konflikt gjerne uttrykker tilfredshet med prosessen etterpå, også i saker som har vært preget av fysisk eller emosjonell vold (Davies, Ralph, Hawton & Craig 1995; Depner et al. 1992). Vi har imidlertid ikke funnet nyere studier på dette.

Kock (2008) viser en betydelig økning i antallet saker for retten i perioden før endringen av meklingsordningen (2001-2006). Hun mener noe av denne økningen skyldes den generelle økningen i antallet samlivsbrudd, men viser også til nye saksbehandlingsregler, økt bruk av sakkyndige og økt tilgang til psykolog gjennom denne saksgangen, som mulige forklaringer. Et bredere og mer faglig fundert tilbud innen domstolsapparatet, og en lavere terskel for å bringe saker inn for retten, vil imidlertid bare i noen grad påvirke meklingsstatistikken ettersom volumet av nye domstolsaker i forhold til det totale antallet meklingsaker per år er relativt lite (omlag 5 prosent).

1.3 Barnets beste

I FNs konvensjon om barns rettigheter er fire artikler fremhevet som generelle prinsipper⁶ for hele konvensjonen: artikkel 2 om ikke diskriminering, artikkel 3 om barnets beste, artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling, og artikkel 12 om barns rett til å bli hørt (Smith 2008:17). Prinsippet om barnets beste og barns rett til å bli hørt er altså to av fire grunnprinsipper i barnekonvensjonen. Historisk sett og i internasjonal sammenheng har Norge vært tidlig ute med å lovfeste barns rettigheter (Schrumpf 2007), og både prinsippet om barnets beste og barns rett til å høres har vært elementer i norsk lov lenge før barnekonvensjonen ble ratifisert i 1991. Samtidig ble både artikkel 3 om barnets beste og artikkel 12 om barns rett til å høres ytterligere tydeliggjort ved at konvensjonen ble inkorporert (tatt direkte inn i norsk lov) gjennom menneskerettsloven i 2003 (Sandberg 2010). Som en følge av inkorporeringen ble det foretatt endringer i en rekke andre lover nettopp for å synliggjøre barnekonvensjonens bestemmelser. I følge Lucy Smith (2008) har konvensjonen per i dag en meget sterk stilling i norsk rett.

Prinsippet om *barnets beste* er i dag konkretisert i flere lover, for eksempel barneloven, barnevernsloven, og ekteskapsloven. Prinsippet om barnets beste er også tydelig understreket i forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Under retningslinjer for barnet, heter det at: ”Mekler skal ha fokus på barnets beste og gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets rett til å bli hørt, jf. Barneloven § 31” (Q-2/2008: 6). Selv om barnets beste skal være retningsgivende for meklingen og ligge til grunn for avgjørelser om samvær, bosted og foreldreansvar, er imidlertid barnets beste en vanskelig rettesnor. Den bærende ideen ved anvendelse av prinsippet om barnets beste er at man skal ta utgangspunkt i det enkelte barn sine behov og forutsetninger (Haugli 2008). Det er innlysende at det som er bra for ett barn, ikke nødvendigvis er bra for et annet barn i en annen setting. Da barneloven i Norge ble reformert for noen år tilbake, gikk det fram at også Barne- og familiedepartementet fant det vanskelig å definere ”barnets beste” i loven. I odelstingsproposisjon ble det dermed formulert at ”barnets beste bør bero på en konkret individuell vurdering i hver sak”(Ot.prp. nr. 29 (2002-2003):28; se også NOU 2008: 9). Studier av barnefordelingssaker både i Norge (Kock 2000, Skjørten 2005) Danmark (Ottesen 2004) og England (Schoffer 2005; Smart et al. 2003) viser at barnets beste er et konsept som fortolkes og gis mening på ulike måter i ulike kontekster og ofte med det sårbare og det kompetente barnet som motstridende referanserammer, Haugen & Rantalaiho (2010) har vist at barnets beste konkretiseres og reflekteres på ulikt vis også i meklingsrommet.

1.4 Barns uttalerett

På linje med prinsippet om barnets beste er også barns uttalerett understreket flere steder i lovverket. Inkorporeringen av konvensjonen i norsk lov i 2003, førte blant annet til at barns uttalerett ble ytterligere styrket ved lovendring iverksatt fra 1. april 2004, hvor aldersgrensen for uttalerett ble senket fra 12 til 7. Per i dag skal altså barn fra 7 år bli hørt i saker som angår dem selv (jf. Barneloven § 31).

⁶ Dette er fremhevet i Generelle kommentarer nr, 5 ”General Measures of implementation” (se for øvrig Smith, 2008).

Videre heter det at ”det følger av denne bestemmelsen at foreldrene skal høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om personlige forhold for barnet. Når barnet har fylt 12 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener”.

I følge Kirsten Sandberg (2008:78) er barns rett til å høres helt sentral i anerkjennelsen av barn som ”selvstendige individer” og betegnelsen ”bli hørt” viser at ”noen har ansvaret for å sørge for dette, og at de skal lytte til det barnet sier”. I en gjennomgang av 129 barnefordelingssaker finner Skjørten (2005) at barnet (i alderen 7-11 år) ”ble hørt” i om lag halvparten av sakene. Mens det i barnefordelingssaker i retten opprettes en sakkyndige som ivaretar barns uttalerett, er det ingen retningslinjer hverken i lovverk eller rundskriv som knytter *barns uttalerett* direkte til meklingsrommet.

Barn har en nedfelt rettighet til å uttale seg og til å bli hørt, men ansvaret for å høre barn er overlatt til foreldrene og i noen grad til dialogen mellom foreldre og mekler. Ifølge Barne- og familiedepartementet (St.meld. nr. 29 (2002-2003): 26) skal foreldrene ”gjøres oppmerksomme på barns rett til å uttale seg, men det må legges vekt på at barna ikke skal tvinges til å velge mellom foreldrene(...)Hvorvidt barna skal trekkes inn i meklingen er opp til den enkelte mekler og gjøres etter det departementet kjenner til, i liten grad”.

Det er hevdet at hvis man skal ta barnekonvensjonen på alvor må barn involveres direkte i meklingen: *”If a mediator is to take seriously the standard of achieving what is in the ”best interest of the child”, an understanding of the needs of each child involved is paramount. However, because parents’ expressed views of their child’s needs are frequently polarized, such reports are only questionably valid. Information about child’s needs is usually best gathered directly from the child* (Saposnek 2004:176-177).

Selv om alle landets kontorer har fått tilbud om opplæring i ”barnehøringsmodellen”⁷, utviklet ved familievernkontoret i Asker og Bærum (Ribe-Andersen, et al. 2007) viser empiriske studier at det å inkludere barn i mekling ikke nødvendigvis er knyttet til en bestemt modell eller metode (Gulbrandsen & Tjersland 2010; Svidal 2006; Thuen 2004). På tross av at det har vært et økende fokus på å høre barn i mekling indikerer flere studier at dette gjøres i liten grad (Ekeland & Myklebust 1996; Tjersland & Gulbrandsen 2010; Moxnes & Haugen 1998; Smørdal & Thuen 2004; Svidal 2006). Samtidig viser for eksempel Smørdal og Thuen (2004: 47) at ”mange er villige til å ta med barn dersom de lærer gode metoder for dette”. Tilsvarende finner også Svidal (2006).

Den forrige evalueringen av meklingsordningen, som for øvrig frem til i dag er den eneste systematiske kartleggingen av barns deltakelse i mekling i Norge, viser at barn deltok i 2 prosent av sakene (Ekeland & Myklebust 1997).

1.5 Foreldres tilfredshet med mekling

Det er ikke enighet i litteraturen om hva som er gode effektmål i mekling (Skauli 2009). Mange studier ser på brukertilfredshet som en viktig indikator, og det trenger altså ikke være slik at ikke oppnådd enighet om avtale gjennom mekling betyr at foreldrene ikke er fornøyde. Partene kan ha oppnådd andre fordeler, om ikke annet så på kort sikt (Walker 2010). Tjersland (1992) fant for eksempel indikasjoner på at mekling førte til bedre samarbeid, mindre bruk av rettssystemet og mer fornøyde brukere.

Selv om det er gjort mange studier av meklingsprosessen er det på grunn av metodiske svakheter ikke grunnlag for å konkludere at fornøyde foreldre etter mekling kan tilskrives selve meklingen (Bengtssons 2003). Gjennom tidligere bruker- og tilfredshetsundersøkelser i familievernet vet vi at brukerne i overveiende grad er fornøyde (Bang 1993; Schau 1993; Jonassen & Bratt 1998; Hordaland Fylkeskommune, alle referert i Skauli 2009). Også internasjonalt finner en i så godt som alle studier at brukertilfredsheten i mekling er høy. Brukernes oppfatning av meklerens evne til å tilrettelegge for

⁷ Modellen er ressurskrevende og man vet lite om utbredelsen. Hovedideen er å gi barn mulighet å snakke med en mekler, og med hjelp av den mekleren formidle sine tanker, hvis barnet ønsker det, videre til foreldrene. Metode krever tid og fra 3 til 4 meklingsmøter. På det møtet der barnet er hørt er det behov for to meklers arbeidsinnsats.

god kommunikasjon, sørge for at begge parter ble hørt, samt finne mulige løsninger og skape felles forståelse for den andre part ble fremhevet som de beste indikatorene i en studie av Slaikou et al. (1985, referert i Walker 2010). Depner et al. (1994, ref i Walker 2010) fant at selv om de mest fornøyde var de som var blitt enige om en avtale, opplevde de aller fleste at meklingen hadde gitt en anledning til å adressere problemer og å motta nyttig informasjon, klargjøre konflikten og å se fremover.

1.6 Foreldres etnisitet

Tilveksten av innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn i Norge var i 2008 høyere enn noen gang, og denne gruppen utgjør nå 10,6 prosent av befolkningen (SSB 2009). Til sammenligning var tilsvarende tall i 2006 på 6,1 prosent (SSB 2006). Nesten en tredjedel av innvandrergruppen bor i Oslo, og i 2008 hadde 26 prosent av befolkningen i Oslo innvandrerbakgrunn (SSB 2009b).

Personer med innvandrerbakgrunn utgjør etter hvert en viktig brukergruppe i familievernnet. I 2002 utgjorde 22 prosent av alle inngåtte ekteskap i Norge ekteskap mellom nordmenn og personer med annet statsborgerskap (SSB 2002), og man vet at det er høyere oppløsningsgrad i ekteskap der partene har ulike landsbakgrunn (Daugstad 2006). På tross av at man ikke ønsker å konstruere en dikotomisering mellom ”dem og oss” (Gullestad 2002) er det viktig å stille spørsmål ved hvilke utfordringer familievernnet står ovenfor i ulike kulturmøter, og i følge Lopez (2007) eksisterer det i dag lite kunnskap basert på norske forhold om dette temaet.

Lopez (2007) har gjennomført en grundig kvalitativ studie blant brukere med minoritetsbakgrunn og viser blant annet at disse ofte har urealistiske forventninger til meklingen, forventninger som ikke samsvarer med meklingens intensjon og mandat. Denne diskrepansen forklares ofte med informasjonsmangel. Flere av informantene operer for eksempel ikke med et skille mellom terapi og mekling, og forventer at meklere skal være en problemløser. Lopez (2007:123-129) viser videre hvordan kjønn kan bli fortolkningsramme og hvordan flere menn med minoritetsbakgrunn mener de har blitt møtt med stereotype holdninger. Noen brukere føler seg for eksempel forhåndsdømt. Det indikeres at meklere idealiserer norske kjønns- og fedreroller, og det diskuteres videre hvordan etnisitet, kultur og kulturforskjeller blir fortolkningsramme i brukernes erfaringer med familievernkontorene. Rapporten kommuniserer et brukerperspektiv og er basert på et utvalg av 34 informanter; 19 menn og 15 kvinner valgt ut ved kontorer hvor innslaget av tverrkulturell mekling er stort (Lopez 2007:43).

1.7 Fokus på likestilling og kjønn

Noe av intensjonen med ”den nye ekteskapsloven” av 1993 var blant annet å styrke forholdet mellom far og barn, og i det siste rundskrivet er det uttrykt eksplisitt at mekler skal informere om muligheten til å avtale delt bosted (Q-02/2008). Delt bosted blir ofte forstått som den kulturelle fortolkningen av ”barnets beste” (Kurki-Suonio 2000), og det er hevdet at fremveksten av delt bosted som ordning i USA på 1980 og 90-tallet var et uttrykk for fokuset på fedres rettigheter snarere enn et fokus på barns rettigheter.

Selv om norske fedre i internasjonal sammenheng blir sett på som svært likestilte med tanke på involvering i barns liv (Skjervik 2006) og mannsmeldinga nettopp er lagt frem, er det mange som hevder at fedre diskrimineres i forhold til mødre (Døving 2006). Familievernnet er fra flere hold kritisert for å favorisere mødre, spesielt i minoritetssaker.

1.8 Kompetansebehov

Flere studier har sett på behovet for kompetanse blant meklere. Smørdal & Thuen (2004) finner i sin studie blant et utvalg på 199 meklere at de ønsker bedre kompetanse på saker som gjelder metoder for konflikthåndtering (59 prosent ville vurdere å benytte et slikt opplæringstilbud), mekling med utenlandske par (30 prosent hadde i stor grad behov for opplæring, og 60 prosent til en viss grad), saker med psykiatri, rus, mishandling og misbruk (mellom 10 og 30 prosent oppga stort behov, og

rundt 60 prosent oppga til en viss grad behov for slik opplæring). I åpent spørsmål til meklerne fremkommer behov for kunnskap om det å ha med barn i mekling.

Det er hevdet at familievernet i liten grad benytter meldeplikten, og at samarbeidet mellom barnevern og familievern bør styrkes (Kvaran 2008: 209). Smørdal & Thuen viser forøvrig at meklere har behov for opplæring i forhold til avdekking av saker som bør meldes.

Bruk av reflekterende team har blitt drøftet, og funnet nyttig (Tjersland 1992). Både Bondesen (1994), Qvale (2005), Lopez (2007) og Nordhelle (2007) har fokusert på viktigheten av å se på meklerens kulturkompetanse (for eksempel meklers forutinntatthet, fordommer, mentale programmeringer). Nordhelle (2007) nevner spesielt behovet for kultursensitivitet og kommunikasjonskompetanse blant meklerne.

Meklers nøytrale rolle er et viktig grunnprinsipp i meklingen (Ekeland og Myklebust 1997, Nordhelle 2006, Haugen & Rantalaiho 2009). Kravet om nøytralitet kan imidlertid komme i konflikt med kravet om å gi spesifikke råd samt intervensjon av ulike slag, for eksempel i forhold til saker hvor det råder mistanke om misbruk.

I Norge ligger plikten til å høre barnet på foreldrene, men også på alle andre som har med barnet å gjøre. Det er påpekt fra FNs barnekomité (Sandberg 2008: 136) at mange som arbeider med barn og forvalter barns rettigheter ikke kjenner godt nok til rettighetene, og at alle som kan få med barn å gjøre i arbeidet sitt, må få opplæring i Barnekonvensjonen. Videre er det uvisst i hvor stor grad meklere kjenner til og har fått grundig opplæring i barnekonvensjon (Haugen & Rantalaiho 2009).

1.9 Evalueringens formål og problemstillinger

Evalueringens formål har vært å undersøke i hvilken grad meklingsordningen bidrar til at foreldre kommer fram til en avtale om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd. Evalueringen konsentreres om å besvare tre hovedspørsmål:

- Er meklingsordningen innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale?
- Bidrar ordningen til at barnets beste er en rettesnor for avtalen mellom foreldrene?
- Hvor nyttig/meningsfull opplever foreldrene at meklingen er henholdsvis ved avtaleinngåelse og åtte måneder seinere?

1.10 Rapportens videre struktur

De tre hovedproblemstillingene i evalueringen besvares ved å analysere og drøfte en lang rekke delspørsmål. Etter metodekapittelet (neste kapittel) deles rapporten inn i tre deler, en del for hver av de tre hovedproblemstillingene. Deretter følger en samlet oppsummering av de tre delene (kapittel 8). Videre følger et eget kapittel med framstilling av kompetansebehov hos meklerne (kapittel 9), og til slutt konklusjoner (kapittel 10) samt forslag til mulige veier videre for meklingsordningen (kapittel 11).

2 Metoder i datainnsamlingen

Evalueringen er gjennomført ved en kombinasjon av kvantitative og kvalitative datainnsamlingsmetoder, rettet mot alle landets meklere i henholdsvis statlig familievern (Bufetat) og meklere utenfor Bufetat (eksterne meklere), og mot foreldre som har vært til mekling. Tabellen under gir en oversikt over datainnsamlingene som ble gjennomført, og antallet meklere og foreldre som deltok.

Tabell 2 Oversikt over datainnsamlinger i evalueringen.

Datainnhenting	Antall meklere	Antall foreldre
Fokusgruppeintervjuer (9 grupper)	61	-
Tverrsnittsstudie over 7 uker (1460 saker)	333	1781
Kartlegging av mekleres bakgrunn og holdninger	288	-
Oppfølgingsstudie (kartlegging) blant foreldre ca 8 mnd etter mekling	-	191

Tverrsnittsstudien besto av kartlegging av saker avsluttet ved familievernkontorene og hos eksterne meklere over en periode på 7 uker. Kartleggingen var rettet mot henholdsvis mekler og foreldre i samme sak.

Videre ble det gjort en spørreskjemaundersøkelse med kartlegging av meklernes bakgrunn, kompetansebehov og holdninger til meklingsordningen samt en oppfølgingsstudie blant foreldre åtte måneder etter meklings slutt. De to siste datainnsamlingene ble gjort utelukkende i nettbasert løsning. I tverrsnittsstudien kunne mekler selv velge å svare enten på papirskjema eller på nett.

2.1 Fokusgruppeintervjuer i regionale fellessamlinger

Innledningsvis i evalueringen ble det gjennomført 4 regionvise samlinger (sør og øst var samlet i en felles samling) der alle meklere i landet ble invitert til å delta. Hensikten var både å gi informasjon om evalueringen og å foreta datainnsamling ved å gjennomføre fokusgruppeintervjuer.

Et fokusgruppeintervju er et strukturert gruppeintervju, hvor en eller to personer leder et intervju med de inviterte deltakerne. Deltakerantallet anbefales til mellom seks og ti personer (Kreuger 1988; Kvale 2001). Til forskjell fra individuelle intervjuer, får fokusgrupper frem informasjon gjennom en dynamisk interaksjonsprosess, informasjon som ofte forblir uuttalt gjennom andre datasamlings-teknikker. Selv om validiteten i fokusgruppeintervju kan begrenses av gruppeprosesser som kan hemme eller forsterke enkelte responser og opplevelser, er fremgangsmåten egnet til å fremskaffe synspunkter og vurderinger.

Meklerne ble intervjuet om sine holdninger og erfaringer knyttet til følgende tema: 1) Endringen i antall timer obligatorisk mekling fra inntil 3 til 1 time, 2) Arbeid med konfliktfylte saker, 3) Inklusjon av barn i mekling, 4) Kjønn/likestilling (endret farsrolle etc), 5) Mekling med ikke-norske, 6) Kompetansebehov hos meklerne.

Det var totalt 61 meklere som deltok i de 9 fokusgruppene, og antallet deltakere i hver gruppe varierte fra 4 til 10. Fokusgruppeintervjuene ble tatt opp på bånd, og transkribert⁸. Det ble gjennomført en kvalitativ innholdsanalyse med fokus på hvordan meklere reflekterte rundt de seks hovedtemaene, nevnt over.

⁸ 200 sider transkribert tekst med Times Roman 12 og linjeavstand på 1,5.

Sitater presentert i rapporten blir i hovedsak benyttet til å belyse de resultatene som kommer tydelig fram i det kvantitative materialet. Dataene er primært brukt i kapittel 4 om meklernes holdninger og praksis i mekling, i kapittelet 7 om barn og i kapittel 9 om meklernes kunnskapsbehov. Data fra fokusgruppene ble også brukt i forbindelse med utarbeidelse av kartleggings skjema for tverrsnittstudien.

2.2 Tverrsnittstudie meklingsaker

Tverrsnittstudien består av kartlegging av meklingsaker avsluttet ved familievernkontorene/ eksterne meklere over en periode på 7 uker; 1. februar til 19. mars 2010. Data består av meklernes svar på spørreskjema vedrørende (egne) saker som ble avsluttet i denne perioden, og av foreldres svar på spørreskjema i samme sak. For beskrivelse av prosedyren for tverrsnittstudien, tilsendt meklerne, jf. vedlegg 1.

2.2.1 Tema i tverrsnittstudien

Skjema til mekler

Spørreskjemaet som mekler fylte ut (se vedlegg 2) inneholdt spørsmål om: foreldres bakgrunn (alder, utdanning, antall barn, bostatus), tidsbruk og deltakelse i meklingen, innhold og tiltak i meklingen, avtaleinngåelse, avtalens innhold, oppnåelse av barnets beste i avtalen, årsaker til at man ikke oppnådde avtale, forekomst av konflikt og særlig problematikk i saken, meklers kontakt med andre instanser i saken, meklers vurdering av egen innsats i meklingen, og til slutt et eget spørsmålsbatteri knyttet til barns deltakelse.

Skjema til foreldre

Spørreskjemaet som foreldre (se vedlegg 3) fylte ut inneholdt spørsmål om: kjønn, daglig virke (arbeid, trygd, utdanning), kjennskap til meklingen fra før, et spørsmålsbatteri med 21 utsagn om meklings nytte, vurdering av barns deltakelse (dersom barnet/barna hadde deltatt i meklingen), konfliktnivå, fornøydhet med avtale, og om meklingen påvirket avtalen.

2.2.2 Representativitet tverrsnittstudie

Meklerne returnerte kartleggings skjema for totalt 1460 saker; 1122 saker fra meklere ved familievernkontorene, og 338 saker fra eksterne meklere.

Tabell 3 Antall meklingsaker i familievern og blant eksterne meklere, i evalueringen og totalt. Antall, prosent.

	Antallet saker i evalueringens utvalg	Antall saker totalt i innsamlingsperioden	Prosent representert i studien
Familievern	1122	1929	58
Eksterne meklere	319	636	50
Totalt	1441*	2565	56

* I tillegg inneholder utvalget 19 saker der mekler ikke har identifisert om han eller hun jobber i familievern eller privat.

Familievernsakene er representert i 58 prosent av de totalt 1929 meklings sakene i datainnsamlingsperiode. Tall for meklinger gjort av eksterne meklere i datainnsamlingsperioden er ikke tilgjengelige, men om vi går ut fra at eksterne meklinger representerer om lag 33 prosent av det totale antallet meklinger (SSB 2010), utgjør dette 636 meklinger. De 319 sakene i studien utgjør dermed 50 prosent. Svarprosent totalt i studien er dermed på 56.

Kontorenes representativitet

Alle de offentlige familievernkontorene i landet har deltatt i datainnsamlingen ved at meklere har besvart spørreskjema om meklinger (62 kontorer på tidspunktet). Svarprosenten i forhold til saker varierer imidlertid; ved 8 kontorer har meklerne fylt ut spørreskjema for alle sine saker i perioden, 15 kontorer har svart for mer enn 80 prosent av sine saker, 40 av kontorene har svart for mer 50 prosent mens 20 kontorer har svar på mindre enn halvparten av sine saker.

Meklernes representativitet

Tabell 4 Antall meklere i utvalget og totalt. Antall og prosent.

	Antall meklere i utvalget	Antall totalt	Prosent representert
Familievern	274	381	72
Eksterne meklere	59	130	45
Totalt	333	511	65

Det var 333 som svarte på undersøkelsen av totalt 511 meklere (65 prosent); 274 av 381 meklere i det offentlige familievernet (72 prosent) og 59 av 130 eksterne meklere (45 prosent).

Når det gjelder prosentfordelingen mellom antall ferdig meklede saker i familievern og blant eksterne var den på 67-33 i 2009 (SSB 2010). Prosentfordelingen i vårt utvalg er på 78-22. Eksterne meklere er dermed noe underrepresentert i datagrunnlaget.

De tre sakstypenes representativitet

Tabellen under viser hvor representativt utvalget er når det gjelder sakstyper, det vil si begjæring etter ekteskapsloven og barneloven vedrørende henholdsvis samboende og barnefordelingssaker.

Tabell 5 Representativitet i forhold til sakstyper (type begjæring). Prosent.

	Saker totalt i datainnsamlings- perioden	Saker i utvalget
Ekteskapsloven	37	37
Barneloven – samboende	31	39
Barnefordelingssaker*	32	23
Totalt	100	100

* Saker etter barneloven der en eller begge foreldre ønsker å ta saken videre til domstol.

Samboersaker er noe overrepresentert i utvalget mens barnefordelingssakene (saker der en eller begge foreldre ønsker å ta saken videre til domstol) er noe underrepresentert. Deltakelse er basert på samtykke fra foreldrene, og som forventet fikk vi en lavere deltakelse fra foreldre i barnefordelingssaker. Sannsynlig årsak er at foreldrene er inne i en vanskelig prosess, og gjerne har nok med seg selv og sin sak. Det er nok delvis samme årsak til at utvalget har en høyere andel en-times-meklinger (74 prosent) enn populasjonen av meklinger, vist ved SSB-tall (63 prosent for 2009). Sannsynlig årsak til at en-times-meklingene i større grad er representert i utvalget er at foreldre i saker der man var enig om avtale, og dermed ikke hadde behov for flere timer, lettere samtykket til å delta i datainnsamlingen enn tilfellet var i saker der det ble meklet i flere timer.

En annen årsak til at utvalget har en høyere andel en-times-meklinger er at eksterne meklere i mindre grad er representert. Eksterne meklere har, ifølge SSB sin statistikk, alltid hatt en lavere andel en-times-meklinger enn meklere i familievernet. Sannsynlig effekt for evalueringens data er at fore-

komsten av konfliktfylte saker er noe mindre enn i populasjonen av meklingsaker. Fordelingen av sakstyper (begjæring) i studien er lik hos eksterne meklere og familievernmeklere.

2.2.3 Foreldrenes representativitet i tverrsnittsstudien

Foreldrene som var til meklings ble i etterkant av siste meklingsstund bedt om å besvare et kort spørreskjema om hvordan de opplevde meklingsprosessen. Noen fylte ut skjemaet og la det i nøytral konvolutt i en boks ved skranken før de forlot kontoret, mens andre tok det med seg hjem og sendte det i utfylt stand til prosjektleder. Tabellen under viser representativiteten av foreldre som deltok i studien sett i forhold til sakenes representativitet i utvalget.

Tabell 6 Representativitet foreldre som deltok i studien fordelt på sakstyper. Prosent.

	Saker totalt i datainnsamlingsperioden	Saker i utvalget	Foreldre representert
Ekteskapsloven	37	37	40
Barneloven – samboende	31	39	41
Barnefordelingssaker	32	23	19
Totalt (prosent)	100	100	100
Totalt antall	2565	1460	1781

Vi mottok svar fra 1781 foreldre som kan knyttes til 933 meklingsaker. Vi har begge foreldres besvarelser for 40 prosent av meklingssakene, mens vi har bare en av foreldrene sin besvarelse for 24 prosent av meklingssakene. Det vil si at i 36 prosent av meklingssakene har vi ikke svar fra foreldre i det hele tatt.

Ved undersøkelse av hvor representative foreldrene er i forhold til karakteristika ved utvalget av meklingsaker, fant vi noen skjevheter. Vi har en liten overvekt av foreldre fra region Midt-Norge og Nord-Norge, mens de øvrige regionene er litt underrepresentert. Videre er foreldre i høykonfliktsaker og barnefordelingssaker litt underrepresentert i foreldrestudien i forhold til meklingsstudien. Disse forskjellene er så små (under 3-4 prosentpoeng) at det ikke har betydning for representativiteten av foreldredata i forhold til meklingsdata. Som nevnt er imidlertid barnefordelingssakene dårlig representert mens samboersakene er overrepresentert i utvalget av saker, noe som selvsagt også gjelder for foreldreutvalget (ettersom det dreier seg om samme saker).

Videre er det en overrepresentasjon av foreldre med saker som har endt i avtale sammenlignet med meklingsaksdata. Andel med avtale (om samvær, bosted og foreldreansvar) er 9 prosentpoeng høyere i foreldredata enn i meklingsdata. Vi har dermed trolig få foreldre som representerer de aller mest uenige, konfliktfylte samlivsbruddene der enighet heller ikke ble oppnådd etter meklingsprosessen.

Skjevhetene når det gjelder representativitet har liten betydning for dataanalysene der vi har kontrollert for sakstype og konfliktnivå og om avtale er oppnådd. Man bør imidlertid ta høyde for denne skjevheten når man leser tabeller og figurer med enkle frekvensfordelinger som presenterer hva foreldrene har svart på de ulike spørsmålene.

2.3 Kartlegging av meklers bakgrunn, kompetansebehov og holdninger

I tillegg til registrering av avsluttede meklingsaker registrerte meklere, i en separat kartlegging, informasjon om egen bakgrunn (alder, kjønn, utdanning, mekler i familievern eller ekstern mekler), oppfatninger om meklingsordningen (gammel og ny), kompetansebehov.

2.3.1 Representativitet kartlegging av meklers bakgrunn og holdninger

I en datainnsamling på nett høsten 2010 ble mekler bedt om å svare på et kort skjema om sin bakgrunn, utdanning og holdninger til meklingsordningen.

Tabell 7 Antall meklere som deltok i kartlegging av meklers bakgrunn og holdninger. Antall og prosent.

	Antall meklere i utvalget	Antall totalt	Prosent representert
Familievern	205	381	54
Eksterne meklere	83	130	64
Totalt	288	511	56

Totalt 288 meklere deltok i kartleggingsstudien. Dette utgjør 56 prosent av alle meklere; 54 prosent av meklere i det statlige familievernnet svarte på kartleggingen, og 64 prosent av de eksterne meklere. Dette betyr at svarprosenten er vesentlig redusert blant meklere i familievernnet i forhold til representativiteten av meklere i tverrsnittsstudien, mens det motsatte er tilfelle når det gjelder representativiteten for de eksterne meklerne.

Det var 63 prosent kvinner blant meklerne som svarte. Gjennomsnittsalderen i utvalget var på 54 år, og medianen var 55 (halvparten var over 55 år, og halvparten under). Antall år som mekler var i gjennomsnitt på 11,4 år, og medianen var 11 år (halvparten hadde over 11 års ansiennitet og halvparten under).

2.4 Oppfølgende studie blant foreldre som deltok i tverrsnittsstudien for åtte måneder siden

Det ble gjort en oppfølgingsstudie blant foreldre som hadde inngått avtale i mekling for åtte måneder siden. Hovedmålet med denne innsamlingen var å få kunnskap om hvordan henholdsvis konflikt og samarbeid mellom foreldrene utviklet seg i perioden etter meklingen, og i hvilken grad foreldrene mente meklingen hadde hatt noen innvirkning. Videre skulle det vurderes hva som kjennetegner saker der foreldrene samarbeider om endringer i avtalen, og saker der de ikke gjør det. Analysene vil belyse om det er forskjeller på sakenes utvikling avhengig av type mekling, om avtale er inngått, og om den er skriftliggjort, hvilken avtale som er inngått (om fast bosted og samvær), konfliktnivået mellom partene, og om tidsbruk i meklingen for åtte måneder siden har noen betydning.

Når foreldrene fylte ut skjema i tverrsnittsstudien (etter avtaleinngåelse i meklingen), kunne de krysse av for om de var villig til å kontaktes etter noen måneder for en oppfølgingsstudie om hvordan samarbeidet hadde gått. Det var 353 foreldre som sa seg villig til å bli kontaktet på nytt. Disse oppga adresse, e-post og telefonnummer. Vi hadde ikke tillatelse til å koble disse besvarelsene til de samme foreldrenes svar i tverrsnittsstudien. De 353 foreldrene ble kontaktet om oppfølgingsstudien primært via e-post eller SMS, og i noen få tilfeller brev omlag åtte måneder etter siste meklingstime. I henvendelsen ble det oppgitt nettadresse til et spørreskjema som foreldrene ble bedt om å fylle ut på nett.

2.4.1 Representativitet foreldre i oppfølgingsstudien

Det var 205 av de 252 foreldrene som fylte ut skjemaet, men 14 måtte slettes ettersom det framgikk av svarene at separasjonen var hevet, og de hadde flyttet sammen igjen. Dermed hadde studien 191 deltakende foreldre.

Representativiteten i oppfølgingsstudien er ikke veldig god, og det er flere grunner til dette. Andelen kvinner som svarte var vesentlig høyere enn 50 prosent (63 prosent). I tverrsnittsstudien var andelen

kvinner 52 prosent. Det var kun 7 stykker (3,4 prosent) med annen etnisk bakgrunn enn norsk som besvarte skjemaet i oppfølgingen, slik at denne variabelen ikke benyttes i analyser av dette datamaterialet. Til sammenligning var 9-10 prosent av sakene i tverrsnittsstudien representert med fedre eller mødre med annen bakgrunn enn norsk. Når det gjelder alder, er utvalget som har svart i oppfølgingsstudien litt yngre i forhold til den store mengden foreldre som svarte i tverrsnittsstudien.

Tabell 8 Foreldre representert i oppfølgingsstudien fordelt på sakstype. Sammenligning med fordeling av sakstyper totalt i datainnsamlingsperioden og i tverrsnittsstudien. Prosent.

	Saker totalt i datainnsamlingsperioden	Saker representert i tverrsnittstudien	Foreldre representert i tverrsnittstudien	Foreldre representert i oppfølgingsstudien
Ekteskapsloven	37	37	40	51
Barneloven – samboende	31	39	41	38
Barnefordelingssaker	32	23	19	11
Totalt (prosent)	100	100	100	100
Totalt antall	2565	1460	1781	191

Tabellen viser at andelen ekteskapsaker i oppfølgingsstudien blant foreldre var vesentlig større enn i tverrsnittsstudien, og i populasjonen av saker. I likhet med tverrsnittsstudien er andelen samboersaker også høyere enn i populasjonen. Andelen barnefordelingssaker (73 saker) er vesentlig lavere enn i populasjonen, men også vesentlig lavere enn i tverrsnittsstudien; kun 11 prosent (20 saker). Dette gir en skjevhet i utvalget i forhold til *volumet* av konflikt, men gir likevel et bilde på betydningen av konflikt ved analyser som ser på hvilke variabler som kan knyttes til konflikt.

2.5 Utfall avtale/ ikke avtale i tverrsnittsstudien

I tverrsnittsstudiens kartleggingsskjema til mekler ble det spurt om foreldrene var enige om avtale før mekling, eller om de ble enige under meklingen. Mekler måtte krysse av for enighet om foreldreansvar, samvær og bosted. Deretter ble det spurt om avtalen ble gjort skriftlig eller muntlig. Foreldrene i samme sak ble spurt om de etter meklingen var: enig om skriftlig avtale, enig om muntlig avtale, ikke enig om avtale.

I bearbeiding av data ble det laget en variabel for utfall av mekling; enig eller uenig om avtale. Variabelen var basert på at mekler hadde svart bekreftende om enighet på alle tre punktene i avtalen (avtale om fast bosted, samvær og foreldreansvar), og om enighet hadde skjedd før eller etter mekling. Denne variabelen hadde en del missing, antakelig fordi vi hadde konstruert spørsmålene i skjemaet for komplisert (ettersom mekler både skulle forholde seg til om foreldre ble enige før eller under mekling samtidig som det skulle krysses ut for alle tre punkter i avtalen). For å kontrollere meklers svar ble svaret matchet med foreldrenes svar. Det viste seg at i 152 saker der mekler ikke hadde svart fullstendig på om avtale var oppnådd, hadde en eller begge foreldre svart at enighet var oppnådd. En ny variabel ble konstruert basert på både meklers og foreldres svar. Dette var uansett en mer riktig løsning enn om svaret skulle baseres utelukkende på meklers svar i saken. Grunnlaget for ny variabel for enighet/uenighet er spesifisert i tabellen under.

Tabell 9 Grunnlag for utfallsvariabel (enig/ ikke enig om avtale).

Meklers rapportering		Ene forelders rapportering		Andre forelders rapportering		Utfall registrert	
Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
x		x		x		x	
x		x		Ikke svart		x	
x			x	Ikke svart		x	
x		Ikke svart		Ikke svart		x	
x			x	x		x	
x			x		x		x
	x	x		Ikke svart		x	
	x	x		x		x	
	x	x			x		x
	x	x			x		x
	x		x		x		x
	x	Ikke svart		Ikke svart			x
Ikke svart		x		x		x	
Ikke svart		x			x	x	
Ikke svart			x		x		x
Ikke svart		x		Ikke svart		x	
Ikke svart			x	Ikke svart			x

I noen få tilfeller, der det var diskrepans mellom meklers svar og en forelders svar (og den andre ikke hadde svart), eller mellom to foreldres svar (der mekler ikke hadde svart), ble respondentens svar på øvrige spørsmål i skjemaet sjekket ettersom flere svar i skjemaet viste om foreldrene var kommet til enighet i saken eller ikke.

2.6 Statistiske analyser

Artikkelens statistiske analyser er gjort i SPSS, versjon 17 og 18. I de tilfeller det refereres til vesentlige eller signifikante forskjeller ($p < 0,05$), er dette testet ved kjiqvadrattest (χ) eller ved multipl regresjonsanalyse. Videre er det i to tilfeller gjort faktoranalyser. I det følgende beskrives multipl regresjon og faktoranalyse, og de respektive analysene gjort ved disse statistikkmetodene.

2.6.1 Multiple regresjonsanalyser

Multipl regresjonsanalyse er en metode der vi kan studere virkningen av ulike variabler kontrollert for hverandre (Hamilton 1992). Regresjonskoeffisienter er et uttrykk for hvor stor endring man har i den avhengige variabelen for en enhets endring i den uavhengige variabelen, gitt at man holder verdien på de andre uavhengige variablene konstant. Fortegnet sier hvilken retning effekten har, og størrelsen på koeffisienten sier noe om styrken på sammenhengen. I de multivariate analysene behandler vi sumskårene som avhengige variabler, mens egenskaper ved henholdsvis meklings sak, mekler eller foreldrene (avhengig av hvilket datasett som analyseres) behandles som uavhengige variabler. For variabler som er på nominalnivå (for eksempel kjønn, utdanning, aldersgruppe etc) settes modellen opp med en referansekategori (mødre, videregående utdanning etc). Vi bruker de standardiserte regresjonskoeffisientene for å kunne sammenligne styrken på effekten fra den enkelte variabel innenfor hver av modellene. Vi har brukt to typer regresjonsanalyser; binomisk når avhengig variabel er todelt, og lineær når avhengig variabel framstår som en skala. I det følgende skal vi beskrive hver enkelt analyse gjort ved regresjon.

Meklernes holdninger til meklingsordningen

I kapittel 4 gjøres regresjonsanalyser for å undersøke om meklers holdninger til meklingsordningen kan knyttes til karakteristika ved mekler. Følgende variabler utgjør avhengige avhengig variabel (undersøkellesvariabler): 1) Meklingsordningen fungerer bedre nå enn før fordi de fleste ikke har

behov for mer enn 1 time, 2) Gammel ordning var bedre fordi mekler da hadde mulighet til å pålegge 3 timer mekling, 3) Mekler bør gis fullmakt til å kunne pålegge partene utvidet mekling i saker der mekler mener det er nødvendig, 4) Alt i alt oppfylder dagens meklingsordning i større grad lovens intensjon (om en avtale til det beste for barna) enn tilfellet var før. Følgende karakteristika ved mekler utgjør de uavhengige variablene i analysene: meklers kjønn, alder, utdanning, ansiennitet, meklingskontor (statlig familievernkontor, Kirkens familievernkontor eller ekstern mekler).

Foreldres opplevelse av meklingen

I kapittel 5 gjøres regresjonsanalyser for å undersøke hvilke forhold som har betydning for foreldrenes opplevelse av meklingen (jf. Tabell 18). Tre faktorer, utledet av faktoranalyse (jf. Tabell 11), framstår som avhengige variable (undersøkelsesvariabler). Disse består av foreldres opplevelse av henholdsvis meklerin, meklingen samt forhold ved meklingsordningen (obligatorisk). Det kontrolleres for effekter av følgende variabler, som dermed utgjør uavhengige variable i disse analysene: utdanning, alder, kjønn, etnisitet, type meklings sak, antall timer, og konfliktnivå mellom foreldre. I tillegg har vi inkludert tre variabler som karakteriserer i hvilken grad mekler fokuserte på ulike temaer i meklingen. Disse er a) barnets/barnas beste, b) barnets/barnas medbestemmelse og c) barnets/barnas relasjoner.

Foreldres konflikt og samarbeid åtte måneder etter mekling

I kapittel 6 gjøres regresjoner for å belyse hva som karakteriserer saker med et fortsatt høyt konfliktnivå åtte måneder etter meklingen, saker der foreldre samarbeider godt, og hva som karakteriserer saker der foreldrene rapporterer at meklingen faktisk har hatt en betydning (jf. Tabell 20-Tabell 24). Her ble det kontrollert for effekter av følgende variabler: foreldres kjønn, alder, sakstype (begjæring), avtale/ikke avtale, antall timer i mekling, konfliktnivå, og type avtale (delt bosted, bosted hos mor og samvær hos far versus øvrige ordninger).

2.6.2 Faktoranalyse av tema vektlagt av mekler i meklingen

Det ble gjort faktoranalyse av 15 ulike spørsmål til mekler om hvilke tema som ble tatt opp i den enkelte sak. Mekler ble bedt om svare i hvilken grad de ulike tema var tatt opp på en skala fra 1; i liten grad til 4; i stor grad. Hensikten med faktoranalysen var å vurdere hvilke spørsmål som samvarierte i den grad at de utgjorde meningsfulle separate faktorer. Faktoranalysen ble gjort med Varimax rotering. To spørsmål ble utelatt ettersom mål på kommunalitet var såpass lav som litt over 0,40. Deretter ble det gjort ny faktoranalyse med de 13 spørsmålene som gjensto. Tabellen under viser resultatet av faktoranalysen.

Tabell 10 Faktoranalyse av tema vektlagt av mekler i meklingen. (n=1365).

Tema tatt opp av mekler i meklingen	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
	Informasjon/orientering	Barnas relasjoner	Barnas beste	Barns medbestemmelse
m) Orienterte om økonomiske støtteordninger	,89	,06	-,04	-,02
l) Orienterte om barnebidrag	,85	,07	-,03	,05
n) Orienterte om hvor en kan finne god informasjon om økonomi og rettigheter	,81	,09	,07	,03
o) Orienterte om konsekvenser av ulike avtaleforslag	,62	,06	,32	,09
e) Snakket om barnas forhold til barnehage/skole	,08	,80	,16	,21
d) Snakket om barnas forhold til besteforeldre og slekt	-,01	,74	,26	-,07
c) Snakket om barnas forhold til sine venner	,09	,63	,04	,58
f) Snakket om barn og flytting	,28	,58	,24	,19
a) Snakket om hva som vil være til barnas beste	,08	,19	,82	,07
j) Snakket om barnas forhold til begge foreldre	,06	,14	,78	,22
b) Snakket om barnas følelsesmessige reaksjoner	,06	,36	,66	,24
k) Snakket om barns medbestemmelsesrett i saker som angår barnet/a	,07	,07	,14	,89
i) Snakket om hva foreldrene oppfatter at barna ønsker/ tenker	,00	,21	,39	,75

Faktoranalysen av de 13 spørsmålene resulterte i følgende fire faktorer som karakteriserer noen kjernetema i mekling: a) informasjon/ orientering om økonomi, ordninger og rettigheter b) barnets/ barnas relasjoner, c) barnets/barnas beste, d) Barnets/barnas medbestemmelse. Grad av korrelasjon mellom de ulike spørsmålene i hver faktor ble analysert. Reliabilitetsanalysene viste Cronbacks alpha på $\alpha=0,82$ for faktor 1 og $\alpha=0,75$ for alle de tre øvrige faktorene.

2.6.3 Faktoranalyse av foreldrenes opplevelse av meklingen

Det ble gjort faktoranalyse av 13 ulike påstander foreldrene ble stilt om hvordan de opplevde meklingen.

Foreldrene ble bedt om svare hvor enig de var i påstandene på en skala fra 1; helt uenig til 4; helt enig. Hensikten med faktoranalysen var å vurdere hvilke påstander som samvarierte i den grad at de utgjorde meningsfulle separate faktorer. Faktoranalysen ble gjort med Varimax rotering. Tabellen under viser resultatet av faktoranalysen.

Tabell 11 Faktoranalyse av foreldres opplevelse av meklingen. (n=1365).

Påstander om foreldres oppfatninger om meklingen	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
	Opplevelse av mekler	Opplevelse av meklingen	Holdning til obligatorisk mekling
b)Jeg følte at vår sak ble behandlet på en svært profesjonell måte av meklerin	0,73	0,34	-0,03
c) Mekler kastet bort mye tid ved ikke å konsentrere seg om de viktige temaene	-0,57	-0,12	0,13
e) Meklerin tok ikke parti for noen av oss	0,62	-0,04	0,02
f) Meklerin burde gitt oss mer direkte og praktiske råd om hvilke valg vi burde gjøre	-0,53	-0,15	0,39
h)Meklerin kommuniserte godt i meklingen	0,71	0,33	0,00
a) Jeg fikk nyttig informasjon i meklingen som var relevant for saken vår *	0,53	0,50	0,04
d)Meklingen hjalp meg til bedre å forstå synspunktene til den andre forelderen	0,12	0,72	-0,02
g) Meklingen bidro til gode måter å ordne daglig omsorg og samvær på	0,27	0,71	-0,04
m) Meklingen hjalp meg til bedre å forstå/høre synspunktene til barnet/barna	0,07	0,81	-0,02
n) Meklingen bidro til et større fokus på barnets/ barnas beste i avtalen	0,13	0,79	0,03
p) Jeg synes det ble for få meklingstimer til å få til en god avtale	-0,37	-0,01	0,56
r) Jeg synes det skulle vært flere timer obligatorisk mekling (enn 1)	-0,04	-0,02	0,85
t) Det burde være obligatorisk med oppfølgingstime noen måneder etter meklingen	0,10	0,05	0,81

*Denne påstanden har høyest skåre i faktor 1, men vi har valgt å bruke den i faktor 2 ettersom dette er en påstand om meklingen (og ikke mekler). At verdiene er så like er en indikasjon på at denne påstanden samvarierer med både faktor 1 og faktor 2.

Faktoranalysen av de 13 spørsmålene resulterte i følgende tre faktorer som karakteriserer i forhold til om opplevelsen kan knyttes til: a) Hvordan foreldrene opplevde meklerin b) Hvordan foreldrene opplevde meklingen, c) Hvilken holdning foreldrene hadde til at meklingen var obligatorisk og til tidsbruk i meklingen.

Grad av korrelasjon mellom de ulike spørsmålene i hver faktor ble analysert. Reliabilitetsanalyse viste Cronbacks alpha på $\alpha=0,70$ for faktor 1, $\alpha=0,80$ for faktor 2 og $\alpha=0,65$ for faktor 3.

Del 1 Er meklingsordningen innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale?

3 Hva karakteriserer vanskelige saker i mekling, og er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet disse?

3.1 Endret tidsramme for å nå de vanskelige sakene har gitt økt andel en-times-meklinger

Departementet mente endringen i tidsrammen ville innebære at de fleste av de ukompliserte sakene ville bruke en time, men at omleggingen av timetallet ved mekling ville øke den gjennomsnittlige meklingstiden noe ettersom flere ville benytte det utvidede tilbudet fra 5–7 timer (Ot.prp. nr. 103 (2004–2005)). Fram til da hadde gjennomsnittlig tid brukt til mekling per par vært på 2,1 timer, noe som hadde holdt seg stabilt siden ordningen ble innført i 1993, ifølge proposisjonen (Ibid.).

SSB sine tall for henholdsvis 2006 og perioden 2007-2009 viser at andelen en-times-meklinger har økt mens andelen som har benyttet utvidet tilbud ikke har vært vesentlig. Tabellen under angir andeler for hele landet, fordelt på sakstyper og antall timer i meklingen.

Tabell 12 Tidsbruk fordelt på sakstyper. SSB-tall (2006, 2009). Prosent.

	SSB-tall 2006		SSB-tall 2009		
	Alle meklinger		Alle meklinger		
	1 time	2-4 timer*	1 time	2-4 timer	5-7 timer
Ekteskapsaker	56	44	63	32	4
Samboersaker**	-	-	67	29	4
Barnelovsaker***	15	85	54	40	6
I alt	40	60	63	33	4

*Før 2007 var det totalt 4 meklingstimer tilgjengelig. **Samboersaker ble inkludert etter lovendring i 2007. ***Før 2007 inkluderte barnelovsaker såkalte frivillige meklinger i tillegg til saker som skulle for retten. Andelen frivillige saker inkludert i kategorien barnelovsaker var på omlag 20 prosent.

Siden sist evaluering av meklingsordningen (Ekeland & Myklebust 1996, 1997) har man ikke hatt datainnsamlinger som har gitt informasjon om tidsbruk i forhold til om utfall av mekling (avtale eller ikke). Det er grunn til å anta at den høye andelen en-times-meklinger reflekterer større fleksibilitet for det store flertallet av relativt ukompliserte saker. På den annen side, dersom evalueringen viser at en stor del av sakene avslutter mekling etter en time til tross for at det ikke er oppnådd avtale, har målet om større fleksibilitet fått en uheldig bieffekt. Det er for eksempel grunn til å anta at de foreldre som har besluttet å ta saken for retten primært vil være interessert i å få meklingsattest for å kunne gå videre med saken.

Den nye tidsordningen representerer en utfordring til meklere i den forstand at de må jobbe mer aktivt i forhold til å få kanalisert vanskelige saker videre i mekling, og søke å unngå at de avslutter meklingen etter en time uten å ha oppnådd avtale. Ifølge forskriften skal meklere informere foreldre om at de har mulighet til et utvidet meklingstilbud (Q-02/2007). Meklere prøver gjerne å ”selge inn” det frivillige meklingstilbudet blant annet fordi de mener det kreves mer enn en time for å sikre kvaliteten i meklingen (Haugen & Rantalaiho 2009).

3.1.1 Bekymring i fagfeltet for redusert tidsbruk

I en liten undersøkelse gjort i 2008, avgrenset til Østfold, og basert på tall fra SSB, uttrykkes bekymring over det bildet som tegnet seg etter endringene fra inntil 3 til 1 times obligatorisk mekling (Walter & Skaheim 2008; upubl.). Artikkelen presenterer SSB-tall for familievernet som viste at andelen en-times-meklinger hadde økt kraftig, også i saker med så høy konflikt at en eller begge

foreldre ønsket å ta saken til domstol (refereres heretter til som barnefordelingssaker). Undersøkelsen påpekte videre at det var svært få som benyttet det utvidede meklingsstilbudet på 5–7 timer.

Mens departementet antok at omleggingen ville øke meklingstiden totalt; at andelen en-times-meklinger ville øke, men samtidig at en større andel foreldre ville bruke det utvidete tilbudet på 5–7 timer, tyder altså statistikken på at det siste ikke er tilfellet, og at total meklingsstid dermed er redusert. Hva betyr i så fall dette? Først og fremst er det kritisk dersom det i stor grad gjelder de vanskelige sakene der foreldre har problemer med å komme til en avtale om barnet/barna. Dersom dette er tilfellet, har endringen i tidsrammen hatt en utilsiktet konsekvens. Da fungerer ikke ordningen fleksibelt inn mot de vanskelige konfliktsakene, slik departementet ønsket.

3.2 Innholdet i mekling

Departementet gir ingen spesifikke føringer når det gjelder metodikk i mekling, ut over det som framgår av rundskriv (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2008); nemlig at mekling ved fastlåste konflikter krever ”en annen metodisk tilnærming enn i de tradisjonelle meklingssakene” (s. 3), og for øvrig at mekler skal oppfordre til å ta imot tilbud om mekling i ”ytterligere tre timer dersom mekleren mener at dette kan føre til at foreldrene kan komme fram til en avtale” (Ibid.: 2). Det framgår ikke av gjeldende rundskriv hva som legges i ”annen metodisk tilnærming”. Det framgår imidlertid av Ot.prp. nr. 103 (2004–2005) at ”Barne- og familiedepartementet anser det som viktig å utvikle metoder for rådgivning og støtte i familier med store konflikter” (s. 18). Derfor har departementet også igangsatt et arbeid med å utvikle bedre meklingsmetodikk i fastlåste meklingsaker med høyt konfliktnivå – det såkalte Formprosjektet. I en rapport fra form prosjektet er forskerne opptatt av at en pedagogisk orientering ”gjennomsyrr forskrifter og rundskriv” som meklerne må forholde seg til (Gulbrandsen & Tjersland 2009). Forskerne påpeker at det er ”tegn til at ordningen ritualiseres, ikke bare fordi meklingsattesten utstedes etter en time, men også fordi meklerne preges av en forskrift som sier mye om hva de skal og bør gjøre [...] dette synes å påvirke det som meklerne foretar seg, og hindrer dem i å møte foreldrene der de selv er når de kommer til mekling” (Ibid., 46).

3.3 Problemstillinger

I dette kapitlet er formålet å vurdere om meklingsordningen er fleksibelt og hensiktsmessig innrettet slik at det ytes mer hjelp der behovet er størst. Kapitlet presenterer funnene under følgende hovedtema: 1) utfall av mekling, 2) forekomst av konflikt og annen problematikk, og 3) tidsbruk og innhold.

Følgende spørsmål besvares:

Utfall av mekling:

- Hvor stor andel er enige etter mekling, og hva karakteriserer saker der enighet ikke oppnås?
- Hvor utbredt er avtale om delt bosted versus fast bosted hos mor eller far, og hvilke samværsavtaler inngås?

Forekomst av konflikt og annen problematikk:

- Hvilke tema er det høy konflikt om i de ulike sakstypene, og har noen tema betydning for om avtale inngås?
- Er det høyere forekomst av annen problematikk (ut over selve bruddet) som sykdom, psykiske vansker, rus og aggressiv atferd i saker der enighet ikke oppnås, og i hvilken grad virker slik problematikk inn på avtaleinngåelse?

Tidsbruk og innhold:

- Brukes det mindre tid i mekling etter endring av tidsrammen, og gjelder dette også i vanskelige saker med høy konflikt og særlig problematikk?
- I hvilken grad brukes det tilstrekkelig med tid på vanskelige saker, slik mekler vurderer det?
- I hvilken grad er innholdet i mekling tilpasset saken?

3.4 Utfall av mekling

Hvor stor andel er enige etter avsluttet mekling, og hva karakteriserer saker der det oppnås enighet i forhold til saker der enighet ikke oppnås når det gjelder foreldres bakgrunn og konfliktnivå? Tabell 5 viser utfall av mekling i de ulike sakstypene.

Tabell 13 Meklingssaker etter lovgrunnlag og utfall i meklingen. Antall og prosent.

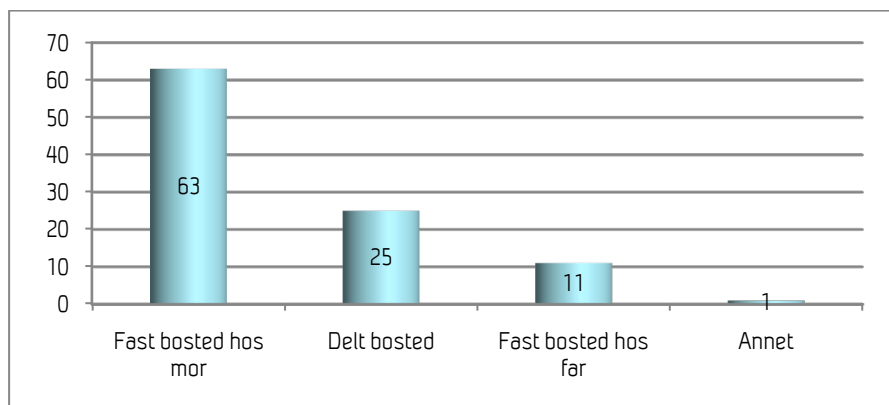
	Enighet om avtale		Ikke enighet om avtale		Totalt
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	
Ekteskapsaker	463	88	63	12	526
Samboersaker	454	82	103	18	557
Barnefordelingssaker	122	39	190	61	312
Totalt	1039	75	356	25	1395*

* I tillegg kommer 65 saker der vi mangler informasjon enten om sakstype eller om avtale er oppnådd.

Tverrsnittsstudien viser at 75 prosent av meklingssakene endte i enighet om avtale. I halvparten av ekteskapsakene og samboersakene var foreldrene enige om avtale allerede før mekling. Dette gjaldt selvsagt ikke i barnefordelingssakene. Her kom foreldrene til enighet i 39 prosent av sakene. I sakene der foreldre kom til enighet før mekling svarer over 60 prosent av foreldrene at meklingen bidrog at avtalen ble mer gjennomtenkt/mer detaljert.

3.4.1 Avtaleⁱ om fast bosted og samvær

I saker som endte i avtale ble avtalen, ifølge mekler, skriftliggjort i totalt 73 prosent av sakene. Det var ingen forskjell mellom sakstyper når det gjaldt skriftliggjøring av avtale.

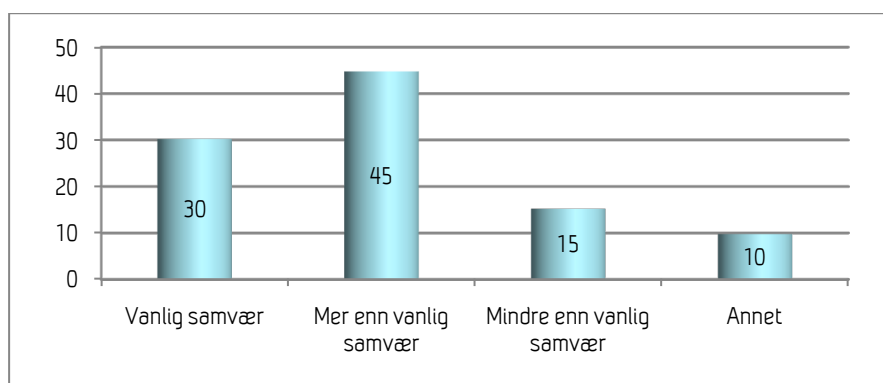

Figur 1 Avtale om bosted, inngått ved mekling. Prosent. (n=1464 barn i tverrsnittsstudien)

Av foreldre som inngikk avtale i forbindelse med meklingen, gjorde 63 prosent avtale om fast bosted hos mor, og samvær med far mens 25 prosent gjorde avtale om delt bosted. Elleve prosent gjorde avtale om fast bosted hos far. Delt bosted er hyppigere i ekteskapsaker og samboersaker enn i

barnefordelingssaker (av de som velger delt bosted er 64 prosent ekteskapsaker, 28 prosent samboersaker, og 8 prosent barnefordelingssaker). Regresjonsanalyse der vi kontrollerte for foreldres alder, utdanning, barnets alder samt sakstype og konfliktnivå, viste forøvrig at delt bosted er mer vanlig når far har høyere utdanning enn når far kun har grunnskole, og det er hyppigere i saker der far er eldre enn 36 år enn når far er yngre. Det er også hyppigere i saker med lav konflikt. Når det gjelder saker der det er gjort avtale om fast bosted hos mor og samvær med far viser regresjonsanalysen at slik avtale er hyppigere i saker der far er yngre enn 25 år, og når barnet er yngre enn 3 år enn når barnet er eldre. Det er hyppigere i samboersaker og ekteskapsaker enn i barnefordelingssaker.

Figuren under viser andel som gjorde avtale om henholdsvis vanlig samvær⁹, og henholdsvis mer eller mindre enn vanlig samvær.

Figur 2 Avtale om samvær, inngått ved mekling. Prosent. (n=1150 barn i tverrsnittstudien)

For 30 prosent av barna i tverrsnittstudien ble det gjort avtale om såkalt vanlig samvær. For nesten halvparten av barna ble det gjort avtale om mer enn vanlig samvær, og for 15 prosent av barna ble det gjort avtale om mindre enn vanlig samvær.

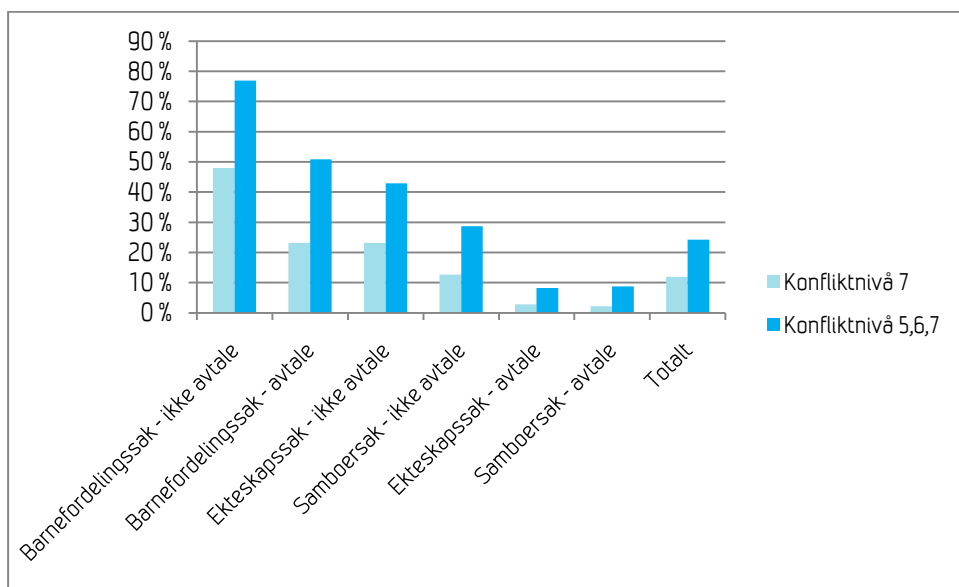
3.4.2 Foreldres etnisitet har betydning for om avtale oppnås

Skiller saker som ender i avtale seg fra øvrige saker når det gjelder foreldres bakgrunn? Spørsmålet ble analysert i forhold til foreldrenes alder, utdanning og etnisk tilhørighet. Vi fant at etnisk tilhørighet var det eneste av disse karakteristika som hadde signifikant sammenheng med utfallet av mekling, da kontrollert for alder og utdanning. Funnet tyder på at når mor eller far har annen etnisk opprinnelse enn norsk, er det mindre sannsynlig at avtale oppnås ved mekling. Når begge foreldre har en annen etnisk opprinnelse, forsvinner imidlertid denne effekten i vårt datamateriale. Sannsynligvis fordi andelen saker der begge foreldre har annen etnisk bakgrunn enn norsk, kun utgjør 5 prosent (72 saker). Andelen enige i avtale ligger på 66–70 prosent i disse tre kombinasjonene av foreldrepar (a) far norsk og mor utenlandsk, b) far utenlandsk og mor norsk, c) begge utenlandsk, altså noe lavere enn i det totale gjennomsnittet (75 prosent).

3.5 Konflikt – forekomst og betydning for avtaleinngåelse

Konflikt mellom foreldre er en åpenbar faktor av betydning for om avtale inngås eller ikke. Figuren under viser meklers angivelse av det generelle konfliktnivået i saken: henholdsvis 7 på en skala fra 0, ingen konflikt, til 7, høy konflikt, og en bredere definisjon av konflikt ved inklusjon av konfliktnivå 5–7.

⁹Gjeldende regler for "vanlig samvær" på tidspunktet der data ble samlet inn (februar-mars 2010) var rett til å være sammen med barnet en ettermiddag i uken, annenhver helg, 14 dager i sommerferien og jul eller påske. Endringen av juli 2010 innebærer utvidelse av definisjonen av vanlig samvær (jf. Barneloven § 43 andre ledd fjerde punktum).

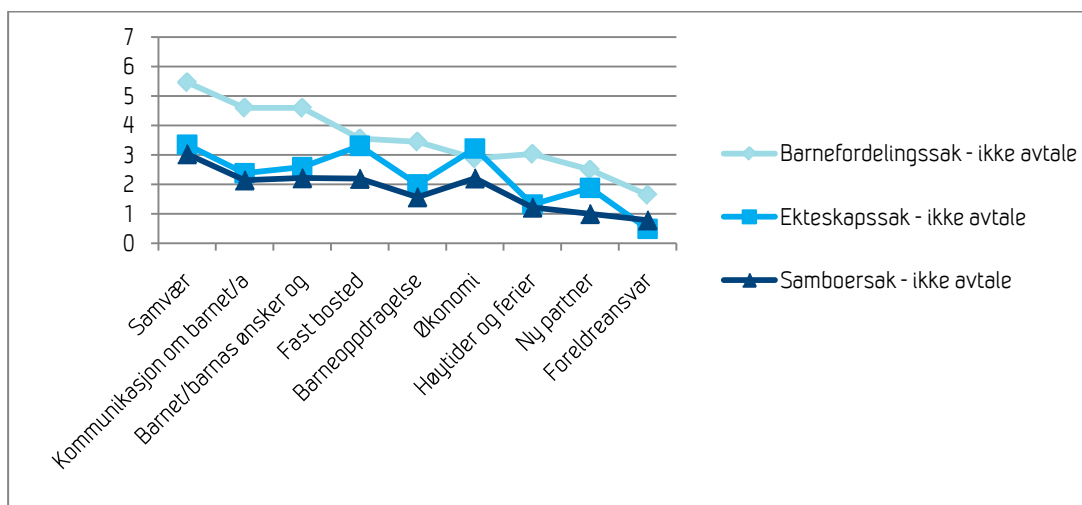

Figur 3 Andel saker med henholdsvis konfliktnivå 7 (n=165) og 5,6 eller 7 (n=326) på en skala fra 0-7, fordelt på sakstype og oppnådd avtale eller ikke. Prosent.

Figuren viser at barnfordelings sakene er vesentlig mer konfliktfylte enn de øvrige sakstypene. Totalt 24 prosent av alle meklingene hadde et konfliktnivå mellom 5–7 på skalaen. I barnfordelings sakene der man ikke oppnådde enighet, var konfliktnivået 5–7 i 77 prosent av sakene. I halvparten av disse var konfliktnivået det aller høyeste (7 på skalaen). Barnfordelings saker som faktisk oppnådde enighet hadde vesentlig høyere konfliktnivå enn øvrige saker, men vesentlig lavere enn barnfordelings saker som ikke oppnådde avtale. Konfliktnivået var litt høyere i ekteskaps saker enn i samboersaker der avtale ikke ble oppnådd, men forskjellen var ikke signifikant. Til slutt var det svært lite konflikt i ekteskaps saker og samboersaker der foreldrene hadde inngått avtale. Det var heller ingen signifikant forskjell mellom disse sakene.

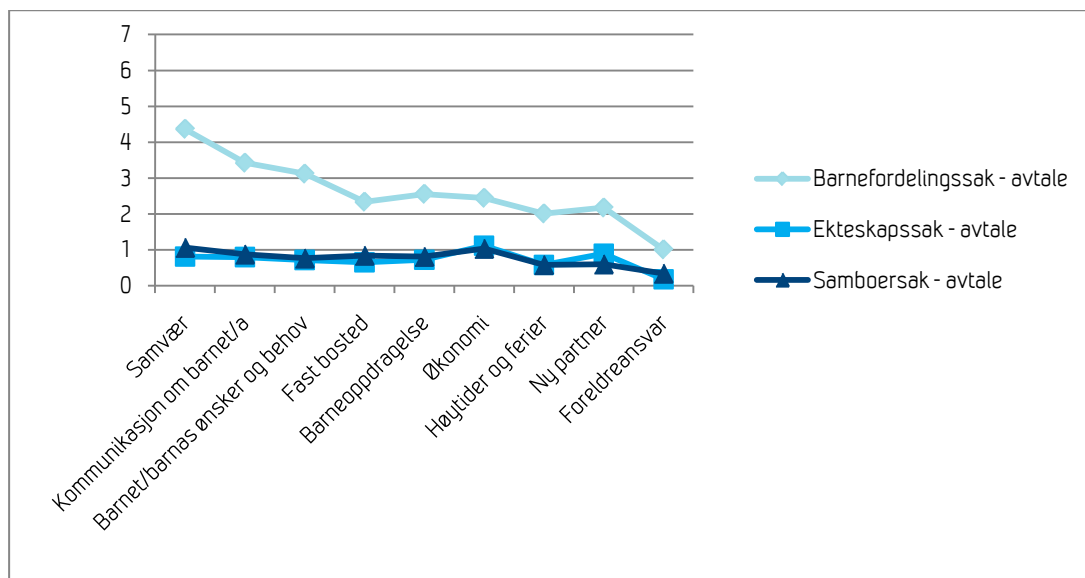
3.5.1 Konfliktfylte tema

I det følgende skal vi se nærmere på hvilke tema som var mest konfliktfylt i saker der foreldrene ble enige om avtale (Figur 4) og i saker som ikke oppnådde enighet (Figur 5). Videre hvilke konflikttema som kan knyttes til sannsynligheten for avtaleinngåelse.

Figur 4 Konfliktfylte tema i saker der avtale ikke ble oppnådd. Gjennomsnitt på en skala fra 0-7 (7=høyst konflikt). (n=1299).

I barnefordelingssaker der avtale ikke ble oppnådd, var konfliktnivået vesentlig høyere enn i øvrige sakstyper på de fleste tema: samvær, kommunikasjon om barnet, hva som var barnets ønsker og behov, barneoppdragelse samt ordninger knyttet til høytider og ferie. Når det gjaldt tema fast bosted, økonomi og konflikt knyttet til ny partner, var imidlertid konfliktnivået i ekteskaps sakene (der avtale ikke ble oppnådd) like høyt som i barnefordelingssakene. Ekteskaps sakene som ikke oppnådde avtale skilte seg signifikant fra samboersakene med vesentlig høyere konflikt om disse temaene.

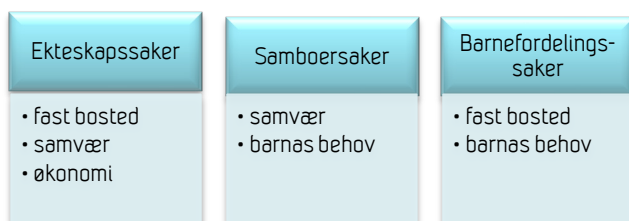

Figur 5 Konfliktfylte tema i saker der avtale ble oppnådd. Gjennomsnitt på en skala fra 0-7 (7=høyst konflikt). (n=1299).

Barnefordelingssaker som oppnådde avtale hadde vesentlig høyere konflikt enn ekteskaps saker og samboersaker når det gjaldt alle tema med et par unntak (høytider og ferier samt foreldreansvar). For øvrig hadde ekteskaps saker og samboersaker som oppnådde avtale et svært lavt konfliktnivå som varierte fra 0: ingen konflikt til 1: liten konflikt.

3.5.2 Konflikt og avtaleinngåelse

Det ble gjort regresjonsanalyser for å undersøke hvilke konflikttema som kunne knyttes til sannsynligheten for avtaleinngåelse, kontrollert for alle de øvrige konflikttemaene i skalaen. Figuren under viser resultatet av analysene.

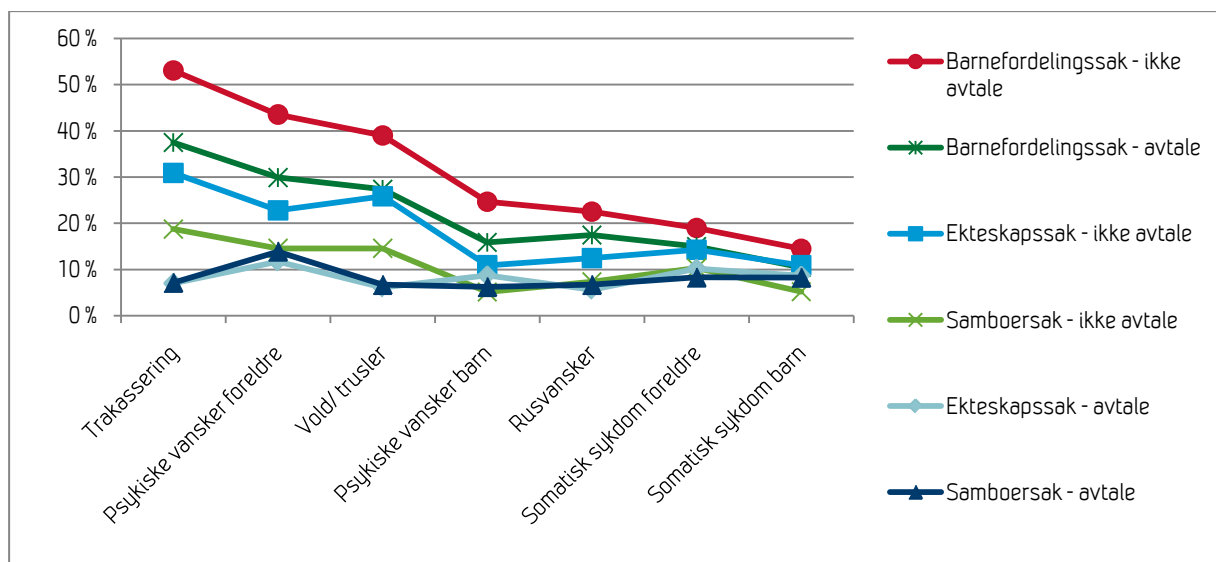

Figur 6 Konflikttema med betydning for avtaleinngåelse i de ulike sakstypene.

Analysene viste at i ekteskaps sakene hadde konflikt om fast bosted, samvær og økonomi en signifikant sammenheng med uenighet som utfall i saken. I samboersakene derimot, var det konflikt om samvær og uenighet om hva som var barnas ønsker og behov som kunne knyttes til utfall. Sistnevnte faktor hadde samme betydning i barnefordelingssakene. I motsetning til i ekteskaps sakene og samboersakene hadde ikke konflikt om samvær sammenheng med avtaleinngåelse i barnefordelingssakene, men det hadde derimot konflikt om fast bosted.

3.6 Forekomst av særlig problematikk, og betydning for avtaleinngåelse

I tillegg til høy konflikt kan det forekomme annen problematikk som gjør saker særlig vanskelige. I det følgende skal vi se på meklers oppfatning av forekomst eller mistanke om psykiske vansker hos barn eller foreldre, somatisk sykdom, rus, trakassering, vold og lignende. Figuren under viser andel saker rapportert med denne type problematikk i meklingssakene.

Figur 7 Saker med særlig problematikk. Prosent. (n=1323-1344).

Figuren illustrerer at de fleste typer av problemer i større grad ble rapportert i barnefordelingsaker der foreldre ikke oppnådde avtale enn i andre saker. Analysene viste vesentlig høyere forekomst av trakassering, psykiske vansker hos foreldre og hos barn samt vold/trusler i barnefordelingsaker der enighet ikke ble oppnådd enn i andre sakstyper.

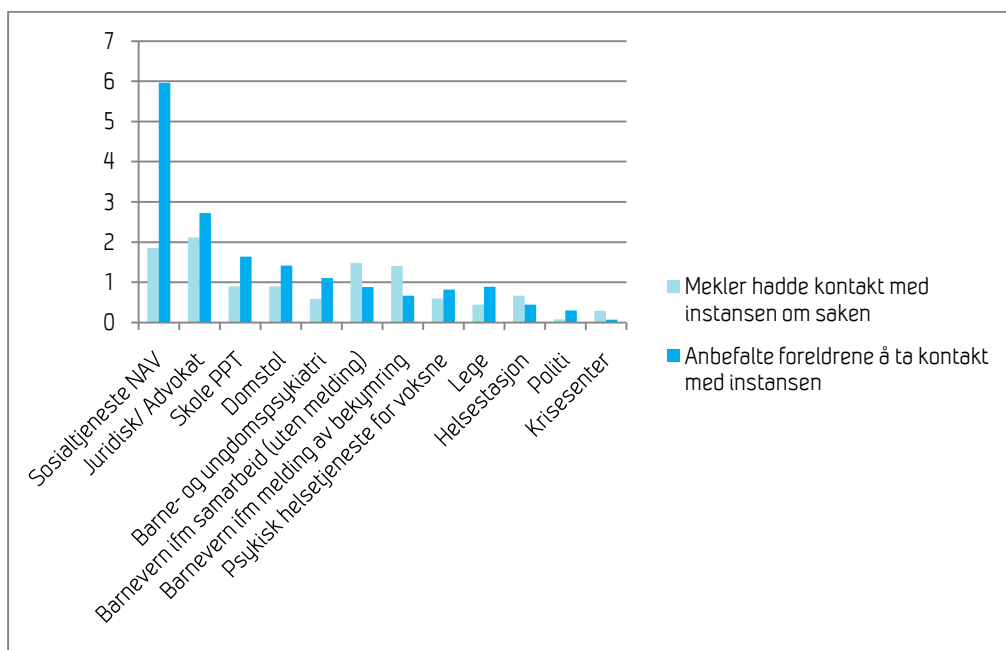
Videre viste analysene også at trakassering og vold/trusler i vesentlig større grad ble rapportert i ekteskapsaker som ikke oppnådde avtale enn i samboersaker (både de som oppnådde og de som ikke oppnådde avtale).

Rusmiddelbruk hos en eller begge foreldre samt somatiske lidelser hos henholdsvis barn eller foreldre forekom i vesentlig større grad i barnefordelingsaker (uavhengig av utfall i saken) enn i samboersaker (uavhengig av utfall), men ikke i større grad enn ekteskapsaker der enighet ikke ble oppnådd.

Det ble videre testet om ulike problematikk kunne knyttes til sannsynlighet for avtaleinngåelse. Regresjonsanalysen viste at henholdsvis trakassering og sykdom hos barn hadde en signifikant sammenheng. Mens trakassering hadde en negativ sammenheng med avtaleinngåelse, var det motsatte tilfellet ved sykdom hos barn. I saker med syke barn var det altså en større sannsynlighet for at foreldrene ble enige om avtale.

3.6.1 Kontakt med andre instanser om saken

Det er flere grunner til at samarbeid med andre instanser ikke er sentralt på samme måten som i andre helse- og velferdstjenester. Først og fremst står nøytralitetsprinsippet i meklings praksis sterkt i den praksis som utføres. Tabellen under viser i hvor stor andel av saker mekler oppgir at det har vært kontakt med andre instanser eller der mekler har anbefalt foreldrene å ta kontakt med andre instanser.

Figur 8 Kontakt med andre instanser i forbindelse med meklingsaken. Andel meklere som svarte at de hadde hatt kontakt eller de hadde anbefalt foreldrene å ta kontakt med instansen (n=1256-1316 saker).

Figur 8 viser at mekler svært skjelden tar kontakt med andre instanser om saken eller anbefaler foreldrene å ta kontakt selv. I seks prosent av sakene anbefalte mekler å ta kontakt med NAV, og i underkant av 3 prosent av sakene å ta kontakt med jurist/advokat, dernest skole/PPT (1,6 prosent). I mindre enn 1,5 prosent av sakene hadde mekler kontakt – eller anbefalte kontakt, med de øvrige instansene. Mekler oppgir imidlertid vesentlig oftere initiativ om å involvere andre instanser når det ikke oppnås avtale i saken. Dette gjelder i forhold til barnevern, barne- og ungdomspsykiatri, juridisk bistand og domstol.

3.7 Tidsbruk i meklings

SSB sine tall viser at det brukes mindre tid i meklings etter endring av tidsrammen, og at dette også gjelder for barnefordelingssakene (jf. Tabell 12). I det følgende skal vi utrede tidsbruk nærmere, i forhold til sakstype og utfall i saken. Dette er ikke gjort i tidligere studier. Videre skal vi se på tidsbruk i forhold til konfliktnivå, og i forhold til forekomst av andre problemer ut over selve bruddet. Først skal vi imidlertid sammenligne tidsbruk i vårt datamateriale fra 2010 med tidsbruk i Ekland & Myklebusts evaluering i 1996–97.

3.7.1 Redusert tidsbruk – sammenligning med forrige evaluering

Gjennomsnittlig antall meklings timer var litt over 2 på tidspunktet der lovforslaget ble behandlet, og hadde ifølge proposisjonen vært stabilt siden innføring av ekteskapsloven i 1993 (Ot.prp. nr. 103 (2004–2005): 52). Data fra vår studie viser at foreldre i 2010 i gjennomsnitt møter 1,4 ganger til meklings; 1,7 ganger i barnefordelingssaker og henholdsvis 1,3 og 1,4 ganger i ekteskapsaker og samboersaker. Tabellen under sammenligner prosentvis fordeling av saker i forhold til antallet meklings timer i de ulike sakstypene i 2010-evalueringen med evalueringen i 1996–97.

Tabell 14 Prosentvis fordeling av meklingsaker i forhold til antall timer i saken fordelt på sakstype. 2010 og 1996.

	Årstall	1 time	2 timer	3 timer	4 timer	5 timer*	6 timer	7 timer
Ekteskapsaker	2010	77	17	4	1	1	0	0
	1996	56	29	11	4	-	-	-
Samboersaker**	2010	78	13	6	2	1	1	0
	1996	40	20	33	0	-	-	-
Barnefordelingssaker	2010	61	23	8	4	2	1	0
	1996	23	28	38	8	3	-	-
Totalt	2010	73	17	6	2	1	1	0
	1996	49	29	18	4,3	0,5		

* I 1996 var timerammen 1-4 timer, men vi ser at det ble gitt mer enn 4 timer i 3 prosent av barnefordelingssakene.

** I 1996 dreide samboersakene seg om ”frivillige meklinger”, og utgjorde ca 20 prosent av barnelovsakene

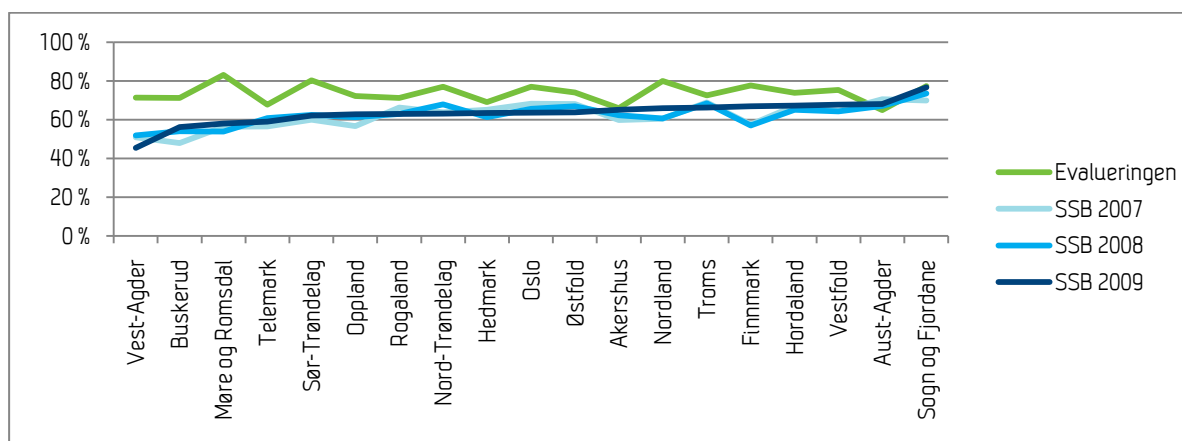
Tabellen viser at andelen foreldre som kun møter til en meklingsstund har økt kraftig; fra totalt 49 prosent i 1996 til 73 prosent i 2010. Av de som bruker mer enn en time i 2010 er det få som bruker mer enn 2. Denne utviklingen gjelder alle sakstypene, og endringen er faktisk enda mer markant i barnefordelingssakene enn i ekteskapsakene, selv om andelen en-times-meklinger fremdeles er lavere i barnefordelingssakene. Dette for øvrig i tråd med SSB sine tall. Videre bekreftes at det kun er svært få som benytter det utvidede timetilbudet, fra 5 til 7 timer fra 2007.

Mens departementet antok at omleggingen ville øke meklingsstiden totalt fordi en del foreldre ville bruke inntil 7 timer, har altså det motsatte skjedd; det brukes færre meklingsstunder innenfor den opprinnelige rammen på 1–4 timer, og nesten ingen som benytter utvidet tilbud (5–7 timer).

3.7.1.1 Fylkesvise forskjeller i tidsbruk

SSBs statistikk viser at andel en-times-meklinger for perioden 2007-2009 ikke varierer mye fra år til år, men har relativt store forskjeller mellom fylker, noe figuren under illustrerer.

Tallene fra evalueringen skiller seg fra SSBs tall ved en høyere andel en-times-meklingene, og mindre forskjeller mellom fylker. Sannsynlig årsak er en større representasjon av ukompliserte ekteskaps- og samboersaker, og en mindre representasjon av barnefordelingssaker i evalueringens utvalg. Videre er eksterne meklere mindre representert enn meklere i det statlige familievernnet. SSBs statistikk har gjennom alle år vist at eksterne meklere i gjennomsnitt bruker mer tid på hver meklingsstund, og dermed en høyere andel en-times-meklinger blant meklere i statlig familievern.

Figur 9 Andel 1-times-meklinger fordelt på fylker. SSB-tall 2007-2009 og tverrsnittstudien (N=17252-20185, n=1460).

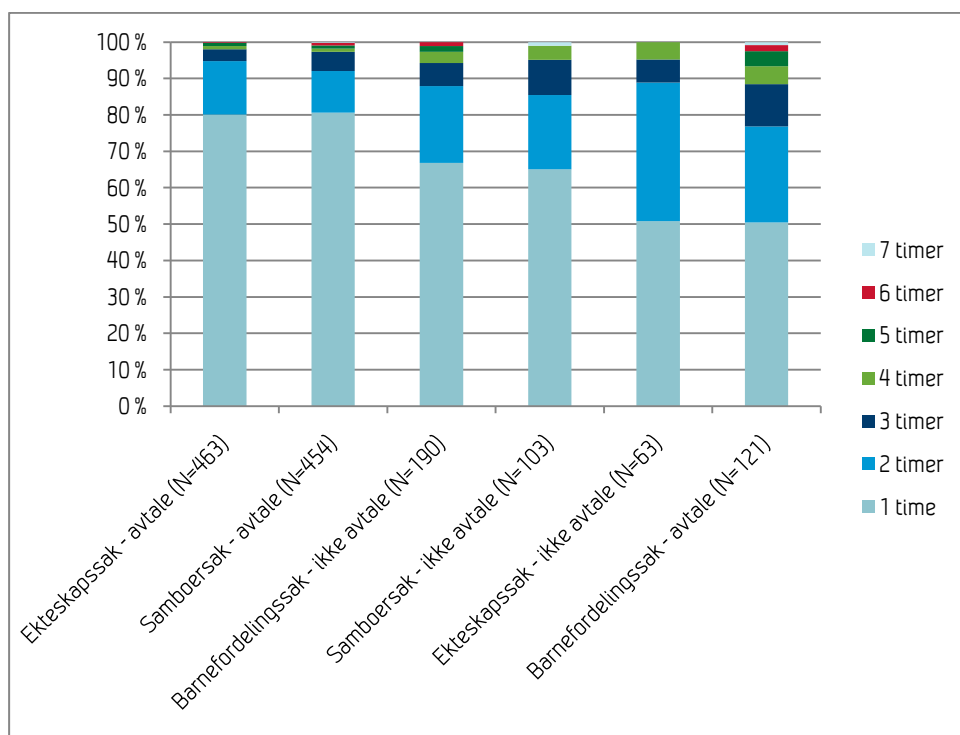
Evaluerings tall viser at andel en-times-meklinger varierer fylkesvis fra mellom 60 og 70 prosent i Akershus, Telemark, Aust-Agder og Hordaland til rundt 80 prosent i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nordland. Forskjellene er ikke signifikante.

Ifølge SSB sine tall er det Vest-Agder, Møre og Romsdal og Buskerud som har lavest andel en-times-meklinger mens Sogn og Fjordane har høyest andel.

I tillegg til at evalueringens utvalg har en høyere representasjon av en-times-meklinger som følge av at rekrutteringen til studien var basert på samtykke fra foreldre, og dermed lavere representasjon av vanskelige saker som brukte mer enn en time, er det sannsynlig at SSB sine data inneholder feilkilder. SSB sine data er basert på Bufdir sin statistikk fra meklerkontorene.

3.7.2 Tidsbruk i forhold til sakstype og utfall

Vi har konstatert at det i 73 prosent av meklings sakene ble brukt en times mekling. Figuren under viser antall meklings timer i saker der utfallet av meklingen er at det inngås avtale i forhold til saker der avtale ikke oppnås. Søylediagrammet er sortert på tidsbruk fra minst (venstre kolonne) til mest tid brukt.

Figur 10 Antall meklings timer i ulike sakstyper med avtale eller ikke avtale som utfall. Prosent fordelt på 1-7 timer. (n=1394)

I henholdsvis barnefordelingssaker der avtale ble oppnådd, og i ekteskapsaker der avtale ikke ble oppnådd, ble det brukt vesentlig mer meklings tid enn i alle andre sakstyper. Et sannsynlig skille mellom barnefordelingssaker som oppnådde avtale, i motsetning til samme type saker der man ikke oppnådde avtale, er at foreldre (en eller begge) er bestemt på at saken skal bringes for retten og dermed ikke er innstilt på å bruke tid i meklingsrommet. Vi har allerede sett at barnefordelingssakene var vesentlig mer konfliktfylte og besto av familier som sliter mer med ulike type problematikk, enn tilfellet er i øvrige saker.

Minst tid ble naturlig nok brukt i ekteskapsaker og samboersaker med avtale som utfall. I 80 prosent av disse sakene ble det brukt kun 1 meklings time. Dette var som forventet, og i tråd med intensjonen om å bruke lite tid på ukompliserte saker. For øvrig ble det brukt vesentlig mer tid i ekteskapsaker der

enighet ikke ble oppnådd, enn i tilsvarende samboersaker. I kun 2 prosent av sakene ble det benyttet utvidet tidsramme (5–7 timer), hovedsakelig gjaldt dette barnefordelingssaker.

3.7.3 En meklingstime kan være mer eller mindre enn 60 minutter

Antall minutter brukt i meklingen ble også registrert. Vi hadde hørt i fokusgruppeintervjuene innledningsvis i evalueringen at antall ganger i mekling ikke var synonymt med ”timer” ettersom en gjerne brukte mer eller mindre enn 60 minutter. Tabellen under viser tidsbruk i første time, angitt av mekler i hver enkelt sak i datamaterialet.

Tabell 15 Minutter brukt i første meklingstime. Antall og prosent.

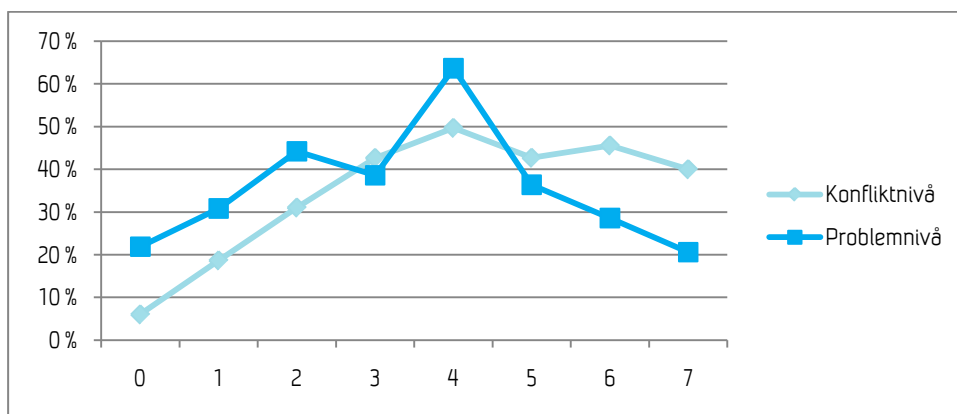
Minutter	Antall	Prosent
0-39 min	63	5
41-59 min	202	15
60 min	681	50
61-90 min	330	24
91-119 min	31	2
Over 120 min	56	4
Total	1363	100
Missing	97	
Totalt antall saker	1460	

Tabellen viser at det i kun halvparten av sakene ble brukt 60 minutter i første meklingstime. I 20 prosent av sakene ble det brukt mindre enn 60 minutter, og i 30 prosent av sakene ble det brukt mer enn 60 minutter, og da oftest inntil en halvtime mer. Vi skal komme tilbake til dette i eget kapittel der vi blant annet ser på meklernes praktisering av meklingsordningen, og der vi ser på eksempler på fleksibel praksis når det gjelder tidsbruk i både gammel og ny ordning.

3.7.4 Tidsbruk i konflikt- og problemfylte saker

Resultatene viser at det i de aller fleste konflikt- og problemfrie saker (der mekler rapporterer om et konfliktnivå på 0 og ingen særlige problemer) brukes 1 meklingstime. Dette gjelder i 94 prosent av de konfliktfrie sakene, og i 78 prosent av sakene uten særlige problemer. I saker med høy konflikt og flere problemer brukes mer enn 1 time vesentlig oftere enn i øvrige saker.

Figur 7 viser andelen av saker der det ble brukt mer enn 1 times mekling (n=353) i forhold til forekomsten av konflikt og særlige problemer i saken. Konfliktskalaen er basert på meklers angivelse av generell konflikt i saken. Problemskalaen er basert på summen av særskilte problemer som mekler rapporterte i saken (psykisk eller somatisk sykdom, rus, trakassering, vold/trusler; jf. Figur 7). Begge skalaene går fra 0: ingen konflikt/særskilte problemer i saken til 7: høy konflikt/flere særskilte problemer.

Figur 11 Saker med mer enn 1 times mekling. Andel med konfliktnivå eller problemnivå fra 0, ingen konflikt/ problemer til 7, høy konflikt/ flere problemer. (n=353).

Forholdet mellom nivået av konflikt og problemer i saken og andel som bruker mer enn 1 time, er tilnærmet lineært fram til nivå 4; jo høyere konflikt og jo flere problemer, desto høyere andel saker som bruker mer enn 1 time. Når nivået av konflikt og problemer er så høyt som 5–7 på skalaen, synker derimot andelen saker som bruker mer enn en time. Når det gjelder problemskalaen, må det imidlertid bemerkes at saker som skårer 5–7 er relativt få (17 saker).

Ved analyse av tidsbruk i forhold til forekomst av enkeltproblemer (psykiske vansker, sykdom, rus, vold etc.) fant vi at det i vesentlig større grad ble brukt mer enn en meklingstime ved alle typer av problemer med unntak av rusproblemer hos foreldre.

Videre er det interessant at de tre sakstypene skiller seg vesentlig fra hverandre når det gjelder forekomst av konflikt i henholdsvis en-times- og fler-times-meklingene. I ekteskapsakene og samboersakene er andelen saker med høy konflikt (nivå 5,6 og 7 på skala fra 0-7) på henholdsvis 9 og 7 prosent i en-times-meklingene mens andelen saker med høy konflikt er vesentlig større i fler-times-meklingene (henholdsvis 25 og 31 prosent). Dette betyr at et høyt konfliktnivå i ekteskapsaker og samboersaker som regel betyr at foreldrene velger flere timer i mekling. I barnefordelingssakene er det motsatt. Her er andelen saker med stor konflikt i en-times-meklingene så høy som 72 prosent mens den faktisk er noe lavere (60 prosent) i fler-times-meklingene.

3.7.5 Karakteristika i saker som avsluttes etter en time, og uten avtale

Hva kjennetegner saker som avsluttes etter en time uten å oppnå avtale? I vårt utvalg utgjør dette 227 saker; 15 prosent av det totale utvalget på 1460 saker (og 22 prosent av saker som avsluttes etter kun en time). Over halvparten (56 prosent) av de 227 sakene er barnefordelingssaker, 30 prosent er samboersaker, og 14 prosent ekteskapsaker. Av det totale antallet barnefordelingssaker i evalueringen avsluttet 38 prosent uten avtale etter en time. Av samboersakene og ekteskapsakene avsluttet henholdsvis 12 og 6 prosent. Andelen saker der foreldrene hadde minoritetsetnisk bakgrunn var litt høyere i saker som avsluttet uten avtale etter en time (22 prosent mot 16 prosent blant etnisk norske). Forskjellen er signifikant (men ikke når vi kontrollerer for andre variabler i en regresjonsanalyse). Når det gjelder foreldrenes bostatus var det en vesentlig høyere andel som ikke bodde sammen ved meklingsens slutt i gruppen som avsluttet etter en time, og også en vesentlig høyere andel som aldri har bodd sammen i denne gruppen. Det var ikke forskjeller mellom de to gruppene i forhold til foreldres alder, utdanning, og hvorvidt noen av dem hadde særkulls barn.

3.7.5.1 Forekomst av konflikt og problemer

Vi har allerede sett (jf. Figur 4, 5 og 7) at forekomst av konflikt og problemer er vesentlig større i barnefordelingssaker enn i øvrige sakstyper, og høyest i barnefordelingssaker som ble avsluttet uten avtale.

Det var vesentlig høyere forekomst av konflikt og problemer i saker som ble avsluttet uten avtale etter en times meklingsmekling enn i øvrige saker. Når vi sammenlignet konfliktnivået fordelt på sakstyper i gruppen som avsluttet etter en time uten avtale, fant vi at andelen med stor konflikt (5,6 og 7 på skalaen fra 0-7) var 80 prosent i barnefordelingssakene, 46 prosent i ekteskaps sakene og 23 prosent i samboersakene. Forskjellene mellom sakstyper når det gjelder konflikt er signifikant ($\chi=50,2$, $p<0,001$).

Det kunne tenkes at forekomst av konflikt og problemer var større i de barnefordelingssakene som ble avsluttet uten avtale, og etter en time, sammenlignet med barnefordelingssaker som brukte mer enn en time.

Analysene viser at det var vesentlig mer konflikt om *fast bosted* for barnet i barnefordelingssaker som avsluttet uten avtale etter en time enn barnefordelingssaker som brukte mer enn en times meklingsmekling. Det var imidlertid ikke vesentlige forskjeller mellom de to gruppene i forhold til de øvrige konflikttemaene.

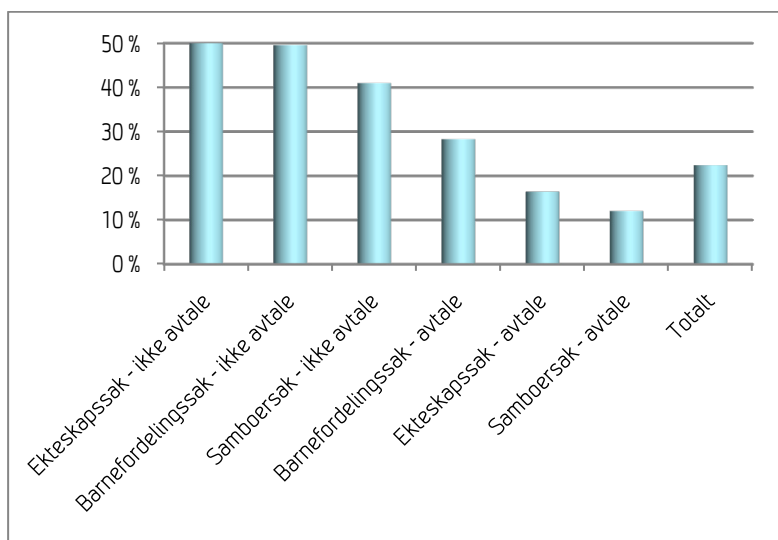
Når det gjelder forekomst eller mistanke om annen problematikk (psykiske vansker hos barn eller foreldre, somatisk sykdom, rus, trakassering, vold) fant vi en noe høyere forekomst av psykiske problemer hos foreldrene i gruppen som avsluttet etter en time uten avtale, men forskjellen var ikke signifikant på 0,05-nivå ($\chi=2,8$, $p=0,09$). Det var også en noe høyere forekomst av trakassering i saker som avsluttet etter en time (forekomst rapportert i 51 prosent av 1-timers-meklingene mot 44 prosent av fler-timers-meklingene), men forskjellen var ikke signifikant.

Det ble gjennomført 64 samtaler med barn i datamaterialet på 1460 saker. Kun 4 av disse samtalenes skjedde i saker som ble avsluttet uten avtale etter en time. Det sier seg selv at det vanskelig lar seg gjøre å få til samtale med barn innen rammen av en time. Meklerne rapporterte at barnets beste i vesentlig mindre grad ble oppnådd i saker uten avtale som avsluttet etter en time enn i saker der det var brukt flere timer.

Det var ingen forskjeller i forekomst av saker som avsluttet uten avtale etter en time hos eksterne meklere og familievernmeklere. Det var heller ikke forskjeller mellom fylker eller regioner.

3.7.6 Tilstrekkelig tid, slik meklerne vurderer det?

Før 2007 forvaltet meklerne en ordning med relativt god tidsramme i den forstand at de kunne "holde på" foreldrene inntil tre timer dersom de ikke kom til enighet før. Nå må meklerne drive "innsalg" av flere meklings timer i de sakene der de anser at dette er et behov for å komme til en best mulig avtale til barnets/barnas beste. Hva er meklers vurdering av behovet for å fortsette inntil tre timer i saker der foreldrene kun møtte til en times meklingsmekling?

Figur 12 Andel en-times-meklinger i saker der mekler mente det ville vært en fordel å fortsette inntil 3 timer, fordelt på sakstype kombinert med utfall i saken. Prosent. (n=945)

I 22 prosent av sakene der kun en time ble benyttet, mente mekler at det var behov for å fortsette meklingen i inntil tre timer. Der en-times-meklinger ikke førte til avtale, svarte meklerne i halvparten av barnefordelingssakene og ekteskaps sakene at det ville vært en fordel å fortsette meklingen. Tallet reduseres til 40 prosent når det gjelder samboersaker uten oppnådd avtale, men forskjellen mellom samboersakene og de øvrige sakene, når det gjelder meklers vurdering av behov for timer, er ikke signifikant.

I barnefordelingssaker der avtale ble oppnådd, mente mekler i 28 prosent av sakene at det ville vært en fordel å fortsette meklingen i inntil tre timer. Det samme gjelder for henholdsvis 17 og 12 prosent av ekteskaps sakene og samboersakene som oppnådde avtale. Data viser at dette delvis dreier seg om saker der uenigheten og konfliktnivået fremdeles er høyt. I disse sakene vurderte mekler at målet om barnets beste i noe mindre grad ble oppnådd enn i øvrige saker. Videre at det gikk for mye tid på generell informasjon, at foreldrekonflikten tok for stor plass, eller at det var problematisk å kommunisere fordi en eller begge foreldre kom fra et annet land. Andelen foreldre med annen etnisk bakgrunn var litt høyere i disse sakene enn i andre, men kun signifikant høyere for mødre.

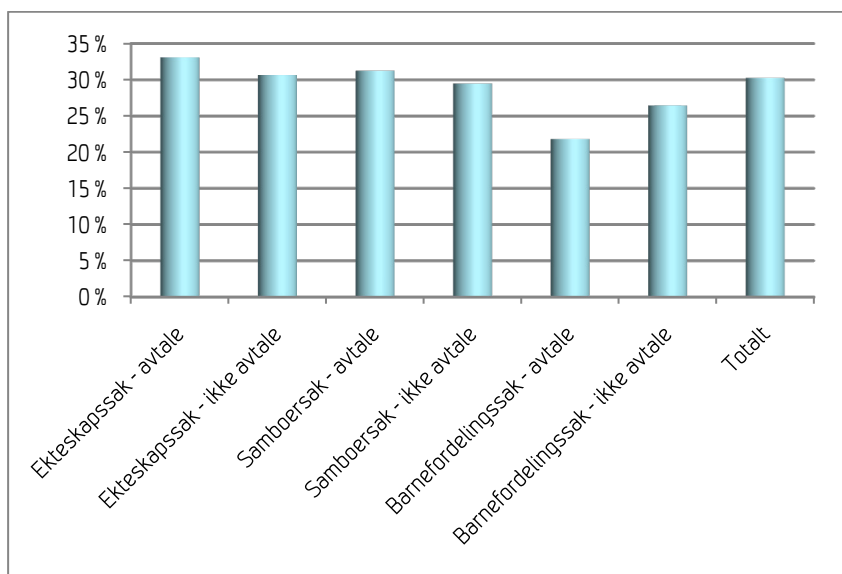
3.8 Innholdet i mekling – er det tilpasset saken?

Spennet i meklingssakene er stort: fra konfliktfrie saker der foreldrene har blitt enige om avtale allerede før mekling, til saker preget av omfattende konflikt og svært vanskelig problematikk knyttet til blant annet psykiske vansker, rus og vold. Hvordan tilpasser mekler innholdet i meklingen til disse totalt forskjellige sakstypene?

Når det brukes mindre tid i mekling, er det sannsynlig at det blir mindre rom for intervensjon ut over de oppgaver som forskriften pålegger. På den annen side er det sannsynlig at erfarne meklere bruker sin kunnskap til fornuftig prioritering av hvilke tema første time skal omhandle, ut fra kompleksiteten i saken. Vi skal i det følgende se på innholdet i mekling og vurdere i hvilken grad innholdet tilpasses sakstype.

3.8.1 "Informasjonsdelen" i mekling

Hvor stor del av tiden i mekling brukes på informasjon om aktuelle lover, regelverk og formål, og differensierer mekler mellom sakstyper? Mekler ble bedt om å angi på en skala fra 0 til 100 prosent hvor mye av tiden som ble brukt til å gi informasjon av typen som framgår i aktuelt rundskriv (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2008).

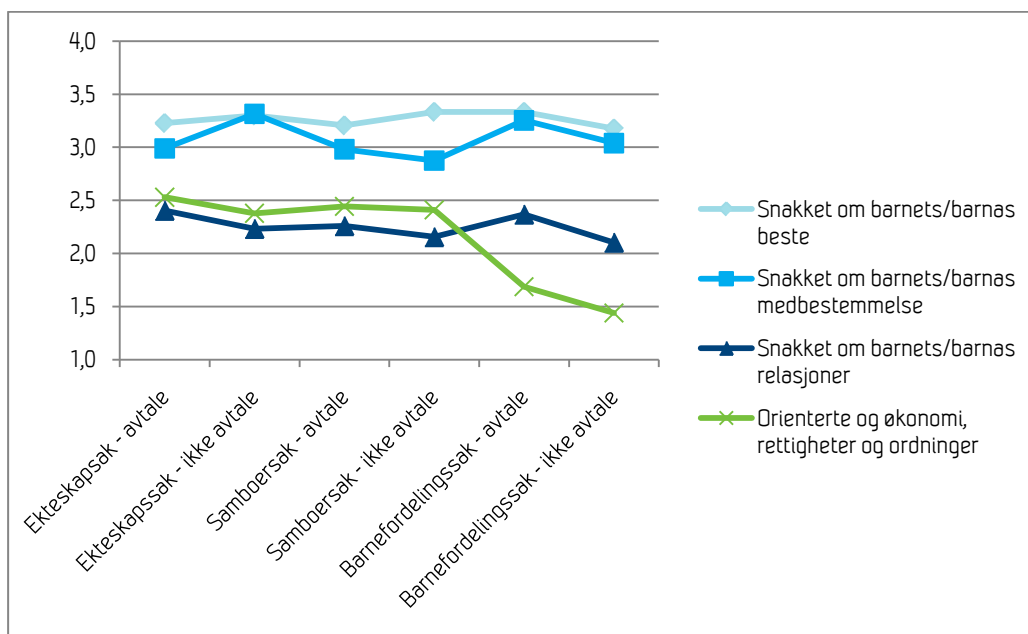

Figur 13 Tid brukt på å gi informasjon i meklingen. Prosent. (n=1283)

Totalt ble 30 prosent av meklingstiden brukt på å gi informasjon om formålet med meklingsordningen, om aktuelle lover, regelverk etc. Det ble brukt vesentlig mindre tid på ”informasjonsdelen” (i forhold til total meklingstid) i barnefordelingssakene enn tilfellet var i ekteskapsaker og samboersaker. Dessuten var det lagt vesentlig mindre vekt på ”informasjonsdelen” i barnefordelingssaker som endte med avtale enn i barnefordelingssaker der foreldre ikke kom til enighet. Resultatet gir et inntrykk av meklers tilpasning av innhold til sakstype ved mindre vekt på ren informasjon i saker som har en vesentlig høyere forekomst av konflikt og annen problematikk. Imidlertid var det liten forskjell med hensyn til fordeling av tiden mellom henholdsvis ekteskapsaker med og uten avtale og samboersaker med og uten avtale. Dette kan tyde på at det har vært vanskeligere å oppdage konflikten/kompleksiteten i disse sakene enn i barnefordelingssakene, der konflikten vil være åpenbar ut fra hjemmel i saken.

3.8.2 Fire hovedtema tatt opp i meklingen

Distinksjonen mellom ren informasjon i mekling og tema som omhandler det å få til en god ordning for barna, ble fulgt opp ved 15 spørsmål til mekler om i hvilken grad forskjellige tema var blitt tatt opp i meklingssakene. Vi gjorde en faktoranalyse av meklers svar på disse 15 spørsmålene, som endte i fire hovedtema tatt opp i mekling: a) Barnets/barnas beste; b) Barnets/barnas medbestemmelse, c) Barnets/barnas relasjoner, d) Orientering om økonomi, ordninger og rettigheter. Figur 13 viser i hvilken grad de ulike temaene ble tatt opp i de ulike sakstypene.

Figur 14 Tema tatt opp i meklring, fordelt på sakstype. Gjennomsnitt på skala fra 0; ikke i det hele tatt til 4; i stor grad. (n=1269-1293).

Av de fire hovedtemaene var barnets/barnas beste og barnets/barnas medbestemmelse det temaet som ble mest snakket om i meklingen. Dette gjaldt alle sakstypene, men i vesentlig større grad i barnefordelingssaker som endte i avtale enn barnefordelingssaker som ikke gjorde det, og i vesentlig mindre grad i samboersaker enn i barnefordelingssaker. Videre ble barnas relasjoner til andre (besteforeldre, venner etc.) i større grad tematisert i barnefordelingssaker og ekteskapsaker der avtale ble oppnådd enn i øvrige sakstyper. Den mest markante forskjellen i meklers tilnærming i ulike sakstyper var at det i vesentlig mindre grad ble fokusert på orientering om økonomi, rettigheter og ordninger i barnefordelingssakene enn i de andre sakstypene.

Til slutt ble det undersøkt om mekler la mer eller mindre vekt på barns beste og barns medbestemmelse i saker med høy konflikt og/eller særskilte problemer. Vi fant ingen signifikant forskjell når det gjaldt meklers vekt på temaet barns beste. Imidlertid viste regresjonsanalysen at mekler fokuserte mer på barns medbestemmelse når det var barn med psykiske vansker i saken.

3.9 Oppsummering og diskusjon

3.9.1 Utfall av meklring

Evalueringsens tverrsnittsstudie av 1460 meklingsaker viser at 75 prosent oppnådde avtale gjennom meklring. Halvparten av foreldrene i henholdsvis ekteskapsakene og samboersakene var enige allerede før de kom til meklring. For mange av disse vil meklingsordningen ikke innebære meklring i ordets rette forstand.

Det eneste sammenligningsgrunnlaget nasjonalt, når det gjelder andel enige etter meklring, er evalueringen gjort for 14 år siden (Ekeland & Myklebust (1996, 1997). Her fant man at avtale ble oppnådd i 81 prosent av 456 meklingsaker, altså 6 prosent flere enn i 2010. Det er heller ingen stor endring når det gjelder barnefordelingssakene, der 2010-studien viser enighet i 39 prosent av sakene, mens det samme var tilfellet for 42 prosent av sakene i forrige evaluering.

Andelen *skriftlige* avtaler er den samme for de to evalueringene (henholdsvis 73 og 74 prosent av de som inngikk avtale). I undersøkelsen "Samvær og bidrag" ble foreldre i 2004 spurt om de hadde en skriftlig, muntlig eller offentlig fastsatt avtale. I alt oppga 80 prosent av foreldrene at de hadde en eller annen form for avtale. 43 prosent rapporterte om en skriftlig avtale, 35 prosent oppga at de hadde en

muntlig avtale og 3 prosent hadde en avtale som var fastsatt av det offentlige (Kitterød 2005:98). Mens Kitterød fant at skriftlig avtale var mye mer utbredt blant dem som hadde vært gift enn blant dem som hadde vært samboere før bruddet, fant vi ingen forskjeller mellom sakstyper i vårt materiale.

Av foreldre som inngikk avtale i forbindelse med meklingen, gjorde 63 prosent avtale om fast bosted hos mor, og samvær med far mens 25 prosent gjorde avtale om delt bosted. Elleve prosent gjorde avtale om fast bosted hos far. Evalueringen tyder på at det har skjedd en økning i antallet foreldre som velger delt bosted. Annen forskning viser at praksis har endret seg de siste årene når det gjelder fast bosted og samvær etter brudd mellom foreldre med økt bruk av delt bosted samt økt samvær for den av foreldrene som ikke har barnet boende fast hos seg (Haugen 2010; Skjorten, Barlinthaug & Lidén 2007; Skjorten 2005; Koch & Walstad 2005; Kitterød 2004 og 2005; Skevik & Hyggen 2002; Lunde 2001). Tverrsnittsstudiens resultater når det gjelder avtale om fast bosted og samvær drøftes grundig i del 3 i tilknytning til oppnåelse av barns beste.

Analyse av hvorvidt foreldres bakgrunn hadde betydning for avtale eller ikke, viste at kun etnisk tilhørighet hadde sammenheng (kontrollert for alder og kjønn), med en mindre andel som oppnådde avtale i familier der enten far eller mor hadde annen etnisk bakgrunn enn norsk. Foreldremeklingen oppleves gjerne som en ny og fremmed ordning for denne gruppen (Lopez 2007). Det ligger en rekke kulturelle forutsetninger og premisser i meklingsordningen som nok bidrar til at prosessen fram mot avtale kan være vanskeligere når en eller begge har utenlandsk bakgrunn. Dette gjelder både i forhold til det innholdsmessige i avtale om samvær og bosted, og den rent praktiske gjennomføringen av mekling, for eksempel knyttet til språk.

3.9.2 Forekomst og betydning av konflikt

Studien viste svært høy konflikt i 12 prosent av meklingene. Ikke overraskende var forekomsten av konflikt aller høyest i barnefordelingssakene der avtale ikke ble oppnådd. Resultatet stemmer for øvrig godt med det Ekeland & Myklebust kom fram til for 14 år siden, nemlig at andelen høykonfliktsaker var mellom 10 og 15 prosent. Det er interessant at andelen høykonfliktsaker ikke har endret seg mer over tid, særlig ettersom det har skjedd en markant økning i barnefordelingssaker for retten (Kock 2008). Tidlig på 2000-tallet ble det anslått at omlag 10 prosent av foreldre som flyttet fra hverandre, gikk videre til retten (Moxnes, Kvaran, Kaul & Levin 2001; Skevik & Hyggen 2002; Skjorten 2005). Kock (2008) anslår imidlertid en øking på 49 prosent, i perioden 2001-2006, og særlig etter innføring nye saksbehandlingsregler i 2004.

Når vi sammenligner andel høykonfliktsaker i de to evalueringene må vi også ta høyde for at barnefordelingssakene er litt dårligere representert, og samboersakene noe overrepresentert i vår evaluerings utvalg, og at også Ekeland & Myklebusts utvalg har flere svakheter. Ekeland og Myklebust vurderte representativiteten i sin evaluering som god når man sammenlignet fordelingen av sakstyper i utvalg og populasjon (Ekeland & Myklebust 1997: 31). Man hadde imidlertid et relativt lite utvalg meklingssaker (456), basert på at hver mekler ble bedt om å plukke ut og svare for inntil tre meklinger i en viss tidsperiode. Selv om representativiteten i utvalget hadde samme fordeling av sakstyper som populasjonen, kan det ha skjedd utvalgsskeivheter, for eksempel knyttet til konfliktnivået i sakene. I begge evalueringene måtte foreldrene samtykke til deltakelse. Det er sannsynlig at foreldre med høy konflikt i mindre grad samtykket til deltakelse enn foreldre i ukompliserte saker.

En annen ting som vi må ta høyde for ved sammenligning med den forrige evalueringen er at vi ikke vet hvordan utviklingen i antall saker for retten påvirkes av at mekling er blitt obligatorisk for samboere. Dersom andelen samboersaker som ender opp som barnefordelingssaker er større eller mindre enn andelen ekteskapsaker som går fra mekling og videre til retten, påvirker dette det totale bildet. Dersom samboersaker i mindre grad går videre til retten vil det store volumet av samboersaker medføre at andelen konflikt blir lavere.

Vår studie tyder på at det varierer mellom sakstyper hvor stor betydning ulike konflikttema har i forhold til om enighet oppnås. I barnefordelingssakene hadde foreldres konflikt om fast bosted, og hva

som var barnas ønsker og behov en sammenheng med avtaleinngåelse. I ekteskapssakene var det konflikt om fast bosted, samvær og økonomi. I samboersaker hadde ikke uenighet om fast bosted sammenheng med avtaleinngåelse, men derimot spørsmål om samvær, og hva som var barnas ønsker og behov. Hva kan det skyldes at disse temaene har ulik betydning for avtaleinngåelse i de tre sakstypene? Praksis har endret seg de siste årene når det gjelder fast bosted og samvær etter brudd mellom foreldre (Haugen 2010; Skjørten, Barlindhaug & Lidén 2007; Skjørten 2005; Koch & Walstad 2005; Kitterød 2004 og 2005; Skevik & Hyggen 2002; Lunde 2001). I tillegg til at det har skjedd en ”utjevning” mellom foreldrene når det gjelder barns faste bosted, har grad av samvær økt mye.

En tenkelig årsak til at konflikt om fast bosted ikke kan knyttes til sannsynlighet for avtaleinngåelse i samboersaker, i motsetning til de to andre sakstypene, kan være at samboerforeldre jevnt over er yngre og har en kortere historie som par. At samvær ikke i vesentlig grad er et tema med betydning for avtaleinngåelse i barnefordelingssakene, betyr ikke at konfliktnivået er lavere enn i øvrige saker. Det kan bety at avstanden mellom foreldrene er så stor når det gjelder å bestemme fast bosted, at det på tidspunktet er uaktuelt å ta opp samværsspørsmålet; at beslutning om fast bosted må tas først.

En sannsynlig årsak til at økonomi har betydning for avtaleinngåelse i ekteskapssaker, i motsetning til de andre sakene, kan være en noe høyere grad av etablering når det gjelder eiendom og gjensidige økonomiske forpliktelser mellom foreldrene. Dette betyr ikke at barnas behov vurderes som mindre viktig i disse sakene, men sannsynligvis at konflikt om økonomi i større grad trenger å avklares før avtale kan inngås. Det kan også være at avtale om fordeling i større grad er gjort på et tidligere tidspunkt blant samboere – gjennom samboeravtaler – enn tilfellet er blant gifte foreldre.

3.9.3 Forekomst av andre problemer

Det er ikke bare konflikt som preger de vanskelige meklingsakene. I en undersøkelse blant 199 meklere fant Smørdal & Thuen (2004) at de fleste meklere relativt ofte opplever saker hvor rusvansker og lettere psykiske problemer er en del av bildet. Resultatene fra vår tverrsnittsstudie viser høyere forekomst av psykiske vansker hos foreldre og hos barn samt aggressiv atferd i form av vold/trusler og trakassering i barnefordelingssaker enn i andre saker. Rusmiddelbruk og somatisk sykdom i familien forekom i større grad i barnefordelingssaker enn i samboersaker, men ikke i vesentlig større grad enn i ekteskapssaker der enighet ikke ble oppnådd. Igjen kan dette ha sammenheng med at samboerforeldre jevnt over er yngre enn gifte foreldre.

Ved analyse om hvorvidt ulik problematikk kunne knyttes til sannsynlighet for avtaleinngåelse fant vi at henholdsvis trakassering og sykdom hos barn hadde en signifikant sammenheng. Mens trakassering hadde en negativ sammenheng med avtaleinngåelse, var det motsatte tilfellet ved sykdom hos barn. I saker med syke barn var det altså en større sannsynlighet for at foreldrene ble enige om avtale.

Det har vært drøftet i litteraturen hvorvidt saker med denne type problemer, ut over selve bruddet, bør gis annet tilbud enn meklings. Ekeland & Myklebust (1996, 1997) konkluderte at tilbudet var til liten hjelp for de som trengte det mest, samtidig at gevinsten ved å lykkes er størst her, fordi det er i slike saker risikoen for barna er verst (Ekeland 2010). Gulbrandsen & Tjersland (2010) gjennomgår internasjonale effektstudier i saker med mishandling, trusler, rus og psykiske problemer, og konkluderer at det er for enkelt å si at slike saker ikke egner seg for meklings. Det viktigste er at begge foreldre ”[...] etter å ha blitt informert om hva meklings dreier seg om, sier ja til å gå inn i en slik prosess” (s. 709). Resultatene fra 2010-evalueringen indikerer imidlertid at man ikke rekker å motivere denne gruppen i løpet av en time. Her må det bemerkes at i noen av de barnefordelingssakene der mekler mente det ikke var ønskelig med flere meklings timer, til tross for meklings ikke hadde ført fram, vil dette også dreie seg om saker der sakkyndige skal inn og gjøre vurderinger som følge av en rettsprosess.

3.9.4 Tidsbruk er redusert

Tiden i meklings er redusert fra og med 2007, noe som skyldes en vesentlig økning i andel en-times-meklinger, og en svært liten andel som benytter seg av den nye tidsordningens utvidede tilbud (fra 5–7

timer). Denne utviklingen gjelder også barnefordelingssaker og øvrige saker med høy konflikt, men her brukes det likevel mer tid. Funnene fra evalueringen indikerer også at det nytter å bruke mer tid, ettersom det var i barnefordelingssaker der avtale ble oppnådd at det ble brukt aller mest tid.

Intensjonen om at ukompliserte saker skulle kanaliseres raskt igjennom, har blitt oppfylt. Av ekteskapsaker og samboersaker som kun meklet i en time, inngikk henholdsvis 92 og 85 prosent avtale. I disse sakene var også konfliktnivået svært lavt – så lavt at det er uproblematisk at foreldrene selv avgjør om de trenger mer enn den ene timen.

Dilemmaet er at i gruppen av en-times-meklinger fins også 60 prosent av sakene der en eller begge foreldre ønsker å bringe saken inn for retten. Forholdet mellom konflikt- og problemlnivå i saken og tidsbruk var lineært opp til et visst punkt; jo mer konflikt og problemer, desto høyere andel saker som brukte mer enn en time. I saker med det aller høyeste konfliktnivået sank imidlertid andelen saker som brukte mer enn en time. For en del av disse er meklingen sannsynligvis kun en formalitet på veien mot domstol, og ikke et redskap for konfliktløsning. Konflikten er rett og slett for høy.

Det kan være mange ulike grunner til at foreldre avbryter mekling. Når mekling ut over en time ikke lenger er obligatorisk for å få meklingsattest er det foreldrene selv som avgjør, og mange vil mene at frivillighet og utvidet tilbud for de som trenger det er et viktig prinsipp. Dilemmaet er at for at utvidet tilbud kommer til anvendelse, må begge ville det for at det skal være meningsfullt. Høy konflikt mellom foreldre – som er selve årsaken til at man burde ta seg god tid i mekling – er samtidig en viktig grunn til at en eller begge foreldre ikke ønsker å møte den andre mer enn den ene timen som er obligatorisk.

Så lenge en av fire meklingsaker avsluttes uten at foreldrene har oppnådd enighet, kan man ikke konkludere at det brukes tilstrekkelig med tid. I nesten halvparten av disse sakene mente mekler at det var behov for å fortsette meklingen, men også i en av tre saker der man faktisk oppnådde avtale etter en time, mente mekler at flere timer ville vært en fordel. Meklers egen evaluering av meklingsaken viste også at han eller hun vurderte flere forhold knyttet til disse sakene som mer problematiske enn øvrige saker som hadde oppnådd avtale, men med bruk av flere timer.

Når meklere i halvparten av en-times-meklingene mente det var behov for å fortsette meklingen, og den eneste mulighet til å oppnå dette var å oppfordre foreldrene til å komme, reflekterer dette en sterkt redusert mulighet fra meklers side til å påvirke saken: å bistå i forhold til det å oppnå avtale, og sørge for en best mulig avtale. Heri ligger også hovedutfordringen i det videre arbeid med ordningen.

3.9.5 Mekler tilpasser innhold til saken

Departementet gir ikke spesifikke føringer for metodikk i mekling, ut over at det i fastlåste konflikter bør brukes mer tid, og en ”annen metodisk tilnærming enn i de tradisjonelle meklingsakene” (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2008: 3).

Innholdet i mekling bør være mest mulig tilpasset sakens karakter for å øke sannsynligheten for avtale. Resultatene fra evalueringen tyder på at mekler i den tiden som er til rådighet, prioriterer å ta opp kjernetema knyttet til det å få i stand en avtale til beste for barna. Videre at mekler også differensierer mellom sakstyper ved et enda større fokus på barns beste, og mindre tid på ren informasjon i barnefordelingssakene. Det er også svært interessant at meklere i større grad tematiserer barns medbestemmelse i saker som har barn med psykiske vansker. Dette kan tyde på at mekler er enda mer opptatt av å sørge for å få fram barns stemme når disse er særlig sårbare. At barnas beste og barnas medbestemmelse i mindre grad tematiseres i samboersaker enn i de øvrige sakstypene, har ingen åpenbar forklaring. Samboersaker skiller seg fra andre sakstyper ved at både foreldre og barn er noe yngre enn i andre saker. I dette kapitlets analyser av meklers fokus på barnets/barnas medbestemmelse, ble imidlertid kun barn over 7 år inkludert.

Det er ikke gjort effektstudier av mekling nasjonalt, for eksempel av hvilke metoder som fungerer. Når det gjelder internasjonale effektstudier, går det fram av en litteraturgjennomgang at disse er preget av svakheter som blant annet høyt frafall og lav svarprosent (Skauli 2009). Videre er funnene gjerne ikke

direkte sammenlignbare med foreldremekling i norsk sammenheng, ettersom mekling utenom rettssystemet er frivillig i andre land. Det er heller ikke enighet om hva som er gode effektmål i mekling (Ibid.: 16). Det framgår av Gulbrandsen & Tjerslands (2010) oppsummering av internasjonale effektstudier at når fokus rettes mot kommunikasjon og relasjonelle spørsmål, øker sjansen for et avtaleresultat. Dette er også Ekelands konklusjon i hans drøfting av meklingsmetodikk (Ekeland 2010). Han mener at ved høy konflikt ”må meklingen, i alle fall for en periode, ha et relasjonelt fokus. Alt annet er som regel nytteløst” (s. 742). Ekeland påpeker dessuten at mange av parene i høykonfliktene, ifølge evalueringen i 1996–97, ønsket seg en mer aktiv mekler (Ibid.: 747).

Vi slutter oss til Gulbrandsen & Tjersland når de påpeker at utfordringene står i kø når det gjelder å studere effekter av ulike metoder eller tilnæringsmåter i mekling (2010: 709). Evalueringen skal besvare mange spørsmål, og vårt bidrag når det gjelder metodikk har vært å belyse hvilke tema som faktisk tas opp, og hvor stor del av meklingen som går til å informere versus å ta opp kjernetema knyttet til barns beste. Resultatene tyder altså på at mekler i noen grad tilpasser innholdet i mekling til kompleksiteten i saken. Det kan likevel være at den tiden som går med til ren informasjon og orientering er for omfattende når så mange velger å avslutte etter en time. Spørsmålet er relativt, og det er vanskelig å angi et optimalt punkt der informasjonsdelen er tilstrekkelig og ikke for dominerende når to foreldre som står langt fra hverandre skal komme til enighet om vanskelige spørsmål.

I neste kapittel fortsetter vi å utrede spørsmålet om tidsbruk i mekling ut fra meklernes generelle holdninger til temaet, og hvordan de i praksis forholder seg til den nye tidsordningen som følge av endringen i 2007.

4 Meklernes holdninger og praksis knyttet til tidsbruk i mekling

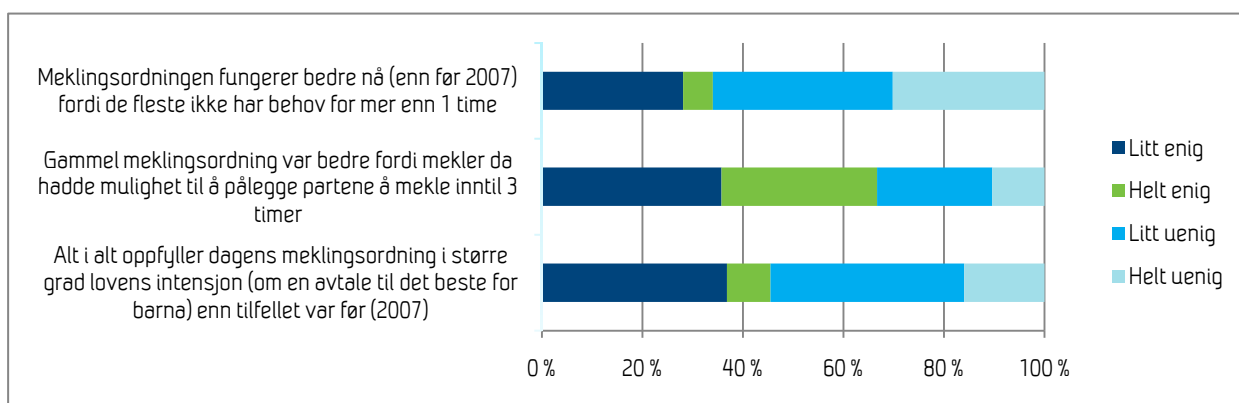
I forrige kapittel ble det konstatert at hovedutfordringen i dagens meklingsordning er meklers mulighet til å påvirke saken; å bistå i forhold til det å oppnå avtale, og å sørge for en best mulig avtale.

Meklerne har nå jobbet i omlag fire år, etter omlegging av meklingsordningen i 2007. Meklerkorpset består i stor grad av godt voksne folk som har jobbet som meklere i mange år¹⁰. Hva er meklernes holdning til gammel og ny tidsordning (før og etter 2007)? Hvordan praktiserer meklerne den nye ordningen? Hvordan ”kompenserer” meklerne eventuelt for tapt mandat og myndighet? Ønsker de seg tilbake til gammel tidsordning, eller eventuelt annen utvidet myndighet i saker der foreldre avslutter meklings sak uten å ha oppnådd enighet? Hva er meklernes vurderinger av passende tiltak for å sikre en best mulig meklingsordning?

Kapitlet belyser disse problemstillingene ved analyse av henholdsvis kartleggingsstudie (nettbasert) sendt ut til alle meklere (288 svar) og 9 fokusgruppeintervjuer (jf. Kapittel 2.1 for nærmere beskrivelse).

4.1 Meklerne relativt kritiske til ny ordning

Meklernes svar om ny versus gammel tidsordning viser en relativt utbredt kritisk holdning til ny ordning. Ved analyse av meklernes svar på spørsmål som innebærer en vurdering av gammel ordning (to første utsagn i figuren under) har vi kun inkludert meklere fra utvalget som faktisk jobbet som meklere før 2007 (n=227).

Figur 15 Meklernes holdning til meklingsordning (n=227 og 288)

Nesten 70 prosent av meklerne var litt eller helt enig i at ”gammel meklingsordning var bedre fordi mekler da hadde mulighet til å pålegge partene å mekle inntil 3 timer”. Dette er dobbelt så mange i forhold til andelen meklere som mente dagens ordning fungerer bedre ”fordi de fleste ikke har behov for mer enn en time” (34 prosent mente dette). Litt flere enn dette, men under halvparten av meklerne, mente den nye ordningen i større grad fyller lovens intensjon om en avtale til det beste for barna.

Måten meklerne har svart på tyder på at det å være positiv til gammel ordning ikke betyr at man er totalt negativ til ny ordning og vise versa. Omlag 10 prosent av meklerne svarer også at de er litt enig i begge påstander. Dette handler nok i noen grad om at de to påstandene forholder seg til ulike aspekter, henholdsvis at: ”de fleste ikke har behov for mer enn en time,” og at man før: ”hadde mulighet til å pålegge partene å mekle inntil 3 timer”. Når over halvparten av meklerne som svarte at de var litt eller

¹⁰ I utvalget som har svart på kartlegging av meklers bakgrunn og holdninger var gjennomsnittlig alder 53,4 år og median på 55 år. Både gjennomsnitt og median antall år i jobben er 11 år.

helt uenig i at dagens meklingsordning i større grad oppfyller *lovens intensjon*, indikerer dette likevel en relativt utbredt kritisk holdning til ny ordning.

4.1.1 Ny ordning mer fleksibel i betydningen mindre "tvang"

Mens meklernes holdning til gammel og ny ordning kan gi inntrykk av en delt meklerstand, nyanseres dette bildet når vi ser på hva meklerne ga uttrykk for i fokusgruppeintervjuene, og hvilke forslag til tiltak og endringer de kom med, eller stilte seg positive til. Det er ikke et inntrykk at man ønsker seg tilbake til gammel ordning med inntil 3 timers obligatorisk mekling. Selv om en del foreldre avslutter mekling etter en time til tross for at de ikke har oppnådd avtale, virket det å være stor enighet blant meklerne at det ofte opplevdes som meningsløst og "tvinge" foreldre til å møte til tre timers mekling i de tilfellene der foreldrene ikke var motivert i det hele tatt, eller når bare en av foreldrene møtte. Mange var opptatt av at den nye ordningen var mer fleksibel i den forstand at den er mindre preget av et ritualistisk regelrytteri, som de noen ganger kunne få følelsen av i gammel ordning. Et eksempel på et resonnement fra en mekler i fokusgruppeintervju illustrerer dette:

"For meg er det veldig viktig det her med frivillighet, og minst mulig grad av tvang, så jeg har vært veldig glad for den forandringen som har skjedd, og det er fordi jeg har så liten tro på tvang, og at det kan være bra for noen prosesser. Jeg ser at det er noen som kanskje gjør seg nytte av det, både arbeidsmåten og den grunnleggende tro på at det er det frivillige som er best. Jeg er veldig glad for at vi har fått forandringer."

Likevel er hovedinntrykket at det å ha noe obligatorisk er uproblematisk, og dette har nok gjerne også med hvordan den norske velferdsstaten fungerer i forhold til mange andre land, noe vi nordmenn kan bli påminnet for eksempel på internasjonale fagkonferanser, slik følgende mekler ble:

"Jeg var i London en gang på studietur om mekling. Og der oppfattet de det helt usannsynlig at vi kunne ha noe som var obligatorisk når det gjaldt mekling. Så det lå ikke i mentaliteten en gang der borte. Det tenkte hva slags kommunister er det i Norge som driver sånn. Men vi har jo erfaring med at det er godt å ha noe som er obligatorisk."

4.1.2 Gammel ordning ble også praktisert med fleksibilitet

Samtidig går det fram av fokusgruppeintervjuene at meklerne ikke nødvendigvis opplever at det er så stor endring sammenlignet med den gamle ordningen, rett og slett fordi meklere (og kontor) ikke praktiserte regelverket¹¹ på en veldig rigid måte. En måte kunne være å sette opp alle 3 timene på en dag, som følgende uttalelse gir eksempel på:

"(..) vi presterte jo også som meklere før, å sette opp tre timer på samme dag, bare for å få gjort det som regelverket tilsa, så vi var også med på å hule ut den ordningen som var."

Denne meklere er åpenbart av den oppfatning at de ved sin praksis ikke fulgte regelverket. Det fremgår imidlertid av rundskriv Q-07/94 at mekler anledning til, i samarbeid med partene, å avgjøre om det var mest hensiktsmessig at meklingen foregår i en eller flere klokketimer per møte, så lenge den samlede tidsbruk ikke oversteg 4 timer. Rundskrivet fremholder at: "Dette er et metodespørsmål som hver enkelt mekler må avgjøre ut fra en meklingsfaglig vurdering" (s. 13).

I praksis var det gjerne geografi som var begrunnelsen for at man i gammel ordning rasjonaliserte antallet ganger ved å bruke lenger tid hver gang, som følgende uttalelse illustrerer:

"På vårt kontor satte man av en og en halv time. Det vil si at man mekler ofte i to økter. Folk møtte opp to ganger à 1,5 time, så ble det registrert som tre timer mekling. Men vi vet at noen kontorer har delt det opp på times, på tre timer (anm.: i betydningen tre ganger). Det har med geografi å gjøre og. Må gjøre noe når de først kommer, bruker en hel dag"

¹¹ Av rundskriv Q-16/2004, gjeldende fram til Q-02/2007, framgår følgende om krav om meklingsattest og antall timer: "Meklingsattest skal skrivast ut når partane har vorte samde, jf. Barnelova § 54 og føresegna § 5. Partane får tilbod om i alt fire meklingsstimar, men kan krevje attest etter tre meklingsstimar jamvel om dei ikkje har vorte samde."

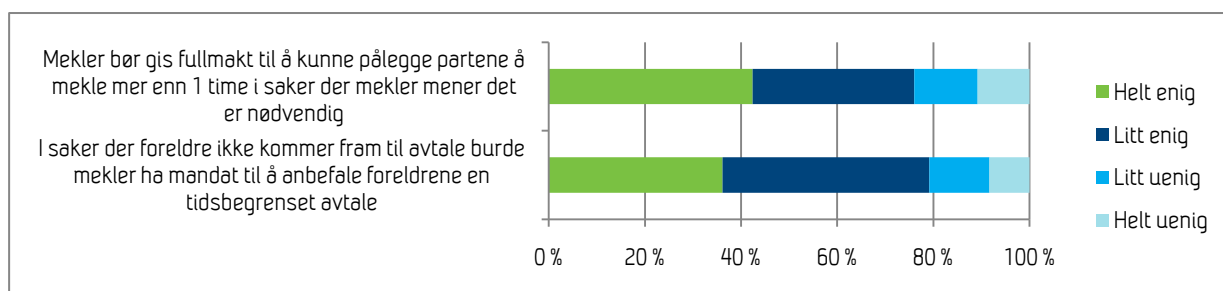
I stedet for konsekvent å gjennomføre 3 timer før utstedelse av meklingsattest til foreldre som ikke var enige, ble det også praktisert skjønn i den forstand at man ikke nødvendigvis var lojal til 3-timersregelen, noe som går tydelig fram i ett utsagn fra fokusgruppeintervjuene. Da dreier det seg til gjengjeld om et helt kontor sin praksis:

"Jeg har meklet etter det gamle systemet også, men nå var det sånn at det kontoret vårt var i liten grad lojal til det her med tre timer vi. Hvis foreldrene ikke hadde et ønske om å komme tilbake, og alle var enig i at dette hadde ikke noe for seg, og var det ikke motivasjon, så tvang vi ikke folk til å komme."

Med en slik praktisering av gammel ordning blir eneste forskjell fra ny ordning at man hadde *anledning* til å kreve at de som ikke var enige møtte til tre timer. Det må imidlertid presiseres at det er uvisst hvor utbredt slik praksis var innafor gammel tidsordning.

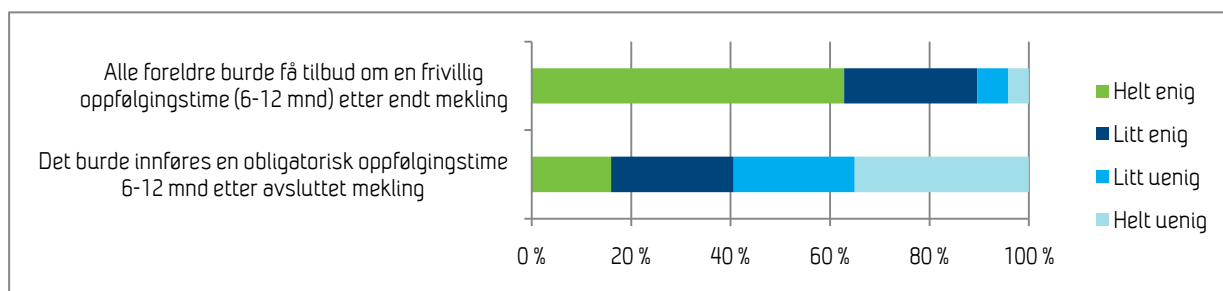
4.1.3 Tiltak for utvidet fullmakt og myndighet til mekler

I neste avsnitt ser vi på meklernes holdninger til utvidet mandat og myndighet etter 2007 i forhold til å kunne pålegge mer enn en time, anbefale tidsbegrenset avtale, og kunne gi frivillig eller obligatorisk oppfølgingstime.

Figur 16 Meklernes holdning til utvidet fullmakt og mandat for mekler. (n=288)

Nesten 80 prosent av meklerne er positive til at mekler bør gis fullmakt til å pålegge partene mer enn en time i saker der mekler mener dette er nødvendig. Likeledes er 80 prosent positiv til at mekler, i saker der foreldrene ikke kommer fram til en avtale, bør ha mandat til å anbefale foreldrene en tidsbegrenset avtale.

Figur 17 Meklernes holdning til innføring av frivillig versus obligatorisk oppfølgingstime (n=288)

På spørsmål om det burde innføres en oppfølgingstime 6-12 måneder etter endt mekling, er nesten 90 prosent av meklerne enig i dette når det er snakk om en frivillig oppfølgingstime. Lang færre; 40 prosent, er av den oppfatning at det bør innføres en obligatorisk oppfølgingstime.

4.1.4 Hvilken betydning har meklers bakgrunn for holdninger til meklingsordningen?

Meklernes gjennomsnittsalder og ansiennitet er høy. Har meklerne ulikt syn på meklingsordningen som kan knyttes til ulik alder, erfaring, kjønn, om man jobber i statlig familievern eller som ekstern mekler? Dette ble testet ved multiple regresjonsanalyser, presentert i tabellen under.

Tabell 16 Variasjoner i meklers holdninger til meklingsordningen. Regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. n=227 og 288.

Bakgrunnsvariabler meklere	Avhengige variable							
	Meklingsordningen fungerer bedre nå enn før fordi de fleste ikke har behov for mer enn 1 time (n=227)		Gammel ordning var bedre fordi mekler da hadde mulighet til å pålegge 3 timer meklingsordning (n=227)		Mekler bør gis fullmakt til å kunne pålegge partene utvidet meklingsordning i saker der mekler mener det er nødvendig (n=288)		Alt i alt oppfyller dagens meklingsordning i større grad lovens intensjon (om en avtale til det beste for barna) enn tilfellet var før (n=288)	
	β	p	β	p	β	p	β	p
Kjønn (kvinne=1)	-,05	,44	,16	,01**	,06	,37	-,11	,07
28-45 år	,10	,18	-,03	,72	,13	,06	,12	,12
46-55 år	,00	,96	-,06	,39	,04	,63	,03	,66
Utdanning (universitet=0, høgskole=1)	,10	,17	-,04	,55	-,13	,07	,02	,79
0-5 års ansiennitet	,01	,94	-,01	,86	-,23	,00**	,17	,04*
6-10 års ansiennitet	,15	,06	-,20	,01**	-,29	,00**	,19	,01**
11-15 års ansiennitet	,15	,05*	-,19	,01**	,12	,07	,18	,01**
Mekler ved statlig familievernkontor	-,19	,06	,04	,67	,00	,97	-,18	,04*
Mekler ved Kirkens familievernkontor	-,22	,03*	,22	,02*	,08	,38	-,31	,00**
Har videreutdanning i familierapi	-,04	,67	,14	,10	,11	,18	-,04	,61

*p<0,05, ** p<0,01

Regresjonsanalysen viser at det varierer systematisk hvilke holdninger man har til ny og gammel meklingsordning i forhold til: alder, ansiennitet, kjønn, videreutdanning og under hvilke institusjonelle rammer man mekler under. Når det gjelder tilbud om frivillig eller obligatorisk oppfølgingstime eller tilbud om tidsbegrenset avtale fant vi derimot ingen variasjoner i meklers svar som kunne knyttes til de nevnte bakgrunnsfaktorer.

Ny meklingsordning bedre

At ny meklingsordning fungerer bedre, og at den i større grad oppfyller lovens intensjon (kolonne 1 og 4 i tabellen) er en holdning som er mer utbredt blant meklere med under 16 års ansiennitet enn blant de med mer enn 16 års ansiennitet. Videre er eksterne meklere i større grad av denne oppfatning enn meklere ved Kirkens familievernkontor, og meklere ved statlig familievernkontor. Kvinner er også noe mer kritiske enn menn til at ny ordning i større grad oppfyller lovens intensjon (ikke signifikant på 0,05 nivå).

Gammel ordning bedre

Kvinnelige meklere, og meklere med lengst ansiennitet, er i større grad av den oppfatning (enn menn og meklere med mindre ansiennitet) at *gammel ordning var bedre* fordi mekler da hadde mulighet til å pålegge 3 timer. Meklere ved Kirkens familievernkontor støtter gammel ordning i større grad enn eksterne meklere mens det ikke er noe skille mellom meklere ved statlige familievernkontor og øvrige eksterne meklere i dette spørsmålet.

Meklers fullmakt til pålagt, utvidet mekling

Meklere med lengst ansiennitet (over 16 år som meklere) mener i større grad enn meklere med mindre enn 10 års ansiennitet at mekler bør gis fullmakt til å kunne pålegge partene å mekle i mer enn 1 time i saker der mekler oppfatter at dette er nødvendig.

4.1.5 Største utfordring i meklingsordningen er saker som avsluttes uten avtale etter en time

Det er en svært utbredt oppfatning blant meklerne at den største utfordringen i dagens meklingsordning er mangel på tid, begrunnet med manglende mulighet til å pålegge foreldre mer mekling. Dette fremkommer både i kartleggingen blant meklere og i fokusgruppeintervjuene med meklerne.

Når meklerne i kartleggingen hadde mulighet til å skrive med egne ord hva de oppfattet som den største utfordringen i dagens meklingsordning, var over 70 prosent av meklerne opptatt av tidsendringen og det økte tidspresset, og derav at mange saker avsluttes for tidlig, uten at en god avtale er oppnådd.

”Den største utfordringen er i de tilfellene hvor konfliktnivået er stort, og det ikke er ønske om mer enn den obligatoriske timen. I disse tilfellene opplever jeg at partene sjelden er enig om mekling skal fortsette eller ikke. Det er utfordrende når det ikke blir enighet om en avtale, og partene står langt fra hverandre. Noen ganger lykkes det med å få en kortsiktig avtale på plass - inntil eventuell rettsak fatter en beslutning.”

Flere meklere er også opptatt av at sakene som glipper på denne måten gjerne kommer i retur:

”Den største utfordringen er at høykonfliktmeklinger forsvinner ut av våre hender. Det er sannsynligvis her barna er mest i klemme. Disse kommer gjerne tilbake til oss på familievernkantoret senere og da som foreldresamarbeidssaker, og konflikten er gjerne enda mer fastlåst følelsesmessig mellom foreldrene, og tilliten er gjerne merkbart svekket.”

Av de meklerne i kartleggingen som ikke spesifikt nevnte tidsendringen, og manglende mulighet til å pålegge foreldrene mer mekling, var en del meklere (ca 14 prosent) særlig opptatt av høykonfliktsakene, av inklusjon av barn (ca 11 prosent) eller mekling med innvandrere (ca 10 prosent). Ofte handlet dette om muligheten for å gjøre en god jobb og ha en god prosess, slik at også disse meningsytringene gjerne handlet om tid tilgjengelig.

Også i fokusgruppeintervjuene gikk det tydelig fram at intensjonen om å bruke mer tid på foreldre med uenighet og konflikt ikke er blitt oppfylt med den nye ordningen. I følgende uttalelse reflekteres det over gammel og ny ordning, og de som glipper i ny ordning:

”Etter gammel ordning kunne vi også avslutte etter en time. De som vi avsluttet etter en time før, de avslutter jeg etter en time nå. Og så er det en annen gruppe som avslutter etter en time nå der det er veldig høy konflikt, og de vil bare ha attesten for å gå til retten. Så de som velger, der det blir en time, det er de verste og de beste. Også har du en mellomgruppe som velger flere timer, fordi de ser poenget i å forhandle. Og da vil jeg som megler si at i den vanskeligste gruppen som vi nå bare har en time på, der hadde jeg som mekler mulighet til å presse litt til forhandling tidligere, men det har jeg ikke nå, og av og til var det ubehagelig... at en hadde følelsen av at det her bør vi bare slippe, for det blir ingenting. Men det var likevel en stor kategori tenker jeg, som hadde nytte av at vi kunne holde de litt lenger. Men de mister vi nå.”

Dette er foreldre som ikke vil fortsette mekling av ulike årsaker, og der en eller begge foreldre har som intensjon å ta saken til retten. Et eksempel på uttalelse:

”Det gikk ikke slik at vi bruker mer tid på de mest kompliserte sakene til tross for intensjonen. Dette er fortsatt den gruppen vi ikke greier å nå. Det er ikke lett å motivere disse foreldrene til

videre mekling. De vil ofte ikke se hverandre, eller de ønsker å gå til retten. Advokatene står ofte og gir råd i bakgrunnen.”

I tillegg til høykonfliktsakene utgjør ny meklingsordning et særlig tidspress i forhold til å gjøre en god jobb i mer kompliserte saker med innvandrerforeldre og i saker der mekler ville ønske å inkludere barna i saken. Meklerne utrykte at de følte avmakt og at de opplevde å komme til kort, at saker som glipper gjerne blir gjengangere i familievernet og i retten, og at det oppleves som utilfredsstillende og ikke greie å hjelpe dem bedre.

4.2 Hvordan forholder meklerne seg til endringen fra 3 til 1 time (obligatorisk) mekling i praksis?

Vi har konstatert at det ble praktisert en viss grad av fleksibilitet i forhold til regelverket om 3 timers obligatorisk mekling i gammel ordning. I det følgende skal vi se at det heller ikke er uvanlig at dagens retningslinjer praktiseres fleksibelt i forhold til første times varighet.

Ifølge forskriften har en meklingstime 60 minutters varighet, noe som formidles i rundskriv til meklerne (Q-02/ 2008). Videre, ifølge retningslinjene for registrering av meklinger som avsluttes etter 1 time, skal disse føres som 60 minutter selv om tidsforbruket er noe utover en klokke¹².

I det følgende ser vi nærmere på hvordan meklerne i praksis forholder seg til tidsendringen fra inntil 3, til 1 time obligatorisk mekling.

4.2.1 Meklerne praktiserer fleksibel tidsbruk i første meklingstime

Ekeland og Myklebusts evaluering i 1996-97 viste at en meklingstime kunne være vesentlig lengre eller kortere enn 60 minutter. Dette fant vi også i denne evalueringen. Vi har allerede vist med data fra tverrsnittsstudien av 1460 saker at det i kun halvparten av sakene ble brukt 60 minutter i første meklingstime (jf. Tabell 15). I 20 prosent av sakene ble det brukt mindre enn 60 minutter, og i 30 prosent av sakene ble det brukt mer enn 60 minutter, og da oftest inntil en halvtime mer.

At en meklingstime ikke er synonymt med en klokke¹² kom også tydelig fram i fokusgruppeintervjuene med meklere. Følgende uttalelser om tid i mekling utdyper hvordan meklerne tenker og begrunner omkring tidsbruk i første time:

”Vi har diskutert det på kontoret og vi opplever det vel likt alle sammen. Og det er veldig, veldig sjelden at vi er ferdig etter en klokke¹². Vi går alltid over, nesten. Men vi får gjort mye på halvannen time, det gjør vi, men vi er ikke ferdig etter en klokke¹². Sånn sett skulle jeg ønske at det stod ganger, og ikke timer.”

”Jeg setter av mer tid enn en time, sier bestandig i begynnelsen at en har en time, slik at det er sagt, men har enda til gode å oppleve at noen har reist etter en time.”

”Vi er ikke så veldig nøye på det med 60 minutter. Vi har i utgangspunktet satt av halvannen time, og jeg vet at en mekler hos oss, har alltid satt av to timer.”

”Jeg tenker ikke på forskjellen før og nå. Jeg lar meg ikke binde av ordningens antall timer. Jeg bruker så lang tid som jeg synes, eller de synes at de trenger, uten å bli låst av systemet.”

Om mekler ikke praktiserer denne type fleksibilitet, kan dette i tillegg til henvisning til retningslinjene, være begrunnet med at det ikke er rom for det på grunn av arbeidsdagens rutine, slik følgende uttalelse gir eksempel på:

”Det står jo ganske klart at en skal holde på en time (anm: i rundskrivet), og hvis en har da en ny avtale så må en stoppe etter en time for å kunne bli ferdig og komme i gang med neste, så det er som regel ikke rom for å kunne sette godt i gang, og bare fortsette. For mange hadde det vært en fordel, for det er ikke så mange av klientene som ber om at nå må vi slutte.”

¹² Dette framgår i brev fra Bufdir til regionkontorene av 25. mars 2007.

Det er sannsynlig at foreldre som står i fare for og "falle ut" etter første meklingsstund vil ha lettere for å akseptere at man går utover 60 minutters varighet ved første gangs oppmøte enn å møte til flere meklingsstunder. Dette rasjonale virker å være relativt utbredt blant meklerne:

"Noen er juridiske i meklingsprosessen sin, andre er mer terapeutiske, men vi synes tidsaspektet er lite. Derfor går det ofte over en time, og vi har ikke opplevd, nesten aldri opplevd at folk har sagt at de forlanger en meklingsattest og at nå får de (...) Det å dra det litt utover, det har vi funnet ut at det går fint, og i familievernnet går det."

Er man ekstern mekler kan man i enda større grad enn familievernmeklere legge til rette for en mer fleksibel praksis som følgende mekler er eksempel på:

"Jeg er ekstern mekler og tar ofte disse samtalerne etter ordinær kontortid, har sjelden en ny time etterpå sånn at når det er behov for det så har jeg mulighet til å forlenge, ta to timer samtidig, og det skjer jo relativt ofte. Det er antakeligvis litt verre hvis en klemmer de inn mellom, og da må du avslutte på en time."

En grunn for å være fleksibel er når foreldre bor langt fra meklingskontoret, noe følgende eksterne mekler praktiserer, og mener at familievernkontorene burde tenke på i forhold til å sette av mer enn en time til den første samtalen:

"Det er utrolig mye mer vi kan få til når vi sitter der og tar en pause og jobber sammen, for det er jo det vi gjør i meklingsprosessen (...), og uansett er det foreldrene som kjenner ungene best, og jeg regner med at alle meklere setter unger i høysetet og tar det med videre (...). Når det kommer noen langt fra så må det jo være mer nyttig å ta en skikkelig arbeidsøkt!"

Av meklere som mener at den nye ordningen betyr en svekkelse, handler dette gjerne om og at det ikke blir tid til annet enn å gi informasjon, og dermed for lite tid til å få i gang en prosess. Det blir også sagt at det nå er for lite tid til å fokusere på omstendighetene omkring bruddet samt å benytte terapeutiske teknikker.

Som nevnt følger det av retningslinjene for registrering av meklingsstunder som avsluttes etter en time, at disse skal føres som 60 minutter selv om tidsforbruket er noe utover en klokke-time. I den grad retningslinjene for registrering av tidsbruk i meklingsprosessen følges, registreres dermed ikke tidsbruk utover en klokke-time. I noen grad kan dette medføre at statistikken for tidsbruk tegner et litt fordreid bilde ettersom mekler ikke registrerer minutter per meklingsstund, men antall meklingsstunder, der en time betyr 60 minutter. Ettersom data om tidsbruk i meklingsprosessen er en så viktig faktor og mye brukt indikator, bør man foreta endringer i registreringsmetode, slik at bildet blir mer korrekt.

4.2.2 Meklerne om behovet for mer tid, og erfaring med "å selge inn" mer enn en time

Vi har konstatert at den største utfordringen i dagens meklingsordning, slik meklerne oppfatter det, er sakene som avsluttes etter en time, uten at en god avtale er oppnådd.

Hva var meklernes oppfatning om behovet for å bruke mer tid i meklingsstunder som avsluttet etter en time? I analyse av resultater fra tverrsnittsstudien fant vi at i 22 prosent av sakene der kun en time ble benyttet, mente mekler at det var behov for å fortsette meklingsprosessen i inntil tre timer. Der en-times- meklingsstunder ikke førte til avtale, svarte meklerne i halvparten av barnefordelingssakene og ekteskaps-sakene at det ville vært en fordel å fortsette meklingsprosessen mens det samme var tilfelle i 40 prosent av samboersakene (forskjellen mellom samboersakene og de øvrige sakstypene var ikke signifikant). I de sakene der det faktisk var meklet i mer enn en time (384 av 1460 saker) oppga 87 prosent av meklerne at de hadde lyktes med "å selge inn" flere meklingsstunder. Meklerne rapporterte i vesentlig større grad å ha lyktes med innsalg i barnefordelingssakene enn i øvrige saker ($\chi=22,8$, $p<.001$), og i saker med stor konflikt ($\chi=41,5$, $p<.001$).

Fra fokusgruppeintervjuene er inntrykket at meklerne praktiserer ulikt i forhold til å motivere foreldrene til å komme igjen til flere timer. Man er stort sett enige om at det er vanskelig å motivere foreldre med et veldig høyt konfliktnivå innen den nye ordningen:

”Det er et paradoks at intensjonen skulle være at en skulle få mer ressurser, fordi det da ville bety at en i løpet av den ene timen skal rekke og ”selge konseptet” til folk med ganske høyt konfliktnivå. Det synes jeg er en utfordring! Før, når ikke folk ville se trynet på hverandre, kunne du i det minste si at de måtte komme tilbake tre ganger.”

”Jeg lurer på om den nye ordningen ikke er for naiv i forhold til det vi står overfor når det gjelder saker med høy konflikt. Det er ofte i de sakene det er vanskelig for begge å fortsette.”

Meklerne uttrykker i mange tilfeller utilfredshet overfor meklinger med foreldre som har høyt konfliktnivå, fordi de opplever at de ikke kommer i posisjon, og at de trenger mer tid. På den annen side greide man ofte ikke å motivere disse til mekling i gammel ordning heller, og fordelene i ny ordning er at man kan gjøre seg ferdig med saker som uansett ikke ville ha noen uttelling i mekling.

”Noen ganger får jeg til at de kommer, men det er også noe med at jeg har også den muligheten til å gi opp da. Som mekler, at nei, dette tror jeg ikke noe på, vet ikke om jeg orker dette her. Så det er den forpliktelsen også til mekler, med flere timer. Det er noen rammer rundt som gjør at det kan være greit å bli ferdig med de meklingsene.”

En del saker synes meklerne er greit at ender til retten, for eksempel der hvor vold, rus og omsorgssvikt er en del av bildet:

”Det er noen saker med høyt konfliktnivå hvor jeg synes det er helt ok at det bare er en time. Og det er hvis vi får høre at det har vært alvorlig vold, eller det er mistanke om incest. Jeg synes det er mer betryggende da at det blir avgjort i retten hvor det er sakkyndig, men ellers synes jeg det å jobbe med høykonfliktsaker, det er noe av det mest meningsfylte jeg gjør. Når jeg ikke er for sliten da, da kan det være greit å ha noen enkle, men jeg synes det er absolutt meningsfylt.”

Det blir sagt at noen av disse høykonfliktforeldrene er gjengangere som går flere runder i retten. Saker der konflikten eksisterer lenge etter at foreldrene har flyttet fra hverandre. Flere meklere nevner at det særlig vil være i disse situasjonene at barn potensielt blir skadet. I noen tilfeller ser mekler det slik at man kan bruke en mild paternalisme overfor foreldrene for å få dem til å forsøke å komme frem til avtaler. Det vil imidlertid være snakk om en balansering her mellom saker som rett og slett er for komplekse for mekling, og som derav bør videre til sakkyndige og retten, og saker som har en sjanse til å lykkes i ordinær mekling.

4.2.3 En differensiert ordning for og nå meklingsaker som avsluttes uten avtale

Meklerne uttrykker frustrasjon over saker som avsluttes etter en time uten at det er oppnådd avtale. Dette er helt klart den største utfordringen i mekling, slik ordningen fungerer nå. Innledningsvis i kapitlet så vi, fra kartleggingen blant meklerne, (jf. Figur 15) at nesten 80 prosent var positive til at mekler bør gis fullmakt til å pålegge partene mer enn en time i saker der mekler mener dette er nødvendig. Basert på sin erfaring i mekling, hadde mange meklere også forslag til tilpasning eller endring av meklingsordningen for å unngå at foreldre avslutter mekling uten avtale. Dette fremkom både i åpne spørsmål i kartleggingen blant meklerne, og i fokusgruppeintervjuene.

De fleste av meklernes forslag til endring av meklingsordningen handler om at mekler opplever at det er behov for mer tid i saken, og at mekler har behov for større myndighet for ”å holde på” foreldre som har høy konflikt der mekler oppfatter at foreldrene kan ha nytte av mer mekling. Alle forslagene innebærer en differensiert ordning der det skilles mellom barnefordelingsaker og øvrige saker, eller mer generelt; vanskelige og konfliktfylte saker versus ukompliserte saker. Videre varierer det hvor mange timer mekler ønsker å ha myndighet over å kunne pålegge. Flere meklerne tok til orde for at mekler kan vurdere pålegg om inntil 5, 6 eller 7 timer, altså mer enn i gammel ordning:

Følgende meklere tok i fokusgruppeintervjuene til orde for en differensiert ordning med inntil 6 timer i meklinger med stor uenighet og konflikt:

”Jeg tror på en differensiert ordning der det åpnes for ”to tanker i hodet samtidig”. Der ”tonen og samarbeidsånden” virker bra, så kan par få meklingsattest og avslutte meklingen etter en time. I meklinger med stor uenighet og konflikt, burde meklerne ha mulighet til å vente med å skrive ut meklingsattest - kanskje inntil 6 timer er brukt. En helt annen ting er om dette vil være mulig og gjennomførbart. Mange vil, kanskje med rette, hevde at dette vil være maktmisbruk...å tvinge noen til mekling...? På den annen side, å legge beslag på et rettsapparat før mekling er prøvd skikkelig, med de samfunnsmessige ressurser og omkostninger det krever, er også høyst betenkkelig!”

”Hvis det er ønskelig at vi som familiekontor skal være en meklerinstans som har til hensikt å komme frem til en avtale til det beste for barna, og at vi skal gjøre en jobb før parene eventuelt går til rettssak, så må vi få et større mandat i form av antall timer. I de fleste tilfellene er det som oftest nok med en meklingstime fordi folk flest ordner opp og blir enig selv, men i de tilfellene der konflikten er høy, burde vi få muligheten til å holde dem i minst 6 timer.”

En ordning der mekler har myndighet til å pålegge flere timer, endog flere enn i gammel ordning, kan virke kontroversiell, og legger også et stort ansvar på mekler både i forhold til utfall av meklingen, men ikke minst i forhold til at paret ikke vil kunne få på plass de økonomiske vedtakene fra NAV før meklingsattest foreligger. En mekler reflekterer som følger:

”Jeg tenkte på dette her med meklingsattesten første timen, og jeg tenker jo, hvis det er en mekling med tanke på retten, at da mekler kunne hatt myndighet til å si at du får ikke meklingsattest før du har gjort en skikkelig, iherdig innsats for å få dette til. Men det kan og være krevende for en mekler og ta det ansvaret hvis det får økonomiske konsekvenser for dem. Hvis det er for eksempel ved et brudd, og så får de ikke meklingsattest før de har jobbet seg igjennom de syv timene, så går det veldig lang tid før en får penger (anmerk.: fra NAV).”

Mens sitatene over reflekterer ønske om større myndighet til mekler som faktisk går lengre enn gammel ordning med inntil 3 timers mekling, er andre meklere mer forsiktige når det gjelder en utvidelse av meklers myndighet. Begge er opptatt av de økonomiske følgene for foreldrene av en utvidet myndighet.

”Vi diskuterte litt på vårt kontor (...). Noen ganger, og det handler om de sakene der det er litt stort konfliktnivå, ser vi behovet for at det brukes litt mer tid, og at vi kan på en måte holde de litt igjen; si at: nei, dere må komme i hvert fall en gang til, og at vi, fordi at, det er jo barna vi skal ha i fokus ikke sant, og når det er høyt konfliktnivå så vet vi at det er ikke bra for barna, og at vi da får anledning til å presse de litt til å bruke mer tid på dette. Men så er det jo det andre aspektet som er økonomi da, de kan ha det litt travelt for å få utløst trygderettigheter ikke sant, få til en avtale så fort som mulig, fordi man skal ha utløst det med bidrag også videre. Der ligger det litt konflikter, noen har det veldig travelt i forhold til det da.”

Det er helt åpenbart en konflikt mellom meklers myndighet til å holde foreldrene lenger enn 1 time i mekling, og det å kunne søke NAV om relevante økonomiske trygdeordninger. En mekler i Bergen har følgende konkrete forslag til hvordan man kan løse dette dilemmaet:

”Vurder innføring av ”Meklingsattest 2”, for å få adgang til å ta ut stevning, og som kan gi mekler fullmakt til å fortsette meklingen utover 1 time, før saken kan bringes inn for retten. Vanlig meklingsattest gis fortsatt etter en time, og kan brukes i kontakt med NAV, og som vedlegg til separasjonssøknad til Fylkesmannen.”

Mens en ordning som differensierer mellom saker som skal til retten, og øvrige saker, er et ønske fra mange meklere, er det viktig å påpeke at når de positive effekter av eksisterende ordning omtales dreier dette seg om argumenter knyttet til mindre grad av offentlig styring, og større ansvar til foreldrene selv. Videre at en følge er mer motiverte foreldre blant dem som faktisk velger flere timer i

mekling, og en ”naturlig seleksjon” av saker som uansett ikke egner seg for mekling i familievern. Følgende to sitater illustrerer disse poengene:

”Min erfaring er at det er utelukkende positivt det her; at de (anmerkn.: foreldrene) nå er mer motivert, og at man får unna den her meklingsattesten, så slipper man det peset der, så har de den inngangsbilletten der. Vi skiller mer på dem som skal opp i rettsvesenet, fordi det ikke er alle som egner seg (anmerkn.: for mekling). (...) da får de bare gå til rettsvesenet, men dem som mener de må være i prosess på det her, der er det jo kjempeflott å ha 7 timer”.

”Tvungen mekling tror jeg er bra, og jeg tror også det er bra med kun en time. Ikke fordi en på denne tiden makter å gjøre alt, men kan det oppstå en kontakt - og at denne relasjonen fører til at begge kan oppleve at de har noe å hente, og dermed sei ja til frivillig kontakt videre. Det er et mye bedre grunnlag å arbeide ut fra, og som etter mitt syn øker betydelig sjansen for å ha rett fokus; avtale for barna, rydde opp i misforståelser, bearbeide konflikter - framfor å få meklingsattesten.”

I tillegg til argumenter for og imot eksisterende ordning, og forslag om endret og mer differensiert meklingsordning, er en del meklere kritiske til at det ikke samarbeides mer mellom meklingsinstansen og domstolene. Oppfatningen er at ordningen med tilbakesending av saker fra retten ikke i tilstrekkelig grad er utnyttet. Det er veldig få saker som faktisk sendes tilbake. I 2007 ble 1 promille av sakene sendt tilbake. Dette gjaldt 24 saker. I 2008 og 2009 var det enda færre; 12 saker i 2008 og 6 saker i 2009.

4.3 Oppsummering – meklernes holdninger og praksis knyttet til tidsbruk i mekling

Meklerne var delt i synet på om ny tidsordning i mekling i større grad enn gammel ordning oppfyller lovens intensjon med litt under halvparten som svarte bekreftende på dette. Et flertall av meklerne var positiv til at gammel ordning fungerte bedre når dette begrunnes med at man da hadde mulighet til å pålegge partene å mekle i inntil 3 timer. Meklerne var likevel glad for å slippe det litt meningsløse ”ritualet” det ofte kunne være å praktisere i forhold til gammel ordnings regelverk, og positiv til den nye ordningens større fleksibilitet.

Regresjonsanalyser viste at meklere med aller lengst ansiennitet (over 16 år), kvinnelige meklere og meklere i Kirken og dels også det statlige familievern i større grad var tilhengere av gammel ordning enn henholdsvis meklere med kortere ansiennitet, mannlige meklere og eksterne meklere. I tillegg til disse gruppene av meklere var også meklere med videreutdanning i familieterapi mer kritisk (enn meklere uten slik videreutdanning) til at den nye ordningen i større grad oppfyller lovens intensjon om en ordning til det beste for barna. Meklere med lengst ansiennitet var også i større grad tilhenger av at mekler skulle ha fullmakt til å pålegge partene å mekle mer enn en time.

Dette bildet av en delt meklerstand, i synet på ny og gammel ordning, nyanseres blant annet når vi ser på meklernes relativt fleksible praksis når det gjelder tidsbruk både i ny og gammel ordning. Det synes å være et moment av en viss betydning, ved vurdering av dagens meklingsordning, at grensene mellom gammel og ny ordning ikke er så tydelig alle steder, ettersom regelverket har blitt praktisert, og praktiseres litt ulikt. Fleksibilitet og skjønnsmessige vurderinger har vært praktisert, og praktiseres i ulik grad mellom meklere og mellom kontorer.

I den grad meklere er kritiske til den nye meklingsordningen er dette knyttet til at det store dilemma og utfordring; nemlig sakene der foreldrene (en eller begge) velger å avslutte mekling etter en time til tross for at man ikke har oppnådd avtale. Et stort flertall meklere mener det trengs ordninger som gjør at mekler klarer å nå foreldre/familier som kunne hatt utbytte av lengre tid i mekling, men der en eller begge foreldre selv ikke velger dette. Man har mistet et mandat og en mulighet i den gamle ordningen som det ikke kompenseres for i den nye. På den ene siden mener man at det har vært positivt å forlate gammel ordning fordi det i mange saker ble et meningsløst ritual, men erfaringene med den nye ordningen synes å tilsi at tiden er inne for å nyansere og eventuelt differensiere ordningen.

Oppsummert handler meklernes forslag til endring av eksisterende ordning handler om å gjøre endringer i meklingsordningen i retning av en differensiert ordning der man skiller mellom enten: a) saker som skal fremmes for retten versus øvrige saker, eller b) høykonfliktsaker generelt versus øvrige saker. De endringene som foreslås av meklerne kan også i hovedsak deles i to: a) mekler har mandat til å pålegge foreldrene flere meklingstimer, og meklingsattest utstedes først når det foreligger avtale (som i gammel ordning, men gjerne med enda flere timer enn 3, b) innføring av en ”meklingsattest nr 2” som gir foreldre adgang til å ta ut stevning, og mekler har fullmakt til å fortsette meklingen utover 1 time. Blant de som uttaler seg til fordel for dagens ordning bringes mer pragmatiske argumenter om mer motiverte foreldre blant dem som faktisk velger flere timer i mekling, og en ”naturlig seleksjon” av saker som uansett ikke egner seg for mekling i familievernnet.

Del 2 Hvor nyttig og meningsfull opplever foreldrene at meklingen er henholdsvis ved avtaleinngåelse og åtte måneder seinere?

5 Foreldrenes opplevelse av meklings nytte

5.1 Tidligere studier nasjonalt og internasjonalt

I studier av foreldremekling er en særlig opptatt av i hvilken grad meklings medfører at foreldrene blir enige om en avtale. Internasjonale studier viser at enighet om avtale oppnås i omlag 70-85 prosent av sakene (Kelly 1996; 2004 i Walker 2010; Gulbrandsen & Tjersland 2010). Internasjonale studier som sammenligner effekter av meklings med effekter av rettssak viser at meklings gir flere avtaler, tar kortere tid og er mindre kostbare, samt at foreldre er mer fornøyde med prosessen enn de som har vært gjennom en rettssak (Gulbrandsen og Tjersland 2010). Resultatet av tverrsnittsstudien i denne evalueringen viste at avtale ble oppnådd i 75 prosent av sakene, hvorav omtrent halvparten ble enige forut for meklings. Dette kan tyde på at meklings fungerer godt for mange foreldre ved samlivsbrudd også i Norge selv om ordningen er obligatorisk og kan oppleves som påtvunget.

Samtidig er det en betydelig andel saker hvor avtale ikke blir oppnådd (25 prosent). I forrige del så vi at disse sakene gjerne har ekstra utfordringer i form av høyt konfliktnivå og annen problematikk, i tillegg til selve bruddet, som kan gjøre kommunikasjonen mellom foreldrene vanskelig. Flere studier har vist at partenes evne til å kunne kommunisere er en viktig forutsetning for å oppnå enighet (Slaikeu, Pearson & Thoennes 1988; Donohue et al. 1989 og 1994). Jo dypere og mer kompliserte partenes relasjonsvansker er, jo vanskeligere er det å oppnå resultat gjennom meklings (se f. eks Parkinson 1987; Cohen, Luxzenburg, Dattner & Matz 1990). Flere studier konkluderer derfor med at meklings ikke fungerer når samarbeidet og kommunikasjonen mellom partene er dårlig (for norske eksempler, se Lopez 2007, og Ekeland og Myklebust 1997). Meklings forutsetter med andre ord et visst nivå av samarbeid og kommunikasjonsvillighet før det kan fungere godt.

Samtidig kan en påpeke at meklings, uansett resultat i form av avtale eller ikke, representerer en arena hvor foreldrene gis muligheten til å møtes, og kan utforske muligheten for samarbeid og kommunikasjonsvillighet sammen med en nøytral tredjepart (mekleren). Hvor viktig eller avgjørende dette er for avtaler som blir inngått og for det videre foreldresamarbeidet vet vi lite om, men en kan tenke seg at det kan ha særlig betydning i saker som preges av høyt konfliktnivå, og der foreldre kommuniserer særlig dårlig med hverandre.

Ekeland og Myklebust (1997) sin evaluering viste i hovedsak at de aller fleste foreldrene er fornøyd med meklings de har vært til uavhengig av om de har blitt enige om avtale eller ikke. Foreldrene i barnefordelingssaker var gjennomgående litt mindre fornøyd og positive, men sammenlignet med internasjonale studier fremstod norske foreldre som over gjennomsnittet i Ekeland & Myklebust sin evaluering. Dette finner også Gulbrandsen og Tjersland (2009) i sin studie. Tilsvarende funn er dokumentert i studier fra både Sverige og Danmark. De fleste foreldre er fornøyd med meklingsprosessen, mens andelen som er fornøyd med resultatet av meklings var langt mindre (Sveriges offisiella statistikk 2001; Henriksen, Malmgren & Juul 2004, begge referert i Skauli 2009). I disse landene er foreldremeklings frivillig, men det illustrerer at det ikke er en entydig sammenheng mellom resultatet av meklings og foreldrenes opplevelse av meklings, også utover Norges landegrenser.

5.2 Problemstillinger – foreldres opplevelse av meklings nytte

I dette kapitlet skal vi presentere resultatene fra foreldrestudien om hvordan de har opplevd ulike sider ved meklings, og i hvilken grad de som ble enig om avtale anså at meklings hadde betydning. Vi skal se nærmere på ulike forhold og faktorer som kan ha betydning for både tilfredshet med, og utfall av meklings, og vil gjennom både bivariate og multivariate analyser forsøke å nyansere bildet vi får av de fornøyde foreldrene noe. Vi skal også se litt nærmere på om foreldre som var til en-times meklings har fått dekket sine behov avhengig av sakstype og om de ble enige om en avtale.

5.3 Kapittelets struktur

I den første delen av kapittelet presenteres foreldrenes opplevelse i meklingen generelt, deretter undersøkes om det er forskjeller mellom foreldre med ulike sakstyper (ekteskaps-, samboer- og barnefordelingssak) og om avtale ble oppnådd eller ikke. Deretter vises, ved regresjonsanalyser, hvilke forhold som har betydning for variasjoner i foreldrenes opplevelse av meklingen. Basert på et større påstandsbatteri har vi laget tre indekser¹³ som fanger opp foreldrenes oppfatning av henholdsvis mekleren, meklingen og holdning til at meklingen er obligatorisk. Dette gjør vi også gjennom multivariate analyser for å undersøke hva som kjennetegner foreldrene som mente meklingen hadde avgjørende betydning. Til slutt i kapittelet ser vi nærmere på de foreldrene som bare benyttet en meklingstime og som ikke oppnådde avtale. Fikk de tilstrekkelig med informasjon og var de like fornøyd med meklingen som de andre foreldrene?

5.4 Hvordan opplevde foreldrene meklingen?

Etter meklingen fylte de foreldrene som ville det, ut et spørreskjema om hva de syntes om meklingen. Analysene i dette kapittelet er basert på disse data. Det er gjort nærmere rede for datagrunnlag og metode i metodekapittelet.

I figur 17 under presenterer vi foreldrenes gjennomsnittsskår på de 21 påstander om meklingen som foreldrene tok stilling til i skjemaet. Svaralternativene var: 1=Helt uenig, 2=Uenig, 3=Enig, og 4=Helt enig. Verdien 2,5 er lagt inn som middelvei. Det vil si at en gjennomsnittsskår over 2,5 indikerer at foreldre er mer eller mindre enige i påstanden, mens skår under 2,5 indikerer at foreldrene er uenige i påstanden. Påstandene er sortert i rekkefølge fra høyeste til laveste gjennomsnitt. På den måten er det lett å se hvilke påstander foreldrene er mest (og minst) enig i.

¹³ Indeksene er laget på grunnlag av faktoranalyse, presentert i tabell 10 i metodekapitlet. Vi undersøker så hvordan foreldrene som oppnådde avtale vurderte meklingens betydning for avtalen.

Figur 18. Foreldrenes gjennomsnittsskår (på en skala fra 1=helt uenig til 4=helt enig) på 21 påstander om meklingen. n varierer mellom 1374 og 1501 (n= 1067 for de to påstandene som gjelder i tilfeller med barn over 7 år).

Det fremgår av figuren at foreldrene i stor grad er fornøyde med meklingen de har vært til. Vi ser for eksempel at svært mange er enig i at mekler kommuniserte godt, var profesjonell og la stor vekt på barnets behov. De er også i stor grad enig i at de fikk nyttig og relevant informasjon, at meklingen bidro til større fokus på barnets beste, og til gode måter å ordne daglig omsorg og samvær på. Ikke minst ser vi at gjennomsnittsskår på påstanden om at det er bra at mekling er obligatorisk er på 3,6. De aller fleste foreldrene er positive til obligatorisk mekling. Andelen som svarte verdi 4 (helt enig) var på 76 prosent.

Vi ser også at foreldrene er tildels uenige i påstander med mer negative aspekter en kan oppleve i meklingen. At foreldre er uenige i disse påstandene forsterker inntrykket av at foreldrene i stor grad har gode opplevelse i meklingen. Spesielt interessant er det at foreldrene er tildels svært uenige i at meklingen tok for lang tid, sett i lys av at den obligatoriske delen av meklingen er redusert fra tre¹⁴ til en time.

De fleste foreldre som hadde vært til mekling var fornøyde med mekleren og med selve meklingen, og ga også uttrykk for en positiv holdning til at ordningen er obligatorisk. Dette er i hovedsak i samsvar med hva Ekeland og Myklebust (1997) konkluderte med i den forrige evalueringen, og også hva man har vist i tidligere studier som nevnt innledningsvis om brukertilfredshet.

5.4.1 Ulik opplevelse av nytte hos foreldre i ulike saksstyper og i forhold til om avtale er oppnådd?

Det er forskjeller mellom foreldres oppfatninger av meklingen i forhold til sakstype og utfall av meklingen (avtale eller ikke avtale). Det er rimelig å anta at foreldrenes opplevelse av meklingen varierer både i forhold til om enighet er oppnådd eller ikke, og om de er til mekling som et skritt mot rettssak eller om det er samlivsbrudd som er anledningen. Ekeland og Myklebust (1997) fant at foreldre i barnelovsmeklinger er noe mindre fornøyd med meklerne enn foreldre i ekteskapsmeklingene. Den gang bestod gruppen både av frivillige meklinger (for samboere) og av saker som skulle videre til domstolen. Av denne grunn er det ikke helt uproblematisk å sammenligne disse tallene med resultater fra foreliggende evalueringen, hvor også samboere med felles barn under 16 år må inn til obligatorisk mekling i forbindelse med samlivsbrudd. Det gir likevel en indikasjon på at type sak har betydning for foreldrenes opplevelse og oppfatning av meklingen.

Vi vet ikke så mye om samboerforeldre fra tidligere studier av mekling, men i vårt datamateriale skiller de seg fra gifte foreldre i samlivsbrudd ved å være noe yngre, ha lavere utdanningsnivå, og yngre barn. Dette innebærer ofte at foreldrene var mindre etablert i samlivet før brudd enn gifte foreldre. I den videre presentasjon skiller vi mellom foreldre etter sakstype og hvorvidt de oppnådde avtale eller ikke, totalt seks foreldregrupper, se tabell 17.

En studie fra 2009 indikerer at samboere føler mindre forpliktelser og er mindre fornøyd med samlivet enn ektepar, med mindre de har klare planer for ekteskap (Wiik et al. 2009). På den andre siden kan de være langt mer bevisst i forhold til å ha på plass avtaler som regulerer samlivet enn gifte foreldre, noe som ble nevnt i fokusgruppeintervjuer med meklerne. I en undersøkelse av samlivsformer utført av SSB fremgår det imidlertid at kun en av ti samboere har samboeravtale¹⁵.

Tabell 17 Andel og antall foreldre med ulike saksstyper og meklingsutfall.

Foreldregrupper	Prosent	(N)
Ekteskap - ikke avtale	2,5	38
Samboere - ikke avtale	2,7	40
Barnefordeling - ikke avtale	8,8	132
Ekteskap - avtale	37,9	571
Samboere - avtale	38,2	576
Barnefordeling - avtale	9,9	149
Sum	100,0	1506

¹⁴ Før 2007 kunne saken avsluttes med meklingsattest dersom foreldrene kom til enighet før det var gått 3 timer, men i motsatt fall skulle ikke meklingsattest utstedes før etter 3 timers mekling (Barne- likestillings – og inkluderingsdepartementet, 1994)

¹⁵ http://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Bare_en_av_ti_har_samboeravtale/1236685423059 (lastet ned 12. juni 2011)

Totalt ser vi at 86 prosent av foreldrene i dette datagrunnlaget representerer meklingsaker hvor det ble oppnådd avtale. Blant de som ikke oppnådde avtale finner vi både ekteskaps-, samboersaker, mens barnefordelingssaker utgjør hoveddelen. Totalt utgjør barnefordelingssakene omtrent 19 prosent av alle foreldrene, halvparten av disse ble enige om avtale.

5.4.2 Foreldre med barnefordelingssak er ikke like fornøyde med meklingen som foreldre med ekteskaps- og samboersaker, men ønsker samtidig mer tid og oppfølging

Når foreldrene deles inn etter hvilken sak de var til meklingsaker er det tydelige forskjeller mellom barnefordelingssakene og de øvrige. Foreldre med barnefordelingssaker fremstår som gjennomgående litt mindre enig i de fleste påstandene bortsett fra påstandene om at det burde vært mer enn en obligatorisk time, at det burde vært obligatorisk med oppfølgingstime og at det ble for få timer til å få en god avtale. Dette kan indikere at et relativt stort antall foreldre i barnefordelingssakene i større grad enn de øvrige sakene har et behov for at meklingsaker skal være obligatorisk. Dette kan for eksempel handle om at meklingsrommet representerer et sted hvor begge parter møtes på nøytral grunn, noe som kan være vanskelig å få til på andre arenaer, ved høyt konfliktnivå.

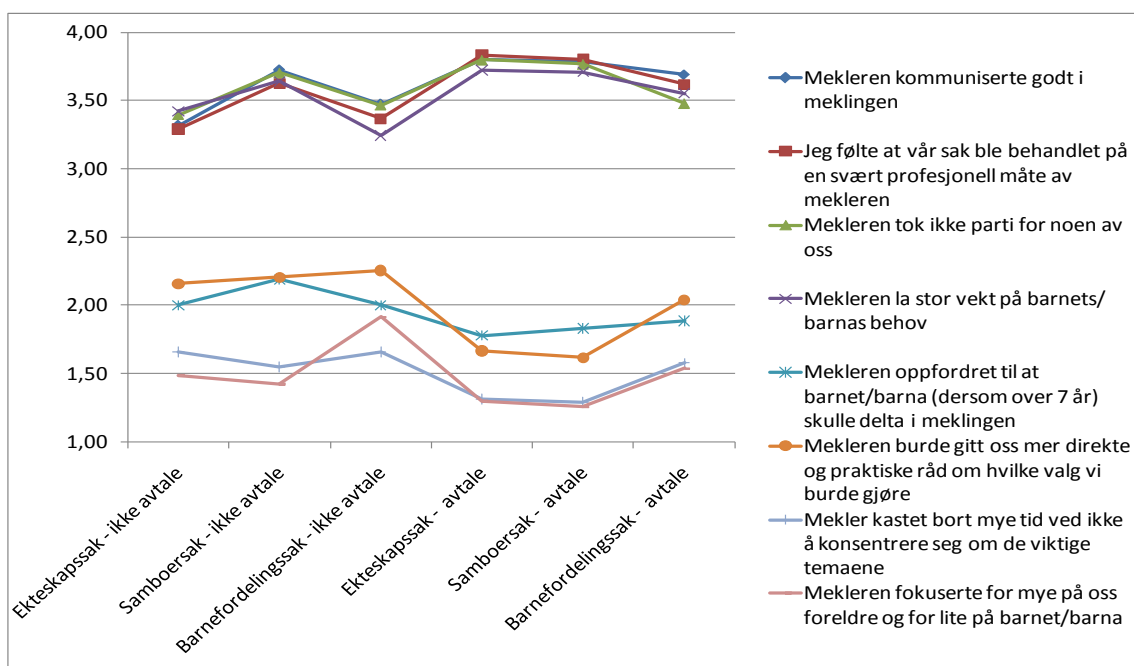
Forskjellene mellom foreldrene er signifikante på alle bortsett fra påstanden: *"Mekleren oppfordret til at barnet/barna (dersom over syv år) skulle delta i meklingen"*. De største forskjellene fant vi blant foreldrene som ikke oppnådde avtale. Uavhengig av avtale ser vi at forskjellene er størst mellom foreldre med barnefordelingssaker og de øvrige på mange av påstandene. Foreldre med ekteskapsaker eller samboersaker var altså generelt mer positive til meklingen enn foreldre med barnefordelingssaker, uavhengig av om de ble enige om en avtale eller ikke.

Vi presenterer nå påstandene gruppert i tre figurer; påstander om mekleren, påstander om meklingen og påstander som handler om at meklingsordningen er obligatorisk og tidsbruk i meklingen. Årsaken til denne inndelingen er at vi får en tematisk fremstilling som i stor grad sammenfaller med faktorene vi senere analyserer.

5.4.3 Foreldrenes opplevelse av mekleren

Vi ser i **Figur 19** under at for de tre øverste påstandene er det er svært små forskjeller mellom de ulike foreldregruppene. De som ble enige om avtale skårer høyest og det gjelder også foreldre med barnefordelingssaker. Foreldre i ekteskapsaker med avtale er den gruppen som er mest fornøyd med mekleren, mens foreldre i ekteskapsaker og barnefordelingssaker uten avtale er de som er minst fornøyd med mekleren. Foreldre med ekteskapsaker befinner seg med andre ord i begge ender av skalaen, avhengig av om de ble enige om en avtale eller ikke.

For de øvrige påstandene om mekler er de største forskjellene mellom foreldre som oppnådde avtale og de som ikke gjorde det. Det er videre små forskjeller mellom foreldre i ekteskaps- og samboersaker både med og uten avtale, mens det blant foreldre som var enig om avtale var barnefordelingssaker som skilte seg fra de øvrige ved å ha litt mindre positiv opplevelse av mekler. Blant foreldre uten avtale er forskjellene mellom foreldrene (overraskende) små, og barnefordelingssakene skiller seg ikke ut.

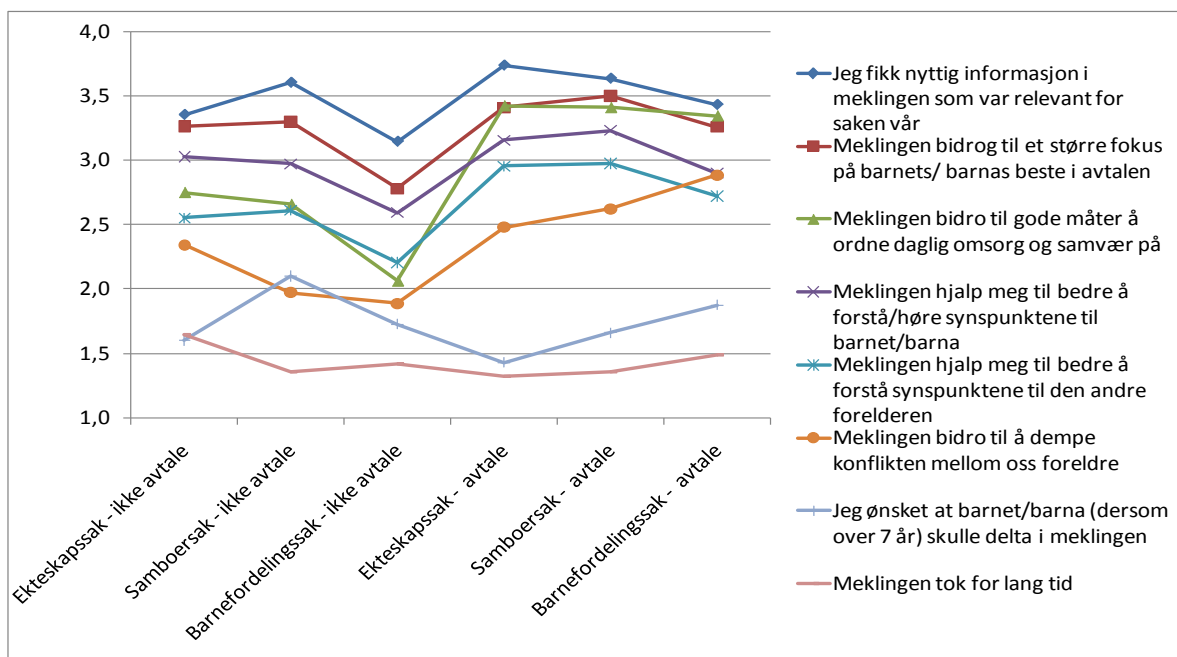

Figur 19 Foreldrenes gjennomsnittskår (fra 1-svært uenig til 4-svært enig), på påstander om ulike sider ved mekleren. Etter sakstype og enig/uenig om enten skriftlig eller muntlig avtale. n varierer mellom 1067 og 1501 (n=1067 på påstanden om at mekler oppfordret til at barnet (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen. Ellers varierer n fra 1476 til 1501).

5.4.4 Foreldrenes opplevelse av meklingen

Figur 20 viser gjennomsnittskår for foreldregruppene på påstander om meklingen. Vi ser at barnefordelingssaker uten oppnådd avtale har lavest skår på flere av påstandene og skiller seg vesentlig fra både ekteskapsaker og samboersaker uten avtale. Blant sakene hvor foreldrene ble enige om avtale er forskjellene mellom de ulike meklingssakene små og barnefordelingssakene skiller seg i liten grad fra de andre.

Gjennomsnittskår på påstanden ”meklingen bidrog til å dempe konflikten mellom oss foreldre” varierte tydeligst mellom foreldre med og uten avtale. Foreldre med barnefordelingssak, og som ble enige om avtale, var mest enig denne påstanden.

Figur 20 Foreldrenes gjennomsnittskår (fra 1-svært uenig til 4-svært enig), på påstander om ulike sider ved meklingen. Etter sakstype og enig/uenig om enten skriftlig eller muntlig avtale. (n=1374-1472)

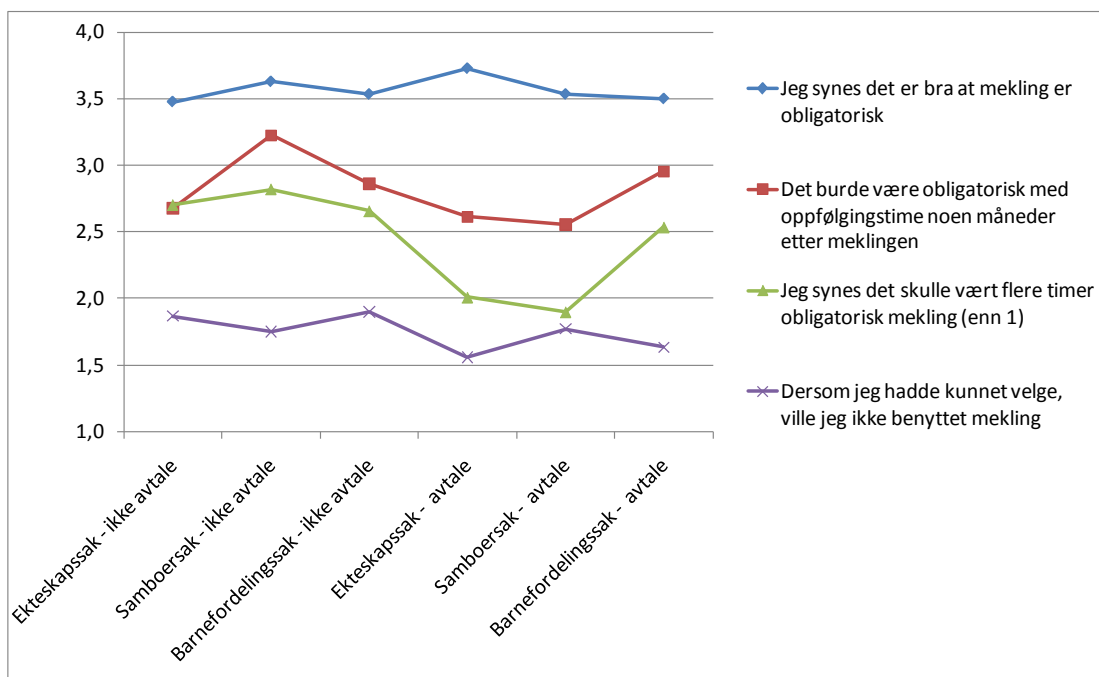
5.4.5 Foreldrenes holdning til tidsbruk i meklingen, og at meklingen var obligatorisk

Figur 21 viser gjennomsnittsskår for påstander som handler om tidsbruk og at meklingen er obligatorisk. Også her er foreldrenes svar avhengig av sakstype og om avtale er inngått eller ikke. På påstanden: "jeg synes det er bra at mekling er obligatorisk", er det bare minimale variasjoner mellom foreldregruppene. Foreldre i ekteskapsaker som er enig om avtale skårer høyest, mens det omtrent ikke er forskjeller mellom de øvrige. Det gjelder også barnefordelingssaker.

Påstanden om at det burde være obligatorisk med en oppfølgingstime varierer noe mer mellom foreldrene. De som er mest enige/uenige er henholdsvis samboere med og uten avtale. Vi ser også at foreldre i barnefordelingssaker med avtale er blant de som er mest enige i påstanden, mens barnefordelingssaker uten avtale ikke skiller seg ut på noen måte.

Når det gjelder påstanden om at det skulle vært flere timer obligatorisk mekling ser vi at foreldre både i ekteskapsaker og samboersaker der avtale er oppnådd er minst enige, mens alle foreldre uten avtale samt barnefordelingssaker med avtale er mer enige i denne påstanden. Det kan med andre ord se ut som om de sakene vi ville tro hadde størst behov for mekling også er de som i størst grad synes en obligatorisk meklingstime er for lite.

Når det gjelder påstanden om at de ikke ville benyttet mekling om de kunne velge, ser vi at de som er blitt enig om avtale er mer uenig i påstanden enn de som ikke ble enige. Utover dette er forskjellene små, og vi ser at foreldre i barnefordelingssaker ikke skiller seg i vesentlig grad fra de andre.

Figur 21 Foreldrenes gjennomsnittskår (fra 1-svært uenig til 4-svært enig) på påstander om at meklingen er obligatorisk og tidsbruk. Etter sakstype og enig/uenig om enten skriftlig eller muntlig avtale. (n=1472-1497)

Tilsammen gir dette et bilde av at det *er* forskjeller mellom foreldrene, men at forskjellene varierer etter hva vi fokuserer på. En kunne kanskje forventet at foreldre med barnefordelingssaker var langt mindre positiv til mekling enn de øvrige foreldrene ettersom en eller begge foreldre ønsker å ta saken videre til retten, og fordi det er i disse sakene at vi ofte finner det høyeste konfliktnivået. Når forskjellene viser seg å være relativt små, kan vi tolke det som en indikasjon på at meklingen i stor grad oppleves som positivt også blant foreldre med kompliserte saker.

Vi ser imidlertid noen interessante forskjeller mellom foreldre med barnefordelingssaker som ble henholdsvis enig/ikke enig om avtale sammenlignet med de øvrige foreldrene. Blant de som oppnådde avtale var disse foreldrene minst enig i påstandene som handlet om mekler mens blant de som ikke ble enig om avtale var det ekteskapsforeldrene som var minst enig i disse påstandene. Vi så også at foreldre med barnefordelingssak som ble enig om avtale er de som er mest enig i at meklingen bidro til å dempe konflikten mellom foreldrene.

5.4.6 Forskjeller mellom foreldrene følger i stor grad sakstype og om avtale er oppnådd

Blant foreldre med barnefordelingssaker er det stor forskjell i oppfatninger mellom de som har oppnådd avtale og de som ikke har det. Dette gjelder først og fremst påstandene om at meklingen bidro til gode måter å ordne daglig omsorg og samvær på, at meklingen bidro til et større fokus på barnets beste i avtalen og at meklingen bidro til å dempe konflikten mellom foreldrene. De som ble enig om avtale var langt mer enige i påstandene enn de som ikke oppnådde avtale. Samtidig ser vi at det er nærmest ingen forskjell mellom disse to gruppene når det gjelder hvorvidt meklingen bør være obligatorisk. Dette er alle foreldregruppene omtrent like enige i.

Samboerforeldre svarte omtrent likt som ekteskapsforeldrene på de fleste påstandene. I den grad det var forskjeller var samboerforeldre ofte mer positiv enn ekteskapsforeldre. Relativt stor forskjell finner vi for påstanden ”det burde være obligatorisk med oppfølgingstime noen måneder etter meklingen”, hvor samboerforeldre som ikke oppnådde avtale var klart mer enige i påstanden enn ekteskapsforeldre.

Dette viser at det er forskjeller i foreldrenes opplevelse i meklingen, og vi finner at dette samvarierer med sakstype og oppnådd avtale, men at sammenhengene ikke er entydige, i forhold til enkelte temaer synes sakstype å være mest avgjørende, mens andre ganger synes det avgjørende å være hvorvidt foreldrene var blitt enige om en avtale eller ikke.

5.4.7 Multivariate analyser av foreldrenes opplevelse i meklingen

Med utgangspunkt i foreldrenes svar på 13 av de tidligere presenterte påstander har vi laget tre indekser som omhandler henholdsvis: a) foreldrene opplevde mekleren, b) foreldrenes opplevelse av meklingen, og c) hva de mener om meklingsordningen. For nærmere gjennomgang og presentasjon av disse faktorene, se punkt 2.6.3 i kapittel 2.

Formålet i denne delen er å undersøke om sakstype og meklingsutfall (oppnådd avtale) har betydning for foreldrenes opplevelse i meklingen når vi kontrollerer for konfliktnivå, tidsbruk, alder, kjønn, etnisitet og utdanning/yrkesaktivitet. Vi skal også undersøke hvordan foreldrene vurderer hvilken betydning mekling hadde for at de ble enige om en avtale.

5.4.8 Resultat av regresjonsanalysene

I tabell 18 presenterer vi resultatene fra lineære regresjonsanalyser av foreldrenes opplevelse av henholdsvis mekleren, meklingen og holdning til obligatorisk mekling.

I modell I ser vi på hvilke forhold som har effekter på foreldrenes opplevelse av mekleren. Mødre har en mer positiv opplevelse av *mekler*. Det samme finner vi for norske foreldre, men denne effekten er ganske svak. Vi ser videre at det å ha barnefordelingssaker har en negativ effekt på oppfatningen av mekleren. Det samme gjelder for de som har brukt mer enn en meklingstime. Å være enig om avtale bidrar positivt til oppfatning av mekler, mens konfliktnivå har relativt sterk negativ effekt. Jo høyere konfliktnivå jo mindre positiv til mekler. Hverken utdanningsnivå, alder, yrkesaktivitet eller temaer berørt i meklingen har signifikant effekt på oppfatning av mekler.

Tabell 18 Variasjoner i foreldres opplevelse av mekleren. Lineær regresjon. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=1214-1329).

Uavhengige variabler	Avhengige variabler		
	Modell I	Modell II	Modell III
	Fornøyd med mekler	Fornøyd med mekling	Holdning til obligatorisk mekling
	β	β	β
Grunnskole ¹	0,00	0,05	0,01
Univ/høgskole inntil 4 år ¹	0,01	-0,05	0,01
Univ/høgskole mer enn 4 år ¹	-0,02	-0,09 **	0,00
26-35 år ²	0,00	-0,05	0,03
36-45 år ²	0,01	-0,05	0,04
Over 46 år ²	0,06	-0,04	0,00
Samboersak ³	0,02	-0,01	-0,03
Barnefordelingssak ³	-0,08 **	-0,12 **	-0,02
Mor	0,09 **	0,08 **	-0,03
Norsk	0,06 *	-0,11 **	-0,05
Heltid	0,00	-0,02	0,00
Mer enn 1 meklingstime	-0,08 **	0,01	0,21 **
Enig om avtale	0,12 **	0,21 **	-0,10 **
Konfliktnivå	-0,18 **	-0,09 **	0,25 **
Fokus på barnets beste	-0,01	0,10 **	0,11 **
Fokus på barnets relasjoner	0,04	0,07 *	-0,05
Informasjon og orientering	0,02	0,03	0,00
Adj r2	0,13 **	0,14 **	0,19 **
F value sig	13,18	15,24	19,66
n	1329	1214	1310

*p<0,05, ** p<0,01

¹ Referansegruppen er videregående utdanning.

² Referansegruppen er aldersgruppen under 26 år.

³ Referansegruppen er ekteskapssak.

I modell II ser vi på foreldrenes opplevelse av *meklingen*. Resultatene er noe annerledes enn for foreldrenes opplevelse av mekleren. Vi ser blant annet at foreldre med høy utdanning utover fire år er mer negative til meklingen enn de med videregående utdanning. Utover dette ser vi at etnisk norske foreldre er mer negative meklingen enn ikke-norske, det gjelder også foreldre med barnefordelingssak, og et høyt konfliktnivå virker også inn på en negativ måte. Å være enige om en avtale har imidlertid en sterk positiv effekt på opplevelse av meklingen. Tematikk i meklingen har betydning. Både meklers fokus på barnets beste eller på barnets relasjoner hadde positiv betydning for foreldrenes opplevelse av meklingen.

I modell III, ser vi på foreldrenes holdning til *obligatorisk mekling*. Den sterkeste effekten finner vi for konfliktnivå. Denne betyr at jo høyere konfliktnivå i saken, jo mer positiv til obligatorisk mekling. Å ha brukt mer enn en meklingstime har også positiv betydning. Videre ser vi at det er en positiv betydning å være enig om en avtale. Foreldre med høyt konfliktnivå som har brukt flere timer og ble enig om en avtale, har altså en mer positiv holdning til at meklingsordningen er obligatorisk enn andre foreldre. Av temaene som ble tatt opp i meklingen er det kun fokuset på barnets beste som synes å ha

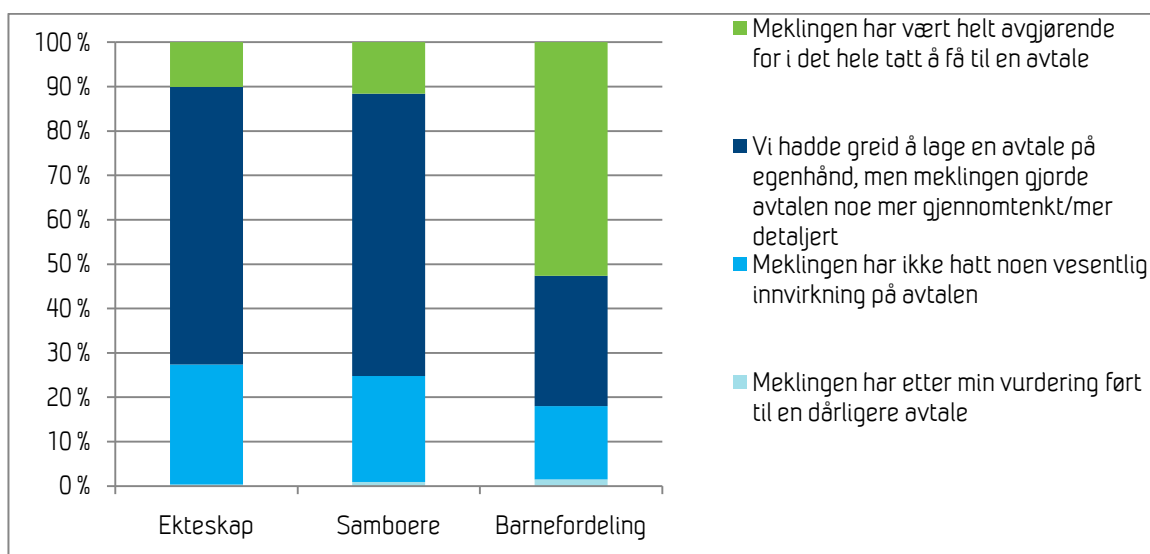
betydning. Foreldrene har altså en mer positiv holdning til obligatorisk mekling jo mer det ble snakket om barnets beste.

I alle de tre analysene ser vi at det er først og fremst type meklings sak, konfliktnivå, antall meklings timer og enighet om avtale som har betydning for foreldrenes opplevelse. Kjønn, alder og etnisitet har langt mindre betydning enn kjennetegn ved sak, men det er statistisk signifikante effekter også for disse.

Det er verdt å merke seg at mens effekten av konfliktnivå er størst i analysen av opplevelsen av meklerin (modell I) så er det ikke slik i analysen av opplevelsen av meklingen (modell II). En antar gjerne at det er særlig i saker med høyt konfliktnivå foreldrene har størst behov for mekling. Samtidig er høyt konfliktnivå ofte en sterk indikasjon på en vanskelig sak og er dermed mer utfordrende både for foreldre og mekler. I denne studien har vi sett at foreldre med høyt konfliktnivå er mindre fornøyd med mekler og meklingen, samtidig som de fremstår som mer fornøyd med at ordningen er obligatorisk. Dette er interessant og kan tolkes som at foreldre med høyt konfliktnivå ser et større behov for at meklingen er obligatorisk enn foreldre med ikke så høyt konfliktnivå.

5.4.9 I hvilke tilfeller var meklingen av avgjørende betydning for avtalen?

Foreldre som var enige om en avtale fikk svare på spørsmålet: "Dersom dere har blitt enige om en avtale, hvordan mener du meklingen har påvirket avtalen?". Totalt 15 prosent (186) av foreldrene at meklingen hadde vært helt avgjørende for i det hele tatt å få til en avtale, se Figur 22 under. Videre mente hele 59 prosent av foreldrene at de hadde greid å lage en avtale på egenhånd, men at meklingen gjorde avtalen noe mer gjennomtenkt/mer detaljert. For 74 prosent av de som oppnådde avtale hadde altså meklingen positiv betydning. Dette innebærer trolig at også foreldre som var enig om avtale før mekling har hatt god nytte av meklingen for avtalens del.

$\chi = 164,6, p > 0,01$

Figur 22 Hvordan påvirket meklingen avtalen etter sakstype. Kun foreldre som har blitt enig om avtale er inkludert i analysen. Prosentandel. n for hver gruppe er oppgitt i søylene.

Videre ser vi at det er stor forskjell på foreldre med barnfordelingssak og de andre foreldrene. Mens det var omtrent ti prosent blant samboerforeldre og ekteskapsforeldre som mente meklingen var helt avgjørende så var det hele 53 prosent av foreldre med barnfordelingssaker mente dette. Dette kan forstås slik at det er særlig denne gruppen har hatt størst nytte av meklingen. Det synes med andre ord som om meklingen har hatt spesielt stor betydning for foreldre med barnfordelingssaker!

Som vi har vist tidligere preges disse sakene i stor grad av et høyt konfliktnivå, og ofte av annen problematikk, og vi har sett at det i gjennomsnitt brukes flere timer i disse sakene enn i de øvrige. Når

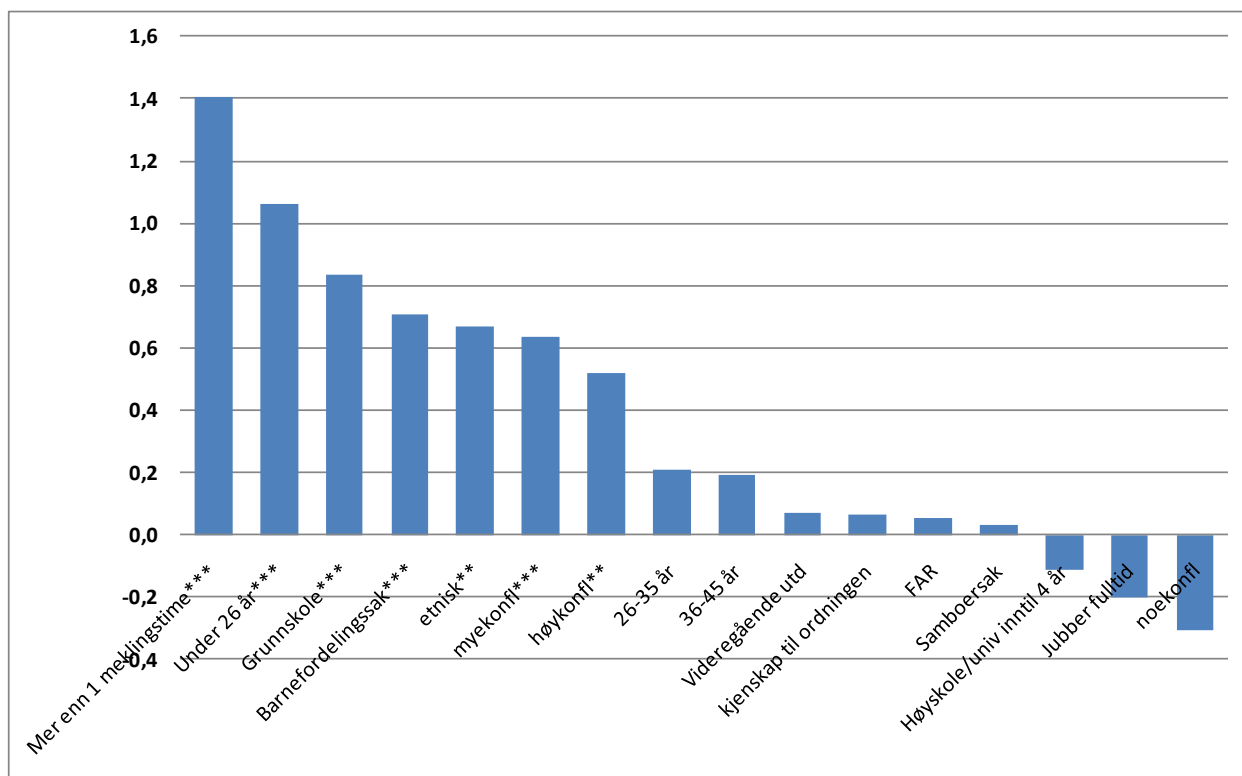
over halvparten av disse foreldrene mener meklingen har vært helt avgjørende for å få til en avtale kan det sees i sammenheng med at foreldre i barnefordelingssaker som har blitt enige om avtale, er de som var mest enig i at meklingen bidro til å dempe konflikten mellom dem.

Samtidig ser vi at det er en stor andel av de øvrige foreldrene (i underkant av 65 prosent) som mener at meklingen gjorde avalen noe mer gjennomtenkt/mer detaljert. Det er med andre ord et klart flertall av foreldrene som mener at meklingen har hatt positiv betydning for avtalen de har blitt enige om også blant foreldre med mer ukompliserte ekteskaps- og samboersaker. Kun omlag 25 prosent av disse foreldrene mente meklingen ikke hadde noen vesentlig innvirkning på avtalen, mens det samme gjaldt for 17 prosent av foreldre med barnefordelingssaker.

I kun sju saker oppgir foreldre at meklingen førte til en dårligere avtale.

5.4.10 Hva kjennetegner foreldrene som mente meklingen var avgjørende for å få til en avtale?

En stor del av de foreldre som har oppgitt at meklingen hadde avgjørende betydning, kom til meklingsrommet fordi det var et skritt på veien videre til domstolene. Hvilke forhold gjorde at disse gikk ut av meklingsrommet enige om en avtale? Resultatene fra denne regresjonsanalysen presentert i figur 22 viser hva som kjennetegner disse foreldrene og sakene deres. Er dette særlig vanskelig saker, eller skiller de seg ikke mye fra de mer ”vanlige”? I regresjonsanalysen har vi lagt inn følgende uavhengige variabler (som også var med i regresjonsanalysene i tabell 18): sakstype, konfliktnivå, tidsbruk, utdanning, yrkesdeltakelse, alder og kjønn. I tillegg har vi tatt med hvorvidt de hadde kjennskap til meklingsordningen for å kontrollere for i hvilken grad kjennskap til ordningen hadde betydning for utfallet. Vi antar at de som kjente til ordningen kunne hatt andre forventninger til resultatet av meklingen enn de som ikke kjente til ordningen fra før. Omtrent 44 prosent av foreldrene i undersøkelsen oppga at de ikke kjente til meklingsordningen fra før, mens blant de som sa at meklingen hadde vært avgjørende for avtalen var andelen kun 37 prosent.

Figur 23 Hvilke forhold har betydning når meklingen var avgjørende for avtalen. Logistisk regresjonsanalyse. Betakoeffisienter. (n=1555). **p<0,05, ***p<0,01.

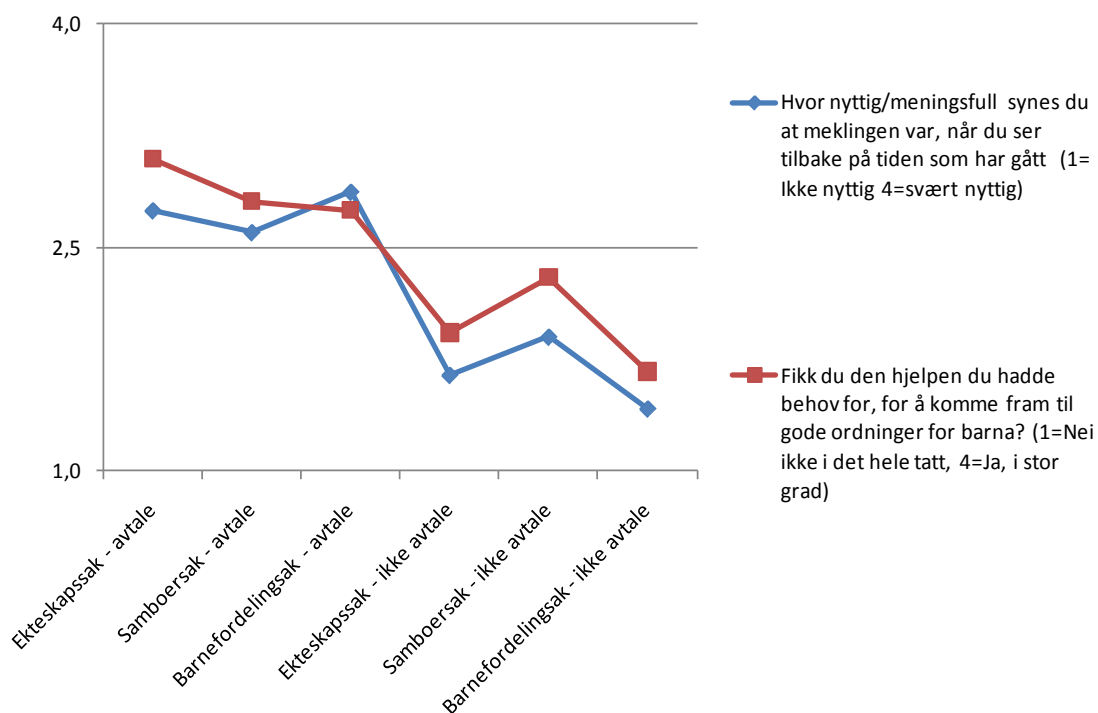
Figur 22 viser hvilke faktorer som kjennetegner foreldre som oppga at meklingen var avgjørende for avtalen. Søylene indikerer styrken på effekten, mens stjerner angir signifikansnivå. Effektene er sortert fra mest positive til mest negative.

Regresjonsanalysen viser at de sakene hvor foreldre mente meklingen var *avgjørende* for avtalen kjennetegnes av større tidsbruk i meklingen, yngre foreldre, foreldre med lav utdanning, ikke-norsk bakgrunn, og et høyt konfliktnivå. Dette indikerer at mekling er særlig viktig og har stor betydning for en gruppe foreldre som strever med å finne gode løsninger for samvær og bosted.

5.4.11 Foreldrenes oppfatninger om meklingens nytte åtte måneder etter meklingen

I oppfølgingsstudien blant 191 foreldre¹⁶ ble de bedt om å ta stilling til hvor nyttig de synes meklingen var, og om de fikk den hjelpen de hadde behov for. Representativiteten i oppfølgingsstudien er ikke veldig god. Det som karakteriserer utvalget er at det er en overvekt av mødre som har svart (63 prosent), andelen med annen etnisk bakgrunn enn norsk er så lav av disse ikke kan inkluderes i analyser, og andelen barnefordelingsaker er vesentlig lavere enn i populasjonen, men også vesentlig lavere enn i tverrsnittsstudien. Som nevnt i metodekapitlet gir dette en skjevhet i utvalget i forhold til *volumet* av konflikt av mødre, og av barnefordelingsaker. Regresjonsanalysene gir likevel et bilde på den relative betydningen av disse variablene kontrollert for andre uavhengige variabler i forhold til om de virker inn på den avhengige variabelen (det som undersøkes).

Når alle foreldre sees under ett finner vi at over halvparten anså meklingen som nyttig (15 prosent som ganske nyttig), og nesten 70 prosent var enig i at de i stor eller noen grad fikk den hjelpen de hadde behov for (23 prosent i stor grad). Figur 23 angir gjennomsnittskår for fornøydhets etter hvilken sakstype det dreier seg om.

Figur 24 Foreldres gjennomsnittskår på oppfatninger om nytte/hjelp i mekling åtte måneder etter meklingen.

¹⁶ Datagrunnlaget er oppfølgingsstudien blant foreldre som sa seg villig til å bli tilskrevet noen måneder etter siste timen i meklingen (n=191). Se metodekapittel for nærmere presentasjon av dette utvalget.

Vi ser at forskjellene er større mellom avtale/ikke avtale enn mellom ulike sakstyper. Disse forskjellene er signifikant på 0,05 nivå. Foreldre med avtale ved meklingsstidspunktet rapporterer i større grad at de synes meklingen var nyttig/meningsfull og at de fikk den hjelpen de hadde behov for enn tilfellet er blant foreldre som ikke oppnådde avtale. Dette gjelder også for barnefordelingssakene. Disse skiller seg ikke signifikant fra verken ekteskapsaker eller samboersaker når vi kontrollerer for om det forelå en avtale eller ikke, men figuren indikerer at disse foreldrene opplevde meklingen som minst like nyttig og meningsfull som de øvrige foreldrene som oppnådde avtale.

Tabell 19 Variasjoner i foreldrenes opplevelse av nytte og hjelp av meklingen sett i ettertid. Logistisk regresjon. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191).

Uavhengige variable Bakgrunnsvariabler foreldre	Avhengig variabel			
	Hvor nyttig/meningsfull synes du at meklingen var?		Fikk du den hjelpen du hadde behov for?	
	β	p	β	p
Foreldres kjønn (mor=0, far=1)	-,70	,05*	-,53	,15
Under 25 år ¹	-,09	,92	,17	,84
26-35 år ¹	-1,13	,06	-,79	,20
36-45 år ¹	-,58	,31	-,13	,82
Ekteskapsak enig ²	2,69	,00**	2,66	,00**
Samboersak enig ²	2,51	,00**	2,09	,00**
Samboersak uenig ²	1,28	,21	,76	,38
Barnefordelingssak enig ²	1,66	,13	,62	,52
Barnefordelingssak uenig ²	-19,32	1,00	-,16	,86
En-times-mekling (en time=1, flere timer=0)	-,45	,18	-,42	,24
Konfliktnivå (uendret høyt eller høyere etter mekling)	-,88	,31	-,28	,71

¹ Referansegruppen er aldersgruppen over 46 år.

² Referansegruppen er ekteskapsak uenig.

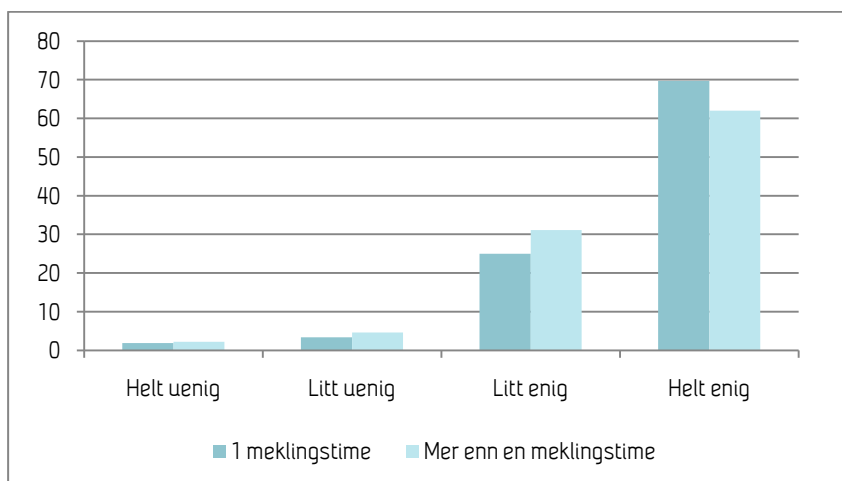
Regresjonsanalysen viser at foreldre med ekteskaps- og samboersaker, som har oppnådd avtale, fant meklingen signifikant mer nyttig enn de andre foreldrene. Det samme resultatet fant vi for spørsmålet om de fikk den hjelpen de hadde behov for å komme til gode ordninger for barna.

Foreldrene i barnefordelingssaker som ble enige om avtale skiller seg fra de som ikke ble enige når vi har kontrollert for andre variabler. Denne gruppen er imidlertid svært liten (n=20), noe som innebærer at forskjellen må være relativt stor før det har betydning for signifikansnivå.

5.4.12 Opplever foreldrene som kun benytter en times mekling at de får nok informasjon?

Vi returnerer til foreldre i tverrsnittsstudien i resten av dette kapitlet, før vi på nytt vender tilbake til oppfølgingsstudien i neste kapittel.

Opplever foreldrene som kun benyttet 1 times mekling at de fikk nok informasjon? Vi ba foreldrene å angi hvor enig de er i påstanden: ”Jeg fikk nyttig informasjon i meklingen som var relevant for saken vår”. Ved å sammenligne svarene til foreldre som har vært til en meklingsstime versus flere meklings-timer fant vi at det er en litt større andel foreldre som var til en meklingsstime som var helt enig i denne påstanden, se figuren under.

$\chi=8,35/ p>0,05$

Figur 25 Jeg fikk nyttig informasjon i meklingen som var relevant for saken vår etter antall meklingsstimer. (n=1580)

Hele 70 prosent av foreldrene som har vært kun til en meklingsstund er helt enig i påstanden mot 62 prosent av foreldrene som var til flere meklingsstimer. Vi fant ikke signifikante forskjeller mellom foreldre som ble enige om avtale og de som ikke ble enige om avtale, eller mellom foreldre med ulike meklingsaker.

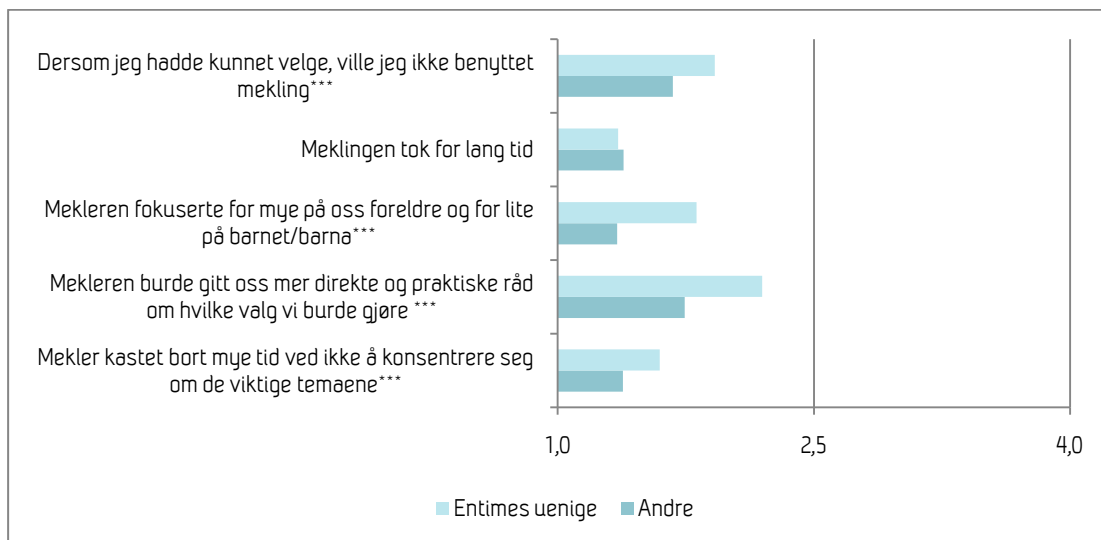
Vi har også spurt foreldrene om de ble informert om retten til 7 timers gratis meklingsstund. På dette spørsmålet var det ingen forskjeller mellom de som hadde vært til kun en meklingsstund. Blant de foreldre som ble enige om avtale var det en noe større andel foreldre som var blitt informert om retten til inntil 7 timer gratis meklingsstund, henholdsvis 77 prosent versus 71.

Vi har med andre ord ikke grunn til å tro at foreldrene som kun var til en meklingsstund ikke fikk nok informasjon. Tvert i mot fremstår de som litt mer fornøyd enn de foreldre som har brukt mer enn 1 time.

5.4.13 Hvordan ble meklingsstundens nytte opplevd av de som ikke oppnådde avtale og kun brukte en meklingsstund?

I foreldrebesvarelsene gjelder dette 139 foreldre som utgjør ca 9 prosent av alle foreldrene som har besvart spørreskjemaet. Av de som ikke ble enige om avtale utgjorde denne gruppa 65 prosent. Et flertall av foreldrene som ikke ble enige om avtale brukte altså kun en meklingsstund.

Årsaken til at foreldre velger å avbryte meklingsstund etter en time, uten å ha blitt enige om avtale, kan trolig forklares av flere forhold hvor slett ikke alle kan knyttes til meklingsordningen. Vi undersøkt dette litt nærmere ved å se på hvordan disse foreldrene har svart på påstander om meklingsstunden. Ved å sammenligne de som avsluttet etter en time uten avtale med de andre foreldrene kan dette fortelle oss om disse foreldrene skiller seg fra de andre ved for eksempel å være mer kritisk til meklingsstunden. Resultatene presenteres i figuren under.

Figur 26 Påstander om negative opplevelse ved meklingen. Foreldre i en-times-meklinger uten avtale versus resten. Gjennomsnittsanalyse. (n varierer mellom 1748-1771)

For fire av de fem påstandene fant vi signifikante forskjeller. Foreldre som bruket en time uten å oppnå avtale synes mindre fornøyd med meklingen enn resten. Forskjellen er størst for påstanden ”mekleren burde gitt oss mer direkte og praktiske råd om hvilke valg vi burde gjort” og ”mekleren fokuserte for mye på oss foreldre og for lite barna”. Disse er også noe mer enig i at de ikke ville benyttet mekling om de kunne velge.

Det er altså gjennomgående slik at denne foreldregruppa fremstår som mindre fornøyd med meklingen enn de øvrige. Selv om dette sannsynligvis ikke er den eneste årsaken til at denne gruppa ikke brukte mer enn en meklingstime, ser vi at disse foreldrene svarer vesentlig forskjellig fra de øvrige. De har med andre ord en mer negativ opplevelse av meklingen, noe som også kan være med på å belyse hvorfor de ikke har benyttet seg av flere timer.

5.5 Drøfting av resultatene

5.5.1 Tidsbruk

En uttalt bekymring i forbindelse med endringer i meklingsordningen var at andelen en-times-meklinger ville øke kraftig, uten at andelen som blir enig om avtale øker tilsvarende. En annen bekymring dreide seg om at svært få ville utnytte det utvidede tilbudet på 5-7 timer. Som vi har vist tidligere fremkommer det at det i kun 2 prosent av meklingssakene brukes 5-7 timer, mens det i 80 prosent av ekteskaps og samboersaker hvor de var enige om avtale ble brukt kun en time.

Vi har i dette kapitlet sett at foreldre som har vært til flere meklingstimer har en noe mindre positiv opplevelse av mekleren enn de som kun var på en meklingstime. Den sannsynlige forklaringen på dette er at saker der det brukes flere timer jevnt over er mer konfliktfylte saker der mekler også i større grad tar opp utfordrende og vanskelige tema, i motsetning til en-times-meklinger som i langt større grad har ukompliserte saker som går unna i en mer standardisert form hvor verken foreldre eller mekler behøver vise sterkt engasjement.

5.5.2 Kjønn

Videre fant vi at mødre har en mer positiv oppfatning av både mekler og mekling enn fedre. Dette er i overensstemmelse med resultater fra den forrige evalueringen av meklingsordningen (Ekeland og Myklebust 1997). Mødre og fedre møter ofte til mekling med ulike interesser samtidig som resultatet av meklingen ofte er svært ulik for mor og for far ved at mor ofte får daglig omsorg, mens far får

samværsrett. Videre vil det alltid være en ubalanse mellom kjønnene ved at meklerens kjønn avgjør hva som er mest representert i meklings situasjonen.

Det er lite forskning både fra Norge og internasjonalt om betydning av kjønn i mekling (Stuhlmacher & Morrisett 2008). I Ekeland og Myklebusts undersøkelse om Foreldremekling (1997) er det få signifikante forskjeller knyttet til kjønn, men der de finnes synes det at kvinner vurderer mekler mer positivt enn mennene. Dette kan antyde at mekleren og meklingen har en tendens til å forstå, støtte og favorisere kvinner og at mennene føler seg mindre vel i situasjonen fordi de oppfatter den som en tradisjonell kvinnearena, eller om menns kritiske vurdering av meklingen kommer av deres opplevelse av å ha tapt? (Ibid.: 128).

5.5.3 Etnisitet

Effekten av å være etnisk norsk er positiv når det gjelder oppfatning av *mekleren*, men negativ for oppfatning av meklingen. Med andre ord har ikke-etnisk norske en mer positiv oppfatning av *meklingen*. Utenlandske foreldre og spesielt ikke-vestlige har av meklere blitt beskrevet som å ha urealistiske forventninger til meklingen, noe som kan forklares med at de ikke har god nok kjennskap til norske lover og regler (Lopez 2007). Samtidig kan ikke-norske ha en annen forventning til meklingen enn norske basert på annen kultur og livsverden og syn på ekteskap og skilsmisse (Ibid.). Dette står i noe kontrast mot vårt funn av at etnisk norske er mindre positive til meklingen enn de som ikke er etnisk norske. I Ådnes et al. (2011a) fant en imidlertid tildels en sammenheng mellom etnisitet og meklingsutfall. Dersom enten mor eller far har annet etnisk opprinnelse enn norsk økte sannsynligheten for oppnådd avtale, men denne effekten forsvant når begge foreldrene var av annen etnisk opprinnelse.

I vår studie er andelen ikke-norske liten, kun 6 prosent, og vi hadde ikke mulighet til å kontrollere for hvorvidt begge foreldre er ikke-norsk. Vi vet heller ikke hvilken landbakgrunn disse har, men den er trolig blandet. Vi ser for eksempel at det er en overrepresentasjon av ikke-norske med det laveste og det høyeste utdanningsnivået. Alt dette er usikkerhetsmomenter som kan bidra til en uklar effekt av etnisitet.

5.5.4 Meklernes vektlegging av ulike temaer i meklingen

Hvilken betydning har meklernes vektlegging av ulike temaer i meklingen for foreldrenes opplevelse av meklingen? I evalueringen fikk mekleren 15 spørsmål om i hvilken grad forskjellige tema ble tatt opp i meklings sakene. Av disse er det laget flere faktorer hvorav vi har inkludert tre i denne studien. Disse karakteriserer i hvor stor grad ble det snakket om a) Barnets/barnas beste, b) barnets/barnas relasjoner, c) Informasjon og orientering. Vi har vist tidligere at ble det funnet tydelige sammenhenger mellom hva mekler vektla og type meklings sak (Ådnes et al. 2011a). Vi fant videre at temaet barns beste ble snakket mest om i alle sakstypene, mens barns relasjoner ble i større grad tematisert i barnefordelingssaker og ekteskapsaker der det ble inngått avtale. Det var i vesentlig grad mindre fokus på orientering om økonomi, rettigheter og ordninger i barnefordelingssakene enn i de andre sakstypene. Det vi finner i denne analysen er at fokus på barnets beste og barnets relasjoner har positiv betydning både for foreldrenes fornøydhet med meklingen og på holdning til obligatorisk mekling, uavhengig av hvilken meklings sak foreldrene hadde.

5.5.5 Holdning til at mekling er obligatorisk

Når det gjelder påstander som handler om tidsbruk og det obligatoriske ved meklingsordningen er det en tydelig tendens til at foreldre med barnefordelingssak ønsker mer tid og mer "tvang" enn de øvrige foreldrene. Dette gjelder spesielt for de som ble enige om avtale, og selv om vi ikke kan si noe om kausalitet kan de relativt store forskjellene være en indikasjon på at meklingen har et positivt bidrag i disse sakene ved at den er obligatorisk.

Også blant de foreldre som ikke ble enig om avtale, er foreldre med barnefordelingssak mest enig i påstanden om at det er bra at mekling er obligatorisk. Dette kan indikere at "tvang" i meklings-

ordningen oppleves som positivt også i saker hvor konfliktnivået er høyt - eller kanskje nettopp fordi konfliktnivået er høyt. Som nevnt innledningsvis kan meklingsrommet representere en nøytral arena (kanskje den eneste) hvor foreldre med særlig vanskelige saker kan møtes. Evalueringen har også vist at nesten 40 prosent av barnefordelingssakene endte med at foreldrene ble enige om avtale, og dermed unngikk rettssystemet (Ådnes et al. 2011a). Det er langt større forskjeller mellom foreldre med barnefordelingssak som ble enige versus de som ikke ble enige enn det vi finner både hos ekteskaps- og samboerforeldre.

5.5.6 For hvem passer meklingsordningen best?

Er mekling best tilpasset de som er enige fra før? En kan tenke seg at de som har en avtale og kanskje ikke har så stort behov for mekling er mer tilbøyelig til å være positiv til meklingen. Ikke fordi meklingen nødvendigvis er bra, men fordi den ikke er viktig for disse foreldrenes avtaler og samarbeidsklime etter et samlivsbrudd.

Analysene så langt viser at det er forskjeller mellom samboerforeldre og gifte foreldres opplevelse av meklingen på den ene siden, og foreldre i barnefordelingssaker hvor man ikke har oppnådd avtale, på den andre. Disse foreldrene fremstår som mindre positive til- og mindre fornøyd med meklingen. Dette kan skyldes at for en del av disse foreldrene er meklingen kun ett stopp på veien mot retten (og gjerne opplevd som et unødvendig stopp), men dette kan vi ikke si med sikkerhet. Samtidig ser vi at foreldre med barnefordelingssaker som ble enige om avtale har en langt mer positiv opplevelse av meklingen. Vi har med andre ord god grunn til å tro at meklingen har fungert godt for denne gruppen, som består av foreldre som trolig er blant de som trenger meklingen mest.

Når nærmere 75 prosent av sakene har fått til en avtale når meklingen er avsluttet indikerer dette at meklingsordningen fungerer positivt for svært mange foreldre. Som nevnt innledningsvis er det ikke enighet om gode effektmål i mekling, men brukertilfredshet har vært benyttet i flere studier, selv om det er vanskelig å knytte dette direkte til meklingen. I det norske tilfellet hvor meklingsordningen er en tjeneste foreldre ikke betaler for, vil det være lett å uttrykke større grad av tilfredshet enn om tjenesten hadde kostet. Kanskje derfor er det liten grunn til å være overrasket over at foreldrene uttrykker så stor grad av fornøydhet ved de fleste sider ved meklingen. Når vi da finner at foreldrene som ikke ble enige om avtale og foreldre med barnefordelingssaker i liten grad skiller seg fra øvrige foreldre forstår vi dette som en sterk indikasjon på at det er aspekter ved meklingsordningen som dekker et behov også blant de som synes å trenge litt mer hjelp til å bli enig om en avtale enn de fleste foreldrene.

5.5.7 En-times-meklinger på godt og vondt?

Etter at mekling utover en time ble frivillig fra 2007 har andelen 1-times-meklinger økt kraftig (Walter & Skaheim 2008; Ådnes m.fl. 2011a). Dette er en utvikling som gjelder alle typer meklingsaker, inkludert de vanskelige sakene. Som vi har vist i kapittel 3 har andelen foreldre som møter til kun en meklingsstund økt kraftig siden forrige evaluering i 1996. I 2010 utgjør denne andelen 73 prosent. Av disse er det 15 prosent som ikke har blitt enige om avtale, og blant disse finner vi både barnefordelingssaker, samboer- og ekteskapsaker. I fagfeltet er det uttrykt bekymring over at så mange avslutter mekling etter kun 1 time og som ikke har kommet til enighet (Ådnes m.fl. 2011a, Walter & Skaheim 2008; Gulbrandsen & Tjersland 2009; Vannebo 2010).

Vi har sett i denne evalueringen at foreldrene som har vært til en meklingsstund opplever å ha fått like nyttig og relevant for saken som de som var til flere timer. Vi finner altså ingen grunn til å anta at dette er et problem for foreldrene.

Vi fant imidlertid også at foreldre som brukte en meklingsstund og ikke oppnådde avtale har en mindre positiv opplevelse av meklingen. Forskjellene var spesielt store når det dreide seg om at mekler burde gitt mer direkte og praktiske råd, og fokuserte for lite på barna og for mye på foreldrene. Dette indikerer at disse foreldrene i mindre grad får dekket sine behov i meklingen sammenlignet med andre foreldre.

Vi sitter igjen med et bilde av foreldrene som en heterogen gruppe som i noe varierende grad får dekket sine behov gjennom meklingen. Meklingsordningen oppleves hovedsakelig som nyttig og meningsfull, men det er variasjoner hovedsaklig knyttet til sakstype og til om det er oppnådd avtale eller ikke enn til egenskaper ved foreldrene. Imidlertid får vi tydelige indikasjoner på at også en betydelig andel av foreldrene som synes å ha størst behov for mekling særlig på grunn av høyt konfliktnivå også får dekket sine behov i meklingen.

5.6 Oppsummering - en meklingsordning som er nyttig for mange, og avgjørende for noen

5.6.1 Foreldre er generelt svært fornøyde med meklingen, men det finnes variasjoner mellom meklingssakene

Generelt sett er det liten tvil om at foreldre i hovedsak er fornøyde med meklingen og i stor grad er positive til at meklingen er obligatorisk. Noen forskjeller finner vi, og noen faktorer har større betydning enn andre, særlig gjelder dette konfliktnivå mellom foreldrene og hvilken type sak de er til mekling med, noe som ofte, men ikke alltid henger sammen. Vi fant forskjeller knyttet til ulike forhold ved meklingsaken og i noe grad til foreldrene.

Foreldre i barnefordelingssakene er minst fornøyd, samtidig som foreldre med barnefordelingssaker var langt mer fornøyd enn foreldre med ekteskaps og samboersak som ikke oppnådde avtale. Forskjellene er imidlertid relativt små, de mest betydningsfulle faktorene er sakens konfliktnivå, om de har brukt mer enn en time, og om de ble enige om en avtale.

5.6.2 Foreldre med vanskelige saker er positive til at meklingen er obligatorisk, og har særlig nytte av meklingen

Et viktig funn vi har presentert er at foreldre med høyt konfliktnivå er minst fornøyde med meklingen, men er mest positive til at meklingsordningen er obligatorisk. Dette tolker vi som en sterk indikasjon på at en stor andel av de foreldre som trenger meklingsordningen mest, er de som i størst grad tilkjenner et behov for denne ordningen.

Det som kommer spesielt godt frem er at en stor andel av foreldrene med barnefordelingssaker mener meklingen har hatt avgjørende betydning for avtalen de ble enige om. Blant disse finner vi en sterk overrepresentasjon av det som kan omtales som de "vanskeligste sakene". Dette er barnefordelingssaker og/eller saker med høyt konfliktnivå generelt, foreldrene er gjerne ikke norske, de er oftere yngre og har lav utdanning. Samtidig ser vi at i disse sakene er det brukt mer tid, og at det også blant disse foreldre for mange endte med at de ble enige om avtale.

Data fra oppfølgingsundersøkelsen antyder at når det har gått en tid tenker de ikke like positivt om meklingsens betydning i form av hjelp og nytte, som like etter meklingen. De samme mønstrene viser seg imidlertid også nå. De som ikke ble enig om en avtale er noe mer misfornøyd enn de som ble enige. Dette fant vi også for foreldre i barnefordelingssaker, og disse skiller seg i liten grad fra andre foreldre når vi sammenligner med avtale eller ikke.

5.6.3 Foreldre i en-times-meklinger får tilstrekkelig med informasjon, men av disse er de som ikke oppnår avtale mindre fornøyd med meklingen

En uttrykt bekymring har vært den relativt store andelen foreldre som var til en times mekling uten å bli enig om avtale. Vi fant små forskjeller, men at denne gruppen foreldre synes mindre fornøyd meklingen enn de andre. Særlig er det forskjeller når det er snakk om direkte og praktiske råd, og om at mekler fokuserte for mye på foreldrene enn på barna.

Mens det i tidligere studier er funnet forskjeller mellom barnefordelingssaker og andre saker, har vi nyansert dette bildet og funnet at forskjeller i oppfatning av mekling i større grad kan knyttes til hvorvidt foreldre ble enig om en avtale eller ikke. Dette ser ut til å farge opplevelsen av både mekler

og meklingen. I de multivariate analysene skiller barnefordelingssakene seg noe, men ikke mye fra andre saker. Dette gjelder ikke holdning til at meklingen er obligatorisk. Her er det ingen forskjeller mellom meklingssaker. Vi ser også at høyt konfliktnivå mellom foreldrene indikerer en mer positiv holdning til obligatorisk mekling enn blant de med lavere konfliktnivå.

5.6.4 Avslutning

Foreldre er positive til meklingen og synes å ha fått dekket sine behov. Foreldre i barnefordelingssaker er noe mindre positive enn foreldre i ekteskaps og samboersaker. Foreldre med det vi vanligvis forstår som "vanskelige saker", det vil si barnefordelingssaker generelt, og ekteskaps- og samboersaker hvor foreldrene ikke oppnådde avtale er positive til både mekler og meklingen, men i litt mindre grad enn de øvrige. Samtidig viser analysene våre at foreldre i disse sakene fremstår som mer positive til at mekling er obligatorisk, og en langt større del av foreldrene med barnefordelings sak angir at meklingen var avgjørende for avtalen. Vi fant ikke at foreldre som var til kun en times mekling syntes de fikk mindre nyttig og relevant informasjon under meklingen enn de som var til flere meklingstimer. Foreldre som var til en meklingstime og ikke oppnådde avtale var imidlertid litt mindre fornøyd med meklingen enn de øvrige foreldrene.

Sett fra foreldrenes perspektiv kommer meklingsordningen generelt godt ut. De aller fleste er fornøyd og langt de fleste synes å være positive til at meklingen er obligatorisk. For en stor andel saker har etter all sannsynlighet meklingen liten betydning for hvorvidt foreldrene ble enige om avtale, men den har betydning for innholdet i avtalen. For noen har den imidlertid en avgjørende betydning. Denne gruppen har vist seg i stor grad å ha de kjennetegn som ofte forbindes med "vanskelige" saker og gir derfor en sterk indikasjon på at meklingsordningen har potensiale til å dekke foreldrenes behov også i disse sakene. Men det er altså fremdeles et betydelig antall foreldre som dagens meklingsordning ikke treffer godt nok. I vårt materiale utgjør denne andelen 25 prosent (som ikke oppnådde avtale), noe som representerer et stort antall barn. Vi vet nå relativt mye om hva som kjennetegner disse sakene og målet må være å sørge for at meklingsordningen i enda større grad når disse.

6 Foreldrenes konflikt og samarbeid åtte måneder etter meklingen

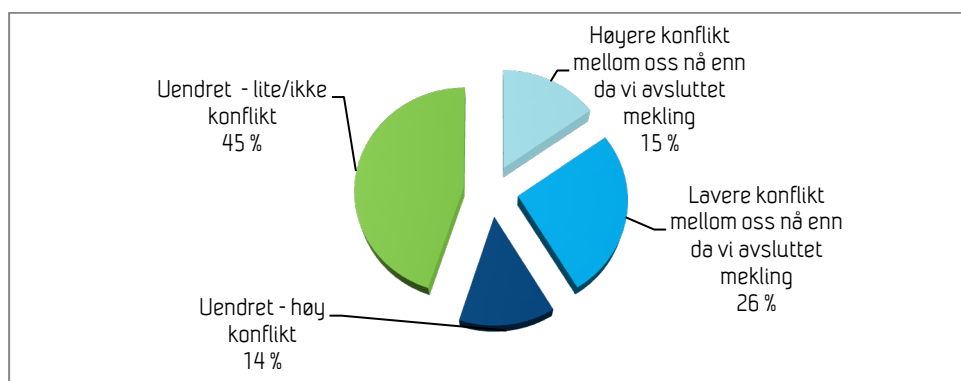
I dette kapitlet skal vi se på grad av konflikt og samarbeidet mellom foreldrene åtte måneder etter at de var til mekling, om foreldrene mener meklingen hadde noen innvirkning på konflikt og samarbeid når de ser tilbake på den tiden som har gått. Videre i hvilken grad det gjøres endringer i avtale eller ordning i perioden etter mekling.

Det gjøres multivariate regresjonsanalyser for å belyse hva som karakteriserer saker med et fortsatt høyt konfliktnivå åtte måneder etter meklingen, saker der foreldre samarbeider godt, og hva som karakteriserer saker der foreldrene rapporterer at meklingen faktisk har hatt en betydning. Varierer samarbeid og konflikt mellom foreldre avhengig av sakstype, om foreligger avtale – og eventuelt type avtale, og har antallet meklingstimer betydning? Har kjønn og alder hos foreldre betydning?

Datagrunnlaget i kapitlet er oppfølgingsstudien blant foreldre som sa seg villig til å bli tilskrevet noen måneder etter avsluttet mekling (n=191). Som beskrevet i metodekapitlet er representativiteten i oppfølgingsstudien ikke veldig god. Det er en overvekt av mødre som har svart (63 prosent), andelen med annen etnisk bakgrunn enn norsk er så lav at disse ikke kan inkluderes i analyser, og andelen barnefordelingssaker er vesentlig lavere enn i populasjonen. Dette gir en skjevhet i utvalget i forhold til *volumet* av henholdsvis konflikt, av mødre i forhold til fedre etc. Regresjonsanalysene gir likevel et bilde på den relative betydningen av disse variablene kontrollert for andre uavhengige variabler i forhold til om de virker inn på den avhengige variabelen (det som undersøkes).

6.1 Foreldrenes konflikt åtte måneder etter meklingen

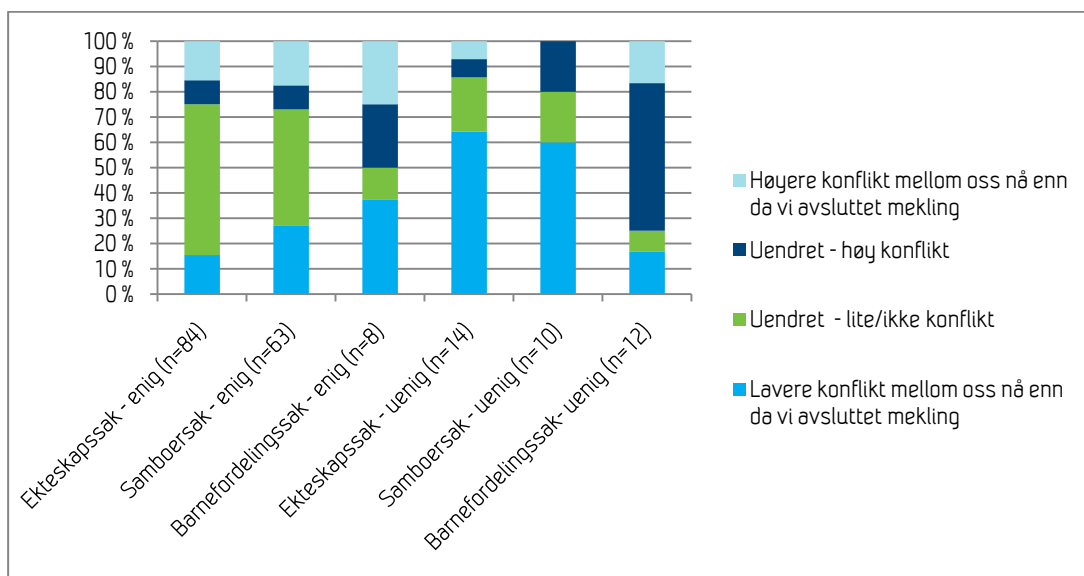
Figuren under illustrerer foreldrenes svar på hvordan konfliktnivået mellom foreldrene er nå i forhold til ved avsluttet mekling.

Figur 27 Foreldrenes konfliktnivå åtte måneder etter meklingen. Prosent. (n=191).

Nesten halvparten av foreldrene oppgir at konfliktnivået er uendret og lite/ikke konflikt mens 26 prosent oppgir at de har lavere konflikt nå enn ved avsluttet mekling. Færre, 15 prosent, oppgir at konflikten er høyere nå enn ved avsluttet mekling, og 14 prosent oppgir at konflikten er uendret og høy.

Figuren under viser hvordan fordelingen mellom sakstyper er, og i forhold til om avtale er oppnådd eller ikke. Vi gjør oppmerksom på at antallet respondenter (n) er relativt lav i fire av gruppene. Sammen med regresjonsanalysen som følger etterpå, gir dette likevel totalt sett et tydelig bilde.

Figur 28 Foreldrenes konfliktnivå åtte måneder etter meklingen, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=191)

Konfliktnivået i ekteskapsaker og samboersaker som endte i avtale var i utgangspunktet lavt, og er stort sett uendret lavt etter åtte måneder. I barnefordelingssakene med avtale er det nesten 40 prosent som oppgir at konfliktnivået er lavere enn ved avsluttet mekling. I ekteskapsaker uten avtale er det rundt 60 prosent som oppgir at konflikten er lavere enn ved avsluttet mekling.

Det ble videre foretatt regresjonsanalyse for å vurdere om forskjellene mellom sakstyper var signifikante, og om andre karakteristika gjorde seg gjeldende i saker med et høyt konfliktnivå åtte måneder etter meklingen.

Tabell 20 Karakteristika ved saker med et fortsatt høyt eller høyere konfliktnivå åtte måneder etter meklingen. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191)

Bakgrunnsvariabler foreldre	Avhengig variabel	
	Høyt konfliktnivå 8 mnd etter mekling	
	β	p
Foreldres kjønn (mor=0, far=1)	-,16	,69
Under 25 år ¹	-,14	,85
26-35 år ¹	-,92	,14
36-45 år ¹	-,68	,20
Ekteskaps sak med avtale ²	-2,17	,00**
Ekteskaps sak uten avtale ²	-3,22	,00**
Samboersak med avtale ²	-1,91	,01**
Samboersak uten avtale ²	-2,85	,01**
Barnefordelingssak med avtale ²	-1,30	,20
En-times-mekling (en time=1, flere timer=0)	-,71	,05*
Avtale om delt bosted ³	,29	,47
Annen avtale (enn delt bosted eller bosted hos mor) ³	,23	,66
Avtalen er muntlig (ikke skriftliggjort)	-,61	,32

*p<0,05, ** p<0,01,

¹ Sammenligningskategori er foreldre over 46 år

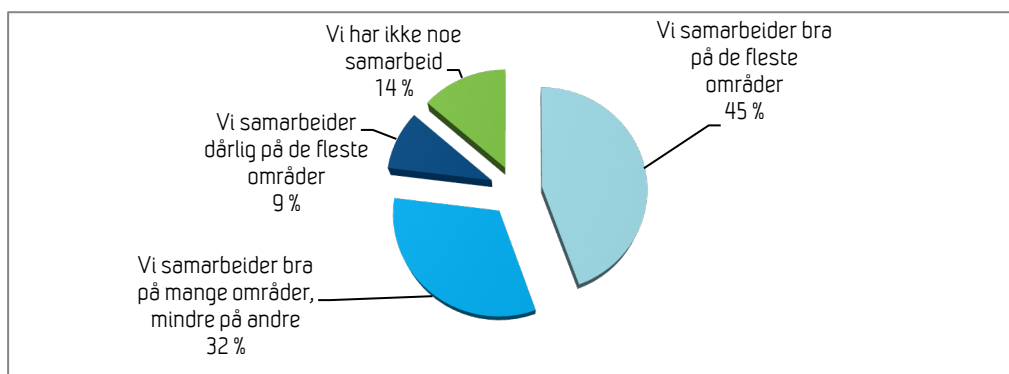
² Sammenligningskategori er barnefordelingssaker uten avtale

³ Sammenligningskategori er foreldre med avtale om bosted hos mor og samvær med far.

Regresjonsanalysen viser at barnefordelingssaker uten avtale i vesentlig større grad enn de øvrige sakstypene har et vedvarende høyt eller høyere konfliktnivå åtte måneder etter mekling. Unntaket er barnefordelingssaker med avtale. Her er forskjellen (fra barnefordelingssaker uten avtale) ikke signifikant. Vi finner ingen andre effekter med signifikans på 0,05-nivå, men ser at tidsbruk i mekling har en viss betydning (nesten signifikant). Et vedvarende høyt konfliktnivå forekommer hyppigere i saker som brukte mer enn en times mekling, noe som nok skyldes at det i større grad ble brukt flere timer i konfliktfylte saker (jf. Kapittel 3.7.4). Type avtale; delt bosted, bosted hos mor og samvær med far eller annen type avtale, hadde ingen effekt. Heller ikke om avtalen ikke var skriftliggjort.

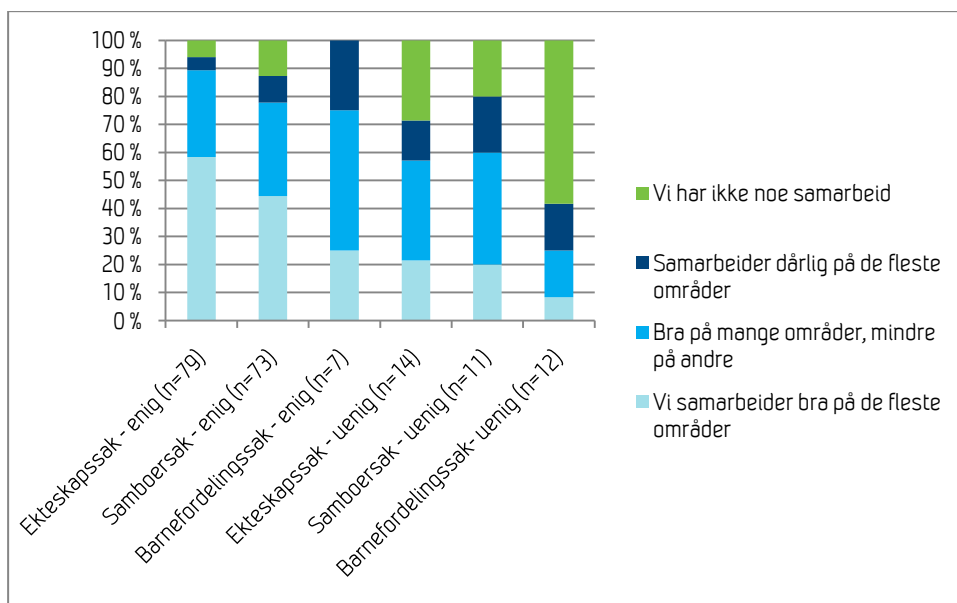
6.2 Foreldrenes samarbeid om barna åtte måneder etter meklingen

Figuren under viser foreldrenes svar på hvordan samarbeidet med den andre forelder er om barna.

Figur 29 Foreldrenes samarbeid om barna åtte måneder etter meklingen. Prosent. (n=191)

Nesten halvparten av foreldrene oppgir at de samarbeider bra på de fleste områder, og 32 prosent at de samarbeider bra på mange områder, og mindre på andre. Det er 9 prosent som oppgir at de samarbeider dårlig på de fleste områder, mens 14 prosent sier at de ikke har noe samarbeid i det hele tatt. Figuren under viser hvordan fordelingen mellom sakstyper er, og i forhold til om avtale er oppnådd eller ikke.

Figur 30 Foreldrenes samarbeid om barna åtte måneder etter mekling, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=191)

I saker der man har kommet til avtale oppgir foreldre at samarbeidet er relativt bra i 90 prosent av ekteskaps sakene, omlag 80 prosent av samboersakene og 75 prosent av barnefordelingssakene. Samarbeidet oppgis som bra i omlag 60 prosent av ekteskaps saker og samboersaker uten avtale, mens det samme er tilfelle i 25 prosent av barnefordelingssakene.

Det ble foretatt lineær regresjonsanalyse for å vurdere om forskjellene mellom sakstyper var signifikant, og om det kan identifiseres andre kjennetegn ved saker der foreldre samarbeider bra.

Avhengig variabel består av en skala fra 1-4 med de fire svaralternativene der 1= Vi har ikke noe samarbeid, 2=Vi samarbeider dårlig på de fleste områder, 3=Vi samarbeider bra på mange områder, mindre på andre og 4=Vi samarbeider bra på de fleste områder (n=97).

Tabell 21 Karakteristika ved saker der foreldre samarbeider bra om barna åtte måneder etter meklingen. Lineær regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=190)

Bakgrunnsvariabler foreldre	Avhengig variabel	
	Foreldrene samarbeider bra åtte måneder etter mekling	
	β	p
Foreldres kjønn (mor=0, far=1)	,21	,10
Under 25 år ¹	,68	,01**
26-35 år ¹	,42	,04*
36-45 år ¹	,34	,06
Ekteskaps sak med avtale ²	1,03	,00**
Ekteskaps sak uten avtale ²	,18	,58
Samboersak med avtale ²	,70	,01**
Samboersak uten avtale ²	,42	,22
Barnefordelingssak med avtale ²	1,09	,00**
Timer i mekling (1-7)	,47	,00**
Avtale om delt bosted ³	,30	,02*
Annen avtale (enn delt bosted eller bosted hos mor) ³	,13	,44
Muntlig avtale (avtale ikke skriftliggjort)	,17	,34
Konfliktnivå (uendret høyt/høyere etter mekling)	-,97	,00**

$R^2=.49$ og $\Delta R^2=.45$

*p<0,05, ** p<0,01

¹ Sammenligningskategori er foreldre over 46 år

² Sammenligningskategori er barnefordelingssaker uten avtale

³ Sammenligningskategori er foreldre med avtale om bosted hos mor og samvær med far.

Regresjonsanalysen viser at et godt samarbeid knyttes både til karakteristika ved foreldre og saken. Foreldre over 46 år utmerker seg i dette utvalget ved at de samarbeider dårligere etter åtte måneder enn tilfellet er blant yngre foreldre.

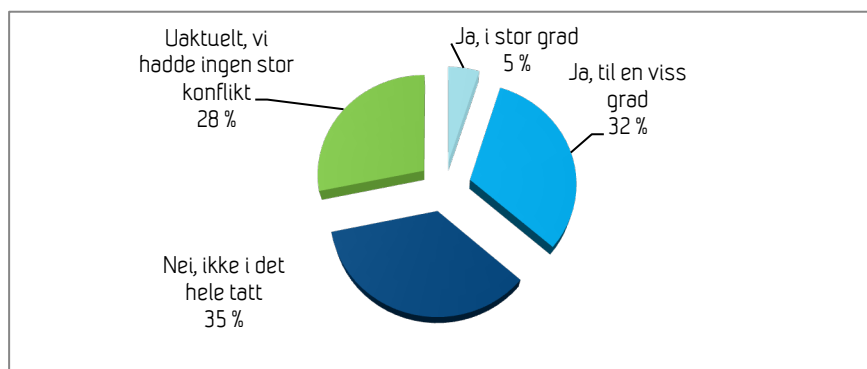
Når det gjelder sakstype og avtale bekrefter regresjonsanalysen at det har vesentlig betydning at avtale er inngått, og at dette gjelder i alle de tre sakstypene. Det har ingen betydning om avtalen ikke er skriftliggjort.

Videre gjør også tidsbruk i mekling utslag ved at et vesentlig større omfang av foreldre i en-times-meklinger samarbeider godt enn tilfellet er i saker der det ble brukt mer enn en times mekling. Dette skyldes det store volumet av ukompliserte en-times-meklinger (mer konfliktfylte meklinger brukte i gjennomsnitt lengre tid i mekling).

Analysen bekrefter at foreldre med et uendret høyt eller høyere konfliktnivå etter meklingen samarbeider vesentlig dårligere om barna enn i saker der konflikten er uendret/liten eller lavere.

6.3 Meklingens bidrag til å dempe konflikt

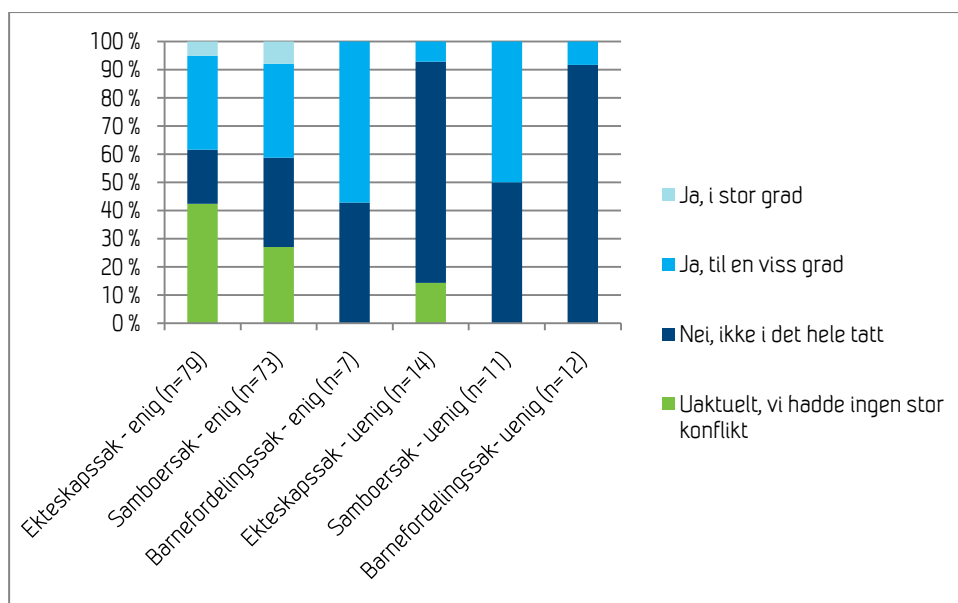
Figuren under illustrerer foreldrenes svar på hvorvidt meklingen har bidratt til å dempe konflikten mellom foreldrene i saken.

Figur 31 Meklingens bidrag til å dempe konflikt. Prosent. (n=184)

En tredel av foreldrene oppgir at meklingen ikke har hatt noen effekt på konflikten, og en tredel oppgir at meklingen til en viss grad bidrog til å dempe konflikten. 28 prosent oppgir at dette er uaktuelt fordi de i utgangspunktet ikke hadde noen stor konflikt, og 5 prosent at meklingen i stor grad bidrog i så måte.

Figuren under viser hvordan fordelingen mellom sakstyper er, og i forhold til om avtale er oppnådd eller ikke.

Figur 32 Meklingens bidrag til å dempe konflikt, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=184)

Meklingen har i størst grad bidratt til å dempe konflikt i saker som oppnådde enighet, men også i samboersaker som ikke oppnådde avtale.

Det ble foretatt regresjonsanalyse for å vurdere om forskjellene mellom sakstyper var signifikante, samt identifisere andre karakteristika i saker der meklingen bidrog til å dempe konflikten.

Avhengig variabel består av en dummyvariabel der 1=ja i stor grad eller ja til en viss grad, og 0=Uaktuelt eller nei, vi hadde ingen stor konflikt.

Tabell 22 Karakteristika ved saker der foreldre mener meklingen bidrog til å dempe konflikten. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191)

Bakgrunnsvariabler foreldre	Avhengig variabel	
	Meklingen har bidratt til å dempe konflikten	
	β	p
Foreldres kjønn (mor=0, far=1)	-,38	,32
Under 25 år ¹	-,49	,59
26-35 år ¹	-1,12	,08
36-45 år ¹	-1,07	,06
Ekteskapsak enig ²	2,47	,03*
Ekteskapsak uenig ²	-,70	,65
Samboersak enig ²	2,65	,02*
Samboersak uenig ²	2,11	,11
Barnefordelingssak enig ²	2,59	,07
En-times-mekling (en time=1, flere timer=0)	-1,34	,00*
Konfliktnivå (uendret høyt eller høyere etter mekling)	,81	,05*

*p<0,05, ** p<0,01

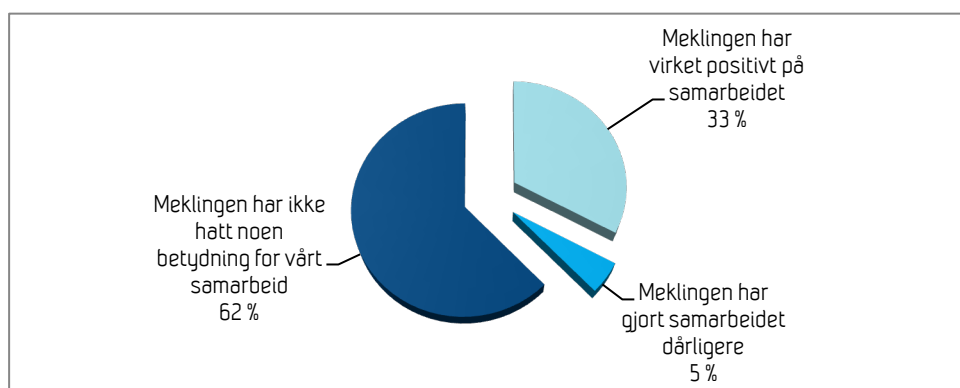
¹ Sammenligningskategori er foreldre over 46 år

² Sammenligningskategori er barnefordelingssaker uten avtale

Sammenlignet med barnefordelingssak som ikke oppnådde avtale bidrog meklingen til å dempe konflikten i alle tre sakstyper som endte i enighet. Effekten for barnefordelingssakene er imidlertid ikke signifikante på 0,05-nivå. Videre oppgir foreldre i meklinger som brukte mer enn en time i større grad at meklingen bidrog til å dempe konflikten enn tilfellet er i en-times-meklingene, noe som nok skyldes at det i større grad ble brukt flere timer i konfliktfylte saker (jf. Kapittel 3.7.4). (Inklusjon av type avtale i regresjonen; delt bosted, bosted hos mor og samvær med far eller annen type avtale, hadde ingen effekt.)

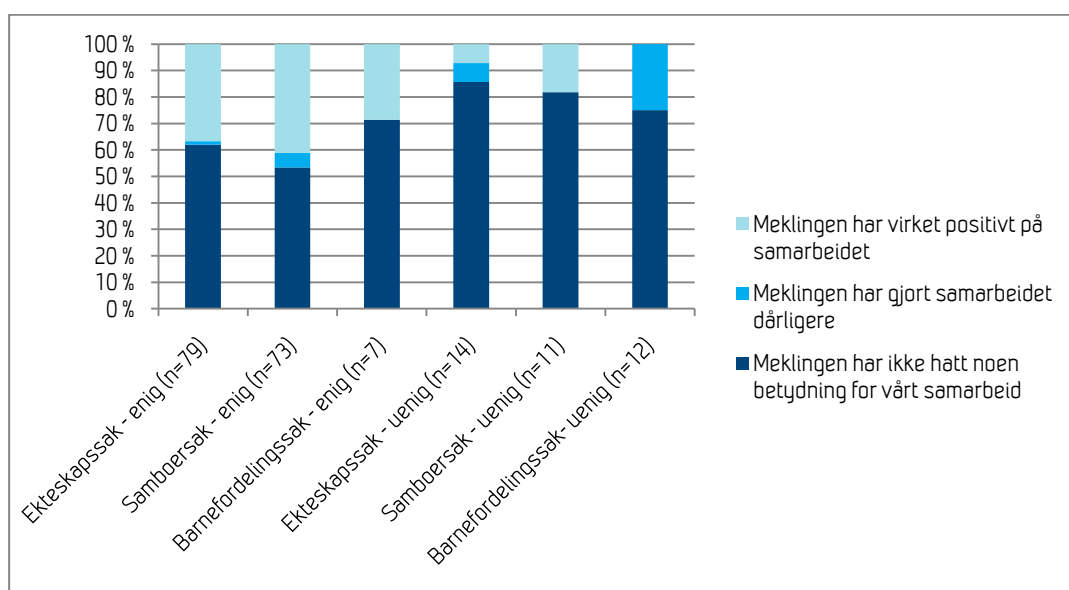
6.4 Meklingens virkning på samarbeidet

Figuren under illustrerer foreldrenes svar på hvorvidt meklingen har hatt noen innvirkning på samarbeidet mellom vedkommende og den andre forelder i saken.

Figur 33 Meklingens virkning på samarbeidet. Prosent. (n=183)

Et flertall oppgir at meklingen ikke har hatt noen betydning for samarbeidet mens en tredjedel oppgir at meklingen har hatt positiv virkning. Figuren under viser hvordan foreldrene i de ulike sakstypene har svart.

Figur 34 Meklingens virkning på samarbeidet, fordelt på sakstyper. Prosent. (n=183)

Blant den tredjedelen av foreldre som oppga at meklingen hadde hatt positiv betydning for samarbeidet, finner vi de fleste blant saker som oppnådde enighet.

I regresjonsanalysen under ser vi nærmere på hva som karakteriserer saker der meklingen har virket positivt.

Tabell 23 Karakteristika ved saker der foreldrene mente meklingen hadde hatt positiv innvirkning på samarbeidet. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=191)

Bakgrunnsvariabler foreldre	Avhengig variabel	
	Meklingen har hatt positiv innvirkning på samarbeidet	
	β	p
Foreldres kjønn (mor=0, far=1)	-,38	,32
Under 25 år ¹	-,92	,29
26-35 år ¹	-,63	,30
36-45 år ¹	-,63	,25
Ekteskapsak enig ²	2,31	,04*
Samboersak enig ²	2,71	,02*
Samboersak uenig ²	1,29	,33
Barnefordelingssak enig ²	1,80	,20
Barnefordelingssak uenig ²	-17,80	1,00
En-times-mekling (en time=1, flere timer=0)	-,66	,07
Konfliktnivå (uendret høyt eller høyere etter mekling)	-1,07	,01**

*p<0,05, ** p<0,01

¹ Sammenligningskategori er foreldre over 46 år

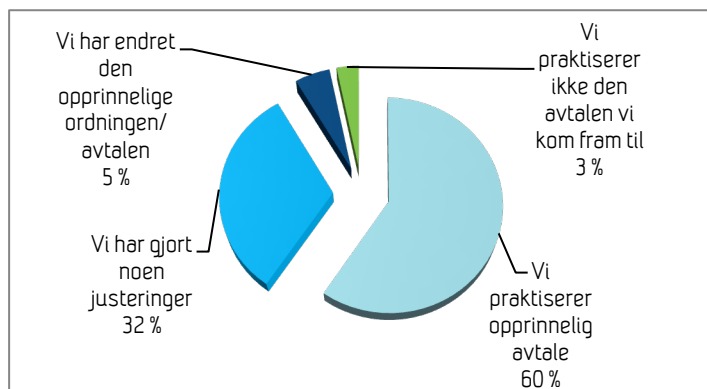
² Sammenligningskategori er barnefordelingssaker uten avtale

Foreldre i saker som oppnådde avtale i henholdsvis ekteskapsaker og samboersaker oppgir i vesentlig større grad at meklingen hadde positiv innvirkning på samarbeidet sammenlignet med ekteskapsaker

uten avtale. I saker med et fortsatt høyt konfliktnivå, eller høyere konflikt etter mekling, oppgir foreldre naturlig nok i vesentlig mindre grad at meklingen har hatt positiv virkning.

6.5 Endringer i opprinnelig avtale

Foreldrene som hadde inngått avtale ble spurt om de praktiserte den opprinnelige avtalen, eller hadde gjort endringer eller justeringer.

Figur 35 Endringer i opprinnelig avtale. Prosent. (n=153)

Et flertall på 60 prosent svarte at de praktiserer opprinnelig avtale, mens en tredjedel har gjort noen justeringer. Kun 5 prosent har endret opprinnelig avtale, og 3 prosent svarte at de ikke praktiserer den avtalen de kom fram til.

I regresjonsanalysen under ser vi nærmere på hva som karakteriserer saker der foreldre har gjort justeringer eller endringer i avtalen.

Tabell 24 Karakteristika ved saker der foreldrene har gjort endringer i avtalen. Logistisk regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=148 saker med avtale).

Bakgrunnsvariabler foreldre	Avhengig variabel	
	Endringer er gjort i avtalen	
	β	p
Foreldres kjønn (mor=0, far=1)	-,23	,59
Under 25 år ¹	,63	,55
26-35 år ¹	1,22	,12
36-45 år ¹	1,33	,06
Ekteskapsak ²	1,84	,06
Samboersak ²	1,63	,09
En-times-mekling (en time=1, flere timer=0)	-,61	,13
Avtale om delt bosted ³	-1,42	,00**
Annen avtale (enn delt bosted eller bosted hos mor) ³	,32	,58
Avtalen er muntlig (ikke skriftliggjort)	1,08	,04*
Konfliktnivået lavere etter mekling	1,00	,03*

*p<0,05, ** p<0,01

¹ Sammenligningskategori er foreldre over 46 år

² Sammenligningskategori er barnefordelingssaker

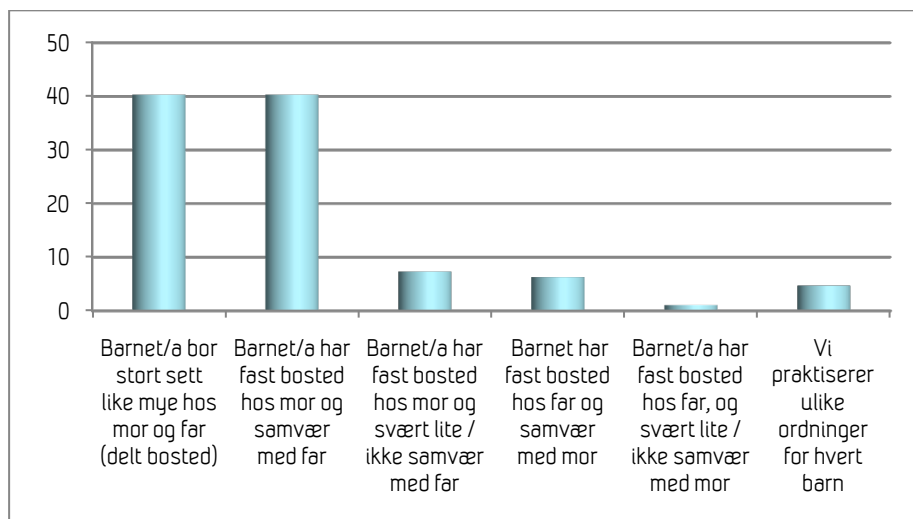
³ Sammenligningskategori er foreldre med avtale om bosted hos mor og samvær med far.

Regresjonsanalysen viser at type avtale, om avtalen er skriftlig eller muntlig samt konfliktnivået mellom foreldre har betydning for om det gjøres endringer i den avtalen som er inngått.

Det gjøres oftere endringer i avtaler der barnet har fast bosted hos mor og samvær med far enn tilfellet er i avtaler om delt bosted. Dette er logisk ettersom delt bosted ikke vil innebære samme type diskusjon og forhandling som ved en samværsavtale. Det gjøres også endringer i større grad når konfliktnivået mellom foreldrene har blitt lavere enn det var. Forøvrig ser vi at endringer skjer i mindre grad i barnefordelingssaker enn i ekteskaps- og samboersaker, men at forskjellen bare så vidt er signifikant.

6.6 Avtale om fast bosted og samvær – mange med delt bosted

Av tverrsnittsstudien gikk det fram at av foreldre som inngikk avtale i forbindelse med meklingen, gjorde 63 prosent avtale om fast bosted hos mor, og samvær med far mens 25 prosent gjorde avtale om delt bosted. Elleve prosent gjorde avtale om fast bosted hos far. I oppfølgingsstudien blant 191 foreldre åtte måneder etter meklingen finner vi at hele 40 prosent av foreldre som oppgir at de praktiserer delt bosted. Her må vi imidlertid ta høyde for at årsaken til den store økningen i andelen med delt bosted antakelig skyldes at disse foreldrene i større grad har valgt å delta i oppfølgingsstudien.

Figur 36 Ordning om fast bosted som praktiseres åtte måneder etter meklingen. Prosent. (n=191)

Hele 40 prosent (77 foreldre) av foreldrene i oppfølgingsstudien oppgir at de praktiserer delt bosted. Like mange har avtale om fast bosted hos mor, og samvær med far. I tillegg oppgir 7 prosent at barna har fast bosted hos mor, men svært lite/ikke samvær med far, og seks prosent at barna har bosted hos far, og samvær med mor.

6.7 Oppsummering – konflikt og samarbeid åtte måneder etter mekling

Oppfølgingsstudien blant 191 foreldre viste at hos 70 prosent av foreldrene var konfliktnivået uendret og lite, eller lavere enn ved avsluttet mekling. Resten (30 prosent) oppga at konflikten var uendret høy eller høyere. I de tilfellene der konflikten var vedvarende høy eller høyere dreier dette seg i hovedsak om barnefordelingssaker, og i størst grad de som ikke oppnådde avtale. Et vedvarende høyt konfliktnivå forekommer hyppigere i saker som brukte mer enn en times mekling, noe som skyldes at det i større grad ble brukt flere timer i konfliktfylte saker (jf. Kapittel 3.7.4).

Nesten 80 prosent oppga at de hadde et bra samarbeid på de fleste eller mange områder åtte måneder etter mekling mens de øvrige samarbeider dårlig eller har ikke noe samarbeid i det hele tatt. Regresjonsanalyser viste at et godt samarbeid kan knyttes både til karakteristika ved foreldre og saken.

Yngre foreldre samarbeidet bedre enn eldre foreldre (over 46 år). Det hadde vesentlig betydning at avtale var inngått, men det hadde ingen betydning at avtalen var skriftliggjort. Analysen bekreftet at foreldre med et uendret høyt, eller høyere konfliktnivå etter meklingen, samarbeider vesentlig dårligere om barna enn i saker der konflikten er uendret/liten eller lavere.

For en tredjedel av foreldrene som i utgangspunktet hadde stor konflikt, hadde meklingen ikke hatt noen effekt på konflikten, mens en tredjedel oppga at meklingen til en viss grad bidrog til å dempe den. Hvorvidt foreldrene hadde oppnådd avtale i saken, påvirket som forventet dette bildet. Foreldre i saker som faktisk oppnådde avtale mente også at meklingen i større grad hadde bidratt.

Et flertall av foreldrene mente i ettertid at meklingen ikke hadde hatt noen betydning for samarbeidet mens en tredjedel oppga at meklingen hadde hatt positiv virkning. Igjen hadde oppnådd avtale i saken vesentlig betydning for foreldres vurdering av meklingens betydning. I saker med et fortsatt høyt konfliktnivå, eller høyere konflikt etter mekling, oppga foreldre naturlig nok i vesentlig mindre grad at meklingen har hatt positiv virkning.

Mens andelen foreldre med avtale om delt bosted var på 25 prosent i tverrsnittsstudien, var andel som *praktiserte* delt bosted på hele 40 prosent blant foreldre i oppfølgingsstudien. Her må vi imidlertid ta høyde for at årsaken til den store økningen i andelen med delt bosted antakelig skyldes at disse foreldrene i større grad har valgt å delta i oppfølgingsstudien. Som nevnt har vi også en skjevhet i dette utvalget vet en svært lav representasjon av foreldre med barnefordelingssaker, og en lavere representasjon av fedre enn mødre.

Et flertall på 60 prosent av foreldrene praktiserte opprinnelig avtale, mens en tredjedel hadde gjort noen justeringer. Kun 5 prosent hadde endret opprinnelig avtale, og 3 prosent svarte at de ikke praktiserer den avtalen de kom fram til. Regresjonsanalysen viste at type avtale (delt bosted eller annet), om avtalen er skriftlig samt konfliktnivå mellom foreldre har betydning for om det gjøres endringer i den avtalen som er inngått. Det ble oftere gjort endringer i avtaler der barnet hadde fast bosted hos mor og samvær med far enn tilfellet var i avtaler om delt bosted, og når konfliktnivået mellom foreldrene har blitt lavere enn det var ved avsluttet mekling. Forøvrig skjedde endringer i noe mindre grad i barnefordelingssaker enn i ekteskaps- og samboersaker, noe som kan skyldes at grunnlaget for forhandling, når man først har oppnådd en avtale, antakelig er dårligere enn i andre saker der foreldrene generelt har et lavere konfliktnivå.

Del 3 Bidrar ordningen til at barnets beste er en rettesnor i meklingsordningen?

7 Barnets beste og barns rett til å høres

Som nevnt innledningsvis har dagens meklingsordning til hensikt at foreldre skal komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd. I både saksbehandlingen og selve avtalen skal det, ifølge lovgiver, legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet eller barna (Innst.o.nr.71(1990-1991): 6; Innst.o.nr.96 (2002-2003): 6; Q-0795/2008; Q-02/2008; Backer 2008: 486-487). Målet er å sikre et godt fremtidig foreldresamarbeid, med barnets beste i fokus.

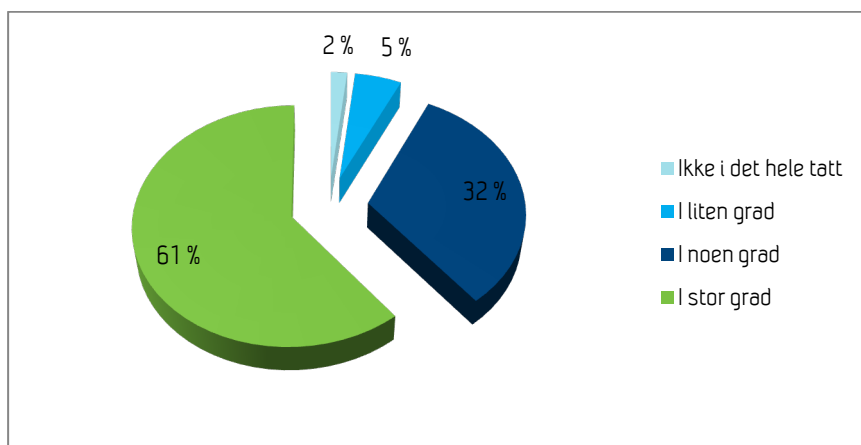
I dette kapitlet er fokuset rettet mot forhold som direkte omhandler barna og fortolkninger av barnets beste. En sentral dimensjon i så måte er barns rett å uttale seg, en rettighet som er knyttet tett opp til og ofte defineres i forhold til barnets beste (Haugen & Rantalaio 2010). Parallelt med et økt fokus på barns rettigheter er barnets beste og barns uttalerett sentrale tema i meklingsordning både blant praktikere og forskere, nasjonalt og internasjonalt (se f.eks. Haugen & Rantalaio 2010; McIntosh, Long, & Moloney 2004; McIntosh, Wells, Smyth, & Long 2008; Nordhelle 2007; Ribe-Andersen, Stray, & Sandvoll 2007; Röbbäck & Höjer 2009; Rød 2010; Sandberg 2008; Schoffer 2005; Solberg 2010; Stray 2008; Svidal 2006; Tjersland & Gulbrandsen 2010). Analysene i disse studiene viser til flere dilemmaer knyttet til konkretisering og praktisering av barnets beste og barns rett til å høres, men også til potensialer i meklingsordningen. I dette kapitlet skal vi undersøke nærmere hvorvidt barnets beste og barns rett til å høres fokuseres tilstrekkelig i dagens meklingsordning.

7.1 Barnets beste

I departementets rundskriv om meklingsordning, under retningslinjer for barnet, heter det at: *‘Mekler skal ha fokus på barnets beste og gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets rett til å bli hørt, jfr. Barneloven §31’* (Q-2/2008: 6). Selv om barnets beste skal være retningsgivende for meklingsordningen og ligge til grunn for avgjørelser om samvær, bosted og foreldreansvar, er imidlertid barnets beste en vanskelig rettesnor, og opplevelsen av hva som helt konkret kan være barnets beste i den enkelte sak kan variere med ulike ståsted og perspektiver. Haugen og Rantalaio (2010) har vist at barnets beste konkretiseres og reflekteres på ulikt vis også i meklingsrommet. Under offentlig utredningsarbeid i forbindelse med endringer i barneloven er det understreket at det er problematisk å definere barnets beste, og at et grunnleggende utgangspunkt er at det ved foreldrenes avtaler skal foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av hva som vil være til beste for hvert enkelt barn (se Ot.prp. nr. 29 (2002-2003); Ot.prp. nr 104 (2008-2009); NOU, 2008: 9). I evalueringen har vi derfor ikke operasjonalisert barnets beste ytterligere, men holdt oss til den offentlige termen barnets beste. Vi har spurt meklerne og foreldrene om hvorvidt de mener barnets beste ble fokusert i den enkelte meklingsordning, og videre i hvilken grad mekler mener avtalen man kom fram til var til barnets beste. Slik er vurderinger av barnets beste i dette materialet basert på individuelle og kontekstnære definisjoner av barnets beste i den enkelte sak. I tillegg har vi brukt informasjon fra fokusgruppeintervjuene der barnets beste blir omtalt på mer generelt grunnlag.

7.1.1 I hvor stor grad blir barnets beste tematisert i meklingsordning?

I tversnittsstudien ble mekler spurt i hvilken grad ulike sentrale tema ble tatt opp i meklingsordning. Som vist i kapittel 3.8.2. (jf. Figur 13) var både barnets beste og barns rett til å høres tema det ble snakket hyppig om i meklingsordning. Figuren nedenfor viser i hvor stor andel av sakene mekler fokuserte på barnets beste.

Figur 37 I hvor stor grad ble det snakket om barnets beste i meklingen. Prosent. (n=1426)

I hele 93 prosent av sakene svarte meklerne at de i stor grad (61 prosent) eller i noen grad (32 prosent) hadde snakket med foreldrene om hva som ville være til barnets beste. Som vist i kpt 3.8.2. var barnets beste et tema som var betydelig fokusert i meklingen uavhengig av sentrale karakteristika ved saken. Det var ikke signifikante variasjoner verken i forhold til type mekling, eller i forhold til ulike bakgrunnsvariabler som barnets alder eller kjønn.

Fokuset på barnets beste er i tråd med lovens intensjon og formålet med meklingen. Samtidig, og som understreket innledningsvis, er barnets beste et begrep som åpner for ulike definisjoner og fortolkning i forskjellige kontekster. Selv om det er enighet om enkelte kriterier for hva som kjennetegner barnets beste (for eksempel at barn i utgangspunktet bør kunne ha kontakt med begge sine foreldre, at barns behov må anerkjennes og at vedvarende konflikt mellom foreldre er skadelig), er barnets beste et konsept som ikke enkelt lar seg operasjonaliseres. I intervjumaterialet ble dette understreket flere ganger, som eksemplifisert i følgende sitat:

”Det bare slo meg, barnets beste; hva er vel det, hvor enkelt er det vel egentlig å synse noe om det? (...) Det er nokså begrenset hva du kan få ut av å snakke med noen i 60 minutter når du kanskje bruker et kvarter på å informere. I hvert fall synes jeg at det er en av de tingene som er kjempevanskelig. En ting er å kunne snakke generelt om akkurat hva som kan være bra for barn, men og kunne si akkurat hva som er bra for lille Per, gitt den situasjonen han er i...for hva vet vi om lille Per etter 60 min?” (Mekler, Gruppeintervju 9)

Som illustrert i sitatet er det greit å snakke *generelt* om barnets beste, men vanskeligere når det skal konkretiseres i den enkelte sak. I de sakene der foreldrene hadde kommet frem til enighet om en avtale (75 prosent av sakene) ble meklerne derfor spurt hvorvidt de mente *avtalen* man kom fram til var til barnets beste.

7.1.2 I hvor stor grad mener mekler at barnets beste ble oppnådd i avtalen?

Resultatene viser at i majoriteten av saker der avtale har blitt oppnådd, mener mekler at barnets beste i stor grad er oppnådd. Det var bare i 3 prosent av sakene at mekler mente at barnets beste ikke ble oppnådd. Barnets beste ble oppnådd i *noen* grad for 24 prosent av sakene og i *stor* grad for 73 prosent av sakene. Tabellen under viser hvordan dette fordeler seg i forhold til sakstype.

Tabell 25 I hvor stor grad oppnådde man barnets beste i avtalen, etter sakstype. Prosent. (n=1014 saker der foreldrene oppnådde avtale).

Type sak	I hvilken grad mener du at man oppnådde barnets beste i denne avtalen?				Totalt
	<i>Ikke i hele tatt</i>	<i>I liten grad</i>	<i>I noen grad</i>	<i>I stor grad</i>	
Ekteskapsak	0	2	20	78	100
Samboersak	0	2	24	74	100
Barnefordelingssak	1	4	38	57	100
Totalt	0	2	24	74	100
(Antall)	(1)	(25)	(241)	(747)	(1014)

$p < 0,01$

Det er størst andel ekteskapsaker og samboersaker hvor barnets beste i stor grad ble oppnådd. Andelen er vesenlig lavere i barnefordelingssaker (57 prosent). Dette understreker viktigheten av å diskutere spesielle utfordringer knyttet til barnefordelingssaker. En tydelig utfordring er at barnefordelingssaker er gjennomgående mer konfliktfylte enn samboer- og ekteskapsmeklinger. Det er derfor rimelig å forvente at konflikt spiller en viktig rolle i forhold til oppnåelse av barns beste.

7.1.3 Hva betyr konfliktnivå for barnets beste?

Mekler ble bedt om å rapportere nivået av konflikt i den enkelte sak i tverrsnittsstudien på en skala fra ingen konflikt (0) til stor konflikt (7). I kapittel 3 så vi at barnefordelingssakene var vesentlig mer konfliktfylte enn de øvrige sakstypene, og særlig der man ikke oppnådde avtale. I disse sakene var det mer enn middels konflikt (nivå 5,6,7) i hele 77 prosent av sakene.

Totalt omfattes 12 prosent av barna i studien av det aller høyeste konfliktnivået (7). Det var en høyere andel eldre barn berørt av konflikt, ettersom barna berørt i barnefordelingssakene i gjennomsnitt er eldre enn i samboersakene (der konflikten er vesentlig lavere). Analysene viser videre at i hvor stor grad barnets beste er oppnådd varierer signifikant med konfliktnivået i saken.

Tabell 26 Betydning av konfliktnivå for oppnåelse av barnets beste i avtalen. Prosent (n=950 saker der foreldrene oppnådde avtale).

Konflikt	I hvilken grad mener du at man oppnådde barnets beste i denne avtalen?				Totalt (Antall)
	<i>Ikke i hele tatt</i>	<i>I liten grad</i>	<i>I noen grad</i>	<i>I stor grad</i>	
Ingen eller liten konflikt	0	2	20	78	100 (822)
Konflikt (5,6 og 7)	1	7	45	48	100 (128)
Total	1	2	24	74	100
(Antall)	(1)	(22)	(224)	(703)	(950)

$(p < 0,01)$

Tabellen viser at grad av konflikt mellom foreldre har betydning for hvorvidt barnets beste oppnås i en avtale. Mens mekler har rapportert at barnets beste i stor grad ble oppnådd i 78 prosent av saker med liten eller ingen konflikt, gjelder tilsvarende for kun 48 prosent av sakene med et konfliktnivå på 5-7. Samtidig kan det at man oppnår barnets beste i halvparten av konfliktsakene som oppnådde avtale også forstås som et resultat av at meklingen bidrar positivt. I intervju materialet med meklerne går det klart fram at når foreldrene har høy konflikt, gjør gjerne mekler en ekstra innsats for å få til et økt fokus på barna og barnets beste:

”De sakene der jeg føler jeg har nådd fram...dess høyere konflikt det er jo mer fokus har jeg på ungen. Jeg bruker barneperspektivet så mye som mulig hele tiden. Hvordan er det for ungene, hvordan tenker du når du er fem år?” (Mekler, gruppeintervju 9)

”Jeg prøver, når det er høyt konfliktnivå, å styre unna de verste konfliktene og konsentrere meg om ungen, litt sånn hva tror du barnet ditt ville ha sagt hvis det satt her og hørte på dette”. (Mekler, gruppeintervju 7)

Sitatene over illustrerer hvordan mekler, når foreldrekonflikten er høy, forsøker å flytte fokus fra konflikt og over mot barna. At dette i stor grad lykkes bekreftes i foreldrestudien der hele 86 prosent av foreldre mente meklingen bidro til et større fokus på barnet/barnas beste i avtalen (jf. Kapittel 5.4.4). Dette må forstås som en klar indikator på at meklingene i stor grad kan bidra til at barnets beste er rettesnor for avtalen mellom foreldrene, og at når meklere klarer å styre fokuset fra konflikten mellom foreldrene over mot fokus på barnet kan dette bidra til å oppnå barnets beste i avtalen. Dette viser at mekling faktisk kan gjøre en forskjell, og at det slik ligger et stort potensiale i dagens meklingsordning. På den andre siden, når foreldrekonflikten tar for stor plass kan dette gå ut over barnets beste i avtalen. I tabellen under viser vi i hvor stor grad mekler mener man har oppnådd barnets beste i forhold til grad av konflikt i saken.

Tabell 27 Oppnåelse av barnets beste i forhold til foreldrekonflikt. Prosent (n=920 saker der foreldrene oppnådde avtale).

Konflikten tok for stor plass til at det ble en god prosess	I hvilken grad mener du at man oppnådde barnet/a sitt beste i denne avtalen?				
	Ikke i hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Total (antall)
Uenig	0	2	21	77	100 (815)
Enig	1	9	50	40	100 (105)
Totalt	0	3	24	73	100 (920)

(p<0,01)

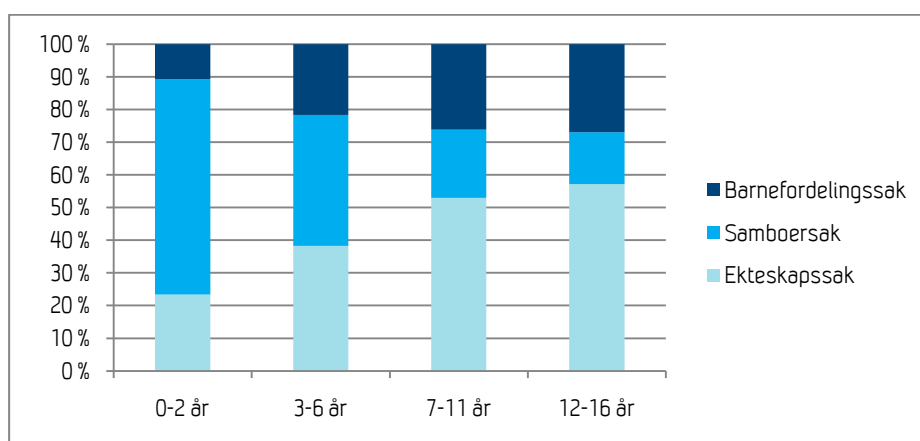
Tabellen viser at barnets beste i vesentlig mindre grad ble vurdert oppnådd i de sakene der mekler mente foreldrekonflikten tok for stor plass til at det ble en god prosess. Når det gjelder andel barn som er berørt av stor foreldrekonflikt skiller ikke denne seg fra fordelingen vist i tabellen over. Dette spørsmålet omhandler informasjon om i alt 1474 barn i saker der avtale ble oppnådd, og for 11 prosent av barna ble det oppgitt at konflikten mellom foreldrene ble for stor til at det ble en god prosess i meklingen. Konflikten mellom foreldrene berører altså en betydelig andel barn, og resultatene bekrefter det mange av meklerne understreker i fokusgruppeintervjuene, nemlig at når konflikten tar for stor plass går den ut over fokuset på barnets beste. En av meklerne sa det slik:

”Og som jeg har sagt, folk er i krise! De orker ikke se trynet på hverandre, det er vanskelig å motivere dem for å komme tilbake, og det er vanskelig for dem å se barna sine i en sånn krise!” (Mekler, gruppeintervju 1)

Vi har sett at både sakstype og konfliktnivå har betydning for barnets beste og at dette i stor grad henger sammen ettersom konfliktnivået er gjennomgående høyere i barnefordelingsaker enn i øvrige saker. Samtidig vet vi at barnets alder varierer med type sak.

7.1.4 Betydning av barnets alder, sakstype og foreldrekonflikt

I tverrsnittstudien har vi opplysninger om i alt 2131 barn. Alderen varierer fra 0 til 16 år, hvor 20 prosent er fra 0-2 år, 33 prosent fra 3 til 6 år, 29 prosent fra 7-11 år og 18 prosent fra 12-16 år. I analysene som følger bruker vi denne aldersinndelingen. Samboersakene preges av at barna er yngre enn i barnefordelings- og ekteskapsakene.

Figur 38 Barnets alder i de ulike sakstypene. (n=2131)

Som det går frem av figuren er det flest unge barn i samboersakene. Hele 66 prosent av barna i disse sakene er i aldergruppen 0-2 år, mens tilsvarende gjelder for bare 23 prosent av barna i ekteskapsaker og 11 prosent av barna i barnefordelingsaker. I aldergruppen 12-16 år er bildet snudd om; her er 57 prosent av barna tilknyttet ekteskapsaker, 27 prosent er tilknyttet barnefordelingsaker og bare 16 prosent er knyttet til en samboersak. Bildet er entydig: det er størst andel helt unge barn i samboersaker og størst andel eldre barn i ekteskapsaker. Det er ingen signifikante variasjoner i bruk av eksterne meklere og meklere ved familievernkontor i forhold til barnets alder.

Analysene viser videre at det er variasjon når det gjelder barnets alder og konfliktnivå, vist i tabellen under.

Tabell 28 Høy konflikt etter barnets alder. (n=1961)

Konflikt	Alderskategorier				Total (antall)
	0-2 år	3-6 år	7-11 år	12-16 år	
Lavere konfliktnivå	20	33	29	17	100 (1728)
Konfliktnivå 7	16	24	30	30	100 (233)
Totalt	20	32	29	19	100
(Antall)	(387)	(631)	(576)	(367)	(1961)

Variasjonene er signifikante på 1 prosent nivå

Tabellen viser at det var vesentlig mer konfliktfylt i familier med eldre barn, og færrest andel høykonfliktsaker i saker med barn under 2 år. Tendensene var de samme når konfliktnivået var moderat (5-7 på skalaen). Variasjonene var signifikante. Dette må imidlertid sees i sammenheng med at de eldre barna i sterkere grad er knyttet til barnefordelingsaker, hvor konfliktnivået generelt er høyere (jf. Figur 38).

7.1.5 Barnets beste i konfliktfylte meklinger – er en time nok?

I tverrsnittstudien ble meklere i hver enkelt sak bedt om å vurdere hvorvidt det ville vært en fordel å fortsette meklingen i inntil tre timer. I saker der det kun ble brukt en time (n=1070) var meklere helt eller litt enige i denne påstanden i henholdsvis 10 og 13 prosent av sakene. På ett vis er det påfallende at behovet for å kunne fortsette meklingen var relativt beskjedent. Holdningene som kommer fram i fokusgruppene indikerer at meklere gjerne vil ha mulighet til å fortsette meklingen ut over en time, og den kvantitative oppfølgingsstudien blant meklere indikerer det samme. I oppfølgingsstudien var mer enn tre av fire meklere, på *generelt* grunnlag, enig i at ”meklere bør gis fullmakt til å kunne pålegge

partene utvidet mekling i saker der mekler mener det er nødvendig”¹⁷. I tversnittstudien ble mekler bedt om å vurdere behovet for flere timer i den enkelte sak, og som tidligere vist er den store majoriteten av saker en-times saker der foreldrene ble enige om en avtale. I saker med høy konflikt derimot, er behovet for å kunne pålegge foreldrene utvidet mekling stort. Ser vi på saker hvor mekler vurderer at konfliktnivået er over middels, er behovet for å kunne fortsette meklingen betydelig større. I barnefordelingssakene mente mekler at det ville vært en fordel å fortsette inntil 3 timer i 41 prosent av sakene som kun ble meklet i en time, og i saker der konfliktnivået var over middels oppga mekler i 49 prosent av en-times-meklingene at det var behov for flere timer. Forskjellene mellom henholdsvis sakstyper og saker med ulikt konfliktnivå er signifikante (jf. Kapittel 3.7.6).

Dette kommer også til uttrykk i fokusgruppeintervjuene med meklerne. I sitatet under understreker mekleren det vi har sett presentert foran, at fokuset på barn er sterkt i meklingen, men samtidig blir det understreket hvor vanskelig det kan være å sørge for at barnets beste blir virkelig ivarettatt i den enkelte sak:

”Alle avgjørelser som gjelder deres [barnets] ve og vel, de skal høres, lyttes til, det er jo inne i barnekonvensjonen, og det skal jo norsk lov følge, men det er ikke meklingsordningen lagt opp til. Meklingsordningen er lagt opp til at det skal bli en samarbeidsavtale mellom foreldrene. En samarbeidsavtale er ikke verdt papiret den er skrevet på en gang, hvis ikke foreldrene er enig om dette samarbeidet. Foreldrene kan gå ut av døren og gjøre noe helt annet enn det som står i avtalen, og det er jo ikke noe maktmiddel og sette bak. (...) I praksis er det ikke noen virkemidler bak her, men jeg tenker den ene timen, hva er det som man absolutt bør gjøre i forhold til barn, en bør få de inn i samtalen mellom foreldrene, (...) de bør være nærværende i dialogen, altså hvordan går det med barna, det tenker jeg er et sentralt spørsmål å stille! Men når en stiller det spørsmålet, hva svarer de fleste foreldre da? Jo, det går så greit med barna, de har snakket med barnehage og skole og alt er i orden. Men om en begynner å stille noen kontroll spørsmål så er det ikke så greit likevel! Og da, hvis timen er ferdig så føler du deg ganske sånn, fått en trøkk i trynet, for du har ikke klart å ivareta disse ungene som har begynt å bli aggressive, og tisse på natta og i grunnen ikke trives på noe vis. Så da står du der da, det er ikke noen barnevernssak, kan ikke melde til barnevernet, men likevel skjønner du at ungene der har det ikke bra. Hadde du hatt noen timer til så kunne du gjort noen grep som hadde fått foreldrene til å bli vekt litt i forhold til sine egne unger.” (Mekler gruppeintervju 1).

Sitatet over understreker flere viktige forhold. For det første at en time ofte ikke er nok hvis man skal ivareta barna og barnets beste på en god måte. For det andre viser det hvordan mekler selv må velge å fokusere på barna ved å spørre foreldrene eksplisitt om både praktiske, relasjonelle og emosjonelle forhold rundt barnet, og videre hvordan denne typen spørsmål kan åpne nye problemstillinger i saken. For det tredje viser dette sitatet til en sårbarhet i forhold til meklers mandat. Mekler kan stille kloke spørsmål, men hvis disse åpner for nye problemstillinger har ikke mekler noe maktmiddel i forhold til å sørge for at barnet blir ivarettatt. Et fjerde moment som ligger implisitt i dette sitatet er behovet for en obligatorisk oppfølgingstime. Som mekler sier er ikke en samarbeidsavtale mellom foreldrene mye verdt hvis ikke foreldrene følger denne opp i praksis. Flere meklere har nevnt at det kan være frustrerende å ikke vite noe om hvordan det går etter at foreldrene forlater kontoret. Hva fungerer og hva fungerer ikke? Virket avtalen? Ble det slik man trodde? En oppfølgingsamtale med fokus på hvordan ordningen fungerer med barna kan muligens være en mulighet. Dette kommer vi imidlertid tilbake til i slutten av rapporten (jf. Kapittel 9).

Uavhengig av mulige scenarier, viser våre data at det i saker med konflikt er ytret behov om mer tid. Behovet for mer enn en time mekling i konfliktsaker ble også tydelig understreket i fokusgruppeintervjuene:

”...når par er i en konfliktsituasjon og konflikten er så høy, da blir man veldig beskuende, man prøver og flytte fokus fra mine interesser og hva jeg tenker er riktig for mine barn, til å tenke

¹⁷ 11 prosent var helt uenig, 13 prosent litt uenig, 34 prosent litt enig og 42 prosent helt enig i dette utsagnet.

på at barnet er her, og hva trenger barnet! Jeg tror det er en jobb som krever mer enn en time. Så når det er høyt konfliktnivå tenker jeg at en time ikke er en god løsning for noen av partene, ikke for barnet og ikke for foreldrene. Foreldrene klarer ikke å se noe annet, før de får bekreftet sin egen situasjon (...)og barnet er i hvert fall helt usynlig etter en time, når det er en time med høyt konfliktnivå.”(Mekler, gruppeintervju 6)

Flere av sitatene fra fokusgruppeintervjuene formidlet lignende refleksjoner, og mange mente det var urealistisk, og til og med naivt, å tro at man kan løse en konfliktsak på en time. Analysene viser gjennomgående at konfliktsakene skiller seg ut både i forhold til at det ønskes mer tid i disse sakene og at de er problematisk når det gjelder å oppnå meklings viktigste intensjon; nemlig barnets beste. Sitatet under fra et åpent spørsmål i spørreskjemaet til meklerne om hva som er den største utfordringen med meklingsordningen er illustrerende i så måte. *“Dagens ordning gjør det for lett for brukere med konflikt/stor konflikt å avslutte etter en meklingsamtale. Meklingen er en svært viktig ordning vedrørende forebygging av konflikt og barnets beste-perspektivet”.*

7.2 Avtaletype (om fast bosted og samvær) og barnets alder

Vi har konstatert at barnets beste, etter meklers vurdering, i større grad ble oppnådd i ekteskapsaker enn i samboersaker og barnefordelingssaker, og at graden av konflikt har betydning for barnets beste. I dette avsnittet skal vi undersøke betydningen av avtale om bosted og samvær i denne sammenheng. Andelen foreldre med avtale om delt bosted er på 25 prosent ifølge data fra tverrsnittsstudien. Også i Form-prosjektet (Guldbrandsen og Tjersland 2009) fant man at en høy andel (27 prosent) hadde valgt delt bosted for barna (n=252). Dette er høye andeler i forhold til tidligere tall. For eksempel viser Kitterød (2005) at andelen familier med delt bosted ligger på mellom 8-10 prosent. Evalueringen tyder på at det har skjedd en økning i andelen foreldre som velger delt bosted. Dette er ikke overraskende hvis vi tar hensyn til at delt bosted i de senere årene har blitt en bostedsform som har blitt mye omtalt i offentlige dokumenter og i media. Det går også fram av meklernes rundskriv at mekler skal informere om muligheten til å velge delt bosted og det er mulig at dette skjerper fokuset på denne ordningen. Tidligere kunne ikke retten idømme delt bosted, men med virkning fra 1. juli 2010 er loven endret slik at domstolene er gitt en snever adgang til å idømme delt bosted mot den ene eller begge foreldres vilje. Det må foreligge særlige grunner for at domstolene skal kunne idømme delt bosted¹⁸. Er domstolene i tvil om delt bosted vil være til barnets beste, skal de ikke idømme delt bosted. Det vil heller ikke være aktuelt å idømme delt bosted for barn under 7 år, siden barn i denne aldersgruppen antas å være mer sårbare og ha større behov for stabilitet¹⁹

Et tema som også diskuteres blant meklerne er hvorvidt det er til barnets beste at foreldre avtaler delt bosted for unge barn. Noen av spørsmålene i tverrsnittsstudien hadde åpne kategorier der meklere kunne skrive inn svar. Under spørsmålet om hvorvidt man hadde oppnådd barnets beste i denne saken, ble mekler bedt om å utdype hvis man mente at barnets beste ikke, eller i liten grad var oppnådd. Her handlet flere av uttalelsene fra meklerne om delt bosted og barn under 7 år:

- *“Foreldre er enige om fast delt bosted for barn på 1 og 3 år, noe mekler ikke kan gå god for som barnets beste....”*
- *“Foreldrene var enige om at barna skulle være omtrent like mye hos mor og far, men visste lite eller ingenting om hvilke påvirkning delt bosted kan få for et lite barn på 4 mnd...”*
- *“Far ønsker delt bosted/lange perioder med barnet, barnet er kun 2 år....”*
- *“Barnet er for lite til delt bosted.....”*

¹⁸Med virkning fra 1. juli 2010 lyder barnelova § 36 slik: *“§ 36. Kvar barnet skal bu fast Foreldra kan gjere avtale om at barnet skal bu fast hos anten ein av dei eller begge. Er foreldra usamde, må retten avgjere at barnet skal bu fast hos ein av dei. Dersom det ligg føre særlege grunnar, kan retten likevel avgjere at barnet skal bu fast hos begge.”*

¹⁹ Bame-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010) Foreldreansavar og samværsrett.

I analysene av tverrsnittsstudien går det fram hvordan aldersfordelingen på barna er i forhold til avtale om bosted og samvær. Dette er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 29 Avtale om bosted etter barnets alder. (n=1646)

Avtale om bosted	Alderskategorier				Total
	0-2 år	3-6 år	7-11 år	12-16 år	
Delt bosted	16	23	30	31	25
Fast bosted hos far	3	11	13	19	11
Fast bosted hos mor	81	66	56	49	63
Annet	3	1	1	1	1
Totalt	100	101	100	100	100
(antall)	(287)	(485)	(423)	(269)	(1646)

Variasjonene er signifikante på 1 prosent nivå

Tabellen viser at de fleste barn har fast bosted hos mor. Dette gjelder for alle aldersgrupper, men andelen er høyest for de yngste barna (81 prosent). Andelen som bor hos mor avtar med barnas alder. I den eldste aldergruppen (12-16 år) er det bare halvparten som bor fast hos mor, her bor hele 19 prosent fast hos far, og 31 prosent har delt bosted. For gruppen små barn (0-2 år) fant vi at det var gjort avtale om delt bosted for 16 prosent, og for 23 prosent i gruppen fra 3-6 år. Dette er en betydelig andel.

Om vi ser på aldersfordelingen utelukkende blant barna der det er gjort avtale om delt bostedsordning finner vi at 13 prosent er mellom 0-2 år og 30 prosent er mellom 3-6 år. Hele 43 prosent av barna som er del av en delt bostedsordning er altså under 7 år. Tallene dokumenterer altså at ordningen er relativt utbredt, også blant mindre og små barn.

Hvorvidt det er til barnets beste eller ikke å praktisere delt bosted for barn under 7 år kan ikke våre data gi noe klart svar på i denne evalueringen, det var heller ikke en del av oppdraget. Når omfanget er såpass betydelig, og når andelen som velger delt bosted ser ut til å øke, oppfordres til ny forskning omkring dette temaet.

Også når det gjelder samvær er gruppen barn med utvidet samvær stor også for de minste barna. Dette går frem av tabellen under.

Tabell 30 Samværsordning etter barnets alder. (n=1150)

Avtale om samvær	Alderskategorier				Total
	0-2 år	3-6 år	7-11 år	12-16 år	
Mindre enn vanlig samvær	24	11	13	15	15
Vanlig samvær	36	34	25	23	30
Mer enn vanlig samvær	31	49	52	44	45
Annet	9	6	10	18	10
Totalt	100	101	100	100	100
(antall)	(257)	(401)	(300)	(192)	(1150)

Variasjonene er signifikante på 1 prosent nivå

Tallene fra tverrsnittsstudien bekrefter tendenser fra tidligere studier som viser at mens de fleste barn har vanlig eller mer enn vanlig samvær med den forelderen de ikke bor sammen med, er det en mindre gruppe barn (varierer ofte mellom 5 og 15 prosent) som har begrenset eller ikke noe samvær (Skjevik og Hyggen 2002; Kitterød 2005). I tverrsnittsstudien var det 15 prosent av barna som hadde mindre enn vanlig samvær, mens hele 45 prosent hadde utvidet samvær.

Som det går frem av tabellene, har hele 31 prosent av barna under to år utvidet samvær og tilsvarende halvparten av barna mellom 3 og 6 år. Det er størst gruppe barn med utvidet samvær i aldersgruppen 7-11 år, mens denne gruppen avtar noe blant de eldre barna (12-16) år.

Om vi ser på aldersfordelingen utelukkende blant barna som har utvidet samvær finner vi at 15 prosent av disse er fra 0-2 år, mens hele 38 prosent er fra 3-6 år. 30 prosent av barna i denne samværsgruppen er fra 7-11 år, og 15 prosent er eldre. Dette betyr at en betydelig andel små barn har utstrakt kontakt med begge sine foreldre, og understreker det som kom fram i intervjumaterialet om at utvidet samvær og delt bosted for unge barn er et tema som bør problematiseres og diskuteres ytterligere.

7.2.1 Barnets beste i forhold til ulike bakgrunnsvariabler

For å vurdere hvilke bakgrunnsvariabler som kan knyttes til oppnåelse av barnets beste under mekling ble det gjort en regresjonsanalyse som kontrollerer for barnets alder, sakstype, bostedsavtale og om avtalen er skriftliggjort.

Tabell 31 Variasjoner i meklers oppfatning av barnets beste. Logistisk regresjon. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=1275 barn i saker der foreldre oppnådde avtale)

Uavhengige variabler	Barnets beste	
	β	p
3-6 år ¹	,6	,18
7-11 år ¹	1,6	,00**
12-16 år ¹	1,2	,02*
Ekteskapsak ²	,5	,28
Samboersak ²	,7	,15
Fast bosted hos far ³	,3	,59
Fast bosted hos mor ³	,9	,01**
Høyt konflikt (nivå 7)	-2,2	,00**
Avtalen er skriftliggjort (skriftlig=1, muntlig=0)	2,0	,00**

*p<.05, **p<.01

¹Sammenligningskategorier er barn 0-2 år

²Sammenligningskategori er barnefordelingssak

³Sammenligningskategori er delt bosted

Regresjonsanalysen viser at sammenlignet med barn under 2 år oppnås barnets beste i større grad når barnet er 7-16 år. (Når vi sammenligner de øvrige aldersgruppene med barn 3-6 år finner vi dessuten at barnets beste også oppnås i større grad blant disse enn blant 0-2 åringer). Videre viser analysen at sammenlignet med delt bosted oppnås barnets beste i sterkere grad i saker der det er avtale om fast bosted hos mor. (Når vi gjør en egen analyse der sammenligningskategorien er fast bosted hos far ser vi at barnets beste i større grad oppnås både saker med fast bosted hos mor og delt bosted). Sakstype har ikke effekt, men barnets beste oppnås i vesentlig høyere grad når foreldrene blir enige om en skriftlig avtale.

7.2.2 Delt bosted og barnets beste som tema i intervjuene

Ett av temaene som går igjen i intervjumaterialet er at, i følge meklerne, kan det virke som mange unge par tar det for gitt at delt bosted er en god løsning uten at det har blitt vurdert hvorvidt det er til barnets beste eller ikke. Det er særlig to dimensjoner som lar seg identifisere i forhold til temaet delt bosted i intervjumaterialet. Det ene er, som vi allerede har vært inne på, delt bosted i forhold til barnets alder/utviklingsfase og aldersbaserte behov. Den andre dimensjonen har vi kalt rettighets-tenkning.

“Vi har merket i den senere tid at en del ganske unge foreldre kommer og at begge tenker og er innstilt på og har lest på nettet, at det naturlige og riktige og rettferdige er delt bosted, og at de kanskje, det kan dreie seg om barn som er et halvt år eller 9 måneder eller noe sånn, og der det er vi som kjenner at dette blir betenkelig, hvis det barnet skal drive og flytte der ei uke og ei uke der. Da har vi den typen utfordring.” (Mekler, Gruppeintervju 6)

Flere meklere har klare meninger om hvorvidt det er til barnets beste at foreldre velger delt bosted for veldig unge barn (også ned til spedbarnsalder) samtidig som de er usikre på hvorvidt det faktisk ligger i meklers mandat å forklare foreldre om ulike konsekvenser av delt bosted i forhold til barnets alder og utvikling. Meklere nevner også tidspress i denne sammenheng, med en time er det begrenset hva man rekker å gå gjennom, selv om mange nevner at de kunne tenke seg å diskutere ordningen foreldrene velger og hvilke konsekvenser denne har for barnet/barna.

Videre tyder funnene fra gruppeintervjuer på at delt bosted kan fortolkes som å være en del av en likestillingspolitikk, og noen mener dette kommer i konflikt med fokuset på barnets beste. Meklers mandat om nøytralitet blir også reflektert i sammenheng med dette. Flere av meklerne mener at en delt bostedsordning ikke alltid er til barnets beste, men finner det likevel vanskelig å utfordre foreldrene på dette. Det er ofte vanskelig å argumentere mot delt bosted fordi det i prinsippet er en ordning som indikerer rettferdighet, fordi man deler likt (Haugen 2010). Det er heller ikke overraskende hvis man har i mente hvor sentralt økt likestilling mellom foreldre er per i dag i norsk familiepolitikk, som uttrykt i følgende sitat:

“Rettighetstenkninger er litt skummel. Det at menn har kommet mer på banen, det er kjempe positivt, men det at, jeg har like mye rett på ungene som du, det er ikke det det er snakk om, det er snakk om at ungene, at en finner en god løsning for ungene. Jeg tenker at delt bosted er ikke alltid den beste løsningen for ungene. I 95 frarådet vi delt bosted. I dag er det utgangspunktet(...)særlig unge par(...) Pendelen har svinget, også glemmer en løsninger imellom. Det at menn blir hørt i meklingen, det er ikke fokuset mitt. Fokuset er hvordan ivareta ungene på best mulig måte.” (Mekler, Gruppeintervju 2)

Foreldrene sine motiver for å avtale delt bosted blir også diskutert. Som vist i sitatet under er det ikke alltid det dreier seg om barnets beste, eller barnets relasjon til begge foreldrene, det kan også begrunnes med økonomi og deling av materielle verdier:

“Det er jo det som er problemet, om det er for å kutte på økonomien eller være sammen med ungene. De som bruker ordningen godt og de som samarbeider godt, det er null problem, det er de som kommer opp i dette med gale premisser, det er det som er problemet, og hvordan disse ordningene, og hvordan rettighetstenkningen virker inn på barns tilknytning på lengre sikt, det er der jeg er bekymret, og hvor jeg noen ganger synes det er vanskelig å være mekler. Det å akseptere at foreldrene inngår delt ordning for en to åring, da sliter jeg. Jeg synes ikke det er meningsfylt å være mekler i de meklingene altså, men jeg sier fra om hva jeg mener. Det gjør jeg.” (Mekler, Gruppeintervju 8)

Som det går fram av intervjudataene ser det ut at mens foreldrene tar initiativet til delt bosted, er det meklerne som forsøker å få foreldrene til å tenke over saken en ekstra gang og fokusere enda mer på barnets beste. Videre kommer det også fram i intervjuene at fedre er ”mer på banen” og at dette ofte resulterer i en økt ønske om delt bosted. Også Kitterød (2005) understreker at det sterke fokuset på fedre som kompetente omsorgspersoner og det sterke fokuset på fedres betydning for barna kan ha betydning for hvordan foreldre velger å tilpasse seg livet etter foreldrebruddet.

“Og så noen av de politiske føringene, ofte så får jeg følelsen av at det ikke tas hensyn til barnas beste bestandig, både det med at barn skal høres i alle sammenhenger, det er til barns beste, så sant det er noen forutsetninger som ligger til grunn, også er det også det med likhet, at barna skal være like mye hos begge foreldrene, det må jo skje for eksempel når de har nådd en viss alder da, at det er også til barnets beste(...) Jeg kom på det, det når barn ikke kan representere seg selv, når de er i spedbarnsfasen eller i magen, da tenker jeg at det krever at

vi også som meklere kan mye mer, tenker jeg, om tilknytningsteori og om spedbarns utvikling som man har forsket masse på. Det bør meklere kunne noe om altså. (Gruppeintervju 1)

I sitatet over pekes det på et viktig element, nemlig barns mulighet til å si sin mening i saken. Dette skal vi komme tilbake til under del 7.3.

7.2.3 Foreldres fornøydhhet med avtale som praktiseres

Analysen av oppfølgingsstudien av 191 foreldre viste at en stor andel, hele 40 prosent, oppgir at de praktiserer delt bosted (jf. Kapittel 3.4.1) I lys av funnene ovenfor er det interessant å undersøke i hvor stor grad foreldrene var fornøyd med ordningen om delt bosted 8 måneder etter meklingen.

For å undersøke hvor fornøyd foreldrene var med ordning/avtale som ble praktisert ble det spurt om dette under oppfølgingsstudien (det vil si omlag åtte måneder etter at foreldrene var til mekling). Her gjorde vi en regresjonsanalyse hvor fornøydhhet med avtale/ordning var avhengig variabel.

Tabell 32 Variasjoner i foreldres fornøydhhet med avtale/ordning. Logistisk regresjon. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=179 foreldre i oppfølgingsstudie 8 måneder etter mekling)

Uavhengige variabler	Fornøydhhet med avtale/ordning	
	β	p
Foreldres kjønn (far=1, mor=0)	-,80	,03*
3-6 år ¹	,32	,67
7-11 år ¹	-,33	,55
12-16 år ¹	-,10	,83
Ekteskapssak ²	-,74	,26
Samboersak ²	-,64	,33
Delt bosted ³	,69	,05*
Annet bosted ³	,51	,29

*p<.05, **p<.01

¹Sammenligningskategorier er barn 0-2 år

²Sammenligningskategori er barnefordelings sak

³Sammenligningskategori er fast bosted hos mor

Analysen viser at mødre er vesentlig mer fornøyd enn fedre med den ordningen/avtalen foreldrene praktiserer. Videre at foreldre med delt bosted er vesentlig mer fornøyd enn der barn har bosted hos mor og samvær med far.

Det ble videre undersøkt hvorvidt foreldrene faktisk praktiserte den ordningen de ble enige om ved meklingen. Her går det frem at gruppen som har valgt delt bosted i stor grad praktiserer opprinnelig avtale. Hele 74 prosent oppgir dette, mens tilsvarende er tilfelle for 53 prosent av de som har fast bosted hos mor og samvær med far. Det er i gruppen hvor man avtalte fast bosted hos mor og samvær med far at flest har gjort noen justeringer (39) prosent. I den grad en kan trekke slutninger fra oppfølgingsstudien tyder dette på at en ordning med delt bosted fungerer godt, slik foreldrene vurderer det. Til sammenligning, i "Samvær og bidrag" undersøkelsen fra 2004 ble foreldrene som hadde skilt lag for minst to år siden, og som da hadde en samværsavtale spurt om avtalen var blitt endret de siste to årene. For majoriteten, 82 prosent, var avtalen uendret, mens 8 prosent svarte at de hadde fått en avtale om mer samvær enn tidligere, og 10 prosent at de hadde kommet fram til en avtale om mindre samvær enn før (Kitterød 2005:99).

7.2.4 Barnets beste i meklingen

Når barnets beste er det primære utgangspunktet for hele meklingsystemets eksistens, må det forventes at barnets beste er gjennomgående mye fokusert i meklingen, samtidig som det er et åpent spørsmål: *“For å si noe om barnets beste, så synes jeg det er et kjempeproblematisk begrep, fordi det ikke går an å se på barnets beste, uten å se det i en kontekst (Mekler, gruppeintervju 9).”*

Som illustrert foran kan det være både vanskelig og utfordrende for en mekler å få tilstrekkelig informasjon om den enkelte familiesituasjon i løpet av en meklingsstime for å vurdere hva som er barnets beste i den enkelte sak. Samtidig, og som vist i kpt. 5 hadde meklers fokus på barnets beste eller på barnets relasjoner positiv betydning for foreldrens opplevelse av meklingen. Videre viser analysene av foreldrestudien at foreldre har en mer positiv holdning til obligatorisk meklings jo mer det ble snakket om barnets beste i meklingen (jf. Kapittel 5.4.8). Det at fokus på barnets beste i meklingen i stor grad er ivarett og at det er et viktig tema er altså gjennomgående for evalueringen. Selv om majoriteten av avtaler man kommer fram til også vurderes å være til barnets beste, er det en utfordring i saker med høyt konfliktnivå og dette gjelder i stor grad barnefordelingssaker. Tidligere analyser viser at i barnefordelingssaker der avtale ble oppnådd, mente mekler i 28 prosent av sakene at det ville vært en fordel å fortsette meklingen i inntil tre timer. Det samme gjelder for henholdsvis 17 og 12 prosent av ekteskaps sakene og samboersakene som oppnådde avtale. Data viser at dette dreier seg om saker der uenigheten og konfliktnivået fremdeles er høyt. I disse sakene vurderte mekler at målet om barnets beste i noe mindre grad ble oppnådd enn i øvrige saker. I vanskelige saker kan dermed barnets beste og foreldrenes konflikt operere som konkurrerende dimensjoner.

Fokuset på å ivareta et samfunnsmessig ansvar for barnets beste i dagens meklingsordning ble blant annet begrunnet med at foreldre ikke alltid er i stand til å se saken fra barnas perspektiv (Haugen & Rantalaiho 2010). Et spørsmål som ofte reiser seg i den forbindelse er hvorvidt foreldre og meklere kan vite hva som er barnets beste uten å snakke med de det gjelder, nemlig barna. Som understreket innledningsvis er barns rett til å høres nedfelt i lov og forskrifter, og det er foreldrene som etter loven skal ivareta denne rettigheten. Samtidig heter det i rundskrivet for meklere (Q-2/2008: 6) at *“mekler skal gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets uttalerett”*. Et sentralt anliggende i evalueringen var derfor å undersøke i hvor stor grad spørsmål om barns rett til å høres ble tatt opp i meklingene.

7.3 Barns uttalerett

Selv om det er understreket både i lovverket og i offentlige retningslinjer at meklingen skal ha barnets beste som rettesnor, er det ingen retningslinjer hverken i lovverk eller rundskriv som knytter barns uttalerett direkte til meklingsrommet. Derimot er det nedfelt i loven og i rundskrivet at mekler skal informere foreldre om deres plikt til å ivareta barns uttalerett. Et viktig anliggende i dette avsnittet er derfor å kartlegge i hvor stor grad foreldre blir informert om barns uttalerett, og videre i hvor stor grad barn høres i mekling.

7.3.1 I hvor stor grad ble foreldrene informert om barns rett til å høres?

I tverrsnittstudien fikk mekler spørsmål om hvorvidt man hadde informert foreldrene om a) barnets rett til å bli hørt (jf. Barneloven § 31), og b) om foreldres plikt til å høre barnet (fra 7 år) før avgjørelsen om hvor barnet skal bo. Analysene viser at i 38 prosent av sakene hadde mekler ikke informert om barnets rett til å bli hørt (n=1356), og tilsvarende i 41 prosent av sakene ble det ikke informert om foreldrenes plikt til å høre barnet (n=1329). Analysene viser at barnet/barnas rett til å høres i vesentlig mindre grad ble vektlagt i samboersaker enn i øvrige saker. Dette handler trolig om at barna er vesentlig eldre i ekteskaps- og barnefordelingssaker enn i samboersaker. I tabellen nedenfor viser vi derfor andel barn knyttet til saker der foreldre ikke var blitt informert om barns rett til å bli hørt fordelt på barnas alder.

Tabell 33 Andel barn knyttet til saker der mekler oppgir at man *ikke* informerte om barns rett til å bli hørt og foreldres plikt til å høre barnet. Prosent. (n=702 i kolonne 1 og 744 i kolonne 2. Det totale antallet barn i utvalget var 2030)

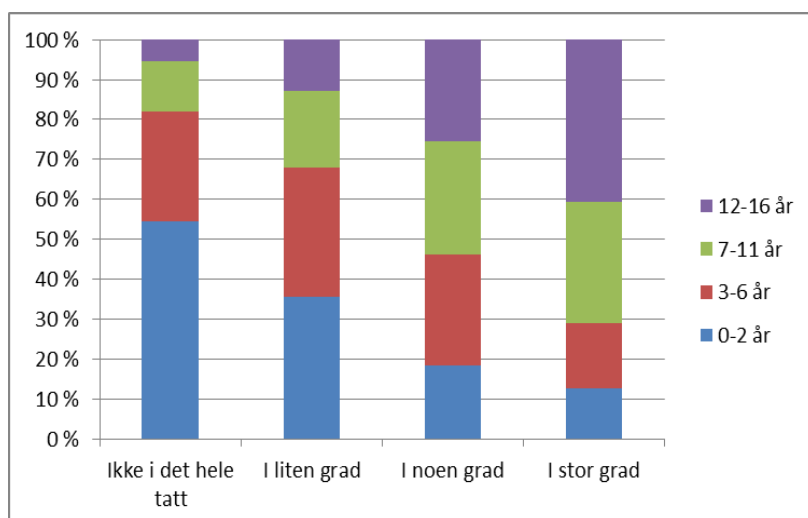
Barnets alder	Andel barn i saker der mekler <i>ikke</i> informerte om:	
	<i>Barns rett til å bli hørt</i>	<i>Foreldres plikt til å høre barnet</i>
0-6 år	52	54
7-11 år	19	23
12-16 år	12	16
Antall barn	702	744

($p < 0,01$)

Analysene viser, som forventet, at det i mindre grad er gitt informasjon om barns uttalerett når barna er under 7 år enn når de er 7-16 år. For 19 prosent av barna i gruppen 7 – 11 år er det ikke gitt informasjon om barns uttalerett, og tilsvarende gjelder for 12 prosent i aldersgruppen 12 -16 år. Tilsvarende sammenhenger gjelder også for spørsmålet om mekler informerte foreldrene om deres ansvar for å høre barnet før avgjørelsen om hvor barnet skal bo. Til sammen 38 prosent av barna er knyttet til saker der foreldrene ikke fikk denne informasjonen. I aldersgruppen 7-11 år gjelder dette for 23 prosent av barna, og tilsvarende for 16 prosent i aldersgruppen 12–16 år. Det er logisk at fokuset på barns uttalerett varierer med alder på barna. Samtidig skal man merke seg at selv om barna er unge på meklingsstidspunktet, har mekler likevel et ansvar for å informere foreldrene om deres plikt til å ivareta barns uttalerett. Barna vokser, og foreldrene er pliktig å høre barna sine i takt med deres utviklings og modenhetsnivå. For en betydelig andel barn over 7 år, er heller ikke foreldrene informert om barnets uttalerett og deres eget ansvar for å høre sine barn. Her ligger et ubrukt potensiale i meklingsordningen.

7.3.2 I hvor stor grad snakket mekler med foreldrene om hva de oppfattet at barna ønsker/tenker

Tverrsnittstudien viser at mekler i om lag to av tre saker hadde snakket med foreldrene om hva de oppfatter at barna ønsker/tenker. I 28 prosent av sakene oppgir mekler at de i stor grad hadde snakket med foreldrene om dette, og i 37 prosent av sakene var dette i noen grad tema. Samtidig viser studien at meklerne *ikke* hadde snakket med foreldrene i 16 prosent av sakene og i liten grad i 19 prosent av sakene om hva de oppfatter at barna ønsker/tenker (n=1275). Det var ikke signifikante variasjoner i forhold til konfliktnivå, og heller ikke forhold til type sak. Som forventet var det variasjoner i forhold til barnets alder, som vist i figuren under.

Figur 39 I hvor stor grad snakket mekler med foreldrene om hva de oppfattet at barna ønsker/tenker og barnets alder. (n=2071)

Analysene av gruppeintervjuene indikerer at både det å drøfte med foreldre hva barna selv tenker, samt det å høre barn direkte, baseres på ulike motiver og kan ha varierende funksjoner:

...det er to perspektiver på det å høre barn og det er to grunner for å høre barn. Den ene er grunnen er for at barnet skal kunne si noen ting som skal kunne påvirke den livssituasjonen man er i. Fordi det skal man ha gradvis rett til ettersom man blir eldre. Den andre tingen er å høre barn fordi de er i en situasjon som er ganske fæl også skal man høre dem for å ivareta deres psykiske helse. Og det er litt viktig når jeg nå hører barn, holder jeg på med det ene eller holder jeg på med det andre (Mekler, gruppeintervju 3).

Her presenteres to sentrale grunner til å høre barn direkte i mekling: i) barnets rett å påvirke sin livssituasjon gjennom å bli hørt i mekling, og ii) barnets behov for snakke med noen om sin livssituasjon "her og nå". I sistnevnte understrekes det barns behov for å snakke med en annen voksen enn foreldrene om sine tanker og følelser. Dermed er motivasjon ikke basert på medbestemmelsesrett, men grenser mer over til terapi.

"Jeg tenker at der det er høy konflikt så bør barnet ikke være samtidig med foreldrene og komme for seg selv, få ha et eget rom, hvor de blir ivaretatt på en helt spesiell måte. Og jeg tenker at løfte, det er viktig, altså noen sier at det er farlig å høre barna, fordi de kan få en falsk forhåpning, og jeg tenker at det handler om hvordan man snakker med barna om dette her, alt handler om hvordan vi formidler hele tiden tenker jeg altså. Jeg har veldig god erfaring når jeg har hatt med barn, ikke alltid mekling, men i familiesamtaler. Jeg har nesten ikke hatt barn i mekling, veldig lite, men vi har hatt noe nå, ja, eller jeg merker at jeg er ikke flink til det, jeg er mye flinkere i familiesamtaler, så altså i parsamtaler å trekke inn barna etter hvert hvor vi jobber over tid. (Mekler, gruppeintervju 3).

I tillegg er det flere som argumenter for at barnet ikke skal inn i meklingsrommet:

"Men rollen vår som meklere er å bringe barnestemmen inn hele tiden, ikke ha barnet fysisk til stede, men å reflektere høyt - nå er han 7 år og sånn og sånn (...) dere krangler (...) (Mekler, gruppeintervju 5).

Sitatene over illustrer det som går frem av faglitteraturen, nemlig at temaet om å involvere barn i mekling er omdiskutert både i praksisfeltet og i faglitteraturen (Nordhelle 2007).

På tross av at det har vært et økende fokus på å høre barn i mekling indikerer flere studier at dette gjøres i liten grad (Ekeland & Myklebust 1996; Gulbrandsen & Tjersland 2010; Moxnes & Haugen 1998; Smørdal & Thuen 2004; Svidal 2006). Den forrige evaluering av meklingsordningen, som for

øvrig frem til i dag er den eneste undersøkelse av barns deltakelse i mekling i Norge, viser at barn deltok i 2 prosent av sakene (Ekeland & Myklebust 1996, 1997). I neste avsnitt skal vi undersøke i hvor stor andel av sakene barna faktisk deltok i meklingen.

7.3.3 Barn deltar i 4 prosent av sakene

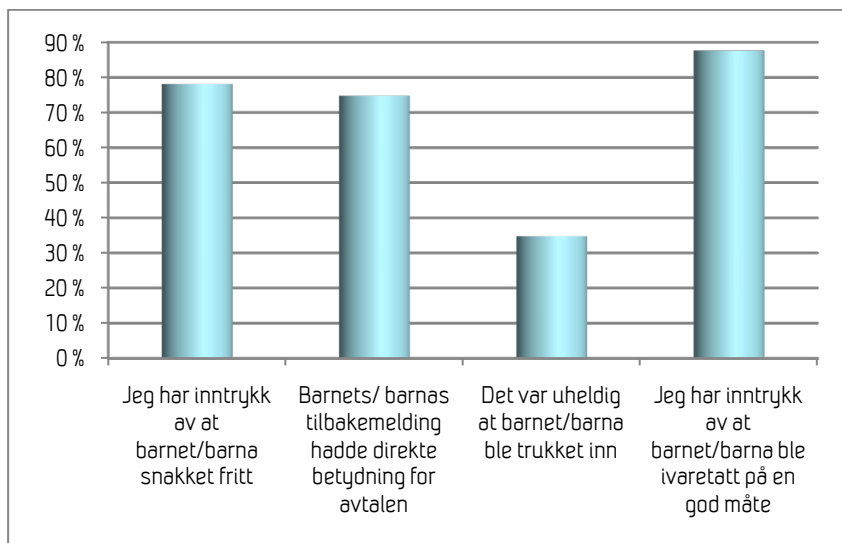
Resultatene fra tverrsnittsstudien viser at barn deltok i 68 av de totalt 1460 registrerte meklingene. Dette utgjør 4 prosent av alle sakene i perioden. Samtalene med barna er gjort på 39 ulike kontorer, både hos eksterne meklere og ved familiekontor. Det foreligger utfyllende informasjon om 60 saker, av disse var 24 samboersaker, 19 var barnefordelingssaker, og 17 var ekteskapsaker.

Ettersom andelen saker der barn deltok var såpass lav, er det ikke hensiktsmessig å gjøre avanserte statistiske analyser av disse sakene. Vi nevner imidlertid at det var en noe høyere andel konflikt i disse sakene (30 prosent) enn i det totale utvalget (24 prosent og videre at det ble oppnådd avtale i en høyere andel (88 prosent enn i resten av sakene (75 prosent)). Dette kan være en indikator på at barn i sterkere grad blir involvert i saker hvor konflikten er høy. Vi har utdypende svar om 32 av de 88 barna som deltok i meklingen. Det er interessant å notere at over halvparten av disse sakene var barnefordelingsaker, altså saker der konfliktnivået er generelt høyt.

En sammenligning mellom andel saker der barn var involvert i meklingen, og saker for øvrig, viste samme konfliktnivå i forhold til samvær, men større konflikt i forhold til å avgjøre barnets *bosted* i sakene der barn deltok i meklingen. Dette indikerer at når barn trekkes inn gjøres dette særlig ved uenighet om bosted, men antallet saker er for få til at vi kan konkludere slik. Haugen & Rantalaiho (2010) har tidligere vist at i saker der konflikten er høy kan barn bli involvert, ikke fordi det er et gode i seg selv, men fordi det kan bidra til å få bevegelse i en fastlåst sak. Også Tjersland og Guldbrandsen hevder at når barn inviteres inn i meklingsprosessen kan dette begrunnes som et virkemiddel i foreldrekonflikten, noe som kan hjelpe foreldrene å komme videre (Tjersland og Guldbrandsen 2010: 695). Det er imidlertid verdt å merke seg at i tråd med tidligere erfaringer (Ribe-Andersen, et.al. 2007) er foreldre som har erfaringer med at barn deltar i meklingen i stor grad positive til dette. Familiekontoret i Asker og Bærum har utviklet en egen modell for høring av barn²⁰. I en survey foretatt blant meklere og foreldre som har anvendt modellen finner man at det store flertallet av meklere og foreldre er godt fornøyd. 85 prosent av meklerne mente at modellen bidro til at foreldresamarbeidet ble bedre, og 71 prosent av foreldrene mente det var viktig for barnet å bli tatt med til familiekontoret. Så godt som alle foreldre som deltok, følte at barnet ble ivaretatt da de ble hørt og hele 87 prosent av foreldrene vil anbefale andre å benytte seg av dette tilbudet (Ribe-Andersen, Stray, & Sandvoll 2007:21).

Også i internasjonal forskning er det registrert gode erfaringene med at barn deltar i mekling (se for eksempel McIntosh et al. 2008). Figuren under viser hvordan foreldrene som hadde med barn i mekling vurderer dette.

²⁰ Mange vil hevde at modellen er ressurskrevende fordi metoden krever tid (3 – 4 meklingsmøter). Per i dag er en også usikker på utbredelsen. Hovedideen er å gi barn mulighet å snakke med en mekler, for så at mekler formidler videre det barnet ønsker at foreldrene skal vite. Ved bruk av modellen er det behov for minst to meklere..

Figur 40 Foreldres oppfatning av barns deltakelse i mekling (n=125 – 138 foreldre)

Som vist i figuren over mente nesten 80 prosent av foreldrene i saker der barnet hadde deltatt at barnet snakket fritt. De fleste, 86 prosent, mente at barna ble ivaretatt på en god måte i meklingen.

Samtidig er det verdt å merke seg at 22 prosent var helt og 14 prosent litt enig i at det var uheldig at barnet ble trukket inn i meklingen, hvilket understreker at dette er et kontroversielt tema.

Om lag tre av fire foreldre var enten helt enig (42 prosent) eller litt enig (32 prosent) i at barnets/barnas tilbakemelding hadde direkte betydning for avtalen. Dette er interessant fordi mye av skepsisen mot å involvere barn i mekling dreier seg om at man frykter at foreldrene ikke tar hensyn til de behov og ønsker barna uttrykker i en slik setting. I overnevnt survey om høring av barn i Asker og Bærum modellen, sier 62 prosent av foreldrene at barnehøringen førte til en avtale mer i retning av barnets ønsker (op.cit). Dette kan også sees i lys av Skjørten et.al. (2007) sin studie om delt bosted som viser at de fleste *endringer* i samvær og bostedsordning skyldes ønsker fra barna.

Som vist i kapittel 5 har foreldrestudien data om hvordan foreldrene vurderer meklingen. I figur 17 går det frem hvordan foreldrene skulle ta stilling til ulike utsagn om meklingen hvorav ett var: *Jeg ønsket at barnet/barna (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen*. Tverrsnittsstudien blant foreldre (n=1781) viser at majoriteten av foreldrene (71 prosent) ikke hadde noe ønske om at barnet skulle delta i meklingen. Samtidig var 12 prosent helt enig og 9 prosent litt enig i at barnet/barna skulle delta i meklingen.

Foreldres bakgrunn har betydning for om barn deltar

I Skjørten et.al. (2007) finner man at over halvparten av foreldrene oppgir at barnet ikke var med på å bestemme bostedsordningen. Videre finner man en klar sammenheng mellom barns grad av medbestemmelse og foreldrenes utdanningsnivå. Jo høyere utdanning foreldrene har, desto mindre innflytelse har barna over valg av bostedsløsning. Forfatterne sier det er verdt å stille spørsmål ved hvorfor barns medbestemmelse så klart varierer med foreldrenes utdanning (op.cit. s. 81) og antyder at ulike foreldregrupper vurderer dette spørsmålet på forskjellig måte. I forbindelse med barns deltakelse er det interessant å se om foreldrene som ønsket at barn skulle delta skiller seg ut på noe vis.

Data fra vår foreldreundersøkelse viser at det er signifikant hyppigere ønske om at barn skulle delta i mekling når far bare har grunnskole enn når far har utdanning. Vi finner ikke tilsvarende effekt for mor. Derimot finner vi signifikante variasjoner i forhold til foreldrenes alder. Ønske om at barn skulle delta var hyppigere blant foreldre under 25 år enn eldre foreldre.

7.3.4 Begrunnelser for at barn ikke deltar i meklingen

Den mest vanlige praksisen er at barn ikke deltar i mekling. I neste avsnitt skal vi se nærmere på hvorfor barn ikke deltar.

I tverrsnittsstudien ble meklerne spurt om årsaken til at barn ikke deltok i meklingen. Spørsmålet lød: Dersom barn over 7 år ikke deltok i meklingen, hva var årsaken til dette?

Tabell 34 Årsak til at barn ikke deltok. Prosent.

	Prosent
Ikke tema/ble ikke tatt opp	59
Mekler og foreldre enige om ikke å involvere barnet	27
Far ville ikke	8
Mor ville ikke	8
Barnet ville ikke	2
n (antall saker)	(542-558)

I de sakene der mekler har svart på dette spørsmålet (n=558) har 59 prosent krysset av for at det ikke var noe tema hvorvidt barn skulle delta i meklingen. Det var signifikante variasjon i forhold til type mekling, med størst andel samboersaker hvor barns deltakelse ikke var tema, og minst andel barnelovssaker. I litt over en firedel av sakene (27 prosent) hadde mekler og foreldre i felleskap kommet frem til at barnet/a ikke skulle delta. Her var det størst andel ekteskapsaker og minst andel samboersaker. I 16 prosent av sakene var det enten far (8 prosent) eller mor (8 prosent) som ikke ville at barnet skulle delta. Det var en større andel barnefordelingssaker hvor mor ikke ville at barnet skulle delta enn i de øvrige sakstypene. Det er også viktig å merke seg at i en liten avdel av sakene (2 prosent) ble barna forespurt, men takket nei til å delta. Resultatene viser at selv om barn i liten grad har deltatt direkte i meklingen så har temaet til en viss grad vært tatt opp til vurdering i løpet av meklingen og hvor både foreldre og barn har hatt mulighet til å ytre sin mening.

Når det i 59 prosent av sakene ikke har vært tema hvorvidt barn skulle delta eller ikke, tyder dette på at barns deltakelse fremdeles er kontroversielt, og at det også i stor grad blir tatt for gitt at barn ikke skal delta direkte i meklingen. Familievernet er kritisert for å være for voksenfokusert (Kvaran 2008) og mange spør seg om grunnen til at barn deltar i så liten grad er at meklerne mangler erfaringer med denne typen praksis.

7.3.5 Meklernes erfaringer

Selv om tverrsnittsstudien viser at barn deltar i kun en liten andel av meklingene, viser oppfølgingsstudien blant meklere at de fleste har erfaring med å inkludere barn i mekling. Av meklerne som har svart på oppfølgingskjemaet er det bare 7 prosent som oppgir at de aldri har inkludert barn direkte i mekling. 47 prosent oppgir at de har gjort det noen få ganger, og 46 prosent at de har gjort det flere ganger. I fokusgruppeintervjuene kom det klart fram at dette er et tema som meklerne er svært opptatt av:

”Jeg tenker at vi har lite barn med i meklingen, og jeg tenker at vi kunne hatt det i større grad, jeg prøver å trekke barna inn i rommet når vi snakker om hvordan de skal formidle, det er veldig mange som kommer og sier hvordan skal vi snakke om det til ungene, de vet ikke (...)Det jeg tenker er at barn bør høres, og jeg merker at når jeg har hørt barn, i hvert fall de som er litt større, så er det mye enklere å få til løsninger med foreldrene. Fordi far sier: men hos meg er det kjempefint. Og mor sier: ja, men han sier det ikke er bra hos deg. Da kan jeg veldig lett komme i en posisjon hvor jeg holder med mor, hvis jeg ikke har barnets uttalelse.

Hvis jeg har barnets uttalelse: han sa jo noe om at hvis det ble sånn og sånn så kunne han være mer hos deg, osv. Så derfor så tenker jeg at det med å få barna inn på en eller annen måte er veldig viktig (Mekler, gruppeintervju 3).

Det som også gikk fram av fokusgruppeintervjuene var at det ikke nødvendigvis er en spesiell metode eller teknikk som brukes i forbindelse med å høre barn i mekling, noe som også er understreket i tidligere studier metode (Gulbrandsen & Tjersland 2010; Svidal 2006; Thuen 2004). Sitatet under fra en av meklersamlingene illustrerer dette. Her er en mekler som har jobbet aktivt med å inkludere barn i mekling, og som også har refleksjoner i forhold til hvordan metode som bør brukes:

”Vi blir kjent nå etter hvert som et kontor som prater med unger, så det kommer faktisk foreldre i etterkant av mekling også..., men det er klart at foreldrene kan si nei. Vi sier at vi vil snakke med barna, men det er foreldrene som bestemmer. Vi må jo ha begges tillatelse. Så det er en del som sier nei, ”kanskje ikke nå” ”kanskje siden”. Så hender det de kommer siden. Men ikke alltid. Så jeg synes at vi prater en god del med unger men jeg har ikke telt over hvor mange... Vi gjør det også med den metoden ”in my shoes”, det har jeg også lyst å si litt om hvis jeg får lov (...) jeg synes du skal vite det fordi det er en annen type metode enn de andre. Vi har et fokus på hvordan barn har det. Det er et bedre utgangspunkt for barn i mekling, enn å bli stilt spørsmålet vil du være der eller der?(...) Slik at hvordan de har det er viktigere spørsmål opp i den høye konflikten, enn akkurat å si ja eller nei til og bo der eller der... Sånn at vi prøver å ta vekk noe av press-situasjonen og det å lage allianser ved å spørre de sånn. Dette synes jeg er veldig viktig faktisk så viktig at jeg bestemte meg for å reise hit å fortelle det til dere! – fordi vi må både høre barn men samtidig ikke putte de inn i en tung press-situasjon, som det vil bli å si at de vil bo hos mor og besøke far. For noens del er dette vanskelig (Mekler gruppeintervju 3)..

I oppfølgingsstudien til meklere ble det videre kartlagt hvorvidt meklerne hadde behov for merkompetanse når det gjelder ulike tema, bl.a. om “hvordan involvere barn direkte i mekling?” (jf. Figur 42). Her svarte 21 prosent at de i stor grad hadde behov for dette og 70 prosent at de i noen grad hadde behov for mer kompetanse om å involvere barn direkte. Bare 10 prosent oppgir at de ikke hadde behov for dette i det hele tatt. I forhold til meklers kompetansebehov ble det gjort regresjonsanalyse i forhold til meklers bakgrunn. Denne viser at meklere som har videreutdanning i familieterapi er vesentlig mer opptatt av å få mer kompetanse på dette feltet enn meklere uten videreutdanning (se for øvrig kpt 8.3.2 kompetansebehov om barn i mekling).

7.3.6 Barns uttalerett i mekling

Som vist innledningsvis har det vært et økende fokus på barnets uttalerett og i internasjonalt forskning og det er hevdet at hvis man skal ta barnekonvensjonen på alvor må barn involveres direkte i meklingen (Saposnek 2004).

Analysene viser at dette gjøres i liten grad, og mye tyder på at det også er gode argumenter for dette. Kirsten Sandberg (2008) har imidlertid argumentert at ut fra et rettighetssyn må det utarbeides ordninger som gjør det forsvarlig å høre barn i mekling. Som vist ovenfor er det indikasjoner på at flere meklere har behov for økt kompetanse om barns deltagelse, et moment som også kommer frem i flere nyere studier (Smørdal og Thuen 2004; Svidal 2006; Solberg 2010; Rød 2010). Videre viser oppfølgingsstudien at nesten to av tre meklere er enten helt enig (22 prosent) eller delvis enig (42 prosent) i at alle barn over 7 år på en eller annen måte burde få tilbud om å høres i forbindelse med meklingen. Bare 15 prosent av meklerne er helt uenige i dette. Dette kan tyde på at man burde diskutere muligheter for å høre barn, men det er ikke entydig at meklingsrommet er den riktige settingen i så måte. Kanskje burde man her se på flere muligheter, og høste erfaringer fra nåværende praksis der barn blir hørt på ulike arenaer og i ulike settinger. Ikke minst bør det utvikles mer systematisk forskning og dokumentasjon på området.

7.4 Oppsummering og drøfting

Både tverrsnittsstudien og de kvalitative analysene indikerer at det mest sentrale målet for meklerne er å få foreldrene til å sette fokus på barnet, og videre at foreldrene er i stand til å se barnet og dets behov. Analysene viser at både meklere og foreldre synes at barnets beste i stor grad blir ivaretatt i meklingen, både ved at det er fokus på barnets beste i selve meklingen og ved at barnets beste i stor grad vurderes som oppnådd i majoriteten av sakene der man kom frem til avtale. Samtidig går det fram at i barnefordelingssaker og saker med høy konflikt, oppnås barnets beste (ifølge mekler) i mindre grad enn i de øvrige meklinger. Saker med høyt konfliktnivå (i stor grad barnefordelingssaker) stiller altså meklingsordningen ovenfor store utfordringer. I tillegg viser regresjonsanalyse at barnets beste i mindre grad vurderes som oppnådd når barnet er under 2 år enn i de øvrige aldersgruppene. Sakstype har ikke betydning i forhold til barnets beste, men regresjonsanalysen viser at sammenlignet med delt bosted, vurderes barnets beste i sterkere grad som oppnådd i saker der det er avtale om fast bosted hos mor. Er sammenligningskategorien fast bosted hos far, går det fram at barnets beste i større grad oppnås både i saker med fast bosted hos mor og delt bosted. Et viktig funn er at barnets beste i vesentlig større grad vurderes oppnådd i saker der avtalen mellom foreldrene er skriftliggjort.

Tid spiller helt klart en viktig rolle i forhold til å oppnå barnets beste gjennom mekling. For det første kan det være utfordrende for mekler å få tilstrekkelig informasjon om det enkelte barn og/eller den enkelte familiesituasjon i løpet av en meklingstime. For det andre, der konflikt mellom foreldre er høyt, er det viktig at mekler klarer å selge inn den utvidede meklingsordningen. Mekleren legger også vekt på at konflikt mellom foreldrene bør bearbejdes før man konkretiserer hva som er barnets beste i den enkelte sak. I vanskelige saker kan barnets beste og foreldrenes konflikt bli konkurrerende dimensjoner. Gjennom først å bruke tid på konflikt mellom foreldre, kan det skapes større og bedre rom for å diskutere hva er til barnets beste. Meklers mandat kommer også opp som et tema, både i gruppeintervjuene og i de åpne spørsmålene i tverrsnittsstudien. Det er særlig i slike konfliktfylte saker hvor barnets beste ikke nødvendigvis får tilstrekkelig fokus, at meklerne ønsker et mandat for å be foreldre komme til mekling mer enn en gang. Samtidig er det viktig å legge merke til at høyt konfliktnivå mellom foreldrene ikke alltid utelukker en vellykket mekling, noe som også er understreket i internasjonale studier (jf. Walker 2010).

Tatt i betraktning at det er understreket i både barneloven og forskrifter for mekling at mekler skal informere foreldre om barns rett til å høres, og at det er foreldrene som har dette ansvaret, bør det bemerkes at dette ikke gjøres fullt ut. I følge Sandberg (2008:78) er barns rett til å høres helt sentral i anerkjennelsen av barn som "selvstendige individer" og betegnelsen "bli hørt" viser at "noen har ansvaret for å sørge for dette, og videre at de skal lytte til det barnet sier". Sandberg (2008:88) presiserer at det er et tolkningsspørsmål om artikkel 12 i FNs barnekonvensjon krever at barnet skal høres i forbindelse med mekling i saker etter barneloven. Hun presiserer at myndighetene her også har et ansvar for barnet og at det å utelukkende skulle basere seg på foreldrenes mening er problematisk da denne ikke nødvendigvis samsvarer med barnets mening. Sandberg poengterer videre at avtalen man kommer fram til ved mekling er av like stor betydning for barnet som en avgjørelse truffet av retten, og at det derfor er "*vanskelig å se at barnet akkurat i denne situasjonen ikke skulle ha rett til å ha et ord med i laget*" (Sandberg 2008:89). Ansvaret for å høre barn ligger imidlertid hos foreldrene, og vurderingen av hvorvidt barn skal inkluderes er voksenstyrt i det barn er avhengige av både foreldre og meklerne i dette spørsmålet. Slik utsettes barn for en dobbel seleksjonsprosess med voksne som "gatekeepers" (Rantalaiho og Haugen 2008). Cashmore og Parkinson (2008:92) viser at mange foreldre blander "rett til deltagelse" med "rett til å bestemme" og dermed stiller spørsmål ved om barn er kompetente til å delta i slike prosesser uten at man tenker alternative løsninger. Flere har fokusert på at barns rett til å delta ikke betyr at barn skal ta avgjørelser eller at det skal skje en overføring av ansvar fra foreldre til barn (se for eksempel Malcolm Hill et al. 2004). Forskning på barns deltakelse i forbindelse med familieendring viser også at barn ikke ønsker å ta avgjørelser i det de betegner som "voksenteama" (Haugen 2005). Barn ønsker imidlertid å ta del i prosessen, de vil høres i forhold til sine behov, og de vil bli informert om hva som skjer (Cashmore og Parkinson 2008).

Donald Saposnek (2004:176-177) har argumentert sterkt for at barn må høres hvis man skal ta barnets beste på alvor. Grunnen til dette er at voksne ofte har motstridende syn på hva som er til det beste for barnet og at valid informasjon om hvordan barnet har det bør komme direkte fra barnet. I evalueringen deltok barn i bare 4 prosent av meklingsene. Det er imidlertid verdt å merke seg at på tross av at bare en liten andel barn høres i meklingsprosessen, mente majoriteten av meklerne at barn burde ha et tilbud i forbindelse med meklingsprosessen. 64 prosent av meklerne i evalueringens oppfølgingsstudie var helt eller delvis enig i at alle barn over 7 år på en eller annen måte burde få tilbud om å høres i forbindelse med meklingsprosessen – bare 15 prosent av meklerne var helt uenige i dette. I forlengelsen av dette understrekes at det er viktig og utforske i hvilken grad, og på hvilken måte meklingsrommet kan benyttes videre. I tillegg til meklernes vurderinger bør erfaringer fra både foreldre og barn legges til grunn i den videre vurdering av hvorvidt barn bør høres direkte i meklingsrommet eller ikke.

Frem til nylig har delt bosted som ordning etter skilsmisse og samlivsbrudd ikke vært så vanlig som man lett kan få inntrykk av, for eksempel gjennom media. Det er imidlertid et problem med registreringen av delt bosted fordi barnet bare kan være registrert med en adresse i folkeregisteret. Det finnes altså ikke en egen kategori for delt bosted i offentlig statistikk. Det man vet om delt bosted er derfor basert på egne spørreundersøkelser. I Sverige har det vært en markant økning i omfanget av delt bosted, hvor tall fra 2008/09 viser at hele 20 prosent barn har delt bosted etter foreldrenes samlivsbrudd (SCB 2011:12). Studier fra Norge viser at det er en sterk økning i andelen med delt bosted (Kitterød 2004, 2005; Skjørten et al. 2007; Haugen 2010) og det er antydning at andelen ligger på om lag 10 prosent. Det har blitt etterspurt mer kunnskap om denne gruppen (Skjørten et al. 2007). Evalueringen viser for det første at andelen familier som velger delt bosted etter bruddet trolig er betydelig større enn den andelen som til nå har kommet fram i offentlig statistikk. Dette er viktige funn også fordi det reiser spørsmål i forhold til barnets beste og alder, meklers mandat, samt foreldres kunnskap om barns utvikling og tilknytning. Ikke minst reiser det noen viktige etiske spørsmål i forhold til meklers mandat om nøytralitet og foreldres definisjonsmakt i forhold til hva som er barnets beste. Som vist over kan det oppstå situasjoner der mekler er uenig i foreldrenes vurderinger av hva som er barnets beste i den enkelte saken, for eksempel når foreldre velger delt bosted for barn i den yngste aldersgruppen.

Evalueringen viser at selv om meklingsprosessen i stor grad virker etter intensjonen ligger det også et betydelig forbedringspotensial i dagens meklingsordning både i forhold til å ivareta barnets beste i alle typer saker og i forhold til å sikre barns uttalerett. Det er også indikasjoner på at flere meklere har behov for økt kompetanse om barns deltagelse, et moment som også kommer frem i flere nyere studier (Smørdal og Thuen 2004; Svidal 2006; Solberg 2010; Rød 2010).

Argumentasjonen for eller mot å inkludere barn i meklingsprosessen ofte i synet på barn som henholdsvis kompetente eller sårbare, og slik til ulike vurderinger av hva som er barnets beste. Nick Lee (1999) har argumentert for at man ved å ta barns liv seriøst vil måtte utfordre et voksendefinert samfunn. Tilsvarende har Carol Smart (2002) med utgangspunkt i en engelsk kontekst argumentert for at det å lytte til barn vil endre hele vår måte å tenke offentlig servicetilbud på. Hvorvidt meklingsordningen er den institusjonen som bør ivareta barns uttalerett er diskutabelt og dataene gir ikke noe entydig svar i så måte. Derimot går det tydelig fram at selv om meklingsordningen i stor grad legger til rette for et fokus på barnets beste, vil barnets beste bli definert på ulikt vis i ulike kontekster, og følgelig bør det fokuseres ytterligere på innholdet i barnets beste, både i forhold til karakteristika ved saken (type sak og konfliktnivå), foreldres kulturelle bakgrunn, samt barnets alder, modenhetsnivå og behov.

8 Oppsummering av de tre hoveddelene

I det følgende gis en kort oppsummering av hovedfunnene i evalueringen. Et lengre sammendrag som oppsummerer alle funn gis foran i rapporten.

8.1 Del 1. Meklingsordningen tilstrekkelig innrettet de vanskelige sakene?

Tidsbruk i meklingsordning er vesentlig redusert etter departementets endring av tidsrammen fra og med 2007, og reduksjon av antallet obligatoriske meklingsstimer fra inntil tre til en time. Målet om ikke å bruke unødig mye tid i ukompliserte saker er oppnådd, og i gjennomsnitt brukes det mer tid i vanskelige saker. Dilemmaet er at i en relativt høy andel en-times-meklingene avsluttes meklingsordningen uten avtale (22 prosent). Dette er oftest vanskelige saker som har en vesentlig høyere forekomst av konflikt og annen problematikk som psykiske vansker, rus og aggressiv atferd. Oftest dreier det seg om saker der en eller begge foreldre ønsker å ta saken videre til retten. Meklerne er nokså entydige på at det "å holde på" foreldre som ønsker å avslutte meklingsordningen, til tross for at de ikke har oppnådd avtale, er den største utfordringen de står overfor i dagens meklingsordning. Meklerne differensierer tilbudet i noen grad ved å tilpasse det tematiske innholdet i meklingsordning til sakens kompleksitet. Man legger mer vekt på kjernetema knyttet til barnets beste i vanskelige saker der foreldre står langt fra hverandre mens det fokuseres mest på å få gitt relevant informasjon i saker som er ukompliserte. Denne differensieringen er et nyttig og nødvendig rasjonale når en eller begge foreldre ikke ønsker mer enn en times meklingsordning. Det blir et poeng å gå "rett på sak" når sannsynligheten er stor for at foreldrene ikke vil velge flere meklingsstimer. Det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale, men i mange saker er ikke dette tilstrekkelig, og saken avsluttes uten at avtale mellom foreldrene er oppnådd. Evalueringen bekrefter i høyeste grad at det å nå fram til de konfliktfylte familiene er den største utfordringen for meklerne, og for meklingsordningen som sådan.

8.2 Del 2. Nyttig og meningsfull meklingsordning, slik foreldrene opplever det?

Foreldre flest er positive til meklingsordningen de gjennomgikk. Også foreldre med "vanskelige saker", det vil si barnefordelingssaker generelt, og ekteskaps- og samboersaker der foreldrene ikke oppnådde avtale, er jevnt over positive til både mekler og til meklingsordningen, dog i noe mindre grad enn foreldre som oppnådde avtale. Samtidig er foreldre i disse sakene mer positive til at meklingsordning er obligatorisk, noe som kan tyde på at de ellers ville risikere at meklingsordning var uaktuelt (de ville være avhengig av at den andre forelderen var enige i meklingsordning).

Nesten halvparten av foreldrene hadde inngått avtale allerede før meklingsordning, men meklingsordningen bidro til en mer gjennomarbeidet og detaljert avtale for de fleste av disse. Meklingsordning kan imidlertid ha *avgjørende* betydning. Saker der foreldre opplever at meklingsordningen hadde avgjørende betydning for avtaleinngåelse dreier seg primært om barnefordelingssaker, og de kjennetegnes av et høyt konfliktnivå. Det er oftere yngre foreldre, og foreldre med lav utdanning, de har oftere ikke-norsk bakgrunn, og de har brukt lengre tid i meklingsordningen. Dette tyder på at meklingsordning er særlig viktig, og har stor betydning, for en gruppe foreldre som strever med å finne gode løsninger for samvær og bosted.

Foreldre som kun var til en times meklingsordning synes ikke at de får mindre nyttig og relevant informasjon under meklingsordningen enn de som var til flere meklingsstimer. Blant foreldre som var til en meklingsordningstime og ikke oppnådde avtale synes det imidlertid å være litt mindre fornøyd med meklingsordningen enn de øvrige foreldrene. Fremdeles er det en stor utfordring å sørge for at meklingsordningen når de som trenger den mest. Denne andelen er ikke så stor målt i prosent, men det er her potensialet ligger.

8.3 Del 3. En meklingsordning som har barnets beste som rettesnor?

Dagens meklingsordning har til hensikt at foreldrene skal komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvar, barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd. Analysene viser at barnets beste i høy grad blir tematisert i meklingsordningen, uavhengig av ulike karakteristika ved saken. Dette er i tråd med lovens intensjon og formålet med meklingsordningen. Videre går det fram når man har kommet fram til en

avtale gjennom meklingsprosessen er denne også, i majoriteten av sakene, vurdert til å være til barnets beste. En spesiell utfordring er likevel saker med høyt konfliktnivå, og dette gjelder i stor grad barnefordelingsaker. Her er barnets beste oppnådd i noe mindre grad enn i de øvrige sakene. Det går også fram at mekler i stor grad mener det ville være en fordel å kunne bruke mer tid i saker med høy konflikt, blant annet for å ha mulighet til å rette fokuset mer spesifikt mot barnas behov og barnets beste i den enkelte sak. Det kommer videre fram, blant annet gjennom intervjudata og i oppfølgingsstudien, at flere av meklere ønsker fullmakt til å kunne pålegge partene utvidet meklingsprosessen der de mener dette er nødvendig for bedre å ivareta barnets beste. Selv om det forventes at barnets beste i høy grad fokuseres i meklingsprosessen, må det understrekes at barnets beste hele tiden hviler på fortolkninger og at det som er bra for ett barn ikke nødvendigvis er bra for et annet barn.

Regresjonsanalysen viser at barnets beste oppnås i mindre grad når barnet er under 2 år enn i de øvrige aldersgruppene. Sakstype har ikke betydning i forhold til barnets beste, men regresjonsanalysen viser at sammenlignet med delt bosted oppnås barnets beste i sterkere grad i saker der det er avtale om fast bosted hos mor. Et viktig funn og også at barnets beste oppnås i vesentlig høyere grad i saker der avtalen mellom foreldrene er skriftliggjort. Dette er viktige funn også fordi det reiser viktige spørsmål om barnets beste i forhold til alder, meklers mandat, samt foreldres kunnskap om barns utvikling og tilknytning. Ikke minst reiser det noen viktige etiske spørsmål i forhold til meklers mandat om nøytralitet og foreldres definisjonsmakt i forhold til hva som er barnets beste.

Barnets uttalerett henger tett sammen med barnets beste i meklingsprosessen. Det har vært et økende fokus på barnets uttalerett både i Norge og internasjonalt. Flere forskere mener at barn må involveres mer direkte i prosesser som handler om barns beste, fordi barn selv kan beskrive sine egne behov best. Analysene viser likevel at barn inkluderes direkte i meklingsprosessen i liten grad, og at både foreldre og meklere i stor grad mener det må være sånn. Samtidig var majoriteten av meklere enige i at på en eller annen måte burde barn få tilbud om å høres i forbindelse med meklingsprosessen. Dette illustrerer at selv om det er store utfordringer forbundet med å høre barn i meklingsprosessen, er det en enighet om at det bør fokuseres på barns uttalerett. Utfordringen er å finne ut hvordan dette skal gjøres i praksis og hvorvidt det å knytte det til meklingsrommet er til barnets beste.

9 Meklernes kompetansebehov

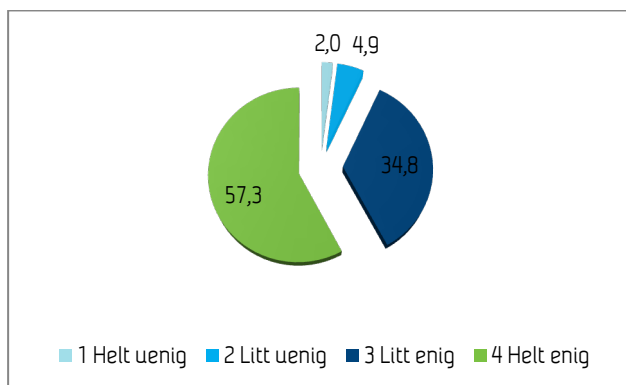
Avslutningsvis skal vi legge et grunnlag for å kunne vurdere hva som er viktig å gå videre med når det gjelder videreutvikling av kompetanse blant meklere.

Vi skal se på hva som er meklers oppfatning av egen innsats i meklingen, hvilke karakteristika ved saken som påvirker meklers vurdering av egen innsats, hva mekler selv opplever behov for mer kompetanse om, og hvilke kunnskapsområder mekler ønsker å prioritere.

I dette kapitlet bruker vi data både fra tverrsnittsstudien blant 1460 meklingsaker, egen kartleggingen blant 288 meklere og fokusgruppeintervjuer med meklere.

9.1 Meklernes vurdering av egen innsats i mekling

Hvor fornøyd er meklerne med den jobben han eller hun gjorde i meklingen, og hva er det som påvirker hvorvidt mekler er fornøyd med egen innsats? Figuren under viser at et stort flertall av meklerne er godt fornøyd med egen innsats i saken.

Figur 41 Meklernes vurdering av egen innsats i meklingen. Andel fornøyd/misfornøyd med egen innsats. (n=1406 saker)

Hele 92 prosent av meklerne var enig i utsagnet; ”Jeg er fornøyd med den jobben jeg gjorde som mekler i denne saken”. Av disse var 57 prosent helt enig i utsagnet. Kun 8 prosent var uenig i utsagnet.

Meklers vurdering av egen innsats ble videre analysert i forhold til sakstype og utfall (enig/uenig om avtale), hvorvidt foreldrene hadde annen nasjonalitet enn norsk, forekomst av konflikt i saken, forekomst av annen problematikk, og i forhold til tidsbruk (en eller flere timer).

Tabell 35 Variasjoner i meklers fornøydhhet med egen innsats i meklingen. Regresjonsanalyse. Standardiserte betakoeffisienter og p-verdi. (n=1195)

Uavhengige variabler	Meklers fornøydhhet med egen innsats i meklingen	
	β	P
Ekteskapsak med enighet om avtale ¹	,20	,00**
Ekteskapsak med uenighet om avtale ¹	,06	,06
Samboersak enig ¹	,23	,00**
Samboersak med uenighet om avtale ¹	-,02	,60
Barnefordelingssak enig om avtale ¹	,11	,00**
Enten far eller mor eller begge er minoritetsetniske	-,05	,04*
Høy konflikt mellom foreldre	-,23	,00**
En-timesmekling	-,05	,11

*p<.05, **p<.01 *** Alle sakstypene sammenlignes med barnefordelingssak uten enighet

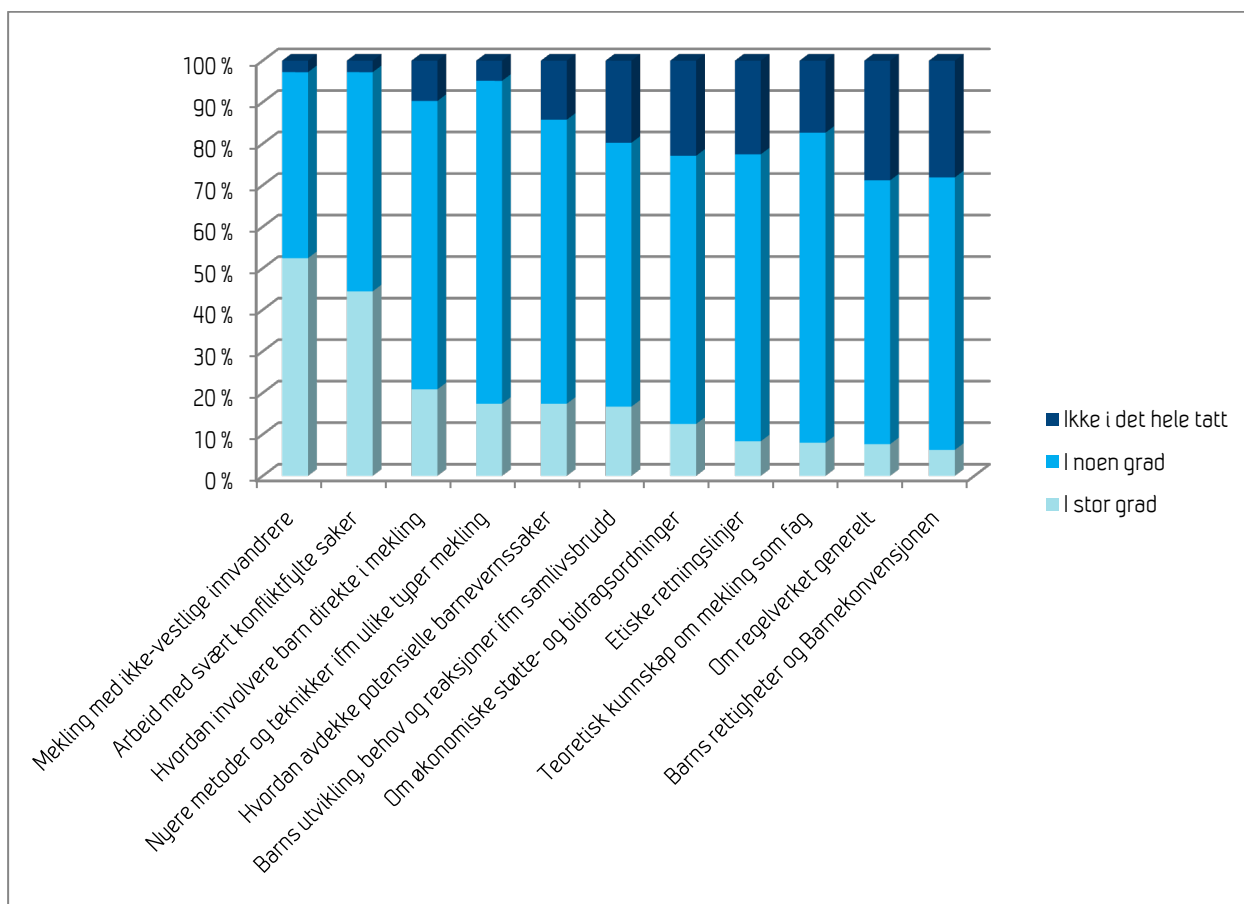
¹Sammenligningskategori er barnefordelingssak

Regresjonsanalysen viser at meklers fornøydhhet med meklingen i hovedsak påvirkes av utfall i saken og grad av konflikt mellom foreldre. Mekler er vesentlig mer fornøyd med egen innsats når det oppnås enighet i saken. Videre er mekler vesentlig mindre fornøyd med egen innsats i saker med høy konflikt. Mekler er også mindre fornøyd med egen innsats i saker der en eller begge foreldre har annen nasjonalitet enn norsk, noe som kan tyde på at disse meklingene er mer komplekse. Hvorvidt meklingen varte en eller flere timer har ikke signifikant betydning for meklers fornøydhhet, men *tendensen* er at mekler er mindre fornøyd i en-times-meklinger enn i fler-times-meklinger.

Videre fant vi at i saker der mekler var mindre fornøyd med egen innsats rapporterte mekler også i større grad manglende kompetanse i saken ($\chi=38,2$, $p<.001$) samt et større behov for co-mekler ($\chi=109$, $p<.001$). Vi skal i det følgende se nærmere på meklernes kompetansebehov.

9.2 Meklernes kompetansebehov

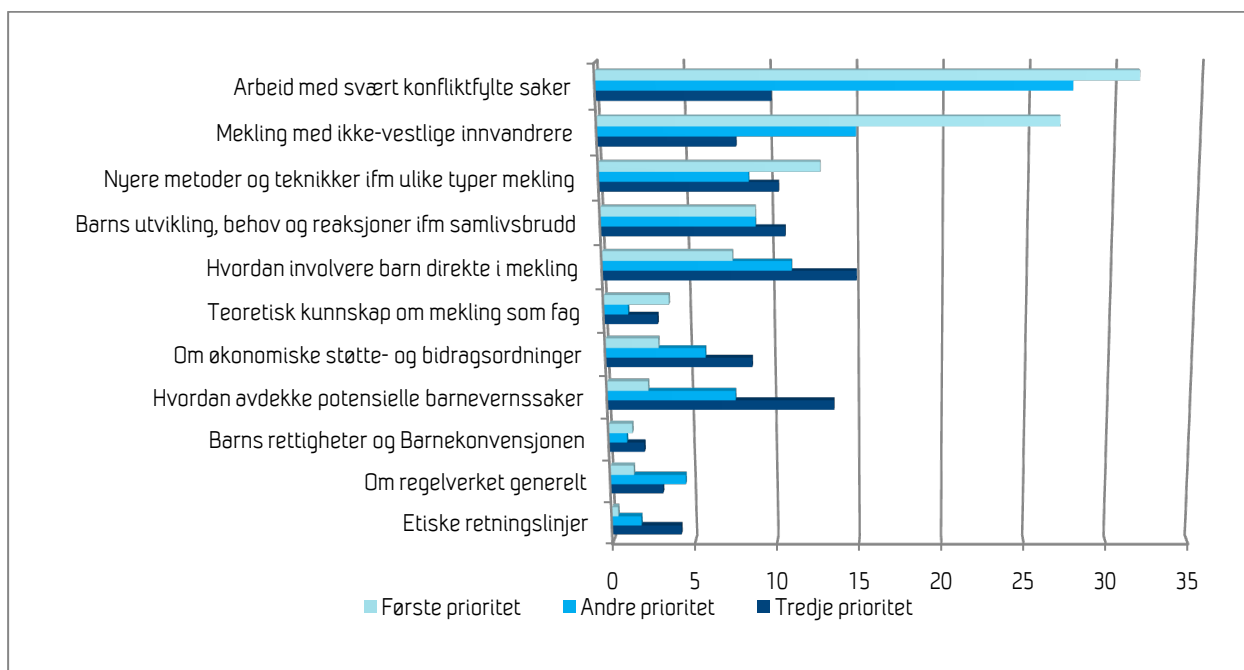
I oppfølgingsstudien blant meklerne (uavhengig av sak), ble meklerne spurt i hvilken grad de hadde behov for mer faglig kompetanse i forhold til ulike aktuelle tema i mekling. Figuren er sortert fra størst til minst behov.

Figur 42 Meklernes behov for mer faglig kompetanse om ulike tema i mekling. Andel som har svart; I stor grad, i noen grad og ikke i det hele tatt. (n=288)

Meklerne rapporterer om størst behov for mer faglig kompetanse i forhold til mekling med ikke-vestlige innvandrere, og dernest arbeid med konfliktfylte saker. Omlag halvparten av meklerne rapporterte stort behov i forhold til førstnevnte, og litt færre (44 prosent) i forhold til konflikt. Dernest rapporterte 21 prosent om stort behov for mer kompetanse i hvordan å involvere barn direkte i mekling. En stor andel rapporterte at de i noen grad hadde behov for slik kompetanse mens 10 prosent mente de ikke hadde dette behovet i det hele tatt. Videre ser vi at det er omlag samme behov som rapporteres i forhold til temaene; nyere metoder og teknikker, hvordan avdekke potensielle barnevernssaker samt barns utvikling, behov og reaksjoner. Omlag rapporterer 17 prosent at de i stor grad har behov for kompetanse i forhold til disse temaene.

Meklerne ble videre spurt hvilke tre kunnskapsområder som var mest aktuelle for dem i prioritert rekkefølge. Figuren under viser fordeling av første, andre og tredje prioritet på de ulike kunnskapsområdene.

Figur 43 Meklernes valg av de tre mest aktuelle kunnskapsområdene i mekling; andel som har angitt henholdsvis første, andre og tredje prioritets tema. Prosent som har svart henholdsvis første, andre og tredje prioritet. (n=288).

Som førsteprioritert kunnskapsområde, som er mest aktuelt å få vite mer om, velger meklerne ”arbeid med svært konfliktfylte tema”, og dernest ”mekling med ikke-vestlige innvandrere”. Henholdsvis 31 og 27 prosent av meklerne prioriterer disse temaene foran de øvrige. Dette i tråd med kompetansebehovet som fremkommer i figur 41. Svært mange har også disse to som andre prioritet tema. Videre prioriterer meklerne å lære mer om nyere metoder og teknikker i forbindelse med ulike typer mekling. Dernest følger tema om barn; 9 prosent prioriterer mer kunnskap om barns utvikling, behov og reaksjoner vedrørende samlivsbrudd mens 7 prosent prioriterer tema om hvordan man involverer barn direkte i mekling.

9.3 Drøfting av kompetansebehov i gruppeintervjuene

I fokusgruppeintervjuene med meklere²¹ ble kompetansebehovet drøftet i forhold til flere forskjellige tema, og fra ulike vinklinger.

Kontinuerlig faglig utvikling, dialog mellom meklerne, og kompetanseutveksling, var nevnt flere ganger under gruppeintervjuene. Videre var behovet for å utvikle ”meklerhåndverket” nevnt, samt opplæring på langsiktig basis. Meklernesamlingene var nevnt som en spesielt viktig og god anledning til både å stimulere meklerne samt øke kompetanseflyten. Kompetanseutvekslingen i slike samlinger handlet om ulike tema: meklere får være sammen, snakke, drøfte ting og utveksle informasjon om nye typer praksis og metoder i mekling. Her kan også nevnes uttalelser om hvordan mye av kompetanseutviklingen foregår gjennom praksis og, hvordan det derfor er viktig for meklerne å kunne dele sine erfaringer og slik bygge faglige nettverk. Formidling av forskning ble ofte referert til som en viktig del av kompetansedeling.

Behov for mer kompetanse i metodikk, samt nye teknikker for å se flere mulige løsninger og klare å være mer kreative ble videre drøftet i intervjuene: for eksempel, behov for å øke rolleforståelsen, lære mer om rollen som mekler og (også fysiske) rammene rundt mekling. Metodeutvikling ble særlig drøftet i forhold til konfliktfylte meklinger, der det ble viktig å klare å skape allianser (den første

²¹ Til sammen 61 meklere tok del i de ni gruppeintervjuene som ble gjennomført i ulike deler av landet.

timen), ha kunnskap om relasjonsbygging, løsningsorienterte metoder og kommunikasjon generelt. Behovet for kompetanse i konfliktanalyse og hvordan man kan eller bør forstå konflikter ble også nevnt. Spesielle utfordringer ble ofte knyttet til det å jobbe med høykonfliktsaker: hva skal til for å øke/dempe konflikter, og hvilke konsekvenser har konflikt for barna, foreldrene og også formklere.

Kompetanse for å avdekke vold i familien var et tema. Det var beskrevet som vanskelig, med mindre mekler har spesiell kompetanse på området, men også på grunn av forskjellige typer vold. Mange nevnte også behovet for kompetanse i forhold til å avdekke alvorlig psykopatologi, personlighetsforstyrrelser, psykoser, rus og metoder for å jobbe med disse sakene i meklingen. For eksempel ble det diskutert hvordan man skal jobbe for å få fram den ”andre stemmen” der den ene parten har psykisk overtak.

Regelverket var et viktig tema. Det ble uttrykt et behov for å kunne regelverket bedre, spesielt i forhold til lovendringer og nye spesifikasjoner. Mange syntes det var vanskelig å henge med i endringer i regelverket, og det var et generelt ønske om mer oppdatering på lovverket: for eksempel, endringer i ekteskapslovgivningen i forhold til foreldreansvar. Analysene av intervjumaterialet tyder på at spesielt samboersaker representerer en ny utfordring for flere meklere. Meklerne ønsket også mer kunnskap om økonomispørsmål og om trygdeytelser fra NAV – riktig informasjon om rettigheter og for eksempel utfylling av skjema. Samtidig var det påpekt at her må meklere tilstrebe en balansegang i forhold til hvor mye man skal rådgi, og at meklerkompetansen ikke kan strekke til på alle områdene.

Videre ble to spesifikke tema drøftet under gruppeintervjuene; etnisitet og kultur mangfold i meklingen og barn i mekling.

9.3.1 Økende kulturelt mangfold: en utfordring for kompetanseutvikling

Det ble understreket i alle fokusgruppeintervjuene, at behovet for kunnskap om forskjellige minoritetskulturer generelt og ikke-vestlige kulturer spesielt, er stort. Det var beskrevet behov for å lære mer om ikke-vestlige familier, om kulturell tenkning rundt familier og kjønnsrollene. Transnasjonale ekteskap ble nevnt som en utfordring, og videre at det er et behov for å ha kompetanse om foreldreskap og familieliv etter brudd i ikke-vestlige kulturer. Slik kan bedre forstå dynamikken i konfliktene. Kulturelle utfordringer handlet ikke bare om ikke-vestlige innvandrere, men også om samisk kultur, og familieførståelse i ulike minoritetsreligioner ble også nevnt som en utfordring. Det å jobbe med tolk var et hyppig tema. Tid – “en time blir en halv time” – var helt klart den største utfordringen i denne sammenheng. Samtidig var det flere som poengterte, at det i praksis er umulig å ha nok kunnskap om de mange ulike kulturer meklere møter per i dag:

”Å forvente at vi skal ha kompetanse på de forskjellige kulturene tror jeg, det vil bli smått allikevel, fordi folk kommer jo fra hele verden, og de er nødt til å forholde seg til norsk regelverk uansett. (Mekler, Gruppeintervju)”

”I [fylkesnavn] har vi kanskje en person, som jobber spesielt med fremmedkulturelle. Men hun kan ikke reise rundt og mekle alle slike saker i [fylkesnavn], og hun har ikke innsikt i alle kulturer ikke sant, selv om det er hun som har jobbet mest med dem, så du blir sittende igjen som mekler og føle at du har gjort en veldig dårlig jobb, stort sett. Slik er det bare.” (Mekler, Gruppeintervju)

Noen meklere foreslår i denne sammenheng, at meklerne selv bør være mer interessert å spørre foreldre om deres kultur og prosesser rundt skilsmisse, osv. Å være “nysgjerrig” i denne sammenheng ble drøftet som en viktig kompetanse på samme måte som det å komme ut fra embedsmannsrollen mekling med ikke-vestlige innvandrede. En spesiell utfordring nevnt i denne sammenheng var forbundet med å kunne justere meklingsordningen slik at den ble bedre tilpasset denne gruppen. At meklingsordning naturlig nok er basert på den norske kultur og normer ble ofte påpekt som en utfordring: hvordan kan ordningen brukes på en hensiktsmessig måte når de som møter opp til mekling ikke nødvendigvis deler de samme kulturelle føringer?. Mange meklere ser det som en stor utfordring bare å kunne forklare for foreldre hva mekling faktisk er, og videre hvilke normative

forventningene som ligger til grunn og derfor må taes i betraktning. Meklernes erfaringer var også et tema i denne sammenheng. I noen deler av landet (Oslo spesielt) er andelen av innvandrere høy, og ergo er kompetansen på dette området geografisk bestemt. Det ble diskutert hvorvidt man bør ha spesielle kontorer med spisskompetanse på området. .

Som vist i Figur 36, uttrykte mer enn en av fem mekler et stort behov for mer kompetanse i forhold til hvordan man kan involvere barn direkte i mekling. Inkluderer man de som svarte ”i noen grad” mener 90 prosent av meklere at dette er et område der det er behov for mer kunnskap.

Barns deltakelse i mekling var et sentralt tema i gruppeintervjuene og man diskuterte også kompetansebehov i denne sammenheng.²² Ofte var diskusjon relatert til ulike modeller eller teknikker for å høre barn. Meklerne beskrev ofte at de var usikre på å snakke med barn da de følte de ikke hadde nok kompetanse på dette området. Behovet for å lære om hvordan barns stemme kan komme frem i konfliktsakene, og videre hvordan man kan utvikle praksiser rundt dette ble også diskutert.

Slik det gikk fram av gruppeintervjuene virket det som at behovet for å inkludere barn er klart større enn det som gjøres i dag, og videre at her ligger det behov for kompetanseutvikling.

“Jeg tror vi bare må innse at det er ungene det gjelder, og jeg tenker at det er en god del unnskyldninger for å ikke snakke med barn som jeg tenker er litt sånn, man er redd for å gå inn på det her, og man er ikke helt sikker på kompetansen, og det er vanskelig å se barns lidelse, og det er ikke sikkert man klarer å gjøre noe i det hele tatt, men barn fortjener å bli hørt, og hvis man har en følelse av at de kanskje ikke er blitt det, og at det er vanskelig å la den stemmen komme frem i disse konfliktene, så synes jeg det er vår plikt og si at den jobben kan vi gjøre. Jeg er ikke uenig i synspunktene, men når det kommer til praksis så sliter jeg litt.” (Mekler, Gruppeintervju 8)

Samtidig bør det understrekes, slik det også fremgår av tverrsnittsstudien at det eksisterer en usikkerhet i forhold til om barn i hele tatt bør være direkte med i mekling. Analysene av gruppeintervjuene tyder på at dette er et kontroversielt tema det råder stor ambivalens rundt.

Det virker dermed rimelig å konkludere barns direkte deltakelse i mekling fortsatt er et utfordrende tema, hvor det råder ulike syn på hva som er riktig og hva som er til barnets beste. Samtidig er det logisk at de som ikke mener barn bør delta i mekling heller ikke ser behov for kompetanseutvikling på dette området.²³

Et siste tema som ble hyppig omtalt i gruppeintervjuene handlet om meklers kompetanse i barnepsykologi, særlig innen utviklingspsykologi og tilknytningsteori hvor man ønsket mer informasjon om nyere forskning. Dette var et tema som ofte ble tatt opp i forbindelse med delt bostedsordninger der foreldre hadde barn i spedbarnsalder. Meklerne ønsket mer kompetanse innen for eksempel utviklingspsykologi for bedre å kunne diskutere barnet beste med foreldre. Selv om behovet for kompetanse om barnets beste på et generelt nivå også ble diskutert, var behovet for mer kunnskap om svært små barn i forhold til samværsordninger ofte nevnt.

Analysene viser at dette så ut til å være en delvis ny utfordring for meklerne, noe som trolig henger sammen med endringene i 2007 (da også samboere måtte møte til mekling) og økende fokus på fedrenes foreldrerolle i en tidlig fase av barnets liv²⁴. I gruppeintervjuene ble kompetansebehov drøftet

²² I tverrsnittsstudien ble meklerne bedt å svare på spørsmålet “hva mener du er den største utfordringen i dagens meklingsordning”. Det å høre barn i meklingen og det å involvere dem mer direkte i meklingen samt barns medvirkning i prosessen var nevnt i 15 prosent av svarene.

²³ Mekling som en prosess handler jo om foreldre, men samtidig er hovedgrunnen for at foreldre møter opp i mekling at deres barns rettigheter og velferd skal ivaretas på en best mulig måte. Det betyr at selve meklingsresultat alltid må vurderes ut fra et barneperspektiv. Hvordan man helt konkret kan ivareta barnet som et subjekt ser ut til å være en relativt vanskelig og utfordrende sak for mange av meklerne. Gruppeintervjuene er ikke representative, men gir et bilde av et meklingslandskap der mange ulike meninger omkring barns posisjon eksisterer. Dette inntrykket får støtte fra tidligere forskningslitteratur (se for eksempel Tjersland og Gulbrandsen 2010). I gruppeintervjuene kom det videre frem at det å høre barn direkte i mekling ofte fortolkes også som en ny “trend” og at ikke alle meklere nødvendigvis slutter opp om denne trenden. Intervjuene formidler en god del usikkerhet i forhold til hvorvidt det er et gode eller ikke at barn blir involvert i mekling.

²⁴ I 2007 ble mekling obligatorisk også for samboere, og det data viser at barna i denne gruppen generelt er yngre.

i forhold til “nye familieliv”. Meklerne møter flere unge par med spedbarn, og par som bare har vært sammen i en kort tid (eller aldri bodd sammen i det hele tatt). Kunnskap om barns utvikling og aldersrelaterte behov ble i denne sammenheng beskrevet som en form for “hjelpemidler” som kunne være nyttig for meklere i saker der man føler behov for å overbevise foreldrene om hva som er til barnets beste.

“Når det gjelder kompetanse jeg tror at særlig disse unge par som kommer til mekling, så de ofte stiller de spørsmål om hva som er faglig best for barnet, ofte, og jeg tenker at i den forbindelse, det er veldig viktig at mekleren sitter litt med kompetanse i barnepsykologi, særlig tilknytningsteori som er veldig, veldig viktig akkurat i den fasen.” (Mekler, Gruppeintervju 1)

“Jeg kom på det, det når barn ikke kan representere seg selv, når de er i sped eller i magen, da tenker jeg at det krever at vi også som meklere kan mye mer, tenker jeg, om tilknytningsteori og om spedbarns utvikling som man har forsket masse på. Det ær bør meklere få kunne altså.” (Mekler, Gruppeintervju 1)

“En ting (...) er tidsaspektet, og jeg tenker i forhold til utviklingspsykologi, og tilknytning og sånn, tidsaspektet fra et ganske nyfødt barn til en 18 åring, og det å sette fokus på det hos foreldrene også, hva trenger et barn som er 0 år og 2 år, bruker faseteori. For det handler jo om teori(...) Vi bruker det også som en baktanke og synliggjør for foreldrene.” (Mekler, Gruppeintervju 5)

Kunnskap og kompetanse i utviklingspsykologi var argumentert å hjelpe til å dempe konflikten mellom foreldrene. Delt bosted for svært unge barn var også et tema som ble hyppig drøftet i denne sammenheng. Meklere ønsket gjerne forskningsbasert kunnskap som man kunne referere til i diskusjon med foreldre. Her kan også meklernes nøytralitetsmandat spille en rolle. Det går klart frem av meklers mandat at man skal være en nøytral part, og mekleren må derfor være forsiktig med sine meninger om delt bosted og hvorvidt det kan være til det beste for små barn eller ikke. Mange meklere mener det vil være til hjelp å kunne støtte seg på forskningsresultater i en slik sammenheng.

9.4 Oppsummering – mangfold i mekling stiller krav om økt kunnskap

Som vist i analysene overfor er meklere stort sett fornøyd med sin arbeidsinnsats. Bare åtte prosent av alle meklere i tversnittstudien var mer kritiske til sin egen innsats, og misfornøyd med hvordan de jobbet i saken(e). Likevel viser analysene at det samtidig eksisterer store behov for både ny type kunnskap og kompetanse, som mekling med ikke-vestlige innvandrede og det å involvere barn direkte i mekling, og for kunnskap om de mere kjente temaene, som arbeid med de svært konflikthfulle sakene. Meklere ser også behov for nye metoder og teknikker og oppdatering av kompetanse i lover og regler.

Der mekler var minst fornøyd med egen innsats i mekling dreide dette seg om saker med høy konflikt mellom foreldrene. I intervjumaterialet fra fokusgruppene drøftet meklere et ønske om ny kunnskap om teknikker og metoder spesielt i sammenheng med mekling i de vanskelige høykonfliktsakene. I intervjumaterialet ble også innvandrere nevnt som en gruppe som meklere ønsker at de kunne gi et bedre tilbud. Kompetanse i hvordan barn kan involveres direkte i mekling og kunnskap om barns utvikling, behov og reaksjoner var områder der meklere også så rom for videreutvikling av sin arbeid. Her må det oppsummeres at når analysene av gruppeintervjumaterialet indikerte stor enighet blant meklere om behov for kunnskap om utviklingspsykologi og barns behov var det mye mindre enighet om hvorvidt barn bør direkte involveres i mekling.

Det må understrekes til slutt at behov for ny kunnskap og oppdatering av dagens kompetanse som meklere artikulere via både tversnittstudien og fokusgruppeintervjuene gir et bilde av et motivert meklerkorps som vil utvikle sitt eget arbeid for å gi et enda bedre tilbud for foreldre og barn. I gruppeintervjuene understreket meklere viktigheten av samlinger, der meklere kan møte hverandre og dele sine erfaringer og viten.

10 Konklusjoner

10.1 Meklingsordningen innrettet mot vanskelige saker, men mange saker glipper

Meklingsordningen fungerer fleksibelt i det store flertallet av saker som er uproblematisk, og der foreldrene har kommet fram til en god avtale. Prinsippet om frivillig mekling ut over en time blir problematisk i to tilfeller: a) der foreldrene står langt fra hverandre, og den ene eller begge ikke ønsker å møte til flere timer, og b) der foreldrene inngår avtale, men avtalen innfrir ikke når det gjelder å legge til rette for barnet eller barnas beste. Særlig strander fleksibiliteten i ordningen for den ene parten i de tilfellene der den andre forelder motsetter seg ytterligere mekling. Dette dreier seg oftest om saker der den ene eller begge vil ha saken prøvd for retten. I disse sakene viser evalueringen vesentlig høyere forekomst av konflikt, men også annen problematikk utover selve bruddet, som psykiske vansker i familien og ulike former for aggressiv og truende atferd. Dette understreker ikke bare de utfordringene man står overfor, gitt en meklingsordning basert på frivillighet. Det stiller også store krav til det innholdsmessige, og særlig når foreldre ikke ønsker mer enn en time.

Evalueringen viser at meklerne på sin side i noen grad tilpasser meklingsinnhold til sakens kompleksitet ved å balansere klokt mellom ren informasjon og viktige spørsmål og tema knyttet til det å få til en avtale. Mens meklerne fokuserer på å få gitt nødvendig informasjon i de ukompliserte sakene, går man i større grad til sakens kjernetema knyttet til barnets beste i mer komplekse saker med høy konflikt. Dette er nok et nyttig rasjonale når en eller begge foreldrene ikke ønsker flere timer i mekling, slik at ikke unødig mye tid går med til informasjon (som også gjerne kan gis skriftlig/er tilgjengelig på nett). Dagens meklingsordning er på dette viset svært avhengig av meklers kompetanse og egnethet når det gjelder å framstå på en slik måte at foreldre som er i høy konflikt ønsker å gjøre et reelt forsøk på å få løst konflikten i mekling heller enn å gå videre til retten.

De fleste meklere mener deres viktigste daglige utfordring er ”å holde på” foreldre som ønsker å avslutte mekling uten å ha oppnådd avtale. Slike saker utgjør 22 prosent av det totale antallet en-times-meklinger, noe som gir om lag 2800 saker totalt i løpet av ett år. Dette representerer hovedutfordringen i det videre arbeidet med meklingsordningen.

10.2 Grei ordning for flertallet av foreldre, og avgjørende for noen

Sett fra foreldrenes perspektiv kommer meklingsordningen godt ut. De aller fleste foreldre er fornøyde, og få opplever det som negativt at meklingen er obligatorisk. Foreldre som kun var til en times mekling syntet ikke de fikk mindre nyttig og relevant informasjon under meklingen enn de som var til flere meklingstimer. Foreldre som var til en meklingstime, og *ikke* oppnådde avtale, var litt mindre fornøyd med meklingen enn de øvrige foreldrene.

Det å være fornøyd med meklingen er ikke ensbetydende med oppnådd avtale. For mange har meklingen liten betydning i så måte. Mekling har imidlertid betydning for innholdet i avtalen, som gjerne justeres i løpet av mekling, i de tilfellene der foreldre kom til enighet før meklingen. Mekling kan videre ha *avgjørende* betydning for om avtale inngås. Disse sakene kjennetegnes av et høyt konfliktnivå, det dreier seg i større grad om yngre foreldre, og foreldre med lav utdanning, ikke-norsk bakgrunn, og de har brukt lengre tid i meklingen. Dette indikerer at mekling er særlig viktig og har stor betydning for en gruppe foreldre som strever med å finne gode løsninger for samvær og bosted.

10.3 Mye fokus på barnets beste per i dag, men utfordringene er likevel mange

I tråd med lovens intensjon og formålet med meklingen viser evalueringen at barnets beste tematiseres i svært høy grad i meklingene, og uavhengig av ulike karakteristika ved saken. Når man har kommet fram til en avtale gjennom meklingene vurderes denne videre å være til barnets beste i de aller fleste tilfellene. En spesiell utfordring er likevel saker med høyt konfliktnivå, og dette gjelder i stor grad barnefordelingssaker. Her er barnets beste oppnådd i noe mindre grad enn i de øvrige sakene. Jo større konfliktnivået er mellom foreldrene, jo mindre er sannsynligheten for å oppnå barnets beste i saken.

Det går også fram at mekler i stor grad mener det ville være en fordel å kunne bruke mer tid i saker med høy konflikt, blant annet for å ha mulighet til å rette fokuset mer spesifikt mot barnas behov og barnets beste i den enkelte sak. Behovet for å fortsette meklingen i mer enn en time, er naturlig nok størst i saker det konfliktnivået er høyest. I saker der foreldrene kom fram til en skriftlig avtale, var det vesentlig større sannsynlighet for at mekler vurderte barnets beste som oppnådd. Mange meklere ønsker fullmakt til å kunne pålegge partene utvidet mekling der de mener dette er nødvendig for bedre å ivareta barnets beste. Selv om det er forventet at barnets beste i høy grad fokuseres i meklingen, må det understrekes at barnets beste hele tiden hviler på fortolkninger, og at det som er bra for ett barn ikke nødvendigvis er bra for et annet barn.

Alder på barna varierer med sakstype, med flest unge barn i samboersaker. Analysene viser også at det er høyere konflikt i saker der barna er eldre, noe som henger sammen med at det var en høyere andel eldre barn i barnefordelingssakene. Analysene viser for øvrig at 16 prosent av barna under 2 år er del av en delt bostedsordning, og at tilsvarende gjelder for 23 prosent av barna i aldersgruppen 3-6 år. Videre viser analysene at hele 36 prosent av barna under 2 år har utvidet samvær. Regresjonsanalyse viser at barnets beste oppnås i mindre grad når barnet er under 2 år enn i de øvrige aldersgruppene. Videre viser regresjonsanalysen at barnets beste i sterkere grad oppnås i saker der det er avtale om fast bosted hos mor, sammenlignet med i saker der det er avtale om delt bosted. Dette er viktige funn også fordi det reiser viktige spørsmål i forhold til barnets beste og alder, meklers mandat, samt foreldres kunnskap om barns utvikling og tilknytning. Ikke minst reiser det noen viktige etiske spørsmål i forhold til meklers mandat om nøytralitet og foreldres definisjonsmakt i forhold til hva som er barnets beste.

Når det gjelder barns uttalerett viser analysene at barn inkluderes direkte i mekling i liten grad, bare i 4 prosent av sakene. Videre at både foreldre og meklere i stor grad mener det må være sånn, men mange meklere etterlyste mer kunnskap om metoder for å høre barn. Analysene viser at i 38 prosent av sakene hadde mekler *ikke* informert om barnets rett til å bli hørt, og tilsvarende i 41 prosent av sakene ble det *ikke* informert om foreldrenes plikt til å høre barnet. Analysene viser, som rimelig er, at det i mindre grad er gitt informasjon om barns uttalerett når barna er svært unge. Tverrsnittsstudien viser videre at mekler i om lag to av tre saker hadde snakket med foreldrene om hva de oppfatter at barna ønsker/tenker. Majoriteten av meklerne er enige i at på en eller annen måte burde barn få tilbud om å høres i forbindelse med meklingen. Dette illustrerer at selv om det er store utfordringer forbundet med å høre barn i mekling, er det en enighet om at det bør fokuseres på barns uttalerett.

11 Mulige veier videre for meklingsordningen, basert på evalueringens funn

Hvordan kan man oppnå en fleksibel meklingsordning som ivaretar vanskelige saker, som ivaretar barnets beste, og som oppleves som nyttig og meningsfull for foreldrene? Er det mulig å ivareta prinsippene om fleksibilitet samt frivillighet for foreldre uten at det går på bekostning av målsettingen om en ordning som er til det beste for barna? Vi ser for oss noen hovedveier videre: 1) Man kan velge å endre dagens meklingsordning ved å *differensiere* med ulik tidsramme for barnefordelingssaker og øvrige saker, eller mellom konfliktsaker generelt og øvrige saker. 2) Man kan øke den obligatoriske delen av mekling, eller 3) Dersom endring av dagens ordning ikke er et alternativ kan man jobbe videre med *innholdet* i mekling, øke kompetanseheving generelt eller spesialisere enkelte meklere til å jobbe med ulike typer av vanskelige saker; det være seg saker med høy konflikt, eller mer spesifikt barnefordelingssaker. Vi skal gi noen forslag til mulige justeringer innenfor disse hovedveiene vedrørende selve ordningen. Videre gis andre forslag knyttet til avtale, høring av barn og kompetanseheving.

- **Differensiere mellom barnefordelingssaker/konfliktsaker og ordinære saker**

Mye tyder på at man bør vurdere å lage en differensiert meklingsordning med sikte på å selektere ut konfliktsaker. Her ser vi flere muligheter som kan vurderes.

- a) Barnefordelingssakene blir behandlet som egne saker hvor mekler får mandat til å holde foreldrene i mer enn en time, og med mulighet for ytterligere (frivillig) mekling ved behov.
- b) Konfliktsaker generelt (både barnefordelingssaker og andre saker med høyt konfliktnivå) behandles i et eget mandat som over. Problemet med dette alternativet er at konfliktsaker som ikke er barnefordelingssaker må defineres *før* første meklingstime, noe som da må gjøres i samarbeid med den av foreldrene som begjærer meklingen.
- c) Det innføres en ”meklingsattest 2” som gir foreldrene adgang til å ta ut stevning, og som samtidig kan gi mekler fullmakt til å fortsette meklingen utover 1 time, før saken kan bringes inn for retten. Vanlig meklingsattest gis fortsatt etter en time (og kan brukes i kontakt med NAV, og som vedlegg til separasjonssøknad til Fylkesmannen).
- d) En ordning med fleksibilitet ved bestilling av mekling ved at alle foreldre får et tilbud om to timer. De som ikke er enige om avtale før mekling oppfordres til å ta i mot tilbudet om to timer (eller blir automatisk satt opp på to timer). Ordningen forutsetter at begge foreldrene bekrefter at de har en avtale som de er enige om. (kommentar til denne: ordningen kan være for krevende å følge opp administrativt, men vi lar punktet stå slik at ref.gr. kan komme med kommentarer)

- **Øke den obligatoriske delen av mekling**

En mulighet er å øke den obligatoriske delen av mekling, noe som i noen grad ville bety og vende tilbake til gammel ordning. Det er flere måter å gjøre dette på:

- a) **To timers mekling til alle (med mulighet for foreldrene å velge ytterligere flere timer).** For de foreldrene som har konflikt, kan en slik ordning bidra til å sikre at meklingen får form av en prosess. Mekler slipper i første omgang å jobbe for at foreldrene skal komme tilbake etter første time. Mange meklere mener bare en time ekstra er tilstrekkelig for å få i gang en konstruktiv prosess som gjør at de foreldrene som er i konflikt ser at meklingen kan være nyttig. I de sakene der meklere mener en time er tilstrekkelig, kan time to benyttes som en oppfølgingstime, for eksempel etter 6 måneder, for å evaluere hvordan ordningen de ble enige om har fungert i praksis.
- b) **Obligatorisk tilbud om oppfølgingstime.** En stor andel av meklerne mente at det bør være tilbud om en obligatorisk oppfølgingstime. I forhold til å vurdere om en løsning er til barnets beste eller

ikke, ville det helt klart være en fordel å prøve ut ordningen i praksis før man eventuelt vurderte hvordan den fungerer for barna. I en oppfølgingstime kunne foreldre i samspill med mekler vurdere hvordan ordningen fungerer og videre eventuelt foreta nødvendige justeringer. Dette gjelder særlig for avtaler som berører barn under 3 år.

- **Utvikle innhold og kompetanse i dagens meklingsordning**

Alternativet til å gjøre endringer i dagens meklingsordning er å utvikle *innholdet* i den. Et slikt utviklingsarbeid bør da ha et konkret mål om å tilby foreldre som står i fare for å avslutte meklingen uten avtale en intervensjon som virker så interessant at de velger å satse på løsning gjennom mekling, og ikke domstol. Generelt kan kunnskap om hvor mye konflikt påvirker avtaleinngåelse, og hvilke tema det særlig strides om når man forsøker å oppnå avtale, bidra til en mer målrettet intervensjon. Evalueringen har i så måte bidratt i noen grad ved å belyse hva som er sentrale konflikter i den forstand at de har sammenheng med avtaleinngåelse i de ulike sakstypene. Videre ved å påpeke hva som er kompetansebehov hos meklerne (jf. eget punkt om kompetanseheving under).

- **Evaluering av avtale/tidsbegrensede avtaler**

Det bør vurderes hvorvidt en skriftlig samarbeidsavtale mellom foreldrene skal lages for en tidsbegrenset periode for så å evalueres. Slik kan man sikre at avtaler som ikke fungerer blir justert etter en kort tid. Dette gjelder særlig fordi barn utvikler seg og endrer behov over tid, og slik har behov for at avtalen justeres med tiden.

- **Mer press på skriftlig avtale**

Resultatene fra evalueringen tyder på at en skriftlig avtale øker fokuset for at barnets beste blir ivaretatt (vurdert både fra meklers og foreldres perspektiver). Det bør derfor fokuseres ytterligere på å få til en skriftlig avtale i meklingen.

- **Forsikre seg om at foreldrene hører barna**

Det bør fremkomme mer eksplisitt i rundskrivet, samt etableres i praksis at mekler i alle saker *skal* sikre seg at foreldrene har snakket med barna, eller i de saker der barna er svært små, diskutert hvilke implikasjoner den ordningen de kommer fram til har for barna. Som evalueringen viser blir ikke dette gjort i tilstrekkelig grad i dag.

- **Etablering av et eget tilbud til barn**

Det går klart fram av data at det råder stor ambivalens når det gjelder å snakke med barn i mekling. Dette støttes også av internasjonal litteratur. Mens noen meklere mener det å trekke inn barn i mekling bør være en viktig del av meklingen, mener andre dette er en arena for voksne. Parallelt med det generelle fokuset på at barn i sterkere grad skal høres, har det også blitt etablert ulike tilbud for å høre barn i familievernet. For eksempel har man flere steder ulike varianter av samtalegrupper for barn med foreldre i to hushold. Praksisen når det gjelder hvordan barn rekrutteres til slike grupper er varierende. Med bakgrunn i evalueringen mener vi det bør vurderes hvorvidt det bør bli obligatorisk at når foreldrene er til mekling bør de samtidig får et tilbud for barna. Hvorvidt dette er en samtale mellom barnet og terapeut, mellom barn, mekler og foreldre, eller samtalegruppe for barn bør utredes videre. En bør uansett merke seg den store oppslutningen blant både meklere og foreldre om å etablere et eget tilbud til barn.

- **Målrettet kompetanseheving**

Evalueringen har kartlagt og diskutert behov for kompetanseheving blant meklerne. På bakgrunn av resultatene både i det kvantitative og det kvalitative materialet, er det særlig tre områder som skiller seg ut: fokus på konfliktsaker, tverrkulturell mekling og høring av barn.

a) Økt kompetanse om konfliktsaker

Evalueringen viser at en viktig utfordring i dagens meklingsordning er hvordan meklerne skal nå fram til, fokusere på, og best mulig bistå i saker med høyt konfliktnivå. Ikke minst er behovet for å ivareta barnets beste i disse sakene et svært viktig anliggende. Under prioritering av meklernes kompetansebehov kommer det fram at “Arbeid med svært konfliktfylte tema” har førsteprioritet. Behov for mer kompetanse om arbeid med konfliktfylte tema er altså det området flest meklere vil ha mer kunnskap om. I de kvalitative dataene går det videre fram at flere meklere ønsker seminarer eller samlinger hvor det gis rom for gjensidig kompetanse- og erfaringsutveksling rundt spesifikke tema, særlig i forhold til arbeid med høykonfliktsaker. En bør altså vurdere hvorvidt det kan utvikles seminarer/samlinger der meklere kan dele sine erfaringer omkring i høykonfliktsaker, og slik bidra til en systematisk utvikling av “best” eller “good practices” på området. Videre bør det vurderes hvorvidt det kan tilbys kompetanseutvikling i ulike metoder og teknikker i forhold til hvordan en skal ivareta høykonfliktsakene på en måte som er til barnets beste.

b) Økt kompetanse om tverrkulturell mekling

“Mekling med ikke-vestlige innvandrere” er det temaet flest meklere har oppgitt at de ønsker økt kompetanse om. Bare 3 prosent av meklerne mener de ikke har behov for dette. Under prioritering av meklernes kompetansebehov er “mekling med ikke-vestlige innvandrere” det temaet som får høyest prioritet etter “arbeid med svært konfliktfylte tema”. Dette er viktig ikke minst med tanke på at Norge i tiden fremover vil være et samfunn med økt kulturelt mangfold. Det bør vurderes hvorvidt det kan utvikles et økt utdanningstilbud (fortrinnsvis innenfor eksisterende utdanninger) i “tverrkulturell mekling”. Per i dag er det enkelte kontorer som har utvidet kompetanse på dette området, og enkelte kontorer har naturlig nok også lang mer erfaring med mekling med ikke-vestlige innvandrere. Det bør vurderes hvordan denne kompetansen også kan komme andre kontorer og hele meklerkorpset til gode.

Tilsvarende bør det vurderes hvorvidt det bør etableres en ordning rundt egne “kompetansekontorer” som utvikler videre og formaliserer den spisskompetanse som allerede finnes omkring “tverrkulturelle mekling” eller mekling med ikke-vestlige innvandrere. Den kompetanse som allerede finnes ved enkelte kontorer bør i sterkere grad kunne komme hele meklingsordningen til gode.

c) Høring av barn

På tross av til dels ulike oppfatninger om hvorvidt barn bør høres i meklingen, viser evalueringen at det eksisterer et generelt behov blant meklerne for å vite mer om hvordan barn kan involveres direkte. Under meklernes vurderinger av egne kompetansebehov ble “hvordan involvere barn direkte i mekling” rangert som nummer tre, etter de to tema nevnt ovenfor (a og b).

Både det kvantitative og det kvalitative materialet understreker at mange meklere er usikre på hvordan de kan involvere barn direkte i meklingen og dermed ønsker økt kompetanse på området. Som det går fram av fokusgruppeintervjuene og tidligere forskning er det allerede en del kontorer og meklere som jobber aktivt med å involvere barn i mekling. Erfaringene med denne praksisen bør systematiseres og utvikles videre. Det bør også vurderes hvorvidt det bør opprettes enkelte stillinger ved de ulike kontorene der meklere får spesialkompetanse i å snakke med barn, dette for å sikre at alle barn i Norge får et likeverdig tilbud.

I vurderingen av ulike kompetansetiltak er det viktig å merke seg at selv om det er delte meninger i forhold til hvorvidt barn bør høres direkte i meklingen, går det fram av data at både meklere og foreldre mener det bør eksistere et eget tilbud for barn i forbindelse med samlivsbrudd og barnefordeling.

Funnene indikerer videre at meklerne har behov for og ønske om å få styrket sin kompetanse i barnepsykologi, barns utvikling og aldersrelaterte behov, noe som igjen kan bidra til økt kompetanse om i hvilke saker, og eventuelt hvordan barn bør inkluderes direkte i meklingen eller i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd og barnefordeling.

- **En nyttigere meklingsstatistikk**

Dagens registreringssystem for meklingsstatistikk (administrert av Bufdir) inkluderer spørsmål om avtaleinngåelse; hvorvidt man har oppnådd enighet om henholdsvis foreldreansvar, samvær og fast bosted, og hvilken type avtale som er inngått når det gjelder samvær og bosted. I tillegg anbefales at det registreres hvorvidt avtalen er gjort skriftlig. Evalueringen viser at mekler vurderer barnets beste i større grad som oppnådd i saker der avtalen mellom foreldrene er skriftliggjort. Videre anbefales at barnas alder og deltakelse i meklingen registreres. Det er viktig å følge med på utviklingen her ettersom intensjonen er at barn i større grad skal inkluderes, og siden temaet er hyppig diskutert nasjonalt og internasjonalt. Til slutt, ettersom evalueringen også viser at foreldre med annen etnisk bakgrunn enn norsk i noe mindre grad oppnår enighet gjennom mekling, er det hensiktsmessig å kunne følge med på utviklingen også på dette området for slik å kunne jobbe systematisk med bedre tilrettelegging.

12 Litteratur

- Act in Respect of Children, no. 76/2003, with later amendments. Ministry of Interior (Iceland), <http://eng.innanrikisraduneyti.is/laws-and-regulations/english/children/nr/916>.
- Bang, H. (1993): Parterapi - hvilken forskjell gjør det? *Fokus på familien*, 21, s. 178-189.
- Barneombud i Finland (2008). Muistio avio- tai avioeron hoitamisesta lapsen edun mukaisesti.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Rundskriv Q-02/2008. Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Lov om ekteskap (ekteskapslova). Lov av 4. juli 1991 nr. 47.
- Bengtson, M. (2003). Mekling – tilrettelegging for barnets beste. En gjennomgang av litteratur om mekling. Oslo Barne- og likestillingsdepartementet.
- Bondesen, E. (1994). I gode og onde dager – kloden rundt. Tverrkulturell foreldremekling. Prosjektrapport Redd Barna, Kirkens familierådgivningskontor, Holmlia.
- Cashmore, J. og Parkinson, P. (2008). Children's and parents' perceptions on children's participation in decision making after parental separation and divorce. *Family Court Review*, 1, s. 91-104
- Cohen, Luxenburgh, Dattner & Matz (1999): Suitability of divorcing couples for mediation: a suggested typology. *The American Journal of Family Therapy*, 27, 329-344.
- Daugstad, G. (2006). Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønsteret i det flerkulturelle Norge. Rapport 2006/39. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Davies, B., Ralph, S., Hawton, M. & Craig, L. (1995). A study of client satisfaction with family court counselling in cases involving domestic violence. *Family Court Review*, 33: 324-341
- Depner, C. E., Cannata, K. V. & Simon, M. B. (1992), Building a uniform statistical reporting system. *Family Court Review*, 30: 185-206.
- Donohue, W. A., Drake, L. & Roberto, A. J. (1994), Mediator issue intervention strategies: A replication and some conclusions. *Conflict Resolution Quarterly*, 11: 261-274.
- Donohue, W. A., Lyles, J. & Rogan, R. (1989), Issue development in divorce mediation. *Conflict Resolution Quarterly*, 1989: 19-28.
- Døving R. 2006. Mannskamp for likestilling. Kronikk. *Aftenposten lørdag 14 oktober*.
- Ekeland, T.J. (1994). Skilte foreldre. Om samlivsbrott og foreldremekling. Oslo: Det norske Samlaget.
- Ekeland, T.J. (2010). Mekling – en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 734-742.
- Ekeland, T.-J. og V. Myklebust (1996). Foreldremekling. Meklarperspektivet. Forskningsrapport nr. 12. Volda: Høgskulen i Volda. Møreforskning.
- Ekeland, T.-J. og V. Myklebust (1997). Foreldremekling. Brukarperspektivet. Forskningsrapport nr. 23. Volda: Høgskulen i Volda. Møreforskning.
- Emery, R. E. (1994): Renegotiating family relationships: Divorce, child custody, and mediation. New York: Guilford Press.
- Emery, R.E., Sbarra, D. & Excerpt, T.G. (2005): Divorce Mediation: Research and Reflections. January, 2005.

- Emery, R. E., Sbarra, D. & Grover, T. (2005): Child custody mediation and litigation: an experimental evaluation of the experience of parents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59 (3), 410-418
- Folberg, J., A.L.Milne & P. Salem (2004) *Divorce and Family Mediation. Models, Techniques, and Applications*. London, New York: The Guildford Press.
- Foreldreansvarsloven. LOV nr 499 af 06/06/2007. Justisministeriet (Danmark), <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=32014>
- Gulbrandsen, W. & O. A. Tjersland (2009). FORM-prosjektet. Foreldre mekling ved samlivsbrudd. Delrapport nr. 1. Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Revidert utgave av 24/2-2011.
- Gulbrandsen, W. & O. A. Tjersland (2010). Mekling ved samlivsbrudd: En oversikt over effektstudier. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), s.705–714.
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugen, G. M. D. (2010). Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children & Society*, 24, 112-122.
- Haugen, G. M. D. (2007): *Divorce and Post-divorce Family Practice: The Perspective of Children and Young People*. Doctoral theses at NTNU 2007:58.
- Haugen, G. M. D. (2005): Relations between Money and Love in Postdivorce Families. Childrens' perspectives, *Childhood* 12(4): 507-526.
- Haugen, Gry Mette D. og M. Rantalaiho (2010), Barns rettigheter i mekling ved separasjon og skilsmisse, i Kjørholt, A. T. (red.). *Barn som nye samfunnsborgere - til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugen, G. M. D. (2010). Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children & Society*, 24, 112–122.
- Haugli, T. (2008) Hensynet til barnets beste. I Høstmøling m.fl (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, s 46-62. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hamilton, L (1992): *Regression with graphics. A second Course in Applied Statistics*. Duxbury Press.
- Herman, Toby Sigrun (2004) Development and Influences of Family Therapy in Iceland: Festschrift to Florence Kaslow. *Journal of Family Psychotherapy*, 15(1&2): 55 – 70.
- Hill, M., Davis, I. Prout, A. og Tisdall, K. (2004) Moving the Participation Agenda Forward. *Children & Society*, 2, s. 77-96.
- Irving, H. H. & Benjamin, M. (1992), An evaluation of process and outcome in a private family mediation service. *Conflict Resolution Quarterly*, 10: 35–55.
- Jensen, An-Magritt og Stein Erik Clausen (1997): *Samvær og fravær. Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*, Oslo: Norsk institutt for by og regionsforskning, Notat 1997:103.
- James, A., G.M.D. Haugen, M. Rantalaiho & R. Marples (2010) “The Voice of the Child in Family Mediation: Norway and England”, *The International Journal of Children's Rights*, 18 (2010) 1-21.
- Justisministeriet i Finland (2011). Lapsiystävällinen huoltoriitojen sovittelu alkaa neljässä käräjäoikeudessa, Justisministeriet, <http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1290609601999>.
- Justisministeriet i Danmark (2010). Statistik om forældreansvarslovens effekt i de sager, der behandles i statsforvaltningerne.
- Justisministeriet, Familiestyrelsen, http://www.familiestyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/Foraeldremyndighed_og_samvaer/Statistikrapport.pdf

- Karvinen-Niirikoski, S. & Pelli, M. (2010) Perheasioiden sovittelu: riitelykkulttuurista vastuulliseen osallisuuteen. I: Poikela, E. (ed.) *Sovittelu*. Jyväskylä: *PS-kustannus*, s. 91-108.
- Kelly, J. (1993). "Developing and Implementing Post-Divorce Parenting Plans: Does the Forum Make a Difference?" In C.E. Depner & J.H. Bray (Eds.), *Non-residential Parenting: New Vistas in Family Living* (pp. 136-155). Newbury Park, CA: Sage
- Kelly, J. B. (1991), Parent interaction after divorce: Comparison of mediated and adversarial divorce processes. *Behavioral Sciences & the Law*, 9: 387–398
- Kelly, J., & Gigy, L. (1989). Divorce mediation: Characteristics of clients and outcomes. In K. Kressel, D. Pruitt, D.C. (Eds), *Mediation research: The process und effectiveness of third-party intervention*. San Francisco, CA.
- Kitterød, R. H. (2005). Når mor og far bor hver for seg. Ansvar og omsorg for barna før og etter bidragsreformen. *Statistisk sentralbyrå, rapport 22*.
- Kitterød, R. H. (2004). Foreldreskap på tvers av hushold. Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. *Statistisk sentralbyrå, rapport 15*.
- Koch, K. (2008). Evaluering av saksbehandlingsreglene for domstolene i barneloven – saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Evaluering etter oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet.
- Koch, K. & E. Walstad (2005). Samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Koch, K. (2000) Når mor og far møtes i retten: barnefordeling og samvær. Rapport 13/00. Oslo: NOVA.
- Kreuger, R. (1988). Focus groups: A practical guide for applied research. Newbury Park, CA: Sage.
- Kvale, S. (2001). Det kvalitative forskningsintevju. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lassen, R. og M.Y. Larsen (2005) Domstolsbehandling av barnefordelingssaker - er forlik det samme som forsoning? Et kritisk blikk på praksis etter de nye saksbehandlingsreglene i barnefordelingssaker. *Tidsskrift for familierett, arverett og barneverettslige spørsmål*. Nr 22, 2005.
- Kvaran, I. (2008) Skilsmisse sett med barnas øyne – barns sårbarhet og håndtering. Doktoravhandling ved NTNU 2008:21.
- Kurki-Sounio K. (2000). Joint custody as an interpretation of the best interests of the child in critical and comparative perspective. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 14, 183-205.
- Lee, N. (1999) The Challenge of Childhood: Distributions of Childhood's Ambiguity in Adult Institutions. *Childhood*, 6, s. 455-474.
- Lapsiasiaavaltuutetun toimiston muistio 26.8.2008,
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/aloitteet/aloite/view/1395415>.
- Lopez, G. S. (2007). Minoritetsperspektiver på norsk familievern. Klienters erfaringer fra møtet med familievernkontoret. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Rapport 9/07.
- Lunde, E. S. (2001). Hvem velger delt omsorg? I K. Moxnes, I. Kvaran, H. Kaul & I. Levin (red.): Skilsmisens mange ansikter. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Mahkonen, Sami (2008). Perhesovittelu. Selvitys avioliittolaissa 1987 säädetyistä perheasioiden sovittelusta lähtökohtana lapsen aseman turvaaminen vanhempien erossa. Lastensuojelun Keskusliiton Neuvo-projekti. Lastensuojelun Keskusliitto,
http://www.lskl.fi/files/297/Perheasioiden_sovittelu_Sami_Mahkonen.pdf

- McIntosh, J., C. Long & M. Lawrie (2004) Child-Focused and Child-Inclusive Mediation: A Comparative Study of Outcomes. *Journal of Family Studies*, 10(1): 87-95
- McIntosh, J., Y. D. Wells, B.M. Smyth, & C.M. Long (2008) Child-Focused and Child-Inclusive Divorce Mediation: Comparative Outcomes from a Prospective Study of Postseparation Adjustment. *Family Court Review*, 46(1): 105-124
- Mason, M.A. (2002). *The Equality Trap*. London and New Brunswick: Transaction Publishers
- Moxnes K., Haugen G.M.D. 1998. *Skilsmisse som fenomen*. Allforsk: Trondheim.
- Moxnes, K. Kvaran, H. Kaul, I. Levin (red.): *Skilsmisens mange ansikter. Om barns og foreldres erfaringer med skilsmisse*. Oslo: Høyskoleforlaget AS.
- Nordhelle, G. (2007). *Mekling II. Sentrale temaer i konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- NOU 17 (1998). *Barnefordelingsaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted*. Barne- og familiedepartementet.
- NOU (2008) *Med barnet i fokus: en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær. Norges offentlige utredninger 2008: 9*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning.
- Ot.prp. nr 103 (2004–2005). *Om lov om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen osv.)*. Barne- og familiedepartementet.
- Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) *Om lov om endringer i barnelova mv. (nye saksbehandlingsregler i barnefordelingsaker for domstolene mv.)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Ottesen, M.H. (2004) *Samvær til barnets beste? København: Socialforskningsinstituttet*.
- Parkinson, L. (1987). *Separation, divorce and families*. London, Macmillan Education.
- Pilegaard, Laura Hold & Stage, Sofie Mathilde Hansen (2009) *Forældreansvarsloven: en sociologisk analyse af en ny lovs virke og skilsmisseforældres møde med loven*. Projekt- & Karrierevejledningens Rapportserie, nr. 253/2009. Københavns Universitet, http://samf.ku.dk/pkv/rapportserie2/253/253_samlet_pdf_til_web.pdf/.
- Qvale, K. (2005) *Balansen mellom stram struktur og det individuelle m^otet. Mekling med foreldrepar med ikke-vestlig bakgrunn. Et fagutviklingsprosjekt ved Familiekontoret Oslo S^or tilknyttet Kirkens familievern. Diakonhjemmets Høgskole, rapport nr. 4*.
- Q-02/2007: *Rundskriv om mekling etter ekteskapsloven og barneloven*. Barne – og likestillingsdepartementet.
- Q-02/2008: *Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven*. Rundskriv. Det kongelige Barne–og likestillingsdepartementet.
- Rambøll (2009). *Rapport: evaluering af tværfaglige samværs møder i højkonfliktsager En rapport til familiestyrelsen*, http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Pressemeddelelser/Evaluering_af_tvaerfaglige_moeder_-_Slutrapport.pdf
- Rantalaiho, M. og Haugen, G.M.D. (2008) *Generational Power and Childrens Rights*. Paper presentert at the conference: *Power: Forms, Dynamics, Consequences*, 22.-24. september. Tampere, Finland
- Ribe-Anderssen, T. og Stray, T. (2007) *Modell for høring av barn*. Videreføring av utviklingstiltak. Brukerundersøkelsen. Familievernkontoret for Asker og Bærum
- Rød, O. (2010). *Barns deltakelse i mekling og samværsaker*. *Fokus på familien*(2), 115-134.

- Sandberg, K. (1990) Barnets beste. Om barnefordeling, rettspraksis og rettferdighet. Oslo: Ad Notam forlag
- Sandberg, K. (2008) Barns rett til å bli hørt, s. 77-96. I: N. Høstmøling, E.S. Kjørholt og K. Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Saposnek, D.T. (2004) Working with Children in Mediation, s. 155-179. I: J. Folberg, A.L. Milne og P. Salem (red.), *Divorce and Family Mediation. Models, Techniques, and Applications*. New York/London: The Guilford
- SCB (2011) Barns sociala reltioner. Levnadsförhållanden. Rapport 119. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0106_2009A01c_BR_LE119BR1101.pdf
- Schoffer, M.J. (2005) Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child's Best Interest in Divorce Mediation. *Family Court Review*, 2, s. 323-338
- Schrumpf, E (2007) Barndomshistorie. Oslo: Samlaget.
- Schau, M (1993): Javisst nytter det – Brukernes opplevelse av behandlingen ved et familiekontor. Fokus på familien, 21; s.245-258
- Skauli (2009): Evidensbasert praksis i familievernet. En litteraturgjennomgang av forskning på parterapi. Familievernets skriftserie nr 1/2009. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).
- Skevik, A. & C. Hyggen (2002). Samværsfedres situasjon. NOVA-rapport 15/02
- Skjevik A. (2006) 'Absent fathers' or 'reorganized families'? Variations in father-child contact after parental break-up in Norway. *Sociological Review* 54: 114-132
- Skjørten, K., R. Barlindhaug & H. Lidén (2007). Delt bosted for barn. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Skjørten, K. (2005), Samlivsbrudd og barnefordeling. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Slaikue, K. A., Culler, R., Pearson, J. & Thoennes, N. (1985), *Process and outcome in divorce mediation*. Conflict Resolution Quarterly, 1985: 55–74. ((SE KPT 5.1 – STÅR NESTEN SAMME REFS))
- Smart C. (2004) Equal shares: rights for fathers or recognition for children? *Critical Social Policy* 24: 484-503
- Smart, C., May, V., Wade, A. og Furniss, C. (2003) Residence and Contact Disputes in Court. Volume 1. Research Series no. 6/03. Leeds/London: Department for Constitutional Affairs.
- Smith, L. (2008) FN's konvensjon om barnets rettigheter, I: N. Høstmøling, E.S. Kjørholt og K. Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Socialstyrelsen (2006). Meddelandeblad. Nya vårdnadsregler. Socialstyrelsen, http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9360/2006-1-6_200616_rev.pdf
- Solberg, S.S. (2010) *Å samtale med barn ved mekling – kunsthåndverk med mange dimensjoner*. Masteroppgave i barn og unges psykiske helse. NTNU.
- SSB (2011a). Barn og unges familier. http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/familie/ (lastet ned mai 2011).
- SSB (2011b). Tabell: Barn 0-17 år, etter antall foreldre 2 i familien, foreldrenes samlivsform og barnets alder. 2001, 2005-2011. Prosent. <http://www.ssb.no/emner/02/01/20/barn/tab-2011-04-28-01.html> (lastet ned mai 2011).

- SSB 2009 Statistikkbanken – statistikk for avsluttede meklinger 2007-2009.
http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=05509
- SSB (2009b) <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/index.html> (lastet ned 26.05.2009)
- SSB (2006) <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/arkiv/> (lastet ned 26.05.2009)
- SSB (2002) <http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap> (lastet ned 26.05.2009)
- Statsforvaltningen (2007). Når vi skal skilles. Pjece om skilsmisse og separation. Justisministeriet, familiestyrelsen, www.statsforvaltningen.dk
- St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien: forpliktende samliv og foreldreskap. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Stuhlmacher, A.F. & Morrisett, M.G. (2008). Men and women as mediators: disputant perceptions. *International Journal of Conflict Management*, Vol. 19, No. 3, pp. 249-261.
- Svidal, L.J.K. (2006) Forteljingar om å involvere barn og unge i mekling. Masteroppgåve i rådgjevnadspedagogikk. Trondheim: NTNU.
- Tjersland, O.A. & W. Guldbrandsen, (2010). Mekling ved samlivsbrudd: Oversikt over modeller og ideologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 692–700.
- Taskinen, Sirpa (2002). Barnets bästa vid skilsmässa. Handbok för socialväsendet. Handböcker 48. Helsinki: Stakes
- Vannebo, A 2010: Mekling trenger tid. Forskningsintervju med Odd Arne Tjersland. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, Vol 47, 758-759.
- Tjersland, O.A. (1992) Samlivsbrudd og foreldreskap. Meklingsprosessens psykologi. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wallerstein, J., J. Lewis & S. Blakeslee (2000) The Unexpected Legacy of Divorce: A 25 Year Landmark Study. New York: Hyperion.
- Walker 2010: Family mediation: The rhetoric, the reality and the evidence. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, Vol 47, s 676 – 687.
- Walter, S. & Skaheim, L.F. (2008). Hvor ble det av prosessen? – implikasjoner ved innføring av ny meklingsordning. Oppgave spesialitet i klinisk familiepsykologi.
- Wiik, K. A, Eva Bernhardt og Turid Noack (2009): A study of commitment and relationship quality in Sweden and Norway. *Journal of Marriage and Family*; Aug 2009; 71, 3-
- Ådnanes, M. et al. (2011): Hva karakteriserer vanskelige saker i foreldremekling, og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. *Fokus på familien*. Nr 2, s 86-113. <http://www.idunn.no/ts/fokus/2011/02>

Noter:

Foreldrene blir oppfordret til å lage en skriftlig avtale om bosted, samvær og foreldrerett. Barnet kan ha fast bosted hos mor, hos far, eller det kan ha delt bosted. Innehaver av bostedsadresse har større makt og innflytelse over barnets hverdagsliv fordi denne har beslutningsmyndighet. Delt bosted er altså en juridisk term, da den viser til at begge foreldre har lik beslutningsmyndighet i forhold til avgjørelser om barnets hverdag, for eksempel i forhold til barnehage, skolegang, fritidsaktiviteter osv.

Hvor barnet bor har også økonomiske implikasjoner. Barnet kan ha folkeregistrert adresse hos bare én av foreldrene. Tidligere måtte man ved valg av delt bosted melde flytting for barnet for å få skattefordelen. Ofte byttet foreldre på å ha barnets registrert på sin adresse. Etter endringene i barneloven 2010 slipper man nå dette, man kan bare vise til avtalen man har gjort om at man skal ha den hvert sitt år. Overgangsstonad ytes ikke ved delt bosted.

Delt bosted betyr ikke nødvendigvis at barna bor like mye hos hver av foreldrene. Det er graden av samvær som avgjør dette. I praksis kan for eksempel et barn med fast bosted hos far og 50 prosent samvær hos mor, og delt bosted med like mye tid hos begge foreldre. Forskjellen er at ved fast bosted hos far vil denne beslutningsmyndighet, og ved delt bosted er denne delt mellomforeldrene. Videre er det vanligere at man betaler bidrag når barnet bor fast hos den ene og har samvær med den andre.

Med virkning fra 1 juli 2010 ble barneloven endret slik at det går klarere fram at foreldrene har mulighet til å avtale at barnet skal bo hos en av dem eller at barnet skal ha delt bosted. Det går også fram av meklernes rundskriv at mekler skal informere om muligheten til å velge delt bosted.

Mulighet for å idømme delt bosted - i kraft 1. juli 2010

Tidligere kunne ikke retten idømme delt bosted, men med virkning fra 1. juli 2010 er loven endret slik at domstolene er gitt en snever adgang til å idømme delt bosted mot den ene eller begge foreldres vilje. Det må foreligge særlige grunner for at domstolene skal kunne idømme delt bosted. Er domstolene i tvil om delt bosted vil være til barnets beste, skal de ikke idømme delt bosted. Det vil heller ikke være aktuelt å idømme delt bosted for barn under 7 år, siden barn i denne aldersgruppen antas å være mer sårbare og ha større behov for stabilitet.

Med virkning fra 1. juli 2010 lyder barnelova § 36 slik:

" 36 Kvar barnet skal bu fast

Foreldra kan gjere avtale om at barnet skal bu fast hos anten ein av dei eller begge. Er foreldra usamde, må retten avgjere at barnet skal bu fast hos ein av dei. Dersom det ligg føre særlege grunnar, kan retten likevel avgjere at barnet skal bu fast hos begge."

Utvidelse av definisjonen av vanlig samvær - kraft 1. juli 2010

Samvær er en rett både for barnet og den som ikke bor fast sammen med barnet. Dette gjelder ikke dersom samvær ikke er til beste for barnet.

Foreldrene avtaler selv omfanget av samvær på bakgrunn av hva de mener er best for barnet.

Barneloven inneholder en definisjon av "vanlig samværsrett". Dersom foreldrene avtaler "vanlig samværsrett", innebærer dette i dag en ettermiddag i uken, annenhver helg, 14 dager i sommerferien og jul eller påske. Det er vedtatt en utvidelse av barnelovens definisjon av "vanleg samværsrett" som trådte i kraft 1. juli 2010.

Barneloven § 43 andre ledd fjerde punktum lyder med virkning fra 1. juli 2010 slik (nytt i kursiv):

"Vert det avtala eller fastsett « vanleg samværsrett », gjev det rett til å vere saman med barnet ein ettermiddag i veka med overnatting, annakvar helg, til saman tre veker i sommarferien, og annankvar haust-, jule-, vinter- og påskeferie."

Det innebærer en utvidelse av definisjonen, slik at ettermiddagssamværet forlenges med overnatting. En rett til å være sammen med barnet til sammen tre uker i sommerferien. Sommerferiesamværet kan altså deles opp. Videre gir den utvidede definisjonen rett til å være sammen med barnet annenhver høst-, jule-, vinter- og påskeferie. Endringen innebærer for det første at høst- og vinterferie også inngår i en ordning med «vanlig samvær». For det andre er definisjonen endret slik at den gir rett til samvær annenhver av hver av de respektive ferier, i motsetning til gjeldende regel som gir rett til samvær jul eller påske. Høstferie er det normalt bare skolebarn som har, men det kan også være aktuelt for yngre barn. For å fastsette lengden på høst- og vinterferie, bør man ta utgangspunkt i skoleruten.

Den nye definisjonen vil gjelde der avtale inngås eller domsavgjørelse om "vanlig samværsrett" avses etter 1. juli 2010. Det skjer ikke noen automatisk endring av gamle avtaler eller domsavgjørelser. Ønsker foreldre å benytte den nye definisjonen, må de avtale det.

En samværsavtale som er inngått i tråd med den nye definisjon av vanlig samværsrett som trådte i kraft 1. juli 2010, vil ha betydning for bidragets størrelse, og gi fradrag for samvær etter samværsklasse 3.

Vedlegg

1. Prosedyre for meklers bistand til datainnsamlingen 1. februar-19. mars 2010.
2. Spørreskjema nr 1 til meklerne (tverrsnittstudien)
3. Spørreskjema til meklerne om utdanningsbakgrunn, kompetansebehov og holdninger til meklingsordningen
4. Spørreskjema til foreldre (tverrsnittstudien)
5. Spørreskjema til foreldre 8 måneder etter meklingen

Vedlegg 1

Prosedyre for meklers bistand til datainnsamlingen

Prosedyre for meklers bistand i datainnsamlingen 1. februar – 19. mars:

Alle avsluttede meklingsaker registreres i datainnsamlingsperioden ved at mekler fyller ut ett *meklings skjema* for den enkelte ferdig meklede sak, og foreldre fyller ut hvert sitt *foreldreskjema* om samme sak. Både på meklings skjema og foreldreskjema må det fylles ut et kontonummer, et meklingsnummer og et saksnummer. Du kan godt fylle ut kontor- og meklingsnummer på forhånd. Når det gjelder saksnummer kan du starte på sak 1, og fortsette med sak 2, 3 osv. Meklings skjema og begge foreldreskjemaene skal ha samme numre.

I det følgende beskriver vi prosedyren for meklernes bistand datainnsamlingen:

1. Innhente samtykke fra foreldrene

I hver aktive meklings sak innhenter du samtykke fra foreldrene, og informerer du kort om evalueringstudien. Dette gjøres i meklings time.

2. Leverer spørreskjema til begge foreldre.

I siste meklings time leverer du ett foreldreskjema til hver av foreldrene. Skjemaet må være påført kontonummer og meklernummer (sendt i e-post), og saksnummer (1, 2, 3 etc.).

3. Fylle ut meklings skjema for samme sak.

Du fyller ut et meklings skjema gjeldende samme sak. Skjemaet påføres samme nummer som foreldreskjemaene (kontonummer, meklernummer og saksnummer).

I det følgende beskrives denne ”3-punkts-prosedyren” nærmere:

1 Innhente samtykke fra foreldrene

For at du skal kunne gi informasjon om saken i et spørreskjema må det innhentes samtykke fra foreldrene. De må da underskrive samtykkeerklæring. Samtykkeerklæring er sendt i en bunke til kontoret ditt.

Vi ber om at du innhenter samtykke fra foreldrene i alle saker som avsluttes i perioden 1. februar - 19. mars. Informer foreldrene kort om studien, basert på informasjonen i samtykkeerklæringen.

Samtykkeerklæringen består av to sider; ett ark med informasjon om studien, og ett ark der foreldrene kan underskrive. Foreldrene kan rive av informasjonsskrivet og ta med dette dersom de ønsker det. Du beholder arket med signaturene, og oppbevarer disse på et egnet sted. Hvis foreldrene ikke samtykker til å delta i studien kan det ikke fylles ut skjema for den saken.

2 Levere spørreskjema til begge foreldre (foreldreskjema)

I siste meklings time leverer du ett skjema til hver av foreldrene. Det er en fordel om dette blir gjort *før* de forlater meklingskontoret. Hvis dette ikke går, kan de ta med seg skjemaet med svarkonvolutt, og fylle det ut hjemme. Dersom de fyller ut på kontoret ber vi om at du eller kontoransatte sørger for retur av skjemaene (i de lukkede svarkonvoluttene).

Før du leverer ut foreldreskjemaene er det svært viktig at du påfører **kontonummer** og **meklernummer**, sendt til deg i e-post, og **saksnummer**. Saksnummer starter ganske enkelt med sak 1, og fortsetter med 2, 3 etc. Mor og far har identiske nummer. Tilsvarende nummer påfører du spørreskjemaet som du skal svare på om samme sak (meklings skjemaet). **Ta kontakt dersom dette er uklart!**

Ifølge statistikken er vel 60 % ferdig med meklings etter 1 time, og kan dermed fylle ut skjemaet umiddelbart etter første time. Når det gjelder de som mekler i flere timer må de fylle ut skjema etter siste time. Vi vet imidlertid at det hender at en eller begge foreldre ikke møter til oppsatt timeavtale.

I slike tilfeller kan du kanskje bruke den oppsatte timen til å fylle ut meklingskjemaet om saken det gjelder. Skjemaet har en rubrikk for ”møtte ikke opp til siste avtalte time”.

Hvis du har mulighet, er det er fint om du lager en liste over foreldre som ikke kom til avtale , slik at vi har muligheten for å sende skjema i posten til disse.

3 Fylle ut skjema for samtlige ferdig meklede saker (meklingskjema)

Du besvarer ett spørreskjema for hver enkelt ferdig meklet sak (meklingskjema) etter hvert som sakene avsluttes. **Viktig! Husk å påføre samme saksnummer på meklingskjema som på foreldreskjema.**

Du kan velge om du vil fylle ut meklingskjemaet på nett eller på papirskjema. Det sendes en bunke papirskjema til kontoret ditt som du kan plukke fra. Du kan også skrive ut skjemaet fra word-fil sendt i e-post til deg. Dersom du starter med å fylle ut på nett, men ønsker å fortsette på papir, kan du skrive ut skjemaet fra den nettbaserte løsningen.

Dersom du fyller ut på papir er det fint om du returnerer skjemaer til SINTEF 2-3 ganger i løpet av datainnsamlingsperioden (ikke venter med å sende alt til helt på slutten). En bunke store returkonvolutter er sendt til kontoret ditt for dette formål. Send gjerne inn felles, slik at konvoluttene ikke brukes opp før perioden er over.

Vedlegg 2

Spørreskjema nr 1 til meklerne (tverrsnittstudien)

Skjema for meklers registrering av ferdig meklede saker

1. Påfør kontornr. og meklernr sendt deg i e-post + saksnr (start med sak 1): Kontornr: _____ Meklernr: _____ Saksnr. _____

Bakgrunn i saken

2. Foreldres alder	Mor	Far
Under 25 år		
26-35 år		
36-45 år		
Over 46 år		

3. Foreldrenes høyeste utdanning	Mor	Far
Grunnskole		
Videregående skole		
Høyskole/universitet 1-4 år		
Høyskole/universitet 5 år +		
Vet ikke		

4. Foreldres etniske tilhørighet

	Norsk	Minoritetsetnisk
Mor		
Far		

5. Barn som meklingen gjelder	a) Kjønn	b) Alder
Barn 1	J ☐ G ☐	
Barn 2	J ☐ G ☐	
Barn 3	J ☐ G ☐	
Barn 4	J ☐ G ☐	
Barn 5	J ☐ G ☐	

6. Har noen av foreldrene særkullsbarn?

Mor har Far har Vet ikke

7. Sak begjært etter:

Ekteskapsloven	
Barneloven - samboende ved brudd	
Barneloven - før domstol	
Barneloven - har vært i retten	
Barneloven - tilbakesendt fra retten	

8. Hva er foreldrenes bostatus?

Bor fortsatt sammen	
Har flyttet fra hverandre	
Skal flytte fra hverandre	
Har aldri bodd sammen	
Bor ikke sammen	
Begge foreldre bor i huset vekselvis/ barn fast	
Annet; hva?	

9. Hvis foreldrene har flyttet fra hverandre, hvor lenge er det siden? _____ Vet ikke

Gjennomføring av meklingen

10. Opplysninger om tidsbruk og deltakelse i meklingen:

	a) Tid		b) Deltakelse foreldre			c) Barn
	Dato første og siste samtale	Ca tidsbruk i minutt	Begge møtte	Bare hun møtte	Bare han møtte	Barn deltok
1. samtale			☐	☐	☐	☐
2. samtale			☐	☐	☐	☐
3. samtale			☐	☐	☐	☐
4. samtale			☐	☐	☐	☐
5. samtale			☐	☐	☐	☐
6. samtale			☐	☐	☐	☐
7. samtale			☐	☐	☐	☐

11. Gjorde du noe for å "selge inn" mer meklingstid, utover den obligatoriske timen?

Nei Informerte om tilbudet Oppfordret sterkt Var ikke behov for flere timer

12. Spesielle tiltak i meklingen	Ja	Nei
a) Separat mekling		
b) Telefonmekling		
c) Bruk av tolk		
d) Søkte faglig råd hos annen mekler		
e) Annen mekler var aktivt med		
f) Annet, i så fall hva?		

13. Bruk av hjelpemiddel for å fokusere på barn (dersom barn ikke deltok direkte i meklingen)	Ja	Nei
a) Dukker/ visualisering av barnet/ barna		
b) Tavle/ overhead		
c) Ba foreldre ta med bilde (av barn)		
d) Spurte foreldre om de hadde snakket med barnet/a om deres (barnet/a sitt) syn		
e) Annet, i så fall hva?		

Barns deltakelse i meklingen

Det er en debatt i fagmiljøet hvorvidt barn skal delta aktivt i mekling, og det finnes per i dag ingen kontinuerlig registrering av praksisen. Hvis ett eller flere barn deltok i denne meklingen er det derfor viktig at du besvar spørsmålene helt bakerst i skjemaet.

14. Dersom barn over 7 år <i>ikke</i> deltok i meklingen, hva var hovedårsaken til dette <i>(sett evt. flere kryss)</i>	
a) Det var ikke noe tema/ det ble ikke tatt opp	
b) Jeg og foreldre kom frem til at barnet/a ikke skulle involveres	
c) Barns deltakelse ble tatt opp, men far ville ikke at barnet/a skulle delta	
d) Barns deltakelse ble tatt opp, men mor ville ikke at barnet/a skulle delta	
e) Barnet/a ble forespurt, men barnet/a ville ikke delta	
f) Andre årsaker; utdyp her:	

Tema i meklingen

15. Ifølge Rundskriv Q-02/2008 skal meklingen inneholde informasjon om meklingsordningen og om aktuelle lover, regelverk etc., i tillegg til meklingsformål om å få foreldrene til å bli enige om en avtale mht. barna. På en skala fra 0 til 100 %, hvor mye av tiden i *denne* meklingen vil du anslå at du brukte på å gi informasjon? *(sett ett kryss)*

	0	10 %	20 %	30 %	40 %	50 %	60 %	70 %	80 %	90 %	100 %
"Informasjonsdel" i meklingen											

16. Informerte du foreldrene om følgende i meklingen? <i>(svar på alle/ inntil to kryss på hver linje)</i>	Ja	Nei	Ga skriftlig informasjon
a) At formålet med meklingsordningen er å bli enige om en avtale mht. barnet/a			
b) At det er et mål at foreldrene kommer fram til en skriftlig avtale			
c) Om regler i barneloven o.a. regelverk vedr. barn og foreldre, når foreldre ikke bor sammen			
d) Om at de kunne få inntil 7 timer hos mekler			
e) Om barns rett til å bli hørt (Barnelovens § 31)			
f) Om foreldrenes ansvar for å høre barnet (fra 7 år) før avgjørelsen om hvor barnet skal bo			

17. I hvor stor grad snakket du med foreldrene om følgende tema? <i>(ett kryss på hver linje)</i>	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad
a) Snakket om hva som vil være til barnas beste				
b) Snakket om barnas følelsesmessige reaksjoner				
c) Snakket om barnas forhold til sine venner				
d) Snakket om barnas forhold til besteforeldre og slekt				
e) Snakket om barnas forhold til barnehage/skole				
f) Snakket om barn og flytting				
g) Snakket om avtaler om feiring av fødselsdager, jul og påske				
h) Snakket om tidligere praksis/arbeidsfordeling med hensyn til barna				
i) Snakket om hva foreldrene oppfatter at barna ønsker/ tenker				
j) Snakket om barnas forhold til begge foreldre				
k) Snakket om barns medbestemmelsesrett i saker som angår barnet/a				
l) Orienterte om barnebidrag				
m) Orienterte om økonomiske støtteordninger				
n) Orienterte om hvor en kan god informasjon om økonomi og rettigheter				
o) Orienterte om konsekvenser av ulike avtaleforslag				

o) Evt. andre tema som du la vekt på i meklingen:.....

Avtale

18. Har foreldrene kommet til enighet om en avtale, og skjedde dette før eller under mekling?

	Foreldrene var enige før de kom til mekling		Foreldre ble enige om avtale under meklingen	
	Ja	Nei	Ja	Nei
a) Foreldreansvar				
b) Bosted				
c) Samvær				

19. a) Dersom det er inngått avtale, ble avtalen gjort skriftlig? Ja Nei

b) Er avtalen tidsavgrenset? Ja Nei c) Dersom tidsavgrenset, for hvor lenge? _____

20. Avtale om bosted					21. Avtale om samvær ¹				22. Avtale om foreldreansvar		
	Delt bosted	Fast bosted hos far	Fast bosted hos mor	Annet	Vanlig samvær	Mindre enn vanlig samvær	Mer enn vanlig samvær	Annet	Felles ansvar	Mor har ansvaret alene	Far har ansvaret alene
Barn 1											
Barn 2											
Barn 3											
Barn 4											
Barn 5											

Dersom delt bosted, hvor mye er barnet/a hos henholdsvis far og mor (angi prosent)? Hos far: _____ Hos mor: _____

23. I hvilken grad mener du at man oppnådde barnet/a sitt beste i denne avtalen?

Ikke i det hele tatt

I liten grad

I noen grad

I stor grad

Dersom du mener man i liten grad/ ikke i det hele tatt oppnådde barns beste er det fint om du utdyper med noen stikkord:

.....
(Sett ett kryss på hver linje)

24. Dersom meklingen ikke førte til avtale, hva anser mekler som viktig(e) grunn(er) for det?	Ja	Nei	Vet ikke
a) Foreldrene uenige om avtale (uten at mekler kan peke på hva de konkret er uenige om)			
b) Foreldre uenige om samvær			
c) Foreldre uenige om bosted			
d) Foreldrene uenige om foreldreansvar			
e) Foreldre uenige om samarbeid			
f) Foreldre uenige om økonomi			
g) Foreldre uenige i hva som er barnet/barnas beste			
h) Foreldre ikke i stand til å snakke med hverandre pga høyt konfliktnivå			
i) Saken påvirkes av særlig problematikk (rus, sykdom, vold etc)			
j) Andre grunner:			

25. Dersom meklingen ikke førte til avtale:	Ja	Nei
a) Har du tatt opp spørsmålet om hvordan foreldrene skal forholde seg videre?		
b) Dersom domstolsbehandling er aktuelt, har du informert om hvordan man går fram?		
c) Har du foreslått å lage en tidsbegrenset avtale eller prøveavtale?		
d) Annet du informerte om, eller tematiserte, når meklingen ikke førte til avtale?		

¹ Ifølge loven gir "vanlig samvær" rett til å være sammen med barnet en ettermiddag i uken, annenhver helg, 14 dager i sommerferien og jul eller påske. Det trenger ikke være annenhver jul og påske, barnet kan være fast hos den ene hver jul og den andre hver påske. Poenget er at hver av foreldrene får være sammen med barnet i en av disse høytidene hvert år.

Nivå av konflikt og særlig problematikk i saken

26. Vennligst angi nivået av konflikt i saken på en skala fra 0, ingen konflikt eller 1; liten konflikt til 7; stor konflikt – evt. at du ikke har god nok informasjon til å svare på spørsmålet. *(sett ett kryss på hver linje)*

	Ingen konflikt 0	Liten konflikt 1	2	3	Middels 4	5	6	Stor konflikt 7	Har ikke god nok info.
a) Generelt (uavhengig av tema)									
b) Selve separasjonen/ flyttingen									
c) Foreldreansvar									
d) Fast bosted									
e) Samvær									
f) Ny kjæreste/samboer/ektefelle									
g) Flytting									
h) Økonomi									
i) Barnet/barnas ønsker og behov									
j) Høytider og ferier									
k) Barneoppdragelse									
l) Kommunikasjon om barnet/a i det daglige									
m) Graviditet/ fikk barn									
n) Annet; hva da?									

27. Vennligst gi et generelt anslag på omfang av, eller mistanke om <i>særlig problematikk</i> i saken <i>(sett ett kryss på hver linje)</i>	Litt problematikk	Mye problematikk	Mistanke om	Ikke aktuelt
a) Somatiske lidelser hos foreldre				
b) Somatiske lidelser hos barn				
c) Rusmiddelbruk hos en eller begge foreldre				
d) Psykiske lidelser hos foreldre				
e) Psykiske lidelser hos barn				
f) Voldsbruk/ overgrep/ trusler				
g) Trakassering				
h) Annet; hva da?				

Meklers kontakt med andre instanser i denne saken

(Du kan sette inntil to kryss på hver linje)

28. Har du hatt kontakt med noen av følgende instanser i denne saken?	Ja	Nei	Anbef. foreldre å ta kontakt
a) Barnevern ifm melding av bekymring			☐
b) Barnevern ifm samarbeid (uten melding)			☐
c) Barne- og ungdomspsykiatri			☐
d) Psykisk helsetjeneste for voksne			☐
e) Lege			☐
f) Helsestasjon			☐
g) Sosialtjeneste NAV			☐
h) Skole PPT			☐
i) Krisesenter			☐
j) Juridisk/ Advokat			☐
k) Domstol			☐
l) Politi			☐

29. Har foreldre og/ eller barn hatt annen behandling i regi av familievernet (for eksempel terapi for foreldre, samtalegrupper for barn som bor to steder etc.) eller fra andre hjelpetjenester? Ja Nei Vet ikke

Meklers vurdering av gjennomføringen av denne saken

30. Var tidsbruken tilstrekkelig i forhold til å oppnå målet med meklingen (jf rundskriv)? Tilstrekkelig For lite tid For mye tid

31. Vennligst gi din vurdering av gjennomføringen av meklingen på en skala fra helt uenig til helt enig, eller uaktuelt. (sett ett kryss på hver linje)	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig	Uaktuelt
a) Jeg er fornøyd med den jobben jeg gjorde som mekler i denne saken					
b) Jeg vektla samarbeid mellom foreldre til det beste for barna i denne saken					
c) Det var stort behov for å fokusere på barnets beste i denne saken					
d) Jeg fokuserte for mye på foreldrene, og for lite på barna					
e) For mye av tida gikk med til å gi generell informasjon					
f) Meklingen fikk i for stor grad preg av terapi					
g) Foreldrekonflikten tok for stor plass til at det ble en god prosess					
h) Jeg fokuserte for mye på å komme fram til en avtale					
i) Problematisk å kommunisere fordi en/begge foreldre kom fra annet land					
j) Jeg følte behov for en "co-mekler"					
k) Jeg følte at jeg manglet kompetanse i denne saken					
l) I denne saken var det vanskelig å opptre nøytralt					
m) Jeg la vekt på å få til en <i>skriftlig</i> avtale					
n) Jeg lyktes i å "selge inn" flere meklingstimer					
o) Det ville være en fordel om jeg hadde fullmakt til å fortsette meklingen inntil 3 timer (som før endring i 2007)					

Andre momenter som du tror ville ha gitt en bedre mekling i dette tilfellet (spesielle ressurser, tiltak, hjelpemidler eller annet)?

.....

32. Etter avsluttet mekling:

- a) Jeg har satt opp en oppfølgingstime for evaluering av avtalen Nei Ja
 Dersom ja; angi ca tid etter inngått avtale: _____
- b) Jeg har oppfordret foreldrene til å ta kontakt om en tid for å få avtale om en oppfølgingssamtale Nei Ja
- c) Saken er overført til foreldresamarbeid/ samarbeid om barn sak Nei Ja
- d) Kryss av dersom en eller begge foreldre ikke møtte til siste avtalte time: Mor møtte ikke
 Far møtte ikke
 Ingen møtte

VIKTIG!

Husk å påføre kontonummer, meklernummer og saksnummer på spørsmål 1. Dersom du ikke har fått kontor- og meklernummer, ta kontakt med marian.adnanes@sintef.no eller på tlf 91579269. Når det gjelder saksnummer starter du ganske enkelt på sak 1, og fortsetter med sak 2, 3 etc.

Resten av skjemaet fylles kun ut dersom barn deltok i denne meklingen.

Meklinger der barn deltok

Resten av spørsmålene skal bare besvares dersom barn deltok aktivt i meklingen

33. Dersom ett eller flere barn var med på meklingen, hvem tok initiativet til dette? (<i>sett ett kryss</i>)	
a) Jeg tok initiativet	
b) Far tok initiativet	
c) Mor tok initiativet	
d) Foreldre tok initiativet sammen	
e) Barnet/a selv hadde ytret ønske om å være med	
f) Jeg og foreldre kom frem til det sammen	
g) Andre; hvem?	

34. Dersom ett eller flere barn var med på meklingen, hvordan ble dette gjennomført?	Med ett barn	Med søsken hver for seg	Med søsken samtidig
a) Separat samtale med barn			
b) Samtale med barn sammen med en av foreldrene			
c) Samtale med barn sammen med begge foreldrene			
d) Jeg brukte "Asker og Bærum modellen" (speil og tilbakemelding til foreldre)			
e) Jeg brukte en egen variant av "Asker og Bærum modellen"			
f) Jeg brukte en annen modell, oppgi hvilken:			

35. Vennligst gi din vurdering av samtalen(e) du hadde med barnet/barna, og effekter av involveringen	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
a) Jeg har inntrykk av at barnet snakket fritt				
b) Barnet virket ukomfortabel/ hemmet i situasjonen				
c) Barnet kom med sine egne synspunkter på spørsmål om samvær				
d) Barnet kom med egne synspunkter på spørsmål om bosted				
e) Barnet kom med ny og viktig informasjon i saken				
f) Barnets deltakelse gjorde at det ble ny bevegelse i saken				
g) En av foreldrene ville ikke ta hensyn til tilbakemeldingen fra barnet				
h) Barnets tilbakemelding hadde direkte betydning for avtalen				
i) Barnet ville ikke at dets synspunkter skulle viderefremmes til foreldrene				
j) Det var uheldig at barnet ble trukket inn				
k) Foreldrene kom frem til en bedre avtale fordi barnet ble trukket inn				
l) Det at barnet ble trukket inn dempet konflikten mellom foreldrene				
m) Det at barnet ble trukket inn gjorde at konflikten mellom foreldrene eskalerte				

Takk for at du tar deg tid til å registrere dine ferdige saker for evalueringsprosjektet!

Vedlegg 3

**Spørreskjema til meklerne om utdanningsbakgrunn,
kompetansebehov og holdninger til meklingsordningen**

EVALUERING AV MEKLINGSORDNINGEN

1. Påfør kontonummer og meklernummer sendt deg i e-post

Kontonr _____
Meklernr _____

2. Ditt kjønn

- Mann
 Kvinne

3. Din alder

4. Antall år som mekler:

5-01. Din utdanning:

	x	Med videreutdanning i familieterapi	Med annen videreutdanning / spesialisering
3-åring høgskole i helse- og sosialfag	☐	☐	☐
Psykolog	☐	☐	☐
Prest	☐	☐	☐
Jurist/advokat	☐	☐	☐
Lege/psykiater	☐	☐	☐
Master familieterapi	☐	☐	☐
Master i annet fag	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐

6. Er mekler ved:

- Statlig familievernkontor

- Kirkens familievernkontor
- Ekstern mekler

En viktig bakgrunn for evalueringen er departementets endring i tidsrammen for mekling fra 2007 (fra inntil 3 til 1 times obligatorisk mekling). Vi er interessert i dine erfaringer med den nye tidsordningen og meklingsordningen generelt.

7. Vi ber deg ta stilling til følgende utsagn om meklingsordningen, og krysse av for ditt standpunkt:

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
Meklingsordningen fungerer bedre nå (enn før 2007) fordi de fleste ikke har behov for mer enn 1 time	☐	☐	☐	☐
Gammel meklingsordning var bedre - fordi mekler da hadde mulighet til å pålegge partene å mekle inntil 3 timer	☐	☐	☐	☐
Mekler bør gis fullmakt til å kunne pålegge partene å mekle mer enn 1 time i saker der mekler mener det er nødvendig	☐	☐	☐	☐
Alle barn over 7 år burde på en eller annen måte få tilbud om å høres (av mekler eller annen profesjonell) i forbindelse med foreldremeklingen	☐	☐	☐	☐
I saker der foreldre ikke kommer fram til avtale burde mekler ha mandat til å anbefale foreldrene en tidsbegrenset avtale	☐	☐	☐	☐
Alle foreldre burde få tilbud om en frivillig oppfølgingstime (6-12 mnd) etter endt mekling	☐	☐	☐	☐
Det burde innføres en obligatorisk oppfølgingstime 6-12 mnd etter avsluttet mekling	☐	☐	☐	☐

8. Den norske meklingsordningen skiller seg fra andre lands ordninger ved at mekling er obligatorisk for foreldre med barn. Hva synes du om at vi har en obligatorisk ordning? Sett bare ett kryss

- Jeg synes det er fornuftig at vi har en obligatorisk meklingsordning
- Jeg synes mekling i forbindelse med samlivsbrudd bør være et frivillig tilbud
- Jeg er usikker

9. Har du inkludert barn (fysisk tilstedeværelse) i mekling noen gang?

- Ja, flere ganger
- Ja, noen få ganger
- Nei, aldri

10-01. Jeg er fornøyd med dagens tilbud om kompetanseheving

- Ja, i stor grad
- Ja, i noen grad
- Nei, ikke fornøyd

10-02. Jeg har behov for mer faglig kompetanse om:

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt
A Teoretisk kunnskap om mekling som fag	☐	☐	☐
B Nyere metoder og teknikker ifm ulike typer mekling	☐	☐	☐
C Mekling med ikke-vestlige innvandrere	☐	☐	☐
D Arbeid med svært konfliktfylte saker	☐	☐	☐
E Om regelverket generelt	☐	☐	☐
F Om økonomiske støtte- og bidragsordninger	☐	☐	☐
G Barns rettigheter og Barnekonvensjonen	☐	☐	☐
H Barns utvikling, behov og reaksjoner ifm. samlivsbrudd	☐	☐	☐
I Hvordan involvere barn direkte i mekling	☐	☐	☐
J Hvordan avdekke potensielle barnevernssaker	☐	☐	☐
K Etske retningslinjer	☐	☐	☐

10-03. Bruk bokstavkodene i spørsmålet over til å velge ut de tre områdene (i prioritert rekkefølge) du mener er mest aktuelle for deg:

11. Alt i alt oppfyller dagens meklingsordning i større grad lovens intensjon (om en avtale til det beste for barna) enn tilfellet var før (2007)?

- Helt uenig
- Litt uenig
- Litt enig
- Helt enig

12. Hva mener du er den største utfordringen med dagens meklingsordning? (skriv kort og stikkordsmessig)

Vedlegg 4

Spørreskjema til foreldre (tverrsnittstudien)

DINE ERFARINGER MED MEKLINGSORDNINGEN

Kontornr: _____ Meklernr: _____ Saksnr. _____

Skjemaet returneres SINTEF i vedlagte svarkonvolutt. Ingen andre enn forskergruppen har tilgang på skjemaet.

1) Kryss av for om du er mor eller far

Mor Far

2) For tiden er jeg:

- I full stilling
 I deltidstilling
 Under utdanning
 Sykmeldt/delvis sykmeldt
 Hjemmearbeidende
 Trygdet
 Arbeidsledig
 Fødsels-/foreldrepermisjon

3) Har dere blitt enige om en avtale?

- Vi er enige om en skriftlig avtale
 Vi er enige om en muntlig avtale
 Vi er ikke enige om avtale
 Vi er ikke enige, og jeg ønsker å ta saken videre til retten

4) Hadde du kjennskap til meklingsordningen fra før?

Ja Nei

5) Nedenfor følger en rekke påstander om den meklingen du nå har vært gjennom. Vi ber deg markere for hver påstand i hvor enig eller uenig du er, ved å sette kryss i den ruta som passer best. Ett kryss på hver linje.

<i>Sett ett kryss på hver linje</i>	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
a) Jeg fikk nyttig informasjon i meklingen som var relevant for saken vår				
b) Jeg følte at vår sak ble behandlet på en svært profesjonell måte av mekleren				
c) Mekler kastet bort mye tid ved ikke å konsentrere seg om de viktige temaene				
d) Meklingen hjalp meg til bedre å forstå synspunktene til den andre forelder				
e) Mekleren tok ikke parti for noen av oss				
f) Mekleren burde gitt oss mer direkte og praktiske råd om hvilke valg vi burde gjøre				
g) Meklingen bidro til gode måter å ordne daglig omsorg og samvær på				
h) Mekleren kommuniserte godt i meklingen				
i) Mekleren oppfordret til at barnet/barna (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen				
j) Jeg ønsket at barnet/barna (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen				
k) Mekleren fokuserte for mye på oss foreldre og for lite på barnet/barna				
l) Mekleren la stor vekt på barnets/ barnas behov				
m) Meklingen hjalp meg til bedre å forstå/høre synspunktene til barnet/barna				
n) Meklingen bidro til et større fokus på barnets/ barnas beste i avtalen				
o) Meklingen tok for lang tid				
p) Jeg synes det ble for få meklingstimer til å få til en god avtale				
q) Jeg synes det er bra at mekling er obligatorisk				
r) Jeg synes det skulle vært flere timer obligatorisk mekling (enn 1)				
s) Dersom jeg hadde kunnet velge, ville jeg ikke benyttet mekling				
t) Det burde være obligatorisk med oppfølgingstime noen måneder etter meklingen				
u) Meklingen bidro til å dempe konflikten mellom oss foreldre				

6) Dersom barnet/barna deltok i meklingen, vennligst gi din vurdering av deltakelsen:

<i>Sett ett kryss på hver linje</i>	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
a) Jeg har inntrykk av at barnet/barna snakket fritt				
b) Barnets/ barnas tilbakemelding hadde direkte betydning for avtalen				
c) Det var uheldig at barnet/barna ble trukket inn				
d) Jeg har inntrykk av at barnet/barna ble ivare tatt på en god måte				

7) Angi nivået av konflikt mellom deg og din tidligere partner på en skala fra 0 til 7 (sett ring rundt tallet)

Ingen konflikt 0 Liten konflikt 1 2 3 Middels konflikt 4 5 6 Stor konflikt 7

8) Ble du informert om at dere har rett til 7 timers gratis mekling? Ja Nei

9) Spurte mekleren om dere ville at barnet/barna skulle delta i meklingen? Ja Nei

10) Har du benyttet deg av tilbud ved Familievernkontoret (Bufetat)? Ja Nei

11) Synes du det burde ha vært et eget tilbud for barn i forbindelse med samlivsbrudd og barnefordeling? Ja Nei

12) Dersom dere er enige om en avtale; hvor fornøyd er du med ulike deler av avtalen?

Sett ett kryss på hver linje

	Svært misfornøyd	Noe misfornøyd	I hovedsak fornøyd	Svært fornøyd
a) Foreldreansvar	☐	☐	☐	☐
b) Daglig omsorg	☐	☐	☐	☐
c) Samværsordning	☐	☐	☐	☐
d) Avtalen totalt	☐	☐	☐	☐

13) Dersom dere har blitt enig om en avtale, hvordan mener du meklingen påvirket avtalen?

Velg ett av alternativene

Meklingen har etter min vurdering ført til en dårligere avtale	☐
Meklingen har ikke hatt noen vesentlig innvirkning på avtalen	☐
Vi hadde greid å lage en avtale på egenhand, men meklingen gjorde avtalen noe mer gjennomtenkt/mer detaljert	☐
Meklingen har vært helt avgjørende for i det hele tatt å få til en avtale	☐

14) Om du skulle gitt mekler et råd etter timen, hva skulle det vært? Bruk stikkord.

.....

.....

.....

Takk for deltakelsen!

Kan forskerne få kontakte deg for en oppfølgingsstudie?

Om ca 8-10 måneder vil forskergruppen ved SINTEF og Norsk Senter for Barneforskning ved NTNU gjøre en oppfølgingsstudie blant foreldre som har vært til mekling for å få vite mer om erfaringer med avtalen. Dersom du ønsker å delta i en slik oppfølgingsstudie, ber vi deg notere adresse eller telefonnummer på neste ark. Vennligst lever arket til mekleren som vil returnere det til prosjektlederen for evaluering.

Ja, jeg ønsker å delta i oppfølgingsstudie om 8-10 måneder. Forskere fra SINTEF og Norsk Senter for Barneforskning ved NTNU kan kontakte meg om dette på denne adressen/ telefonnummer:

Navn:

Adresse:

Epost:

Telefon:

Vedlegg 5
Spørreskjema til foreldre 8 måneder etter meklingen

ETTER MEKLINGEN - FORELDREMEKLING

Denne spørreskjemaundersøkelse går til foreldre som var til foreldremekling i februar/mars 2010, og som samtykket til å kontaktes et halvt år etter meklingen. Vi har ikke mulighet for å koble opplysninger fra forrige datainnsamling, og gjentar derfor noen bakgrunnsspørsmål innledningsvis.

Etter meklingen - foreldremekling

Denne spørreskjemaundersøkelsen går til foreldre som var til foreldremekling i februar/mars 2010, og som samtykket til å kontaktes et halvt år etter meklingen. Spørsmålene dreier seg i hovedsak om hvordan samarbeidet om barna har vært. Vi har ikke mulighet for å koble opplysninger fra forrige datainnsamling, og gjentar derfor noen bakgrunnsspørsmål innledningsvis.

Bakgrunn

1) Kryss av for om du er mor eller far

- Mor
- Far

2) Alder

- Under 25 år
- 26-35 år
- 36-45 år
- Over 46 år

3) Etnisk bakgrunn

- Norsk
- Ikke norsk, fra hvilket land har du bakgrunn fra: _____

4) Antall barn under 16 år som ble berørt av meklingen*:

	Jente	Gutt	Alder
Barn 1	☐	☐	_____
Barn 2	☐	☐	_____
Barn 3	☐	☐	_____
Barn 4	☐	☐	_____

5) Hadde du kjennskap til meklingsordningen før dere var til mekling?

- Ja
- Nei

Om meklingen

6) Vår sak hadde følgende begjæring:

- Ekteskaps sak
- Samboersak
- Sak som skulle videre til retten

7) Hvor mange timer (ganger) var dere til mekling?

- 1 time 4 timer 7 timer
 2 timer 5 timer
 3 timer 6 timer

Formålet med meklingen er at foreldrene skal komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvar, bosted og samvær som skal være til barnets beste

8) Ble dere enig om en slik avtale i mekling for ca 8-9 måneder siden?

- Vi var enige om avtale allerede før mekling
 Vi ble enige om en avtale i løpet av meklingen
 Vi ble ikke enige om avtale som følge av meklingen (går automatisk til spml 8.3)

9) Type avtale

- Skriftlig avtale
 Muntlig avtale

10) Dersom dere ble enige om avtale (skriftlig eller muntlig), hvordan praktiseres denne?

- Vi praktiserer opprinnelig avtale
 Vi har gjort noen justeringer
 Vi har endret den opprinnelige ordningen/avtalen
 Vi praktiserer ikke den avtalen vi kom fram til

11) Alt i alt, synes du meklingen har hatt noen innvirkning på samarbeidet mellom deg og den andre forelder?

- Meklingen har virket positivt på samarbeidet
 Meklingen har gjort samarbeidet dårligere
 Meklingen har ikke hatt noen betydning for vårt samarbeid

12) Vil du si at meklingen bidro til å dempe ev. konflikter mellom dere?

- Ja, i stor grad
 Ja, til en viss grad
 Nei, ikke i det hele tatt
 Uaktuelt, vi hadde ingen stor konflikt

13) Hvordan er konfliktnivået mellom deg og den andre forelder nå i forhold til for 6 mnd siden (ved avsluttet mekling)?

- Høyere konflikt mellom oss nå enn da vi avsluttet mekling
 Lavere konflikt mellom oss nå enn da vi avsluttet mekling
 Uendret - høy konflikt
 Uendret - lite/ikke konflikt

10.1 Dersom dere ikke kom fram til avtale i meklingen, hvordan praktiserer dere ordninger for barna?

10.2 Dersom dere ikke oppnådde avtale i meklingen, og likevel ikke brukte mer enn 1 time mekling, hva var viktigste årsak til det?

- Meklingen var ikke til hjelp for oss
- Mekleren bidro ikke tilstrekkelig
- En av oss ønsket ikke flere timer i mekling
- Konflikten var så stor at vi ikke kunne snakke sammen
- Andre årsaker _____

10.3 Dersom dere ikke oppnådde avtale, hva mener du var viktigste årsaken til det?

Skriv stikkord:

10.4 Dersom dere ikke ble enige om avtale i meklingen, hva har skjedd / skjer videre for å få til en avtale?

Her kan du krysse av flere alternativer:

- Saken gikk videre/skal videre til retten
- Vi har vært til/skal til en oppfølgingstime hos mekler
- Vi har/skal benytte andre tilbud ved familievernnet
- Vi har/skal kontakte konfliktrådet
- Vi har/skal kontakte advokat
- Det har ikke skjedd noe mer i saken
- Annet

10.5 Hvis du har krysset av ett eller flere av alternativene i spørsmål 10.4 - hvem av dere tok initiativ til dette?

- Jeg
- Den andre forelderen
- Begge

11) Alt i alt, synes du meklingen har hatt noen innvirkning på samarbeidet mellom deg og den andre forelderen?

- Meklingen har virket positivt på samarbeidet
- Meklingen har gjort samarbeidet dårligere
- Meklingen har ikke hatt noen betydning for vårt samarbeid

12) Vil du si at meklingen bidro til å dempe ev. konflikter mellom dere?

- Uaktuelt, vi hadde ingen stor konflikt
- Nei, ikke i det hele tatt
- Ja, til en viss grad
- Ja, i stor grad

13) Hvordan er konfliktnivået mellom deg og den andre forelderen nå i forhold til for 8-9 mnd siden (ved avsluttet mekling)?

- Høyere konflikt mellom oss nå enn da vi avsluttet mekling

- Lavere konflikt mellom oss nå enn da vi avsluttet mekling
- Uendret - høy konflikt
- Uendret - lite/ikke konflikt

Samarbeid om barna

NB! I de åpne feltene har du anledning til å skrive inn relativt mye tekst, dersom du ønsker det.

14) Hvilken ordning praktiserer dere i dag?

- Barnet/a bor stort sett like mye hos mor og far (delt bosted)
- Barnet/a har fast bosted hos mor og samvær med far
- Barnet/a har fast bosted hos mor og svært lite / ikke samvær med far
- Barnet/a har fast bosted hos far og samvær med mor
- Barnet/a har fast bosted hos far, og svært lite / ikke samvær med mor
- Vi praktiserer ulike ordninger for hvert barn
- Annet, beskriv ev. i stikkord: _____

15) Er du fornøyd med denne ordningen?

- Svært fornøyd
- Godt fornøyd
- Middels fornøyd
- Misfornøyd
- Svært misfornøyd

16) Hvordan er samarbeidet om barna mellom deg og den andre forelderen?

- Vi samarbeider bra på de fleste områder
- Bra på mange områder, mindre på andre
- Samarbeider dårlig på de fleste områder
- Vi har ikke noe samarbeid
- Kommentarer: _____

17) Hvordan synes du den avtalen/ordningen dere praktiserer per i dag fungerer for barnet/a dine? Dersom du har flere barn under 16 år, vennligst gi svar for hvert enkelt barn

BARN 1:

Sett ett kryss for hver linje:

	Svært dårlig	Litt dårlig	I hovedsak bra	Svært bra
Avtale om foreldreansvar	☐	☐	☐	☐
Avtale om fast bosted	☐	☐	☐	☐
Avtale om samværsordning	☐	☐	☐	☐
Avtalen totalt	☐	☐	☐	☐

17.1 Dersom du mener ordningen fungerer dårlig for barn 1, vennligst skriv noen stikkord om hva du mener er årsaken til det:

BARN 2:*Sett ett kryss for hver linje:*

	Svært dårlig	Litt dårlig	I hovedsak bra	Svært bra
Avtale om foreldreansvar	☐	☐	☐	☐
Avtale om fast bosted	☐	☐	☐	☐
Avtale om samværsordning	☐	☐	☐	☐
Avtalen totalt	☐	☐	☐	☐

Dersom du mener ordningen fungerer dårlig for barn 2, vennligst skriv noen stikkord om hva du mener er årsaken til det:

BARN 3:*Sett ett kryss for hver linje:*

	Svært dårlig	Litt dårlig	I hovedsak bra	Svært bra
Avtale om foreldreansvar	☐	☐	☐	☐
Avtale om fast bosted	☐	☐	☐	☐
Avtale om samværsordning	☐	☐	☐	☐
Avtalen totalt	☐	☐	☐	☐

Dersom du mener ordningen fungerer dårlig for barn 3, vennligst skriv noen stikkord om hva du mener er årsaken til det:

BARN 4:*Sett ett kryss for hver linje:*

	Svært dårlig	Litt dårlig	I hovedsak bra	Svært bra
Avtale om foreldreansvar	☐	☐	☐	☐
Avtale om fast bosted	☐	☐	☐	☐
Avtale om samværsordning	☐	☐	☐	☐
Avtalen totalt	☐	☐	☐	☐

Dersom du mener ordningen fungerer dårlig for barn 4, vennligst skriv noen stikkord om hva du mener er årsaken til det:

Tiltak overfor barnet/barna

18) Var det på noe tidspunkt behov for tilbud rettet mot barnet/barna i forbindelse med bruddet?

- Ja
- Nei

18.1 Mener du noen av følgende tilbud ville vært nyttig for ditt/dine barn i forbindelse med meklingen?

Her kan du sette flere kryss

- Egen mekling der barn er tilstede
- Samtalegruppe for barn
- Tilbud om samtale med terapeut for barn
- Det burde opprettes en egen talsperson for barna (barnas advokat)
- Tilbud om sakkyndig som snakker med barna
- Tilbud om oppfølgingssamtale der barnet får snakke om hvordan forskjellige løsninger fungerer
- Annet: _____
- Nei, ikke noe behov

Nytten av mekling

19) Hvor nyttig/meningsfull synes du at meklingen var, når du ser tilbake på tiden som har gått?

- Svært nyttig
- Ganske nyttig
- Mindre nyttig
- Ikke nyttig i det hele tatt

20) Fikk du den hjelpen du hadde behov for, for å komme fram til gode ordninger for barna?

- Ja, i stor grad
- Ja, i noen grad
- Nei, i liten grad
- Nei, ikke i det hele tatt

21) Med den erfaring du har nå, synes du det burde være en obligatorisk oppfølgingstime der man fikk muligheten til å evaluere/justere avtalen?

- Ja
- Nei

22) Var det noe du savnet i meklingen?

Vennligst skriv stikkord:

22.1 Hva mener du evt. burde gjøres for at meklingsordningen skulle styrkes, spesielt med sikte på å ivareta barnets beste?

Vennligst skriv stikkord:

Takk for at du tok deg tid til å besvare undersøkelsen!

Trykk på pilen under til høyre for å avslutte.

Teknologi for et bedre samfunn
www.sintef.no